372.21
ก3077

เอกสารประกอบการสอนวิชา ปว 321

การจัดโปรแกรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน(ปฐมวัย)

29 ธ.ค. 2547

อาจารย์วศินี อิศรเสนา ณ อยุธยา
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

h 210272

สารบัญ

บทที่		หน้า
	สังเขปรายวิชา	
1	พัฒนาการของเด็กปฐมวัย	1
2	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย	26
3	แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 หลักสูตรประถมศึกษา 2540	37
4	การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	64
5	การศึกษาวอลดอลฟ์ (Waldolf Education)	91
6	การสร้างองค์ความรู้ (Constructivist)	102
7	การวัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป (High/Scope)	117
8	การสอนแบบนีโอฮิวแมนนิส (Neo Humanist)	134
9	แบงค์ สตรีท (Bank Street)	140
10	การสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย (Reggio Emilai)	147
11	การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)	157
12	การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โมเดล ซิปปา (CIPPA MODEL)	167
13	การสอนแบบมอนเตสซอรี่ (Montessori)	179
14	การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ (Whole Language Approach)	188
15	บทบาทครูและผู้ปกครอง	204
16	ประเมินผลพัฒนาเด็ก	223

สังเขปรายวิชา

<u>ปว.321</u> **การจัดโปรแกรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน (ปฐมวัย)**
<u>จำนวนหน่วยกิต</u> **3 หน่วยกิต**
<u>ผู้สอน</u> **อาจารย์วศินี อิศรเสนา ณ อยุธยา**

ความมุ่งหมายรายวิชา

1. เพื่อให้นิสิตได้รับความรู้ในการจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ในด้านพัฒนาการของเด็กก่อนวัยเรียน แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน แผนการศึกษาแห่งชาติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน การจัดโปรแกรมและนวัตกรรมปฐมวัยตามแนวต่าง ๆ ในปัจจุบัน ได้แก่ Waldorf Constructivist, High/Scope, Neo Humanist, Bank Street, Reggio Emilie, Cooperative Learning, Cippa, Montessori และ Whole Language Approach รวมทั้งบทบาทครูและผู้ปกครอง (พ่อแม่) เด็กก่อนวัยเรียนและการประเมินผลเด็กก่อนวัยเรียน
2. เพื่อให้นิสิตได้รับประสบการณ์และฝึกการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็ก ได้เรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก
3. เพื่อนิสิตได้มีความเข้าใจในการจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับก่อนวัยเรียน สามารถนำความรู้และความเข้าใจที่ได้รับมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมและการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กก่อนวัยเรียน
4. เพื่อให้นิสิตมีความสามารถชี้แนะแนวการจัดประสบการณ์ การสอนเด็กระดับก่อนวัยเรียน ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง

คำอธิบายรายวิชา

การจัดโปรแกรมการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการของเด็ก แนวการศึกษาแบบต่าง ๆ ในปัจจุบัน บทบาทครูและผู้ปกครอง และการประเมินผลเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสม

เนื้อหาสังเขป

1. พัฒนาการของเด็กแต่ละวัย และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการ
2. แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน
3. แผนการศึกษาแห่งชาติที่ควรรู้ ได้แก่
   - พระราชบัญญัติแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)
   - พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549)
- หลักสูตรก่อนประถมศึกษา 2540

4. การจัดกิจกรรมการสอนเด็กก่อนวัยเรียน
   การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน
5. การจัดโปรแกรมและนวัตกรรมการสอนแบบต่าง ๆ ได้แก่
   - Waldorf
   - Constructivist
   - High/Scope
   - Neo Humanist
   - Bankstreet
   - Reggio Emilie
   - Cooperative Learning
   - Cippa
   - Montessori
   - Whole Language
6. บทบาทครูและผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียน
7. การประเมินผลเด็กก่อนวัยเรียน

บทที่ 1
พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบความหมายของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อทราบแนวทางหลักการในการพัฒนาเด็กปฐมวัย
3. เพื่อทราบคุณลักษณะตามวัยของเด็ก
4. เพื่อทราบถึงพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา
5. เพื่อทราบแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ
6. เพื่อเข้าใจในตัวเด็กในด้านคุณลักษณะตามวัยพัฒนาการด้านต่าง ๆ แนวคิดของนักการศึกษาในเรื่องพัฒนาการเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายของเด็กปฐมวัย
2. แนวทางหลักการในการพัฒนาเด็กของ NAEYC
3. คุณลักษณะตามวัยของเด็กในด้านต่าง ๆ
4. พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก : ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา
5. แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักการศึกษา
   - พัฒนาการทางสติปัญญา
   - พัฒนาการทางบุคลิกภาพ
   - พัฒนาการทางบุคลิกภาพและเพศ
   - พัฒนาการทางสังคม
   - พัฒนาความต้องการและแรงขับดันของมนุษย์

บทที่ 1
พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึงประมาณ 6 – 8 ปี เด็กในวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่ไปด้วยกัน การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการเลียนแบบ การลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ฝึกฝน และลองผิดลองถูกในการทำสิ่งต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กได้แก่ พ่อแม่ ครู และเพื่อน ๆ นอกจากร่างกายของเด็กจะเจริญเติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ ชัดเจนแล้ว สมองของเด็กในวัยนี้จะจดจำและเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ การเลี้ยงดูเด็กในวัยนี้จึงนับว่าสำคัญมาก

ความหมายและความสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 2) ได้กำหนดช่วงอายุของเด็กปฐมวัยในหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 ว่าหมายถึง เด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 2) อ้างจาก แมสซองเลีย (Massoglia. 1977) ว่าเด็กปฐมวัยเริ่มตั้งแต่เด็กปฏิสนธิจนถึงอายุ 6 ปี เด็กในวัยนี้เป็นวัยเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ คุณภาพชีวิตเด็ก ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอยู่ในช่วงการพัฒนาอย่างเต็มที่

ภรณี คุรุรัตนะ (2540 : 45 – 46) ได้กล่าวว่าเด็กปฐมวัยแห่งการเรียนรู้ เด็กควรได้รับประสบการณ์ชีวิตที่เหมาะสม เด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงวัย 6 ปี

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 18) อ้างถึง วูดิล (Woodill. 1992) ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการให้บริการดูแลและการให้การศึกษาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 8 ปี โดยจัดเป็นระบบเดียวกันซึ่งเรียกว่า Educare ทำให้การศึกษาเด็กขยายขอบเขตครอบคลุมตั้งแต่เด็กทารก เด็กเล็ก และเด็กอนุบาล

NAEYC หรือ National Association for the Education of Young Children ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงเด็กปฐมวัยว่าอยู่ในช่วงอายุเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 8 ปี (NAEYC. 1987 : 1 – 2)

สรุปได้ว่าเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กอายุประมาณแรกเกิดจนถึงช่วงอายุประมาณ 6 – 8 ปี แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ เด็กทารก เด็กเล็ก และเด็กอนุบาล การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็ก เพื่อเด็กจะได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาไปด้วยกัน เด็กวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ สมองและร่างกายมีการพัฒนาอย่างเต็มที่

จุดประสงค์การจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเกิดขึ้นจากการที่พ่อแม่ของเด็กต้องทำงานนอกบ้านทำให้ไม่มีผู้คอยดูแลเด็กเล็ก ๆ ที่บ้าน การให้บริการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเกิดขึ้น โดยมีจุดประสงค์คือ

1. การให้บริการดูแลด้านความปลอดภัย และโภชนาการในการพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม

2. การพัฒนาเด็กให้ดีขึ้นซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปโดยเฉพาะในโปรแกรมเด็กก่อนวัยเรียนที่เรียนครึ่งวัน ในการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะทางสังคมและสติปัญญา หรือการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม

การที่เด็กได้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม เล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันและเรียนรู้ตามแนวคิดของครูที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์กับเด็ก เพราะเด็กไม่ได้รับจากที่บ้านเช่นนี้ที่บ้าน

3. การจัดบริการเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาส เด็กที่มีฐานะยากจน เพื่อช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ดีขึ้น และให้การดูแลแก่เด็กในด้านต่าง ๆ

การจัดโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การให้บริการดูแลเด็กในด้าน ร่างกาย ได้แก่ โภชนาการและความปลอดภัย รวมทั้งจัดประสบการณ์ที่ดีให้กับเด็กเพื่อเด็กจะได้พัฒนาโดยองค์รวม (ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา)

ข้อควรคำนึงการจัดพัฒนาการและแนวทางการพัฒนาเด็กของ NAEYC

National Association for the Education of Young Children (NAEYC) ได้กล่าวถึงการจัดพัฒนาการที่เหมาะสมของเด็กควรคำนึงถึง

1. ความเหมาะสมด้านอายุ จากการวิจัยด้านพัฒนาการของมนุษย์พบว่าขั้นตอนการเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงของเด็กในระยะ 9 ปีแรกของชีวิตอยู่ในแนวเดียวกัน พัฒนาการพื้นฐานการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละวัยมี 4 ด้านเหมือนกัน ครูควรเตรียมสิ่งแวดล้อม และวางแผนประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็กในการพัฒนาความรู้ให้กับเด็ก

2. ความเหมาะสมในด้านบุคคล เด็กแต่ละคนมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว (Unique) ในรูปแบบ ช่วงเวลาการเจริญเติบโต ลักษณะท่าทาง/บุคลิกภาพ รูปแบบการเรียนรู้ และพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการจัดหลักสูตรและการสร้างปฏิสัมพันธ์ ประสบการณ์จากการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับผู้คนและสิ่งของจะมีผลต่อความคิดของเด็ก

NAEYC ได้เสนอแนวทางหลักการในการพัฒนาเด็ก 12 ข้อ ได้แก่

1. การพัฒนาเด็กในทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2. พัฒนาการเป็นไปตามลำดับขั้น ซึ่งความรู้ความสามารถ และทักษะที่เด็กได้รับจะช่วยในการเสริมสร้างพัฒนาการใหม่ ๆ ขึ้นมา

3. เด็กแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไม่เท่ากัน พัฒนาการในแต่ละด้านของเด็กแต่ละคนทำให้เด็กมีความแตกต่างในการเรียนรู้ ความแตกต่างในด้านพันธุกรรม สุขภาพ อารมณ์ บุคลิกภาพ รูปแบบในการเรียนรู้และภูมิหลังแต่ละครอบครัว เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กแตกต่างกัน ดังนั้นควรจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจและความต้องการของเด็ก

4. พัฒนาการของเด็กจะเพิ่ม หรือลดลงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะแรก ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับพัฒนาการและการเกิดการเรียนรู้

5. การพัฒนาเด็กเป็นไปในแนวทางที่สามารถคาดเดาได้ยากขึ้น มีรูปแบบมากขึ้นและเกิดขึ้นภายในจิตใจ การเรียนรู้ของเด็กเริ่มจากรูปธรรม เช่น การเรียนรู้จากพฤติกรรม ประสาทสัมผัส การเข้าใจสัญลักษณ์ความรู้ต่าง ๆ ไปสู่การเรียนรู้โดยนามธรรม

6. เด็กเรียนรู้จากการกระทำ หรือ การลงมือทำกิจกรรม ประสบการณ์ที่ได้รับทางสังคม และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันจะช่วยสร้างองค์ความรู้ให้เด็กในการเข้าใจโลกรอบ ๆ ตัวเด็กได้ดีขึ้น

เพียเจท์ และไวทก้อตสกี้ได้สนับสนุนแนวคิดในการสร้างองค์ความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนที่เหมาะสม คือ การมีวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายให้กับเด็ก เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตามความต้องการของตนเองรวมทั้งการที่เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการสร้างองค์ความรู้สำหรับเด็ก

7. สิ่งแวดล้อมในสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การที่เด็กได้เข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมในครอบครัว และชุมชน จะทำให้พัฒนาการเกิดขึ้นได้อย่างดี

8. การเจริญเติบโตของเด็ก (Maturation) สิ่งแวดล้อมและพันธุกรรม มีผลต่อพัฒนาการ และการเรียน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการพัฒนาเด็ก

9. การเล่นเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคม อารมณ์ และสติปัญญา รวมทั้งเป็นการสะท้อนถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้น องค์ความรู้และพัฒนาการความสามารถในด้านสัญลักษณ์เกิดจากการที่เด็กได้เล่นกับผู้อื่น เข้าใจโลก แสดงออก และควบคุมอารมณ์

10. การที่เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ จะช่วยให้พัฒนาต่างๆ ของเด็ก การก้าว ประสบการณ์ที่ท้าทายความสามารถของเด็กช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เร็วขึ้น เด็กมองภาพพจน์ของตนเองเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ในการที่เด็กประสบความ

สำเร็จในการเรียนรู้ ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสังเกตความสามารถและความสนใจของเด็กเพื่อจัดหลักสูตรให้ สอดคล้องกับตัวเด็ก

11. เด็กมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป แนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างของเด็กแสดงถึงสิ่งที่เด็กรู้ ความสามารถทางสติปัญญา และวิธีการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน การจัดประสบการณ์ในการเรียนที่หลากหลายจะช่วยให้เด็กแต่ละคนได้พบจุดเด่นและจุดด้อยในการเรียน เพื่อจะได้พัฒนาในจุดที่ด้อยของตนต่อไป

12. สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ปลอดภัยและมีคุณค่า เหมาะสมกับความต้องการทางร่างกายและจิตใจของเด็กจะเป็นสิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น สุขภาพที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย รวมถึง การบริการด้านโภชนาการ ทันตกรรม และการแพทย์ เป็นสิ่งสำคัญต่อร่างกายของเด็ก เกสวิตกี้ (Getwiski. 1999 : 8 – 11)

คุณลักษณะตามวัยของเด็ก

เด็กในแต่ละวัยมีความสามารถ และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป คุณลักษณะเด็กตามวัยแบ่งออกเป็น 4 ด้านตามพัฒนาการของเด็กได้แก่ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ สติปัญญา เด็กที่มีอายุมากขึ้นจะมีความสามารถต่าง ๆ มากกว่าเด็กที่อายุน้อย คุณลักษณะตามวัยของเด็กจะเป็นเกณฑ์ในการสังเกตเด็กว่าเด็กมีความสามารถตามวัยหรือไม่ เพื่อครู พ่อแม่ และผู้ปกครองจะได้ช่วยพัฒนาเด็กต่อไป คุณลักษณะตามวัยของเด็กตั้งแต่ 1 - 6 ปี ได้แก่

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 1 - 2 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย :

กล้ามเนื้อใหญ่ :

- เริ่มพัฒนาทางการเคลื่อนไหว
- เริ่มคลานและเริ่มหัดเดินด้วยการจับนิ้วผู้ใหญ่แล้วเดินประมาณอายุ 1 ปี หลังจากนั้นจึงเดินด้วยตนเอง แต่การทรงตัวยังไม่ดีนัก
- ย่อแล้วก้มเก็บของได้
- นั่งโดยไม่ต้องมีที่พิงได้
- เริ่มหัดวิ่งแต่ยังไม่ดีนัก
- เริ่มคลานขึ้นและถอยหลังลงบันได

กล้ามเนื้อเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ :

- เริ่มใช้มือข้างที่ชำนาญทำสิ่งต่าง ๆ
- ชอบเปิดดูรูปภาพในหนังสือ

- โยนลูกบอลได้
- เริ่มขีดเขียนเส้นบนกระดาษได้ แต่ไม่มีความหมาย

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม :

- เริ่มต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
- เริ่มหัวเราะและกระโดดอย่างร่าเริงเมื่อพึงพอใจ
- ส่องกระจกและยอมรับหน้าที่มองเห็น
- เริ่มมีพฤติกรรมการเลียนแบบ
- จำสิ่งของต่าง ๆ ได้และเริ่มรู้จักการเป็นเจ้าของ
- เริ่มเล่นกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น
- เริ่มบอกถึงสิ่งที่ต้องการได้ว่าเด็กต้องการอะไร

พัฒนาการด้านสติปัญญา :

- แสดงความคิดและจินตนาการ
- เริ่มเปล่งเสียงหรือกล่าวคำพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กทำอยู่
- เริ่มพูด 1 2 3 แต่ยังนับไม่เป็น
- เริ่มแยกสิ่งของออกจากกันและนำมารวมกันอีกที
- รู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกาย และสิ่งของต่างๆ

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 2 - 3 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย :

กล้ามเนื้อใหญ่ :

- เดินขึ้นลงบันไดได้เอง แต่ต้องวางขาทั้ง 2 ข้าง บนบันไดเดียวกันก่อน
- วิ่งได้แต่ไม่สามารถหยุดได้ทันที
- เต้นตามเพลงและจังหวะต่าง ๆ
- กระโดดขาเดียวได้เมื่ออายุ 3 ปี
- เริ่มเตะลูกบอลได้
- หยิบของชิ้นเล็ก ๆ ได้ แต่หลุดมือง่าย
- หมุนลูกบิดเปิดประตูได้

กล้ามเนื้อเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ :

- เริ่มตัดกระดาษขาดจากกันได้

- วาดภาพวงกลมได้
- เริ่มร้อยวัสดุขนาดใหญ่ได้

พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม :

- กลัวตามสิ่งที่ผู้ใหญ่กลัว
- มีความรู้สึกที่ดีต่อตัวเอง ภูมิใจในตนเอง ถ้ามีคนแสดงการยอมรับหรือชมเชย ฝึกการเข้าห้องน้ำได้
- พยายามช่วยเหลือตนเองในการแต่งตัว แต่ยังไม่ดีนัก
- มีความเป็นตัวของตัวเอง ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่เข้าใจผู้อื่น
- มีความเป็นตัวของตัวเอง
- ชอบจ้องสำรวจคนอื่น
- ถามคำถามต่าง ๆ ได้ดีขึ้น
- บอกความรู้สึก อารมณ์ และความต้องการของตนเอง
- เริ่มปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตนเองโดยมีผู้อื่นช่วย

พัฒนาการด้านสติปัญญา :

- มีช่วงความสนใจนานกับของบางอย่าง
- เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยการเลียนแบบผู้ใกล้ชิดหรือเด็กอื่น
- สนใจค้นคว้าสำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว
- เริ่มคำถาม คำว่า "อะไร" "ทำไม" และปฏิเสธโดยพูดว่า "ไม่"
- ขีดเขียนเส้นต่าง ๆ แต่ไม่ชัดเจน
- ชอบดูหนังสือภาพ ชอบฟังบทกลอน นิทาน
- เรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ ของสิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น คำกลอน บทเพลง สี จำนวน

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 - 4 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย :

- เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้
- วิ่งแล้วหยุดได้โดยไม่ล้ม
- ใช้กรรไกรมือเดียวได้
- วาดและระบายสีอิสระได้

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม :

- พอใจคนที่ตามใจ
- ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม
- ช่วยตนเองได้
- ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น)

พัฒนาการด้านสติปัญญา

- สนใจนิทานและเรื่องราวต่าง ๆ
- อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว
- ชอบถาม "ทำไม" ตลอดเวลา
- ร้องเพลงง่าย ๆ แสดงท่าเลียนแบบ
- รู้จักการเรียงลำดับสิ่งของตั้งแต่ 3 - 4 อย่าง
- บอกตำแหน่งสิ่งของใน / นอก
- สนทนาโต้ตอบ และเล่าเรื่องด้วยคำพูดสั้น ๆ
- รู้จักค่าของตัวเลขและบอกได้ อายุ 3 ปีรู้จักจำนวน 1 - 3 อายุ 4 ปีรู้จักจำนวน 1 - 5

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 4 - 5 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย :

กล้ามเนื้อใหญ่ :

- กล้ามเนื้อเริ่มประสานสัมพันธ์กัน ทำให้เดิน วิ่ง กระโดด ได้ดี
- ยืนขาเดียวได้ดี
- เดินต่อเท้าไปข้างหน้าได้เมื่ออายุ 4 ปี
- และเดินต่อเท้าไปข้างหลังได้เมื่ออายุ 5 ปี
- โยนรับลูกบอลได้
- กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่นิ่ง

กล้ามเนื้อเล็ก :

- ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้
- วาดภาพและขีดเขียนได้ดีขึ้น

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม :

- มีความมั่นใจตนเองสูงขึ้นมาก
- ชอบท้าทายผู้ใหญ่
- ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ
- สนใจผู้อื่น และเริ่มเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นได้ดีบ้าง
- ชอบเล่นบทบาทสมมติต่างๆ เช่น เล่นเป็นครู, แม่, พ่อ
- เล่นกับเพื่อนและชอบเล่นเป็นกลุ่มอย่างมีจุดมุ่งหมาย
- เริ่มช่วยตัวเองได้ดีขึ้น และปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตัวเองได้ดีขึ้น
- รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตาม
- รู้จักแบ่งปันผู้อื่นบางครั้ง
- ปฏิบัติตามข้อตกลงได้ดี
- รู้จักรับผิดชอบ

พัฒนาการด้านสติปัญญา :

- เปรียบเทียบได้
- รู้จักจำนวน 1 - 10 เมื่ออายุ 5 ปี
- เรียงลำดับเหตุการณ์ได้
- เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม
- ชอบถาม "ทำไม" เนื่องจากเริ่มเรียนรู้ได้แล้ว
- สนทนาเป็นประโยคได้ยาวขึ้น รู้จักโต้ตอบและเล่าเรื่องราว
- มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นแสดงออกโดยการวาดภาพ และประดิษฐ์สิ่งของ

คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 5 - 6 ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย :

กล้ามเนื้อใหญ่ :

- เดินขึ้นลงบันได้สลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว
- เดินต่อเท้าหน้าและหลังได้ดี
- กระฉับกระเฉงไม่อยู่เฉย

กล้ามเนื้อเล็ก :

- ใช้กล้ามเนื้อได้ดี เช่น ติดกระดุม ผูกเชือกรองเท้าได้ ฯลฯ
- เขียนตัวอักษร และวาดภาพได้ดี

- ยืดตัว คล่องแคล่ว
- โยนรับลูกบอลได้อย่างคล่องแคล่ว
- เตะลูกบอลได้ดี

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม :

- ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลงเข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น
- ชอบเล่นกับเด็กอื่นและเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมาย
- ช่วยตัวเองได้ดี และปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ดี
- ชอบสร้างความพอใจให้ผู้อื่น และยอมรับผู้อื่น โดยการแสดงออกทางท่าทาง สีหน้า และคำพูด
- ระมัดระวังและดูแลตนเองให้เล่นอย่างปลอดภัย
- มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปันผู้อื่น
- ปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ
- รับผิดชอบได้ดี
- ชอบแสดงออกและทำสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้ใหญ่ชมเชย

พัฒนาการด้านสติปัญญา :

- พูดเป็นประโยคได้ยาวขึ้น
- รู้คำศัพท์มากขึ้น
- ร้องเพลง ท่องคำคล้องจองได้
- บอกชื่อ นามสกุล ของตนเองได้
- นับ 1 - 20 ได้
- บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้

พัฒนาการหลัก 4 ด้านของเด็กปฐมวัย

พัฒนาการ (Development) หมายถึงการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ร่างกายของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงเติบโตขึ้น รวมทั้งการเจริญเติบโตของสมองเด็ก

พัฒนาการในแต่ละด้านของเด็ก แบ่งออกเป็นทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่

1) พัฒนาการด้านร่างกาย

พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็ก หมายถึงการเจริญเติบโตของส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของเด็ก การเจริญเติบโตของส่วนต่าง ๆ ในร่างกายเด็กทารกจะเป็นช่วงที่เด็กเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ร่างกายของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจะเริ่มเคลื่อนไหวและทำงานมากขึ้นนับแต่การหายใจ การขยับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การส่งเสียง ยิ้ม คืบคลาน ฯลฯ นอกจากนี้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย แขน ขา ลำตัว โดยเฉพาะศรีษะจะเติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเพราะในช่วงนี้สมองของเด็กจะเจริญเติบโตมากที่สุดทำให้เด็กทารกดูศรีษะโตแต่ตัวเล็ก ต่อมาเมื่อเด็กโตขึ้นแขน ขา ลำตัว จะ เติบโตขึ้นทำให้สมดุลย์กันทั้งร่างกาย วุฒิภาวะของระบบประสาทซึ่งเป็นการประสานกันของ กล้ามเนื้อมัดต่างๆ แข็งแรงขึ้นและทำงานอย่างประสานกัน ร่างกายของเด็กที่โตขึ้นจะเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว และทรงตัวได้ดีขึ้น กล้ามเนื้อของเด็กแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

- กล้ามเนื้อใหญ่ หมายถึง กล้ามเนื้อแขนขา การคืบ คลาน เดิน วิ่ง กระโดด ปีนป่าย เตะ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ทั้งสิ้น
- กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อเล็กในที่นี้มุ่งเน้นไปยังกล้ามเนื้อนิ้วมือของเด็ก ซึ่งมักใช้ประสานกันกับตาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิ้วมือ ได้แก่ การขีดเขียน วาดภาพ ปั้น หยิบ จับ ต่อ ร้อย สิ่งของและการใช้กรรไกร ล้วนเป็นกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อเล็กทั้งสิ้น

2 - 3) พัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ และสังคม

พัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ และสังคมมักเกี่ยวเนื่องกันอยู่เสมอ เด็กมีพัฒนาการควบคู่กันไป เริ่มจากเด็กแรกเกิดต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับบุคคลรอบตัวได้แก่พ่อแม่พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ซึ่งเป็นสังคมแรกเริ่มของชีวิตเด็ก เด็กทารกจะแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ต่อผู้ใกล้ชิดตามอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้น เช่น เด็กโมโหหิวก็จะร้องไห้งอแงอาละวาด ผู้ใหญ่ควรตอบสนองต่อความต้องการของเด็กในวัยให้เหมาะสม ความต้องการของเด็กในวัยนี้เป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิตเด็กที่มีต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ การนอนหลับ การทานอาหาร การขับถ่าย เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กเริ่มมีความต้องการด้านอื่น ๆ มากขึ้น และมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคมมากขึ้น การเล่นของเด็กเป็นส่วนหนึ่งของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยเฉพาะกับเพื่อน เด็กเล็ก ๆ มีความเป็นตัวของ ตัวเองสูงยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไม่เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บางครั้งเด็กก็จะแสดงอารมณ์ต่อเพื่อนในการเล่น หรือแสดงอารมณ์เมื่ออยากได้ของที่ต้องการ อารมณ์ของเด็กแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ความโกรธ เกิดจากความไม่สมหวังตามความต้องการของเด็ก เด็กจะแสดงความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ร้องไห้ กระทืบเท้า ทำหน้างอ นอนลงกับพื้น ทำร้ายตนเอง หรือทำร้ายผู้อื่น เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะควบคุมความรู้สึกนี้ได้ดีขึ้น

2. ความกลัว เด็กในวัย 2 - 5 ขวบ เป็นวัยที่เริ่มกลัวสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เด็กจะกลัวสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งเร้าที่พบเห็น เช่น เสียงดัง คนแปลกหน้า สัตว์ ความมืด หรือกลัวจากสิ่งที่ผู้ใหญ่หรือผู้อื่นบอกเล่า ความมั่นคงทางจิตใจ และการแนะนำอย่างใกล้ชิดของผู้ใหญ่จะทำให้เด็กมั่นใจและไม่กลัวต่อสิ่งที่ไม่สมควรกลัว

3. ความอิจฉาริษยา เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากการเปรียบเทียบ อยู่ในภาวะที่ด้อยกว่าผู้อื่น หรือต้องเสียสิ่งของ ๆ ตนที่ชอบให้กับผู้อื่นมักเกิดความรู้สึกอิจฉาริษยา ซึ่งมักเกิดระหว่างเด็กวัย 2 - 5 ปี เด็กมักอิจฉาพี่น้องมากที่สุด รองลงมาคืออิจฉาเพื่อน ส่วนใหญ่เด็กต้องการให้พ่อแม่หรือครูให้ความสนใจกับตนเอง เด็กจะแสดงออกโดยการเรียกร้องความสนใจ มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว หรืออาจมีพฤติกรรมที่เป็นเด็กกว่าอายุจริง เช่น การปัสสาวะรดที่นอน การดูดนิ้วมือ เป็นต้น

การที่ผู้ใหญ่ให้ความสนใจดูแลเด็กอย่างเท่าเทียมกันจะเป็นการลดปัญหาให้เกิดขึ้น นอกจากนี้การให้ความรักความอบอุ่นกับเด็กอย่างเท่าเทียมกันจะทำให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป

4. ความอยากรู้อยากเห็น เด็กจะเริ่มอยากรู้อยากเห็นนับตั้งแต่เด็กเริ่มพูดได้ และจะอยากรู้อยากเห็นมากขึ้นเมื่ออายุประมาณ 5 - 6 ปี เด็กตั้งแต่พูดได้จะเริ่มตั้งคำถามว่า "อะไร" เมื่อพูดได้มากขึ้นก็จะถามว่า "ทำไม" และเริ่มถามมากขึ้นมีเหตุผลมากขึ้น เด็กจะซักถามถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเด็ก สิ่งที่เด็กเห็นหรือรูปธรรมจะเป็นสิ่งที่เด็กอยากรู้และเข้าใจได้ดีที่สุด เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กก็จะถามในสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น ผู้ใหญ่ควรอธิบายเด็กจากรูปธรรมไปสู่นามธรรมจะทำให้เด็กเข้าใจได้ดี

5. ความร่าเริง ดีใจ เด็กจะแสดงความรู้สึกร่าเริง ดีใจ ออกมาเมื่อเด็กได้รับการตอบสนองความต้องการ การตอบสนองควรเป็นไปอย่างเหมาะสมทันที และสม่ำเสมอ เช่น เมื่อเด็กขอ ผู้ใหญ่ทานขนม หรือขอของเล่นที่ชอบ แล้วได้รับอนุญาต เด็กก็จะแสดงออกโดยการร่าเริง ยิ้ม หัวเราะ หรือกระโดดโลดเต้น

6. ความรัก ความรักเป็นพื้นฐานความต้องการของชีวิตมนุษย์ เมื่อเด็กโตพอที่จะรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ได้เด็กจะรู้ว่าตัวเองต้องการให้ผู้อื่นรักตัวเอง เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กก็จะเริ่มรักผู้อื่นเป็น ความรักและความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตเด็กเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่และครูควรแสดงความรักเด็กให้เท่าเทียมกัน มิเช่นนั้นอาจเกิดปัญหาความอิจฉาริษยา หรือความโกรธตามมา

การพัฒนาทางสังคมของเด็กจะเห็นได้ชัดเมื่อเด็กเข้าโรงเรียน เด็กจะเกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รู้จักมีเพื่อน และเริ่มเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการอยู่ในสังคมเช่น การมีน้ำใจ และการ

แบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่น การเล่นและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อนจะเป็นรากฐานที่สำคัญของพัฒนาการทางสังคม เด็กเริ่มจากการเล่นคนเดียว เล่นข้าง ๆ เพื่อน เมื่อประมาณอายุ 3 - 4 ปี และเล่นกับเพื่อนได้ดีเมื่ออายุ 4 - 5 ปี เด็กแสดงออกทางสังคมกับเพื่อนในด้านต่าง ๆ เช่น

- การแสดงออกทางด้านศิลปะ วาดภาพ ประดิษฐ์
- การแสดงความคิด ในการแก้ปัญหา การลองผิดลองถูก การค้นหาสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งแสดงออกจากคำพูด การกระทำและผลงานต่างๆ ของเด็ก
- การแสดงออกทางด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหว ได้แก่การเล่นกีฬา การร้องรำทำเพลง
- การแสดงออกทางด้านดนตรี ในการเล่นดนตรี การร้องเพลง และเมื่อเด็กโตมากขึ้นเด็กก็จะมีมนุษย์สัมพันธ์ต่อผู้อื่น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น

4) พัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการทางสมองของมนุษย์เริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาและมีการพัฒนาสูงสุดในช่วงเด็กปฐมวัย เด็กวัย 0 – 5 ปี นับว่าเป็นวัยทองของการเรียนรู้ สมองเด็กวัยนี้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ถ้าเด็กได้รับการกระตุ้นเซลล์ในสมองให้มีการพัฒนาเต็มที่ ตลอดจนได้รับสารอาหารที่ถูกต้องเด็กจะมีสติปัญญาดี มีความพร้อมในการเรียนรู้ (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 39 – 81)

ภรณี คุรุรัตนะ (2540 : 45 – 46) ได้กล่าวถึง การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูง คือเด็ก 0–4 ปี จะมีพัฒนาการทางสติปัญญา ร้อยละ 50 เมื่อเด็กมีอายุ 4 – 8 ปี จะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 และที่เหลือจะเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 20 เมื่อเด็กมีอายุ 17 – 18 ปี

เด็กวัยแรกเกิดถึง 2 ปีจะเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส เด็กใช้การดมกลิ่น มองเห็น สัมผัสจับต้อง ชิมรส และได้ยินเสียงในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งต่อมาเด็กจะเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม การที่เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ การเล่น การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะนำไปสู่พัฒนาการทางสติปัญญา

การคิดของเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีจินตนาการ เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวัน เช่น การประดิษฐ์ การทำศิลปะวาดภาพ การเล่นบทบาทสมมติ การทดลองทำสิ่งต่าง ๆ การเรียนจากครู การแก้ปัญหาที่พบเห็น การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจะทำให้เกิดการคิด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางสติปัญญา

การเข้าใจในพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กว่ามีด้านใดบ้างจะทำให้ครูและพ่อแม่จัดกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับเด็ก เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกันในด้านสติปัญญา ตามที่ โฮเวริด์ การด์เนอร์ (1943 - ปัจจุบัน) ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีพหุปัญญาว่ามนุษย์มีความ

สามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันใน 9 ด้าน ดังนั้นเด็กบางคนอาจเก่งในเรื่องหนึ่ง แต่ไม่เก่งในอีกเรื่องหนึ่งก็ได้ เช่น เด็กที่เก่งในด้านภาษาอาจไม่เก่งทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น

ทฤษฎีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย

การเข้าใจในทฤษฎีพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ครูควรรู้ไว้เพื่อจะได้เข้าใจในตัวมนุษย์ถึงพัฒนาการในแต่ละด้าน พัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละด้านเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีขั้นตอนต่อเนื่องตั้งแต่เด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ พัฒนาการแต่ละด้านมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ในทุกด้าน ตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคน ในแต่ละด้านจะมีความสามารถไม่เหมือนกัน แต่รูปแบบทิศทางการเจริญเติบโตจะไปในแนวทางเดียวกัน ทฤษฎีพัฒนาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ได้แก่

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ (Stage of Pyhchosocial Development)

อีริค อีริคสัน (Erik Erikson) ได้ศึกษาพัฒนาการในด้านความต้องการของมนุษย์ในแต่ละวัย อีริคสันเชื่อว่าวัยเด็กเป็นวัยที่สำคัญในการเรียนรู้และการได้รับประสบการณ์ การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ดีและรู้จักไว้เนื้อเชื่อใจผู้อื่น

อีริคสันได้กล่าวถึงพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์แบ่งออกเป็นทั้งหมด 8 ช่วง ได้แก่

1. วัยทารก (Infacy) เด็กอายุระหว่าง 0 – 2 ปี / ขั้นความไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจ (Trust VS Mistrust)

เด็กในช่วง 2 ปีแรกของชีวิตเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เด็กในวัยนี้มีความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อเด็กได้รับการตอบสนองที่ดีจากสิ่งแวดล้อมและผู้คนใกล้ชิดจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจต่อโลกภายนอกว่าพึ่งพาได้ เด็กเรียนรู้ในการไว้วางใจผู้อื่น แต่ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองที่ไม่ดี เด็กจะขาดความไว้วางใจต่อสิ่งแวดล้อมและผู้อื่น การให้ความสนใจเอาใจใส่ดูแลความต้องการพื้นฐานของเด็ก เช่น หิว เปียก หรือให้อุ้ม เป็นสิ่งที่พ่อแม่บุคคลใกล้ชิดควรเอาใจใส่ดูแลนอกจากนี้การได้รับความรัก การโอบกอด สัมผัส เป็นสิ่งที่แสดงถึงความรู้สึกดี ๆ เด็กจะเกิดความไว้เนื้อเชื่อใจต่อผู้อื่นเมื่อได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ ซึ่งก่อให้เกิดบุคลิกภาพที่ดีขึ้นมา

2. วัยเด็ก (Early Childhood) เด็กอายุระหว่าง 2 – 5 ปี / ขั้นความเป็นตัวของตัวเองหรือความไม่แน่ใจ สงสัย และอับอาย (Autonomy VS Shame and Doubt)

เด็กในช่วงวัยนี้เริ่มมีความเป็นตัวของตัวเอง ยึดความเข้าใจของตนเองเป็นหลัก พอใจในการทำตามความต้องการของตนเอง รวมทั้งมีความสามารถในการควบคุมตนเองได้ดี และมีความรู้สึกนับถือตนเอง เด็กเรียนรู้จากการช่วยเหลือตนเอง สำรวจค้นคว้าและทดลองในสิ่งที่ตนเองสงสัยใคร่รู้ เป็นระยะในการพัฒนาการทำงานของระบบกล้ามเนื้อด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้เด็กได้พัฒนาในการสร้างความสัมพันธ์กับปฏิกริยาการเคลื่อนไหวต่าง ๆ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ในการรับประทานอาหาร การขับถ่ายเป็นเวลา และการแต่งตัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการอบรมดูแลเด็ก ถ้าเด็กได้รับการแนะนำและให้โอกาสกับเด็ก เด็กจะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้ดี แต่ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดี และขาดการชี้นำ เด็กจะเกิดความละอายและไม่แน่ใจในตนเอง เช่น เมื่อเด็กโดนห้ามในการทำสิ่งต่าง ๆ บ่อย ๆ โดยขาดการแนะนำที่ดี เด็กจะเกิดความไม่แน่ใจตนเองและเกิดความละอาย ไม่กล้าทำสิ่งต่าง ๆ และเป็นเด็กที่ขาดความมั่นใจในตนเอง

3. วัยก่อนเข้าเรียน หรือวัยเล่น (Play Age) เด็กอายุ 4 – 7 ปี ขั้นความคิดริเริ่มและการตัดสินใจ หรือความรู้สึกผิด (Intiative and Guilt)

เด็กวัยนี้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีและมีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยผู้ใหญ่มีหน้าที่สนับสนุนให้เด็กได้พยายามแสดงความสามารถใหม่ ๆ ในด้านสังคมเด็กเรียนรู้ในการเข้าสังคมจากการเล่นกับเพื่อน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และเลียนแบบผู้อื่นเช่นพ่อแม่ หรือบุคคลใกล้ชิด ซึ่งพ่อแม่และผู้ใหญ่ต้องเป็นต้นแบบที่ดีกับเด็ก เพื่อให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม มีลักษณะนิสัยที่ดี รวมทั้งรู้สิ่งที่ถูกและผิด การปลูกฝังทางจริยธรรมโดยมีพ่อแม่และผู้ใหญ่เป็นต้นแบบที่ดี จะทำให้เด็กมีอุปนิสัยที่ดี ในด้านสติปัญญาเด็กวัยนี้อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รอบตัว มีความคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ และชอบถามในสิ่งที่ตนเองสงสัยใคร่รู้ ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจในตัวเด็ก ไม่ให้โอกาสเด็กในการแสดงความคิดเห็นและทำสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งไม่อธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กเข้าใจ ดูว่าเด็กจะทำให้เด็ก รู้สึกผิดในการอยากรู้อยากเห็น แสดงความคิดเห็น หรือทำสิ่งต่าง ๆ แต่ถ้าผู้ใหญ่รับฟังและอธิบายเด็ก รวมทั้งให้โอกาสเด็กในการพูดและทำสิ่งต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ เด็กสนุกในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และกล้าที่จะแสดงออก

4. วัยเข้าโรงเรียน (School Age) เด็กอายุ 6 – 11 ปี / ขั้นความขยันขันแข็งหรือความมีปมด้อย (Industry VS Inferiority)

เด็กในวัยนี้เริ่มใช้ชีวิตในโรงเรียน ประสบการณ์การเรียน การทำกิจกรรม และการทำงานต่าง ๆ ที่โรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กวัยนี้ นอกจากที่บ้านแล้วเพื่อนและโรงเรียนเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความรู้สึกของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

การที่เด็กทำงานและประสบความสำเร็จจะทำ ให้เด็กรู้สึกดี ๆ ในการทำงาน อยากทำงานและขยันขันแข็งในการทำงาน รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นกำลังใจที่

สำคัญในการทำงานของเด็ก ผู้ใหญ่ควรสนับสนุนให้กำลังใจกับงานของเด็ก ชื่นชมและเห็นคุณค่าของงาน เด็กต้องการยอมรับจากเพื่อน การทำงานร่วมกับเพื่อนและเปรียบเทียบความสามารถของเด็ก การมีส่วนร่วมกับเพื่อนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของเด็ก แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่และเพื่อน จะทำให้เด็กรู้สึกว่าตัวเองมีปมด้อย

5. วัยรุ่น (Adolescent) อายุ 12 – 17 ปี / ขั้นการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับการรู้จักตนเองหรือการสับสนไม่รู้จักตนเอง ถดถอยและก้าวร้าว (Identity VS Identity Diffusion)

การก้าวเข้าสู่วัยรุ่นเป็นช่วงเวลาที่เด็กสับสนในจุดมุ่งหมาย คุณค่าและวิธีชีวิตของตนเอง เด็กพยายามปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยการนำความสามารถและความเชื่อมั่นมาผสมผสานเป็นแนวทางของตนเองในการเลือกตัดสินใจเรื่องอาชีพ เพศ และปรัชญาชีวิต ซึ่งเด็กวัยนี้ให้ความสำคัญกับการยอมรับในกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก บางครั้งเด็กจะทำตามเพื่อนเพื่อให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับตนเองทั้งในสิ่งที่ผิดและถูก พ่อแม่ครูและสังคมมีหน้าที่ ซึ่งนำเด็กให้เข้าใจตนเองและบทบาททำหน้าที่ ๆ ถูกต้อง เพื่อเด็กจะได้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคมจะทำให้เด็กจะรู้สึกถดถอยก้าวร้าว และเป็นเด็กที่มีปัญหาไม่สามารถปรับตัวได้

6. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Young Adult) อายุ 18 ปีขึ้นไป / ขั้นความสุขใจ รู้สึกว่าตนเองมีเพื่อนหรือการแยกตัว อ้างว้างโดดเดี่ยว (Intimacy VS Isolation)

วัยนี้เป็นวัยที่มีการหาแม่แบบของตนเอง วัยนี้มักเลียนแบบพ่อแม่ บุคคลมีชื่อเสียงเพื่อนำมาพัฒนาเป็นตัวของตัวเอง เพื่อนที่สนิท คู่รัก หรือคู่ชีวิตเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับหนุ่มสาววัยนี้ วัยนี้เป็นวัยเริ่มต้นที่จะมุ่งมั่นในงานเพื่อวางรากฐานการงานให้ตนเอง มีความรับผิดชอบตนเองและเริ่มเลือกคู่ครอง

7. วัยผู้ใหญ่ (Adult) / ขั้นความมีชีวิตชีวา หรือ ความน่าเบื่อหน่าย ซบเซา (Generativity VS stagnation) ผู้ใหญ่ในวัยนี้เป็นวัยที่คำนึงถึงการสร้างฐานะให้มั่นคง รวมทั้งการคำนึงถึงการมีลูกหลานเพื่อสืบวงศ์ตระกูล สภาพจิตใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งบุคคลมีความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ในการอบรมดูแลลูกหลาน เป็นแบบอย่างต่อการเป็นพ่อแม่ แต่ถ้าบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จ ไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนจะรู้สึกเบื่อหน่าย ซึมเซา สิ้นหวัง และขาดความกระตือรือร้นในการสร้างฐานะให้ตนเองและครอบครัว

8. วัยผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ (Mature Age) / ขั้นความมั่นคงในชีวิต หรือความรู้สึกสิ้นหวัง (Integrity VS Despair) ช่วงผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์เป็นขั้นสูงสุดของชีวิตในการได้รับความสำเร็จ ผู้ใหญ่จะเป็นตัวของตัวเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีการพัฒนาตนเองให้มีความมั่นคงในจิตใจ ซึ่งมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต จากการยอมรับวัยที่เปลี่ยนไป มีความสุขในชีวิต ยอมรับการเกิดแก่เจ็บตาย และมีความมั่นคงทางจิต แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็จะไม่ไว้วางใจใคร รู้สึกมีปมด้อย ไร้ค่า และกลายเป็นคน

เฉื่อยชา (วูลฟอลด์. 1995 : 66 – 72 ; เยาวพา เดชะคุปต์. 2543 : 28 – 29 และพัชรี สวนแก้ว. 2536 : 94 – 97)

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ และด้านเพศ

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Frued : 1856 – 1939) จิตแพทย์ชาวเวียนนาได้ศึกษาบุคลิกภาพของมนุษย์ และลำดับขั้นพัฒนาการทางเพศ ฟรอยด์มีความเชื่อว่าบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคนเกิดจากประสบการณ์ความขัดแย้งที่เด็กได้รับ ขั้นพัฒนาการในเด็กแต่ละคนจะเป็นสิ่งที่ตัดสินบุคลิกภาพในอนาคตของเด็ก (ไมเคิล และซีลา โคล. 1993 : 360)

นับตั้งแต่เด็กเกิดมา เด็กจะมีสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าวซึ่งเป็นผลจากเคมีที่รับออกมาจากจิตใต้สำนึกที่ถูกกระตุ้นโดยการคิดของมนุษย์ การพูด หรือการกระทำตลอดเวลาและตลอดชีวิต สัญชาตญาณนี้เราเรียกว่า ลิปิโด (Libido) เป็นรูปแบบของพลังงานที่วิจัยออกมาโดยการคิดและพฤติกรรมลิปิโดเป็นแหล่งที่เก็บของอีด (id) ซึ่งเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ เป็นความต้องการในจิตใต้สำนึก ซึ่งระบายออกมาโดยการคิด การทำกิจกรรมเพื่อลดความตึงเครียด เพื่อความสบายใจ เพื่อความอยู่รอด เพื่อความสุข เพื่ออาหาร เพื่อความสะดวกสบาย และเพื่อลดความเจ็บปวด มอเรย์ ครานซ์ Morray Kranzt. 1994 : 19 – 20)

ในระยะปีแรกของชีวิตเด็กจะมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมตามอีด (id) คือทำตามสัญชาตญาณ เมื่อเด็กอายุระหว่าง 1 – 2 ปี จะเริ่มใช้ภาษาและเรียนรู้ในการขอสิ่งต่าง ๆ เด็กเรียกร้องในสิ่งที่ตนเองต้องการตามอีดอยู่ เมื่อพ่อแม่ไม่ให้ตามความต้องการจะทำให้เด็กไม่สมหวัง เรียกร้องมากขึ้นๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ เป็นสิ่งที่เป็นอันตรายสำหรับเด็ก ผู้ใหญ่มีหน้าที่สนองความต้องการให้เหมาะสม เช่น เมื่อเราให้เด็กเล่นของเล่นในอ่างอาบน้ำ เราอาจกำหนดเวลาประมาณ 7 – 10 นาที สำหรับเด็ก 1 ขวบ เมื่อเราอุ้มเด็กขึ้นจากน้ำเด็กอาจพูดว่าอีก ๆ ไม่ ๆ ๆ และร้องไห้ เราอาจมีอย่างอื่นมาล่อเด็กว่าอาบน้ำเสร็จจะได้จุ๊ ๆ นมไงลูกเดี๋ยวเป็นหวัดนะคะ คราวหน้าค่อยเล่น หรือล้อเล่นกับเด็กให้ลืม ๆ ว่าเด็กต้องการเล่นน้ำอยู่

บุคลิกภาพที่สองคือ อีโก้ (ego) เป็นอัตราตัวตนที่แท้จริง หรือตัวตนที่แท้จริงหรือตัวเราในโลกแห่งความเป็นจริง เป็นการยืนยันถึงสิ่งที่เรารู้ อยู่ในความจำ เป็นวิธีแก้ปัญหาและการคิดในสิ่งต่าง ๆ เด็กจะตระหนักในสิ่งที่เด็กพูด อธิบาย วางแผน ต่อรอง และถาม เมื่ออีดเรียกร้องอีโก้จะจัดการตามความต้องการของอีด ตามหลักจะแสดงความเห็นแก่ตัวโดยเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ตามความพอใจ อีดเห็นช๊อคโกแลตน่ากินอยากกิน อีโก้รู้ว่าต้องการอาหาร แต่การหยิบอาหารโดยไม่ได้ขอจากพ่อแม่อาจผิด โดนตีเพราะไม่ใช่เวลาทานช๊อคโกแลต อาจจะต้องทานข้าวก่อน ต้องขอก่อน

บุคลิกภาพที่สามคือ ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) จึงปรากฏขึ้น ซุปเปอร์อีโก้ หมายถึงกฎสังคม หรือศีลธรรม เป็นแนวทางที่การปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม คอยควบคุมความ

ประพฤติแยกแยะถูกและผิดให้กับมนุษย์ จี. ซี. เดฟเวนพอร์ท (G.C. Davenport. 2000 : 77 - 78)

นอกจากนี้ฟรอยด์ยังได้แบ่งลำดับขั้นพัฒนาการของเด็กออกเป็นทั้งหมด 5 ขั้น คือ

1. ขั้นความพอใจ อยู่ที่ปาก (Oral Stage) เป็นขั้นแรกของพัฒนาการทาง บุคลิกภาพ เด็กมีความสุขที่ได้รับจากบริเวณปาก เด็กอายุระหว่างแรกเกิดจนถึง 1 – 2 ปี จะมี ความสุขในการได้ดูด ได้กิน รวมทั้งการนำสิ่งต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวเราเข้าไปในปาก ซึ่งเด็กเกิดความพอใจและผ่อนคลายความตึงเครียด เด็กอาจได้รับการกระตุ้นในส่วนนี้มากและน้อย ซึ่งถ้าการกระตุ้นทางปากน้อยเกินไปอาจทำให้เกิดความก้าวร้าว ความหดหู่ใจ และบุคลิกภาพในการ มองโลกในแง่ร้าย แต่ถ้าขั้นตอนการกระตุ้นมากเกิดไปจะมีผลคือทำให้มองโลกในแง่ดีเกินไป เป็นตัวของตัวเองเกินไป และมีบุคลิกภาพที่ตื่นตัวจนเกินไป

2. ขั้นความพอใจอยู่ที่ทวารหนัก (Anal Stage) เป็นขั้นประสบการณ์ความพอใจอยู่ที่ทวารหนัก ในลำดับขั้นพัฒนาการของฟรอยด์จะมีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ ตรงที่ว่าในขณะขั้นพัฒนาการอันเดิมยังอยู่ขั้นพัฒนาการต่อมาก็สามารถเกิดขึ้นได้ เด็กในวัย 1 – 2 ปี จะมีความสุขในการขับถ่าย การขับถ่ายควรเป็นไปตามความพอใจของเด็ก ในระหว่างนี้พ่อแม่ควรมีวิธีการฝึกลูกในการขับถ่ายในการใช้กระโถนหรือนั่งถ่ายให้องน้ำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่บังคับเกินไปมิฉะนั้นเด็กจะเกิดความคับข้องใจ เด็กที่มีความพึงพอใจกับการขับถ่ายเป็นอย่างมากจะเป็นคนใจคอกว้างขวาง คล้อยตามผู้อื่นได้ง่าย แต่ถ้าเด็กถูกบังคับในเรื่องการขับถ่าย จะเป็นคนที่หวงของ ตรงต่อเวลาและรักสะอาด

3. ขั้นความพอใจอยู่บริเวณอวัยวะเพศ ขั้นนี้เด็กวัย 3 – 5 ปี จะเรียนรู้สิ่งที่ถูกและผิด เด็กชายและหญิงจะเรียนรู้ในด้านพฤติกรรมแตกต่างกัน เด็กระหว่าง 3 ปีจะรู้สึกต่อเพศตรงกันข้ามกับบิดาหรือมารดา เด็กจะเริ่มเล่นอวัยวะเพศของตนเอง สนใจใคร่รู้ในอวัยวะเพศของตนเอง และอยากรู้และอยากเห็นว่าพ่อแม่เป็นเพศเดียวกับตนหรือไม่ และบางครั้งอาจได้รับความรู้สึกในทางเพศ เด็กชายจะรักแม่เด็กหญิงจะรักพ่อซึ่งเป็นเพศตรงกันข้ามกับตน ซึ่งฟรอยด์เรียกว่าความเห็นที่ครอบงำของอีดิปุส หรือโอดิบุส (Odipus Complex) และความคิดเห็นครอบงำของอีแรกต้า (Electra Complex) เด็กชายจะเลียนแบบพ่อเพื่อให้แม่พอใจและไม่ชอบพ่อหวงแม่ ส่วนเด็กหญิงก็จะอยากมีอวัยวะเพศเหมือนพ่อ ไม่ชอบแม่ซึ่งอีด (Id) จะเกิดขึ้นโดยมีอีโก้ (Ego) และซุปเปอร์อีโก้ (Superego) จะเป็นสิ่งที่คอยเตือนว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ

พ่อแม่จึงมีหน้าที่รักและเอาใจใส่ ให้ความอบอุ่น และสอนให้เด็กเข้าใจในบททางเพศของตนเอง

4. ขั้นก่อนวัยรุ่น (Lantency Stage) เด็กวัย 6 – 11 หรือ 12 ปี เป็นช่วงที่เด็กไปโรงเรียนแล้วให้ความสนใจกับเพื่อนเพศเดียวกัน ใช้พลังงานในการเล่นเกมและออกกำลัง

เด็กเรียนรู้บทบาททางเพศมากขึ้น ชอบเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกับตน ไม่ชอบเล่นกับเพื่อนเพศตรงกันข้าม ความสนใจเรื่องอวัยวะเพศในขั้นที่ 3 ยังคงอยู่ลึก ๆ ในจิตใจแต่เด็กไม่ได้แสดงออกมา

5. ขั้นวัยรุ่น (Genital Stage) ช่วงอายุ 11 ปีขึ้นไป เด็กจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่น ให้ความ สนใจกับเพศตรงกันข้าม รูปร่างและอวัยวะภายนอกของเด็กมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เด็กผู้หญิงก็เริ่มมีหน้าอก เป็นวัยที่เด็กจะเริ่มเป็นผู้ใหญ่ ถ้าเด็กสามารถแก้ปัญหาในเรื่องการครอบงำของอีดิปุสได้ ความรู้สึกนี้ก็จะหายไปเปลี่ยนเป็นการสนใจเพศตรงกันข้ามแทน เป็นการเริ่มต้นของความรักต่อเพศตรงข้าม ซึ่งเป็นพัฒนาการที่แสดงถึงสุขภาพที่ดีและเป็นเรื่องปกติตามความเห็นของฟรอยด์ ถ้าเด็กโดนห้ามและเกิดความตึงเครียดจนเกินไปจะทำให้เด็กขี้อาย ยังไม่เป็นผู้ใหญ่ และยากที่จะให้ความสัมพันธ์กับเพศตรงกันข้าม จี. ซี. เดฟเวนพอร์ท (G.C. Davenport. 2000 : 80 - 89)

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสังคม (Lev Vygotsky)

เลฟ ไวกอตสกี้ ได้เป็นผู้เสนอแนวคิดวัฒนธรรมในสังคม (Sociacultural Approach) ที่มีต่อพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เข้าใจกันภายในวัฒนธรรมเดียวกัน

ความรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนแห่ง แต่มีความแตกต่างกันไปตามความจำเป็นของการอยู่รอดของคนในสังคม

กระบวนการทางสมองของคนจะถูกจัดโดยองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และสถาบัน เราสามารถดูพฤติกรรม และโลกทางสังคมในโลกของเด็กเพื่อดูพัฒนาการของเด็ก ไวกอตสกี้ เชื่อว่าการเรียนรู้นำไปสู่พัฒนาการ ซึ่งความคิดเห็นของไวกอตสกี้แตกต่างจากเพียเจต์ เนื่องจากเพียเจต์เชื่อว่าการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามขั้นพัฒนาการในแต่ละวัยก่อให้เกิดพัฒนาการทางภาษาและทางสติปัญญา ในขณะที่ไวกอตสกี้เชื่อว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) เป็นสิ่งที่สนับสนุนในการเรียนรู้ของเด็กทั้งด้านจิตใจ ภาษา และพัฒนาการทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เด็กแรกเกิด เด็กจะหาผู้ใหญ่เพื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และพัฒนาการต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั่นเอง

มโนทัศน์ที่สำคัญของไวกอตสกี้ คือ Zone of Proximal Development หมายถึงพัฒนาการของเด็กเกิดจากการที่คนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่นที่มีพัฒนาการสูงกว่าไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือผู้ใหญ่ การที่ครูใช้แนวทางของไวกอตสกี้ในการพัฒนาการคิด ครูควรจัดสถานการณ์การเรียนรู้โดยให้บริบททางสังคมมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้เรียน โดยที่บุคคลรอบตัวผู้เรียนช่วยแนะนำการคิดในขณะที่ผู้เรียนไม่สามารถคิดแก้ปัญหาได้ ในกรณีที่ผู้เรียนไม่

สามารถแก้ปัญหาได้ แต่ก็สามารถเรียนรู้ได้ ถ้าได้ทำบ่อย ๆ ต่อไปก็จะสามารถแก้ปัญหาและทำกิจกรรมหรืองานได้เอง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นวิธีพัฒนาผู้เรียนจากระดับที่เขาเป็นอยู่ไปสู่ระดับที่เขามีศักยภาพ

นอกจากนี้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวพันโดยตรงกับพัฒนาการของเด็ก

มโนทัศน์ที่สองคือ Intersubjectivity (เรื่องระหว่างจิตใจ หรือเรื่องระหว่างแต่ละบุคคล) หมายถึง แต่ละบุคคลมีแนวทางในเรื่องงาน ปัญหา หรือการสนทนา เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางทำให้เกิดความเข้าใจของตน ในอีกทางคือการมีส่วนร่วมในบทสนทนาอาจนำไปสู่การเห็นพ้องต้องกัน ในเรื่องระหว่างบุคคล หรือเกิดความเข้าใจ ซึ่งการติดต่อสื่อสาร หรือบทสนทนาระหว่างครู และนักเรียนจะทำให้เกิดการเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งเป็นพัฒนาการมโนทัศน์ใหม่ และแนวทางในการคิดนำไปสู่มโนทัศน์ระดับสูงขึ้นอีกขั้น การเรียนการสอนที่มีการร่วมมือกันและแก้ปัญหารวมทั้งการทดลองจะมีส่วนช่วยในการเรียนตามแนวทางของไวกอตสกี้ (ธนาธิป พรกุล. 2543 : 187 – 189 และ จอร์จ มอร์สัน. 1997 : 95 – 96) สรุปคือ

1. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก เด็กชายและเด็กหญิงในการพัฒนาทางด้านสติปัญญา (พุทธิปัญญา)
2. ความสามารถทางด้านการใช้ภาษาเพื่อจัดระเบียบความคิดและการปฏิบัติ
3. การสอนและประโยชน์ที่ได้รับจากการสอน ซึ่งเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในสังคม
4. การศึกษาเพื่อปฏิรูปสติปัญญา

(เอกสาร High/scope – ZPD อ้างจาก ประอร อิศรเสนาฯ. 2542 : 19 – 20)

ทฤษฎีความต้องการและแรงขับดันของมนุษย์

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาที่ได้ศึกษาในเรื่องแรงขับดันของมนุษย์ในทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมาสโลว์ได้แนะนำว่ามนุษย์มีลำดับขั้นในความต้องการ (Hierarchy of Needs) เริ่มจากความต้องการระดับต่ำเพื่อการมีชีวิตรอดและความปลอดภัย จนถึงระดับสูงคือความต้องการประสบความสำเร็จ (Self – Actualization) และท้ายสุดคือตัวตนในสภาพที่เป็นจริง หรือทำตามบุคลิกภาพภายในที่ซ่อนอยู่เพื่อให้ตนเองสมบูรณ์

มาสโลว์เรียกระดับ 4 ขั้นต่ำของความต้องการว่าความไม่เพียงพอในความต้องการของมนุษย์ (Deficiency Needs) ได้แก่ การมีชีวิตรอดความปลอดภัย ความรู้สึกที่เป็นเจ้าของและการที่ตนเองได้รับยกย่องจากผู้อื่น เมื่อได้ตามความต้องการแล้ว แรงขับดันที่จะทำตามความต้องการก็จะลดลง ในด้านความต้องการระดับสูง ได้แก่ ควรประสบความสำเร็จในด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นความต้องการในการรู้และเข้าใจ ความพึงพอใจในสุนทรีย์ภาพ และความ

ต้องการบรรลุศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งแรงขับดันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ให้สมประสงค์ตามความต้องการยิ่งได้ตามความต้องการเท่าใดก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ความต้องการเหล่านี้ไม่มีวันเติมเต็มได้สมบูรณ์ซึ่งจะตรงกันข้ามกับความไม่เพียงพอในความต้องการ 4 ขั้นแรก ซึ่งความต้องการนี้เราเรียกว่าการเริ่มในความต้องการ (Being Needs) มนุษย์ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานก่อนจึงตอบสนองความต้องการขั้นสูง บางคนปฏิเสธในมิตรภาพหรือความปลอดภัยเพื่อประสบความสำเร็จในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการยกย่องตนเองก็มี เราควรสอนเด็กให้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียนจะทำให้เขารู้สึกว่าตนเองได้รับการยกย่อง ถ้าเด็กรู้สึกอบอุ่นในห้องเรียนได้รับการเอาใจใส่จากสังคมครูและเพื่อนเขาก็จะเรียนรู้ได้ดี เพราะเด็กบางคนอาจขาดความรู้สึกปลอดภัยและขาดความรักจากบ้าน ครูควรเข้าใจเด็กและสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดี

(วูลโฟลด์. 340 – 341 : 1995 และเยาพา เดชะคุปต์. 2542 : 32 – 33)

(วูลโฟลด์. 341 : 1995)

ภาพประกอบ 1 ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวทางมาสโลว์ซึ่งเป็นทฤษฎีแรงขับดันพฤติกรรมของมนุษย์ในด้าน แรงขับดันและบุคลิกภาพ

ทฤษฎีทางด้านสติปัญญา (Cognitive Development)

จอง เพียเจต์ (Jean Piaget) นักการศึกษาชาวสวิสต์เซอร์แลนด์ เชื่อว่าการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็กจะช่วยในการพัฒนาสติปัญญาของเด็ก เด็กเรียนรู้จากการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ การทำสิ่งต่าง ๆ ซ้ำไปซ้ำมารวมทั้งการเล่นกับผู้อื่น

เพียเจต์ เชื่อว่า โครงสร้างทางสติปัญญาของคน หรือสคีมา (Schema) มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา การที่คนทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์ใหม่ ๆ จะเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อนำความรู้ใหม่เข้ามาในโครงสร้างความรู้ (Assimilation) แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนความรู้ที่ได้รับใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิม (Accomodation) แล้วจึงเกิดภาวะที่สมดุลย์ของความรู้ (Equilibrium) ทำให้คนเราเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในโลกได้ดีขึ้น (เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์. 20 : 2536)

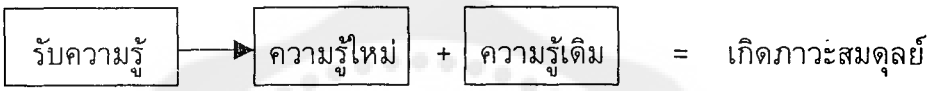

เพียเจต์ยังได้อธิบายถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของคนแบ่งออกเป็น 4 ขั้น ได้แก่

1) ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) ในระยะ 2 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงเวลาที่เด็กเรียนรู้และฝึกฝนในการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อค้นหา สำรวจ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็ก รวมทั้งวัตถุสิ่งของและบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก

ในขั้นประสาทสัมผัสได้แบ่งเป็น 4 ระยะย่อย ๆ ระหว่างแรกเกิดจนถึง 2 ปี ได้แก่

1. ขั้นปฏิกริยาสะท้อนกลับ (Reflex Activity) เกิดขึ้นระหว่างวัยแรกเกิดถึง 1 เดือน เด็กเริ่มรู้สึกว่าตนเป็นศูนย์กลางของสิ่งรอบตัว ปฏิกริยาสะท้อนกลับต่าง ๆ จะเกิดขึ้นในวัยนี้ เช่นเมื่อเขี่ยแก้มเด็กแล้วเด็กจะหันตาม หรือเขี่ยเท้าเด็กแล้วเด็กจะชักเท้าหนี เป็นต้น

2. ขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวด้วยระบบประสาทเบื้องต้น (Primary Circular Reaction) เด็กจะเคลื่อนไหวพฤติกรรมซ้ำ ๆ โดยปราศจากจุดมุ่งหมายในช่วงระหว่าง 1 – 4 เดือน การดูด การกำมือ การประสารระหว่างปากกับมือจะเกิดขึ้นในช่วงนี้ เราสามารถรับรู้ความรู้สึกของเด็กได้จากการกระทำของเด็ก เช่น การร้องไห้ หมายถึง เปียก หรือหิว เด็กจะเริ่มเรียนรู้วัตถุและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

3. ขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Secondary Circular Reaction / Representation) การประสานระหว่างตาและมือจะเกิดขึ้นในช่วง 4 – 8 เดือน เด็กจะแสดงออกทางพฤติกรรมเมื่อเด็กสนใจสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ เช่น การเอื้อมมือไปไขว่คว้าวัตถุที่เห็น

4. ขั้นพัฒนาการประสานของอวัยวะ (Coordination of Secondary Reaction / Coordination of Schemata) เด็กวัยระหว่าง 8 – 12 เดือนจะเริ่มมีการประสานกันของโครง

สร้างทางสติปัญญา เด็กเริ่มเชื่อมโยงความคิดและพฤติกรรม แล้วแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อได้รับสิ่งที่ตนต้องการ เด็กวัยนี้จะเริ่มมองหาวัตถุสิ่งของหรือของเล่นที่หายไป และรับรู้ในเรื่องขนาดและรูปร่างของวัตถุที่อยู่รอบตัวเด็ก

5. ขั้นพัฒนาความคิดริเริ่มแบบลองผิดลองถูกหรือขั้นทดลองทำสิ่งต่าง ๆ (Tertiary Circular Reaction / Experimentation) เด็กวัย 12 – 18 เดือนจะทดลองทำสิ่งต่าง ๆ จากการลองผิดลองถูก เพื่อค้นหาความหมายของสิ่งต่าง ๆ และแก้ไขปัญหา การเรียนรู้เกิดจากการมองและสัมผัส

6. ขั้นพัฒนาการโครงสร้างทางสติปัญญาเบื้องต้น (Invention of New Means Through Internal Mental Combination / Representation) เด็กวัย 18 – 24 เดือน เริ่มใช้ความคิดโดยการเชื่อมโยงระหว่างประสาทสัมผัสไปสู่การใช้สติปัญญา เด็กแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เลียนแบบโดยไม่ต้องมีตัวอย่าง รู้จักแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูกน้อยลง และเรียนรู้ในการใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. 2533 : 32 – 36)

2) ขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Intuitive / Preoperational Thought) เด็กวัยระหว่าง 2 – 7 ปี เริ่มเรียนรู้ทางภาษาและสามารถใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายมากขึ้น การรับรู้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) มองสิ่งต่าง ๆ ในความคิดตนเองเป็นและเข้าใจว่าผู้อื่นก็คิดเหมือนตนเอง จึงไม่ค่อยเข้าใจความคิดของผู้อื่น เด็กวัยนี้รู้จักใช้จินตนาการ และยังไม่ค่อยเข้าใจความคิดของผู้อื่น เด็กวัยนี้รู้จักใช้จินตนาการ และยังไม่สามารถใช้เหตุผลได้ดีนัก ความคิดของเด็กเกิดจากการเรียนรู้จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม การเล่นโดยใช้วัตถุแทนสัญลักษณ์ การเล่นบทบาทสมมติ การประดิษฐ์ และวาดภาพ เป็นการเสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในวัยนี้ การทำกิจกรรมต่าง ๆ และการเล่นจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์และนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ การพูดคุยกับผู้อื่นจะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญา เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์มากนัก

3) ขั้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Stage) เด็กวัย 7 – 11 ปี จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลงและเริ่มเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งมีเหตุผลและใช้ เหตุผลในการทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ในขั้นตอนการมีเหตุผลนี้ เพียเจต์ เรียกว่า (Logical Operation) “การปฏิบัติการตัดสินด้วยเหตุผลหรือตรรกวิทยา” ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงอย่างเต็มที่ เด็กจะพัฒนาในการเข้าใจนามธรรมและจำนวนตัวเลขได้ดีขึ้น

4) ขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) เด็กอายุระหว่าง 12 – 15 ปี เริ่มรู้จักการคิดหาเหตุผลต่าง ๆ และเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้นามธรรมได้ดียิ่งขึ้น เด็กมีความสามารถในการตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหา การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและเข้าใจความคิดของตนเองรวมทั้งความคิดของผู้อื่นจะเกิดขึ้นในวัยนี้

แบรี่ วอทเวิรธ์ (Barry Wadworth. 1924 : 35 – 171)

การที่ครูได้เข้าใจถึงพัฒนาการในช่วงอายุต่าง ๆ ของเด็กจะช่วยให้ครูเข้าใจถึงความสามารถ ความต้องการของเด็ก ความสนใจของเด็ก และการเรียนรู้ของเด็กแต่ละช่วงอายุ เพื่อครูจะได้จัดกิจกรรมในการพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ สิ่งที่ครูคำนึงถึงอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กคือความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กแต่ละคนมีความสนใจและความสามารถแตกต่างกัน ครูควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกด้านและแก้ไขในพัฒนาการที่บกพร่อง โดยจัดกิจกรรมที่เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่สูงสุดตามศักยภาพของเด็ก

คำถามท้ายบท

1. เด็กปฐมวัยหมายถึงเด็กช่วงวัยใด
2. NAEYC ได้กล่าวถึงแนวทางหลักการในการพัฒนาเด็กมีอะไรบ้าง
3. วิเคราะห์คุณลักษณะเด็กแต่ละวัยว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
4. พัฒนาการหลักที่สำคัญของเด็กได้แก่อะไรบ้าง สำคัญอย่างไร
5. สรุปแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักการศึกษา

- พัฒนาการทางสติปัญญา
- พัฒนาการทางบุคลิกภาพ
- พัฒนาการทางบุคลิกภาพและเพศ
- พัฒนาการทางสังคม
- พัฒนาความต้องการและแรงขับดันของมนุษย์

บทที่ 2
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบประวัติศาสตร์การเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กตั้งแต่สมัยกรีกตอนต้น สมัยโรมันตอนต้น สมัยคริสเตียนตอนต้น และสมัยคริสตศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา
2. เพื่อทราบแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน
3. เพื่อนำแนวคิดที่ได้รับมาจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

เค้าโครงเนื้อหา

2.1 ประวัติศาสตร์การเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กตั้งแต่

- สมัยกรีกตอนต้น
- สมัยโรมันตอนต้น
- สมัยคริสเตียนตอนต้น
- สมัยคริสตศตวรรษที่ 14

2.2 แนวคิดนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน ได้แก่ มาติน ลูเธอร์ จอหน์ อมอส คอมมิวนิอุส จอห์น ลอกค์ ฌอง ฌาค รุสโซ โยฮัน ไฮน์รัด เปสตาลอุซ โรเบิร์ต โอเวน เฟดเดอริค โฟรเบล อลิซาเบธ พีบอดี้ ซูซาน โบล เคธ ดักกลาส วิกแกน จอห์น ดิวอี้ มาเรีย มอนเตสเซอรี่ อาโนห์ กีเซล อับบราฮัม มาสโลว์ อีริค อีริคสัน จอง เพียเจต์ เลฟ ไวก็อตสกี้ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์

บทที่ 2
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย

ประวัติศาสตร์การเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กเริ่มมาเป็นเวลานานนับก่อนคริสศตวรรษ โดยเริ่มจากแนวคิดสมัยกรีกของพลาโต ยุคโรมัน ยุคคริสเตียนตอนต้น จนถึงแนวคิดที่เป็นรากฐานของการศึกษาในปัจจุบันคือตั้งแต่คริสศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา เด็กนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคม เราควรเข้าใจในธรรมชาติและความต้องการของเด็ก เพราะเด็กในปัจจุบันจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การศึกษาถึงปรัชญาและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเด็กในอดีตจะเป็นรากฐานในการนำแนวทางมาประยุกต์จัดการเรียนการสอนให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสม

สมัยกรีกตอนต้น

พลาโต (Plato) นักปราชญ์สมัยคริสตศตวรรษที่ 4 ได้กล่าวถึงการศึกษาในสมัยกรีกและโรมัน ในสมัยก่อนคริสตศตวรรษที่ 427 ถึงคริสตศตวรรษที่ 347 ว่ากรีกมีทัศนคติหลากหลายในการมองเด็ก เด็กจากรัฐต่าง ๆ เด็กหญิงและทารกที่อ่อนแอ เจ็บป่วยจะถูกนำใส่หม้อ หรือตะกร้านำไปทิ้งไว้ที่ประตูวัด เพื่อผู้ที่ต้องการคนใช้จะนำเด็กไปเลี้ยงเป็นคนใช้ เด็กในสมัยนั้นมักได้รับการกดขี่ทอดทิ้ง ทุบตี ฆ่าตายและทารุณกรรมทางเพศ การศึกษาในกรุงสปาต้า เริ่มตั้งแต่เด็กอายุ 6 ปี เป็นการศึกษาสำหรับเด็กชายเพื่อฝึกที่จะเป็นนักรบของรัฐ ส่วนเด็กหญิงได้รับการฝึกฝนชีวิตในบ้านคล้าย ๆ กับการฝึกฝนทางทหารเพื่อเตรียมตัวที่จะเป็นภริยาและเป็นแม่ของนักรบในรัฐ

พลาโตได้แนะนำว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยควรเริ่มตั้งแต่ 6 ปี โดยเป็นการเรียนอย่างไม่เป็นทางการ ความรู้ที่ได้มาจากการบังคับจะเป็นสิ่งที่จดจำได้ไม่นาน การเรียนรู้ในวัยเด็กควรเรียนอย่างสนุกสนาน พ่อแม่ควรดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดเพื่อเด็กจะได้มีสุขภาพที่ดีและนิสัยทางสังคมที่ดี นอกจากนี้ควรให้อิสระกับเด็กด้วย พลาโตยังสนับสนุนในการฝึกฝนด้านดนตรีให้กับเด็กเพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ถูกต้องโดยเฉพาะเกี่ยวกับรัฐ

ในสมัยนั้นคำว่า Pedagogue ซึ่งเป็นคำของกรีก หมายถึง ครูทาส คือ ผู้มีการศึกษาที่โดนจับมาเป็นทาสเพราะแพ้สงคราม จะมีหน้าที่สอนเด็ก ดูแลเด็กและเป็นเพื่อนกับเด็ก

อริสโตเติล (Aristotle. 384 – 322 BC) เชื่อว่าการศึกษาในวัยเยาว์เป็นสิ่งสำคัญ เด็กมีความสามารถพิเศษและมีความแตกต่างในแต่ละบุคคล เด็กควรได้รับทักษะต่าง ๆ เพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่าอริสโตเติ้ลเป็นนักเขียนคนแรกที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสำหรับบุคคลมีความ แตกต่างกัน

สมัยโรมันตอนต้น

กรีกยังมีการรบกับโรมันอยู่ตลอดเวลา ระบบครูทาสยังคงมีอยู่ เมื่อโรมันมีอำนาจสูงสุดโรมันได้ทำการจัดการศึกษาที่จำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตได้แก่ การทำไร่ การว่ายน้ำ และการขี่ม้า การอ่านในสมัยนั้นไม่ค่อยมี ยกเว้นกฎของรัฐ คือ กฎหมายของสิบสองโต๊ะ (“The Laws of the Twelve Tables”)

ต่อมาในสมัยคริสศตวรรษที่ 35 – 97 (A.D. 35 – 97) นักคิดชาวกรีกและโรมันคือ ควีนทิเลียน (Quintilian) ซึ่งเกิดในสเปนแต่ได้รับการศึกษาในโรมันได้มีความคิดว่า การศึกษาควรเริ่มตั้งแต่อายุ 1 ปี เพื่อที่จะสร้างผู้ใหญ่หนุ่มสาวให้มีบุคลิกภาพที่ดี ความรับผิดชอบของครูและพ่อแม่รวมทั้งการระมัดระวังในการเลือกผู้ที่จะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวอย่างที่สำคัญของเด็กในการพัฒนาบุคลิกภาพและแบบแผนการพูด สิ่งที่เด็กเรียนที่บ้านจะมีผลต่อการนำไปปรับใช้ตลอดช่วงชีวิต ควินทิเลียนได้เสนอว่าการสร้างบทเรียนที่น่าสนใจเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ควรใช้การชมเชยสนับสนุนเด็กและไม่ใช้การลงโทษ วิชาการควรสอนให้สมดุลย์กับด้านพลศึกษาเพื่อสุขภาพที่ดีด้วย ต่อมาโรมันได้แผ่ขยายอำนาจไปไกลทำให้ยากที่จะควบคุมได้ ชนกลุ่มใหม่ที่ไม่มี การศึกษาในสมัยนั้นเสื่อมลง แต่ปัจจุบันแนวคิดของพลาโตได้แก่การเรียนอย่างไม่เป็นทางการและการมีอิสระในการแนะนำ รวมทั้งการเพลิดเพลินต่อวรรณกรรมและดนตรี ยังคงเป็นที่ยอมรับในการเรียนการสอนสำหรับเด็กอยู่

สมัยคริสเตียนตอนต้น

ในช่วงกลางคริสศตวรรษที่ห้าจักวรรดิโรมันได้เสื่อมอำนาจลง โบสถ์คริสเตียนเรืองอำนาจขึ้นอย่างเด่นชัด ในยุคตอนต้นยังมีการกำจัดเด็กฆาตกรรมและลงโทษ จักพรรดิคอนสแตนไทน์ของคริสเตียนได้ฆ่าเด็กไปถึง 318 คน และก่อนศตวรรษที่ 313 ศาสนาคริสเตียนเป็นศาสนาประจำชาติของจักวรรดิโรมัน และโรงเรียนคริสเตียนได้แผ่ขยายไปทั่วยุโรป ผู้มีการศึกษามีจำนวนน้อยและพระเป็นผู้ที่จัดการเกี่ยวกับด้านความรู้ ห้าร้อยปีต่อมาผู้ที่ได้รับการศึกษาคือผู้ที่จะเป็นพระหรือเด็กที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวยเท่านั้น แนวคิดในเรื่องบาปแต่กำเนิด การทารุณกรรมเด็กยังมีอยู่ ต่อมาในกลางสมัยยุคมืดผู้ที่มีความรู้น้อยมีจำนวนน้อย

ในสมัยเรเนสซองเริ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับเด็กดีขึ้น เด็กที่ถูกทอดทิ้ง จะถูกนำไปอุปการะโดยคณะสงฆ์ แม่ชี หรือครอบครัวอุปถัมภ์ ซูซานนาโลเวล ครอจ (Suzanna Lowell Krogh. 1994 : 4 – 8)

คริสศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา

นักการศึกษานับแต่ศตวรรษที่ 14 เริ่มให้ความสำคัญกับเด็กโดยจัดตั้งโรงเรียนและจัดการศึกษาตามแนวคิดต่าง ๆ ให้กับเด็กตามความเชื่อในแต่ละยุคสมัย แนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีการสืบทอด ค้นคว้าต่อและนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจนถึงปัจจุบัน มีการศึกษาถึงธรรมชาติ และความต้องการของเด็กแต่ละวัย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมและอุปกรณ์ของเล่นต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเด็ก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาปฐมวัยเป็นอย่างมาก ครูและผู้ปกครองควรได้ศึกษาและเข้าใจเพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับเด็ก

ซึ่งปรัชญาและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยที่ได้นำมาสรุปดังต่อไปนี้

นักการศึกษาและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยปัจจุบัน

1. มาติน ลูเธอร์ (Martin Luther. 1483 – 1546) ชาวเยอรมัน
   - มีความเชื่อตามศาสนาคริสเตียนในการเตรียมมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ตามคำของพระเจ้าและการช่วยให้พ้นจากบาป
   - มนุษย์ควรรู้หนังสือจะได้อ่านไบเบิ้ลเพื่อเข้าใจในสิ่งที่พระเจ้าได้แสดงให้ฟัง ซึ่งจะดีกว่าการไปฟังคำสอนที่โบสถ์แต่เพียงอย่างเดียว
   - ให้ความสำคัญกับการตั้งโรงเรียนเพื่ออ่านออกเขียนได้
   - เชื่อว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในด้านการศึกษาของเด็ก
   - ตั้งโรงเรียนประถมสอนนักเรียนชายหญิงให้พัฒนาองค์รวมในด้านสติปัญญา ศาสนาและความเชื่อ ร่างกาย อารมณ์ และสังคม

2. จอห์น อมอส คอมมิวนิอุส (John Amos Comuius. 1592 – 1670) ชาวโมราเวียน เชกโกสโลวะเกีย - บิชอฟ / พระ
   - เชื่อว่ามนุษย์เกิดจากภาพจำลองของพระเจ้า แต่ละคนมีข้อผูกมัดและหน้าที่ในการศึกษาอย่างเต็มความสามารถเพื่อที่จะทำตามภาพจำลองของพระเจ้า
   - พัฒนาระบบจัดชั้นเรียน
   - ตระหนักความต้องการเกี่ยวกับประสบการณ์เริ่มแรกในชีวิต
   - จัดการศึกษาเป็นไปตามขั้นตอนของธรรมชาติ (ทั้งด้านการเจริญเติบโต และการเรียนรู้) ครูควรสังเกตรูปแบบนี้และจัดการศึกษาที่ไม่บังคับเด็กเรียนก่อนที่เด็กจะพร้อมซึ่งเป็นแนวทางของมอนเตสเซอรี่ (มโนทัศน์ประสาทสัมผัส) และเพียเจต์ (ขั้นของพัฒนาการ)
   - หนังสือรูปภาพเล่มแรก (Orbis Pictus) มีรูปและศัพท์
   - แต่งหนังสือ School of Infancy (1633) เกี่ยวกับเด็กถึงอายุ 6 ปี
   - แนวคิดทางการศึกษาของคอมมิวนิอุสได้แพร่หลายในยุโรป หนังสือของเขาถูกแปลเป็นจำนวน 12 ภาษา รัฐบาลในทวีปยุโรปจากประเทศต่าง ๆ ได้เชิญคอมมิวนิอุส ไปปรับปรุงระบบการศึกษา
   - การศึกษาควรเป็นสากลสำหรับเพศชายและหญิง บ้านเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเล็ก ๆ แม่คือครูของลูก
   - เด็กที่ได้รับความรู้จากสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเด็ก การเรียนรู้เริ่มจากรูปธรรมไปนามธรรม
   - เด็กควรเขียนมโนทัศน์พื้นฐาน เช่น มาก – น้อย และเด็กเล็ก ๆ ควรเรียนนับเลข

3. จอห์น ลอกค์ (John Locke. 1632 – 1704) ชาวอังกฤษ นักปรัชญา
   - เด็กบริสุทธิ์เหมือนผ้าขาว (Tabula Rasa or Blank Tablet)
   - ผู้พัฒนาทฤษฎีการวางรากฐานของสิ่งแวดล้อม เด็กจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์
   - เด็กเกิดมามีความสามารถในด้านจิตใจและการเรียนรู้เหมือน ๆ กัน สิ่งแวดล้อมที่บ้านและโรงเรียน บริบทในเรื่องฐานะทางสังคม การศึกษาในระยะแรกและประสบการณ์จะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการเรียน ความสำเร็จ และพฤติกรรม
   - จัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็ก 3 – 4 ปี และเด็กที่ด้อยโอกาส
   - ประสบการณ์เป็นสิ่งที่กำหนดธรรมชาติของแต่ละคน
   - ผู้ริเริ่มให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสในการเรียน ซึ่งมาเรีย มอนเตสเซอรี่ ได้พัฒนาแนวคิดนี้ต่อในการฝึกฝนเด็กใช้ประสาทสัมผัส
   - แนวคิดการจัดการศึกษาควรตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
   - เขียนถึงการเล่นและการมีอิสระแต่สนับสนุนการมีระเบียบวินัย

4. ฌอง ฌาค รุสโซ (Jean Jacques Rousseau. 1712 – 1778) ชาวฝรั่งเศส
   - เชื่อว่าเด็กบริสุทธิ์ตามธรรมชาติ
   - การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม
   - การสนใจในพัฒนาการเด็กเป็นลำดับขั้น การเรียนรู้ของเด็กในแต่ละขั้นมีความสัมพันธ์กัน เด็กเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ การใช้ประสาทสัมผัสและการเล่น
   - การเรียนรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับช่วงอายุและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน
   - ผู้แต่งวรรณกรรม “Emile”
   - ผู้นำแนวคิดของ เปสตาลอสซี่ ฟลอเบล เพียเจต์ สกินเนอร์ และมอนเตสเซอรี่

5. โยฮัน ไฮน์ริด เปสตาลอสซี่ (Johann Heinrich Pestalozzi. 1746 – 1827) ชาวสวิสเซอร์แลนด์
   - ได้รับความคิดจากรุสโซ
   - ผู้ริเริ่มในการเตรียมความพร้อม
   - การศึกษาควรเป็นไปตามธรรมชาติของเด็ก
   - ให้ความเห็นว่าแม่เป็นบุคคลสำคัญในการเลี้ยงดูในระยะที่ลูกยังเล็กอยู่
   - แต่งหนังสือ “How Gertrude Teaches Her Children” และ Book for Mothers

6. โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) ชาวสก็อตแลนด์. 1771 – 1858)
   - ผู้เชี่ยวชาญในด้านสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและสิ่งแวดล้อม
   - เขาเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูมาจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเชื่อ พฤติกรรมและความสำเร็จ สังคมและการกระทำให้ความเอาใจใส่ดูแลจะเป็นสิ่งที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคน ความคิด Utopian ความคิดการจัดชุมชนที่อยู่และมีการฝึกฝนในชุมชน เป็นชุมชนที่ควบคุมสิ่งแวดล้อมของเด็ก
   - ควรจัดสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ
   - ตั้ง Infant School ในปี 1816 ที่ New Lanark ดูแลเด็กประมาณ 100 คน รับเด็กอายุตั้งแต่ 18 เดือน – 10 ปี
   - ได้รับความคิดมาจาก John Locke และ Rousseau เกี่ยวกับเด็กเหมือนผ้าขาวและเด็กเกิดมาบริสุทธิ์
   - 1824 ชักจูงหมู่บ้านในเมือง New Harmony, Indiana ให้ทดลองจัดสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามแนวคิด Utopian แต่การทดลองล้มเหลว

7. เฟดเดอริค โฟรเบล (Federich Froebel. 1782 – 1852) ชาวเยอรมัน
   - บิดาแห่งการอนุบาลศึกษา
   - ตั้งโรงเรียน ใช้ชื่อว่า "Kindergarten" แปลว่า สวนเด็ก (เด็กได้เล่นอิสระ ร้องเพลง เล่นเกม)
   - ได้รับแนวคิดจากรุซโซ และเปสตาลอสซี่ คอมมิวนิอุส
   - ปรัชญาการศึกษา คือ
     1. เด็กในฐานะมนุษย์ ควรได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ และได้รับความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมทางสังคม
     2. สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาเด็กคือ การเล่น
     3. โรงเรียนอนุบาลเป็นสังคมของเด็ก
   - จัดสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาเด็กโดยครูเป็นผู้ชี้แนะจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่มีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียน
   - ประดิษฐ์สื่อการสอน ได้แก่
     1. ชุดของขวัญ (Gift) จุดประสงค์ในการให้เด็กได้ ถือ หยิบ จับ นับ แบ่ง วัด เปรียบเทียบ รวมทั้งได้เรียนรู้ในด้านขนาด สี รูปร่าง และมโนทัศน์
     2. ชุดอาชีพ (Occuptions) จุดประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะร่างกายเบื้องต้นในการใช้กล้ามเนื้อมือ วาดภาพต่อจุด ปั้น ตัด แปะ ร้อยลูกปัด ถัก วาดภาพ พับกระดาษ ฯลฯ

     ซึ่งสื่อการสอนต่าง ๆ เหล่านี้จะคล้ายคลึงกับกิจกรรมต่าง ๆ ในเด็กอนุบาล

- พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยให้เป็นระบบ
- หลักสูตรที่นำมาใช้การจัดกิจกรรมได้แก่ ด้านชีวิต ได้แก่ การทำสวน ดูแลสัตว์ ด้านคณิตศาสตร์ ในเรื่องรูปทรง ได้แก่ เกี่ยวกับเรขาคณิต ไม้บล็อก และเกี่ยวกับความงาม สี รูปร่าง ดนตรี และจังหวะ

8. อลิสซาเบธ พีบอดี้ (Elizabeth Peabody. 1804 – 1894) ชาวอเมริกัน
   - สนใจด้านการศึกษาปฐมวัยได้ ทำงานกับอัลคอต (Alcott) ที่โรงเรียนวัดในเคมบริดจ์
   - ปี 1859 ได้พบมากาเรต ซูเชด (Magarett Schurz) ที่รัฐวินคอนซิน ซึ่งมีความคิดตามแนวของฟลอเบล
   - ปี 1860 ก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลเอกชนที่พูดภาษาอังกฤษที่มีเมืองบอสตัน รับเด็กจากสังคมชนชั้นกลาง แต่การสอนไม่ตรงกับแนวทางของ ฟลอเบลนัก พีบอดี้จึงไปยุโรปเพื่อดูโรงเรียนอนุบาลแบบฟลอเบล และนำครูเยอรมันมาฝึกสอนครูอเมริกันตามแนวทางของฟลอเบล (ริเริ่มการฝึกหัดครูอนุบาล)
   - แต่งหนังสือ “Moral Culture of Infancy”

9. ซูซาน โบล (Susan Blow. 1843 – 1916) ชาวอเมริกัน
   - ทำงานร่วมกับ พีบอดี้ ในการตั้งโรงเรียนอนุบาลสำหรับเด็กอเมริกัน (ภาษาอังกฤษ) ที่เมืองบอสตัน
   - ได้ชวน William Harris ตั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลแห่งแรกของอเมริกาที่เมืองเซนต์หลุยส์ในปี 1873 รับเด็กอายุ 3 ปี และ 7 – 10 ปี
   - ปี 1874 ริเริ่มการฝึกหัดครูอนุบาลในเขตตะวันออกกลางของสหรัฐอเมริกา ตามแนวทางของฟลอเบล
   - แปลหนังสือของฟลอเบลเป็นภาษาอังกฤษ
   - แต่งหนังสือ “Educational Issaes in Kindergarten”

10. เคธ ดักลาส วิกแกน (Kate Douglas Wiggan. 1856 – 1923) ชาวอเมริกัน
    - ในปี 1878 ตั้งโรงเรียนอนุบาล Silver Street ที่เมือง San Francisco และการอนุบาลศึกษาได้แพร่กระจายไปสู่ทางฝั่งตะวันตก (West Coast) ของอเมริกา

11. จอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1859 – 1952) ชาวอเมริกัน
    - ศาสตาจารย์ด้านปรัชญาที่มหาวิทยาลัยชิคาโก้ และมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย
    - ผู้นำของวงการศึกษาอเมริกา

- ประยุกต์ทฤษฎีพิพัฒนาการ (Progressivism) มาใช้ มุ่งเน้นจัดการศึกษาตามความสนใจของเด็ก (ไม่ได้จัดการศึกษาตามรายวิชา)
- ผู้นำแนวคิดเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียน (Child – Centered หรือ Child – Centered Curriculum)
- โรงเรียนควรตระหนักในการจัดการศึกษาสำหรับชีวิตปัจจุบันตามความเป็นจริงของเด็ก เด็กทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้ชีวิตและทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตปัจจุบัน ไม่ได้เตรียมสำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต
- เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับทางด้านร่างกาย ใช้สิ่งของต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ ถูกชักจูงให้ใช้สติปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งกิจกรรมที่เกี่ยวกับทางด้านร่างกายได้แก่ การวิ่ง กระโดด และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัสดุอุปกรณ์
- ให้การสนับสนุนความสนใจในด้านสติปัญญาและการแก้ปัญหารวมทั้งการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ และเรียนรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ ทำงานได้อย่างไร เด็กควรได้รับโอกาสในการสืบหาและค้นพบ
- ความสนใจในสังคม (Social Interest) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน ซึ่งเป็นการสนับสนุนการมีประชาธิปไตยในห้องเรียน
- การสอนตามแนวดิวอี้ คือการที่ครูวางแผนสร้างหลักสูตรและการสอนตามความสนใจของเด็ก

12. มาเรีย มอนเทสเซอรี่ (Maria Montersori. 1870 – 1952) ชาวอิตาลี
- แพทย์หญิงชาวอิตาลีคนแรก
- ทำงานกับเด็กที่ป่วยด้านจิตใจ (Mental ill) นำเด็กป่วยด้านจิตใจและเรียนรู้ช้ามาทดลองเรียนกับเด็กปกติ
- ตั้ง Casa Dei Bambini หรือ บ้านเด็ก เป็นคนยึดมั่นในศาสนา ซึ่งสะท้อนจากการสอนของเรก ใช้ไบเบิ้ลประกอบการสอนเด็ก
- เชื่อในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่นให้กับเด็กจะช่วยเด็กในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก และสร้างความรู้สึกที่คาดเดาได้ และความรู้สึกที่ปลอดภัย
- อบรมครูโดยมีหลักการ 3 ข้อ ได้แก่ การเตรียมสิ่งแวดล้อม ทัศนคติที่นอบน้อม และการเคารพในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก
- ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองในชุมชนรอบ ๆ Casa Dei Bambini มีการให้คำแนะนำในการเลี้ยงดูเด็กและแนะนำตามแนวทางที่โรงเรียนได้สอนเด็กให้ผู้ปกครองทราบ
- พัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกฝนประสาทสัมผัส และวิธีการมอนเตสเซอรี่

13. อาโนห์ กีเซล (Arnold Gesell. 1880 – 1961X ชาวอเมริกัน

- แพทย์ศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเยล (Yale) และศึกษาปริญญาเอกด้านจิตวิทยาต่อจากมหาวิทยาลัยคลาก (Clark)
- ทำวิจัยที่คลีนิคพัฒนาการเด็กของเยล
- ได้รับแนวคิดจาก ฟลอเบล เปสตาลอสซี่ และรุสโซ
- แนวคิดเด็กเหมือนต้นไม้ที่เจริญเติบโต ต้องได้รับน้ำและปัจจัยอื่น ๆ พ่อแม่ครูเป็นผู้คอยดูแลเด็กและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อพัฒนาการเด็ก
- แนวคิดวุฒิภาวะ (Maturation) และความพร้อม (readiness)
- จากการสังเกตของงานวิจัยที่เยลทำให้กีเซลแนะนำว่าอายุและขั้นของการเจริญเติบโต : ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และทักษะของโรงเรียน นอกจากนี้การวิจัยยังนำไปสู่เกณฑ์ของพฤติกรรมเด็ก เช่น เด็กอายุ 6 ปีครึ่งมีความพร้อมทางด้านจิตใจ ร่างกาย พร้อมที่จะเขียนอ่าน

ทักษะการเขียนอ่านตามเกณฑ์อายุต่อไปนี้

15	เดือน	ใช้ฝ่ามือชี้ภาพในหนังสือ
18	เดือน	ชี้บอกภาพในหนังสือ
2	ปี	บอกชื่อภาพ 3 ภาพในหนังสือ
3	ปี	บอกภาพรูปทรงเรขาคณิตในหนังสือได้ 4 ภาพ
4	ปี	จำตัวพยัญชนะในหนังสือได้
5 - 6	ปี	จำคำที่อยู่ในหนังสือได้

14. อับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow. 1890 – 1970)

ทฤษฎีแรงขับดันพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อสนองความต้องการในระดับต่ำ ได้แก่ การมีชีวิตรอด ความเป็นเจ้าของ ความปลอดภัย และการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น และความต้องการระดับสูง ได้แก่ การประสบความสำเร็จในด้านสติปัญญาเพื่อความรู้และเข้าใจ ความต้องการทางสุนทรีย์ภาพ และความต้องการบรรลุศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง

15. อีริค อีริคสัน (Erick Erickson. 1902 – 1994) ชาวยุโรปได้ย้ายถิ่นฐานไปอเมริกา นักจิตวิทยา

- ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์
- ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพทางอารมณ์ ทักษะทางสังคม และสติปัญญา
- ครูและผู้ใหญ่ (พ่อแม่) ควรจัดสิ่งแวดล้อมและการเล่นที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและสติปัญญา

16. จอง เพียเจต์ (Jean Piaget. 1896 – 1980) ชาวสวิสเซอร์แลนด์

- ศึกษาที่เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส ทำงานกับทีโอดอร์ ไซมอน ที่ห้องทดลองอัลเฟรด บิเนต์ ในการทดสอบขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เหตุผลของเด็ก
- สนใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก
- ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ หมายถึง เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและความต้องการของเด็กเองซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก
- การเล่นอย่างกระตือรือร้นและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน และสิ่งของเป็นการสร้างองค์ความรู้
- ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของคนมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา (Schema)
- ทฤษฎีระดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาในการเรียนรู้และพัฒนาความคิดรวบยอด

17. เลฟ ไวก็อตสกี้ (Lev Vyotsky. 1896 – 1934) ชาวรัสเซีย

- สนใจพัฒนาการเด็กในด้านจิตใจ ภาษา และสังคม
- การเล่นก่อให้เกิดพัฒนาการทางภาษา และสังคม
- Zone of proximal development พัฒนาการของเด็กเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีพัฒนาการสูงกว่า เช่น เพื่อนและครู
- Intersubjectivity แต่ละบุคคลมีแนวทางในเรื่องงานปัญหาหรือบทสนทนาจะทำให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน และนำไปสู่มโนทัศน์ในระดับที่สูงขึ้น

18. โฮเวิรด์ การด์เนอร์ (Howard Gardner. 1943) ชาวอเมริกัน

- หัวหน้าคนหนึ่งของ Havard Project Zero และได้ทำการวิจัยโดยตรงในหัวข้อต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก เช่น การเล่น และการบรรยายความสามารถของเด็ก พัฒนาการความสามารถทางด้านเทคโนโลยีให้กับเด็ก เช่น โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์
- ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งออกเป็นหลายด้าน ได้แก่
  1. ความสามารถทางภาษา – การพูด เขียน เล่าเรื่อง
  2. ความสามารถทางตรรกะและคณิตศาสตร์ - ความสามารถในการใช้ตัวเลข คิดนามธรรมตั้งสมมติฐาน
  3. ความสามารถทางมิติสัมพันธ์ - การมองเห็นเนื้อที่ การวาดภาพในใจ การคาดคะเน
  4. ความสามารถด้านการเคลื่อนไหว - ใช้ร่างกายในการแสดงความคิดและความรู้สึกทางอารมณ์

5. ความสามารถในด้านดนตรี - ไวต่อท่วงทำนอง และจังหวะ
6. ความสามารถด้านมนุษย์สัมพันธ์ - เข้ากับผู้อื่นได้ดี
7. ความสามารถในการเข้าใจตนเอง - เข้าใจแง่มุมต่าง ๆ ในบุคคล เข้าใจความรู้สึกตนเอง
8. ความสามารถทางธรรมชาติวิทยา - มองเห็นความงามทางธรรมชาติ พืชและสัตว์
9. ความสามารถทางจิตวิญญาณ เข้าใจจิตวิญญาณด้านลึก ๆ ที่เข้าใจได้ยาก

จอร์จ มอริสัน (George S. Morrison. 1998 : 62 – 85, 371) รูพินารีน แอล ไจพอล และเจมส์ อี. จอห์นสัน (Jaipaul L. Roopharine & James E. Johnson. 2000 : 3 – 22) อีวา แอล เอสสา (Eva L. Essa. 1999 : 126 – 129) โดเปร่า และโดเบร่า (Magaret Lay Dopyera & John Dopyera. 1993 : 29 – 36) ครอจ โลเวล ซูซานนา (Suzanna Lowell Knough. 1994 : 9 – 35) เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 12 – 23) และ วรนารถ รักสกุลไทย (50 – 53 : 50 – 53)

นักการศึกษาตั้งแต่ยุคก่อนได้ให้ความสำคัญกับเด็กและเริ่มแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กซึ่งได้มีวิวัฒนาการต่อมาจนถึงปัจจุบัน การที่เราทราบแนวคิดของนักการศึกษาจะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาต่อไปของเราทำให้เราได้เข้าใจเด็กได้ดี และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็กได้ดียิ่งขึ้น

คำถามท้ายบท

1. สรุปย่อถึงแนวทางในการเลี้ยงดูและการให้การศึกษาของสมัยต่าง ๆ เช่น สมัยกรีกตอนต้น สมัยโรมันตอนต้น สมัยคริสเตียนตอนต้น

2. แนวคิดที่สำคัญของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยแต่ละท่านที่กล่าวมาเป็นอย่างไรบ้าง

- มาติน ลูเธอร์
- จอหน์ อมอส คอมมิวนิอุส
- จอห์น ลอกค์
- ฌอง ฌาค รุสโซ
- โยฮัน ไฮน์รัด เปสตาลอุซ
- โรเบิร์ต โอเวน
- เฟดเดอริค โฟรเบล
- อลิซาเบธ พีบอดี้
- ซูซาน โบล
- เคธ ดักกลาส วิกแกน
- จอห์น ดิวอี้ มาเรีย
- มอนเตสเซอรี่
- อาโนห์ กีเซล
- อับบราฮัม มาสโลว์
- อีริค อีริคสัน
- จอง เพียเจต์
- เลฟ ไวก็อตสกี้ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์

3. ยกตัวอย่างแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยที่นิสิต นักศึกษาประทับใจและคิดจะนำแนวคิดมาใช้ในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก มา 2 – 3 ท่าน

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 หลักสูตรประถมศึกษา 2540

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)
2. เพื่อทราบถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
3. เพื่อทราบถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 หลักสูตรประถมศึกษา 2540 ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
4. เพื่อทราบถึงหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

เค้าโครงเนื้อหา

3.1 แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)

3.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2543

3.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 ในหัวข้อการจัดการศึกษา

3.4 หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

- ประสบการณ์สำคัญ
- เนื้อหาในการจัดการศึกษาในหลักสูตร
- เนื้อหาสาระและแนวคิดในหัวข้อการสอน

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 หลักสูตรประถมศึกษา 2540

แผนการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาและหลักสูตรก่อนประถมศึกษาล้วนเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศไทย ครูและนักการศึกษาควรรู้และเข้าใจแนวทางเหล่านี้เพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทสังคมแต่ละแห่ง เพื่อพัฒนาประชาชนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ในปัจจุบันการจัดการศึกษามุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในทุกรูปแบบให้ได้รับความรู้พื้นฐานอย่างเต็มที่ ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค การเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นไปอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา ประชาชนได้รับโอกาสในการเรียนซึ่งเป็นการเรียนตลอดชีวิต เนื่องจากมีเทคโนโลยี นวัตกรรมความรู้ใหม่ ๆ ได้ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ควรทันต่อเหตุการณ์และความรู้อยู่เสมอ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเพื่อประชาชนจะได้มีคุณภาพและศักยภาพที่สูงขึ้น

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544)

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 56 – 57) ได้อ้างถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) ว่า นโยบายการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นที่จะขยายและยกระดับความรู้ให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สูงขึ้นโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

วัตถุประสงค์ นโยบาย และมาตรฐานตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีดังนี้

1. ให้ความรู้แก่พ่อแม่และสมาชิกของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยเผยแพร่ความรู้การวางแผนครอบครัว วิธีการอบรมเลี้ยงดู บทบาทที่เหมาะสมของพ่อแม่ โดยการจัดกิจกรรมและเผยแพร่ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

2. ให้หน่วยงานทางการศึกษาประสานและร่วมมือกับสื่อมวลชนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจัดกิจกรรมรณรงค์ทางสังคมเพื่อให้เกิดความตระหนักว่าเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าที่สุดของครอบครัวและสังคม

3. ขยายบริการการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษาภายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยรัฐสนับสนุนแบบให้เปล่าสำหรับเด็กที่ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ

4. สนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาของกลุ่มเด็กที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ เช่น การเสริมอาหารและนม เป็นต้น

เผนพฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 เกิดจากบุคคลหลาย ๆ ส่วนได้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีคุณลักษณะที่ดีขึ้น โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังเพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นได้แก่ คุณภาพทางการศึกษา : นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ดีขึ้น ทักษะและความรู้ทางภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ควรได้รับมากกว่านี้ รวมทั้งกระบวนการสอนแบบเดิม คือ ท่องจำควรมีการปรับเปลี่ยนใหม่ เป็นการสอนที่ให้นักเรียนเข้าใจรู้จักคิดวิเคราะห์ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็น

หลักการและเหตุผลในแผนการศึกษาฉบับที่ 8 ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์การศึกษาไทยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ให้มีคุณลักษณะ
   - มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี
   - มีทักษะสำหรับยุคโลกาภิวัฒน์ เช่น ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมทั้งทักษะการทำงานและการจัดการ เป็นต้น
2. การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
3. การศึกษาที่ปรับแนวคิดการจัดการใหม่
   - ให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนด้วยตนเอง
   - ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
   - รูปแบบการเรียนที่หลากหลาย
   - ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน รัฐ องค์กรเอกชน สื่อมวลชน มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

(จิราภรณ์ ศิริทวี. 2541 : 37 – 38)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้เป็นกฎหมายทางด้านการศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ แต่ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยซึ่งครูปฐมวัยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรทราบไว้ ได้แก่

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"การศึกษา" หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

"การศึกษาขั้นพื้นฐาน" หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

"การศึกษาตลอดชีวิต" หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

"สถานศึกษา" หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

"สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน" หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

"มาตรฐานการศึกษา" หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

"การประกันคุณภาพภายใน" หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดมีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

"การประกันคุณภาพภายนอก" หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

"ผู้สอน" หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

"ครู" หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชน

"คณาจารย์" หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

"ผู้บริหารการศึกษา" หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบ การบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

"บุคลากรทางการศึกษา" หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

"กระทรวง" หมายความว่า กระทรวงศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

สรุปพระราชบัญญัติมาตราที่ 4 เป็นความหมายคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น คำว่า ครู การศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษา เพื่อจะได้เข้าใจความหมายอย่างชัดเจนและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สรุปพระราชบัญญัติมาตราที่ 6 เป็นจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายในการจัดการศึกษาของประเทศ มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรมพัฒนามนุษย์ องค์รวมทั้งร่างกาย และใจ เพื่อจะได้เป็นบุคคลที่ดีและอยู่ในสังคมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

(1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

(2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

(3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สรุปมาตราที่ 7, 8 เกี่ยวกับหลักการในการจัดการศึกษาของประเทศมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศภายใต้ระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความภูมิใจในชาติ พัฒนาท้องถิ่น วัฒนธรรม กีฬา ศิลปะ และศาสนา รวมทั้งสิ่งแวดล้อม มาตราที่ 8 เป็นหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยให้โอกาสสังคมในการจัดการศึกษา / การปฏิรูปการศึกษาเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ และโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

มาตรา 11 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุน หรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

สรุปมาตราที่ 10 – 14 เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาและให้เงินอุดหนุนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุก ๆ คนในประเทศ รวมทั้งเด็กที่พิการโดยการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม นอกจากรัฐแล้วบุคคล เอกชน ชุมชน มีหน้าที่สนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีรัฐสนับสนุนด้านความรู้ การเงิน และการลดหย่อนภาษี บิดามารดามีหน้าที่จัดบุตรให้เข้าเรียนโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐในการให้การศึกษา รวมทั้งด้านเงินอุดหนุนการศึกษาและการลดหย่อนภาษี

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้

ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

มาตรา 16 การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา

การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

✓**มาตรา 18** การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

(1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

(3) ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

สรุปมาตราที่ 15 – 18 เป็นเรื่องของการจัดระบบการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยการจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กในขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 9 ปี รูปแบบการจัดการศึกษามีทั้งในระบบและนอกระบบ รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษาที่ดีดำเนินไปตลอดชีวิตของมนุษย์ การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดในสถานที่ต่อไปนี้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
โรงเรียนและศูนย์การเรียน

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 2 – 14)

สรุปมาตราที่ 22 – 24 นับว่าเป็นมาตราที่สำคัญซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน

มาตราที่ 22 เป็นเรื่องของการจัดการศึกษาที่ยึดหลัก Child center คือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในโลกปัจจุบัน เด็กทุกคนมีความสามารถและความต้องการในการเรียนรู้แตกต่างกัน

มาตราที่ 23 เป็นแนวทางจัดการศึกษาโดยเน้นให้เด็กได้รับความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป การสอนคุณธรรมเป็นเรื่องที่สอดแทรกอยู่ในบริบทสังคมของไทยมานานแล้ว หัวข้อทั้ง 5 ในมาตรานี้เน้นการสอนที่ทำให้เด็กเข้าใจในตนเอง ซึ่งครูต้องสนับสนุนการสอนในแง่บวก ให้เด็กรู้สึกดีกับตนเองภูมิใจในสังคมของตนเอง ได้รู้และเข้าใจ

ในเรื่องเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม กีฬา รวมทั้งมีทักษะทั้งด้านคณิตศาสตร์และภาษา ซึ่งนำมาใช้ในการดำรงชีวิตในอนาคตได้อย่างมีความสุข

มาตราที่ 24 ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ เนื้อหาสาระ ทักษะ กิจกรรม การเรียนทีผสมผสานสาระต่าง ๆ การจัดบรรยากาศการเรียน และการเรียนรู้เกิดขึ้นทุกเวลาและสถานที่ ผู้ปกครองและชุมชนมีหน้าที่ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ✓

ชาชิวัฒน์ ศรีแก้ว (2545 : 53 – 56) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและการคุ้มครองสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ในด้านเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันว่ามีวัตถุประสงค์คือ

"เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต" โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 9 ปี ในปี พ.ศ.2549 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม คือเพื่อให้คนไทยทุกคนให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกด้าน มีคุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดความสงบสุขในสังคม นอกจากการสร้างระบบสุขภาพแล้ว การพัฒนาครูอาจารย์ที่มีอยู่ควบคู่กับการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้ครูได้มีคุณภาพและมีคุณธรรม การปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ตลอดชีวิต ได้แก่

1) ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครูที่มีอยู่ควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการผลิตครูให้เป็นครูที่เก่ง และเป็นคนดี โดยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม วิชาการและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ที่มีระบบประกันคุณภาพที่ได้มาตรฐานทุกขั้นตอน รวมทั้งสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันความก้าวหน้าทางวิทยาการอย่างต่อเนื่อง

2) จัดระบบและกลไกส่งเสริมครูที่มีผลงานการสอนดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางและเรียนรู้อย่างมีความสุข พร้อมทั้งสนับสนุนเชิดชูเกียรติ ครูภูมิปัญญาไทยให้ขยายผลงานอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

3) เสริมสร้างในเรื่องความรู้ ความเข้าใจและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ในการเลือกเลียนตามความถนัด ความสนใจ รู้จักแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ เลือกรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมใหม่ ๆ ควบคู่กับการปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน

4) ปรับปรุงการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นโดยสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมีการเพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยี ศิลธรรม วัฒนธรรม ฯลฯ

5) สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของครอบครัวชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันศาสนา เพื่อให้ผู้อื่นได้เลือกตามความพร้อมและศักยภาพของตน

6) ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเสริมสร้างพื้นฐานความคิดตามหลักวิทยาศาสตร์ทั้งในและนอกโรงเรียน

7) ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนทุกเป้าหมาย รวมทั้งผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น จัดการพัฒนาระบบเครือข่ายข่าวข้อมูลสารสนเทศให้เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

8) ผลิตและพัฒนาบุคลากรและนักวิจัย โดยเฉพาะสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ และมีศักยภาพสูง เช่น การเกษตร การแพทย์ ฯลฯ

9) เสริมสร้างความพร้อมของสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารหลักการ ด้านระบบการเรียนการสอน และหลักสูตร/และด้านบุคลากรให้ได้มาตรฐานและเป็นสากลมากขึ้น

การจัดการศึกษานับว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพขึ้น หลักการที่สำคัญในการจัดการศึกษา คือการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของสังคมในการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาความรู้ในด้านที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์และการเกษตร การพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีและมีความสุข การจัดการศึกษามุ่งให้ประชาชนทุกคนได้เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 9 ปี รวมทั้งการให้การศึกษากับบุคคลที่ด้อยโอกาสและห่างไกลด้วย

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มีประสบการณ์สำคัญ เป็นแนวทางสำหรับครูในการนำไปใช้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทั้ง 9 ข้อ ดังนี้

1. การสื่อความคิดที่เป็นการกระทำ ได้แก่
   - การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
   - การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่าง ๆ
   - การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง
   - การเล่นบทบาทสมมติ
   - การสร้างแบบจำลองต่าง ๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน แท่งไม้ ฯลฯ
   - การเขียนภาพและระบายสีอิสระ
2. การใช้ภาษา ได้แก่
   - การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด
   - การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง
   - การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

- การสนุกกับการฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน
- การสนุกกับการเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็กตามธรรมชาติ เขียนภาพ เขียนขีดเขี่ย เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์
- การสนุกกับการอ่านในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายตามธรรมชาติ อ่านภาพนิทานหรือสัญลักษณ์

3. การเรียนรู้ทางสังคม ได้แก่
   - การวางแผน ตัดสินใจเลือก ลงมือปฏิบัติ
   - การแก้ปัญหาในการเล่น
   - การร่วมปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของกลุ่ม
   - การรับรู้ที่ไวต่อความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของผู้อื่น
   - การสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่
   - การมีประสบการณ์ทางการเล่นสร้างสรรค์ร่วมกับเด็กอื่น
4. การเคลื่อนไหว ได้แก่
   - การเคลื่อนไหวจากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง
   - การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์
   - การแสดงความคิดสร้างสรรค์
   - การรับรู้และแสดงความรู้สึกด้วยการเคลื่อนไหวกับจังหวะ
5. ดนตรี ได้แก่
   - การแสดงปฏิกริยาโต้ตอบเสียงดนตรี
   - การเล่นเครื่องเล่นดนตรีง่าย ๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ ประเภทตี ฯลฯ
   - การร้องเพลง
6. การจำแนกและการเปรียบเทียบ ได้แก่
   - การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ
   - การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
   - การใช้หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
   - การเปรียบเทียบ เช่น ยาว / สั้น ขรุขระ / เรียบ ฯลฯ
   - การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ
7. จำนวน ได้แก่
   - การเปรียบเทียบจำนวน มากว่า น้อยกว่า เท่ากัน
   - การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
   - การนับสิ่งต่าง ๆ โดยการท่องจำ

8. มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ) ได้แก่
   - การต่อเข้าด้วยกัน และการแยกออก
   - การบรรจุและการเทออก
   - การจัด การเปลี่ยนรูปทรงของวัตถุ สิ่งต่าง ๆ
   - การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน
   - การมีประสบการณ์และการอธิบายในเรื่องตำแหน่งของวัตถุที่สัมพันธ์กัน เช่น บน ล่าง ฯลฯ
   - การมีประสบการณ์และการอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของวัตถุและคน เช่น ออกจาก ข้างหน้า ห่างไกลจาก ฯลฯ
   - การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ
9. เวลา ได้แก่
   - การหยุดและการเริ่มต้นการกระทำ โดยใช้สัญญาณ
   - การมีประสบการณ์และเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ
   - การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู
   - การมีประสบการณ์และการเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ

เนื้อหาและแนวคิด

เนื้อหาในส่วนนี้กำหนดเฉพาะหัวข้อไม่มีรายละเอียดให้แต่มีแนวคิดในแต่ละหัวข้อ ทั้งนี้เพื่อประสงค์ให้ผู้สอนกำหนดรายละเอียดขึ้นเอง ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของเด็กได้โดยง่าย สามารถยืดหยุ่นเนื้อหาเหล่านี้ได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก ส่วนแนวคิดเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดกับเด็กหลังจากที่จัดประสบการณ์หรือกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติแล้ว ดังนั้นจึงไม่ต้องการให้นำเนื้อหาและแนวคิดไปให้เด็กท่องจำ หัวข้อเนื้อหาและแนวคิดมีดังนี้

1. ตัวเรา
   - ฉันมีชื่อตั้งแต่เกิด ฉันมีเสียง รูปร่างหน้าตาไม่เหมือนใคร ฉันภูมิใจที่เป็นตัวฉันเอง คนอื่น ๆ ก็ภูมิใจในตังเองเช่นกัน
   - ฉันมีอวัยวะต่างๆ เช่น ตา หู จมูก ปาก ขา มือ ผม ผิวหนัง นิ้วมือ นิ้วเท้า
   - ฉันรู้จักระวังรักษาอวัยวะต่าง ๆ ให้มีความปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายและใช้การได้ดี
   - ฉันรู้จักวิธีรักษาร่างกายให้สะอาดมีสุขภาพดีได้
   - ฉันต้องรับประทานอาหาร ออกกำลังกาย และพักผ่อน เพื่อช่วยให้ฉันเจริญ เติบโต
   - ฉันล้างมือก่อนรับประทานอาหารหรือหลังจากเข้าห้องน้ำ
   - ฉันต้องระวังรักษาปากและฟันให้สะอาด

- ฉันต้องออกกำลังกายและพักผ่อนเพื่อช่วยให้ฉันเจริญเติบโต ฉันจะมีน้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้น
- ฉันสามารถทำงาน เล่นคนเดียว เล่นกับผู้อื่น และเรียนรู้กฎกติกาการเล่นต่าง ๆ ได้
- ฉันเรียนรู้ที่จะระมัดระวังรักษาความปลอดภัยของตนเองในขณะที่เล่นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ
- ฉันไม่เดินบนถนนโดยลำพัง
- ฉันไม่เล่นไม้ขีดไฟ มีด ปืน เพราะเป็นสิ่งอันตรายต่อชีวิต
- ฉันจะรับประทานยา เมื่อแพทย์ พ่อแม่ หรือครูให้
- ฉันสามารถเรียนรู้ได้ดีด้วยการลงมือกระทำ สำรวจ ใช้ความคิด ตาดู หูฟัง มือสัมผัส ลิ้นชิมรส และจมูกดมกลิ่น
- สิ่งที่ฉันทำมีทั้งง่ายและยาก ฉันจะพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จและฉันจะทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่านี้ เมื่อฉันโตขึ้น
- ฉันสามารถเรียนรู้ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น แต่งตัว อาบน้ำ แปรงฟัน รับประทานอาหาร ฯลฯ
- ฉันอาจรู้สึกดีใจ เสียใจ โกรธ เหนื่อย หรืออื่น ๆ แต่ฉันเรียนรู้ที่จะแสดงความรู้สึกในทางที่ดี
- เมื่อฉันแสดงความคิดหรือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของตนเอง แสดงว่าฉันมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดและแนวคิดของฉันเป็นสิ่งสำคัญ แต่คนอื่นก็มีความคิดที่ดีเหมือนฉันเช่นกัน
- ฉันสามารถเรียนรู้กฎระเบียบต่าง ๆ และปฏิบัติตามได้
- ฉันสามารถเรียนรู้การมีมารยาทที่ดี สุภาพเรียบร้อย มีความเมตตากรุณา รู้จักแบ่งปัน ฉันภูมิใจที่ฉันเป็นคนดี
- ฉันยินดีช่วยเหลืองานทั้งที่บ้านและโรงเรียน
- ฉันยินดีช่วยเหลืองานทั้งที่บ้านและโรงเรียน
- ฉันภูมิใจที่ฉันเป็นคนไทย

2. ครอบครัว

- บ้าน คือ สถานที่ที่คนในครอบครัวอาศัยอยู่ บ้านมีแบบต่าง ๆ กัน เช่น บ้านไม้ ตึก บ้านในเรือ ฯลฯ บริเวณพื้นที่รอบบ้านมีมากน้อยต่างกันบางบ้านอาจจะปลูกต้นไม้ ดอกไม้
- บ้านอาจจะมี 1 ห้องหรือหลายห้อง แต่ละห้องมีของใช้อำนวยความสะดวก
- ฉันอยู่กับครอบครัว ครอบครัวของฉัน คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ช่วยดูแลซึ่งกันและกัน ในครอบครัวมีพ่อ แม่ พี่ น้อง บางครอบครัวอาจมี ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา
- ทุกคนในครอบครัวของฉันเป็นบุคคลสำคัญและต้องช่วยกันทำงาน

- พ่อของฉันเป็นเป็นผู้ชาย แม่ของฉันเป็นผู้หญิง เด็กผู้ชายเรียกลูกชายเด็กผู้หญิงเรียกลูกสาว บางคนอาจจะมีพี่ชาย พี่สาว น้องชาย น้องสาว
- ทุกคนในครอบครัวของฉันต้องการที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ต้องการความรัก ความอบอุ่น
- ครอบครัวของฉันมีการดำเนินชีวิตและความเชื่อมั่นของตนเอง
- ในครอบครัวต้องการความรัก ความอบอุ่น และต้องช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ถ้าในครอบครัวมีสัตว์เลี้ยงทุกคนต้องช่วยกันดูแล
- ฉันอาศัยอยู่ในครอบครัวและทำกิจกรรมร่วมกัน
- ทุกคนในครอบครัวของฉันเป็นบุคคลสำคัญและต้องช่วยกันทำงาน
- ทุกคนในครอบครัวต้องช่วยกันดูแลรักษาสุขภาพ ความปลอดภัยและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตกลงกันภายในบ้าน
- ฉันจะต้องขออนุญาตใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ฉันมิได้เป็นเจ้าของ
- ฉันต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ในบ้าน
- ฉันต้องมีมารยาท รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะ
- ฉันมีเพื่อนบ้าน ฉันต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนบ้าน และต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. โรงเรียนของฉัน

- โรงเรียนของฉันมีชื่อ ครูและเพื่อนก็มีชื่อ
- ฉันไปโรงเรียน โรงเรียน คือ สถานที่ที่เด็ก ๆ มาทำกิจกรรมร่วมกัน และทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย ในโรงเรียนของฉันมีครู นักเรียน คนงาน ภารโรง
- ครูรักฉัน ครูดูแลเอาใจใส่และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เล่น ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
- ฉันมีเพื่อนหลายคน ในแต่ละวันฉันเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันอย่างมีความสุข
- ฉันรู้จักสถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน ในโรงเรียนมีห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องอาหาร สนามเด็กเล่น ฯลฯ
- ทุกคนในโรงเรียนของฉันมีหน้าที่รับผิดชอบและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- โรงเรียนของฉันมีคนอยู่ร่วมกันหลายคนจึงต้องมีกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน
- ฉันและเพื่อนของฉันช่วยกันรักษาความสะอาดและรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียน
- ฉันทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน และช่วยกันคิดช่วยกันทำจนงานเสร็จ

4. บุคคลต่าง ๆ

- ฉันมีรูปร่าง มีความคิดเหมือนและต่างกับเพื่อน
- ร่างกายของฉันจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายทุก ๆ ปี ฉันจะมีวันครบรอบวันเกิดและจะมีอายุมากขึ้นทุกปี
- ฉันต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

- ฉันและเพื่อน ๆ ทุกคนต้องการอาหารที่มีประโยชน์ ต้องมีเวลาเล่น ได้พักผ่อน ต้องการความรักความเอาใจใส่ และการยอมรับจากผู้ใหญ่
- ฉันและเพื่อนมีความสามารถ บางคนมีความสามารถพิเศษ ความสามารถของฉันและเพื่อนอาจเหมือนหรือต่างกันได้
- ฉันและเพื่อนมีความคิดและความรู้สึกที่อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ฉันต้องรับฟังความคิดเห็นและรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นด้วย
- คนในชุมชนที่ฉันอาศัยอยู่ มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น แพทย์ ทหาร ตำรวจ ครู ชาวนา ชาวสวน พ่อค้า แม่ค้า นักแสดง ฯลฯ แต่ละอาชีพก็มีหน้าที่แตกต่างกันไป
- เมื่อฉันเติบโตขึ้น ฉันสามารถเลือกประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ตามความสามารถและความถนัดของตนเอง
- ฉันและเพื่อน ๆ นับถือศาสนาหรือมีความเชื่อที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี

5. วันสำคัญ

- ครอบครัวของฉันมีวันสำคัญของตนเอง เช่น วันเกิด วันทำบุญบ้าน ฯลฯ
- ฉันเป็นคนไทยและคนไทยมีวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่าง
- วันสำคัญแต่ละวันจะมีการปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป
- ในท้องถิ่นที่ฉันและเพื่อน ๆ อาศัยอยู่ อาจมีวันสำคัญของตนเอง ซึ่งจะมีการปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป

6. ธรรมชาติรอบตัว

- สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวฉัน มีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต
- ฉันเป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตทั้งคน พืช สัตว์ ต้องการอากาศ แสงแดด น้ำ และอาหาร เพื่อเจริญเติบโต
- รอบตัวฉันมีสิ่งไม่มีชีวิตอยู่ด้วย สิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ หิน ดิน ทราย ฯลฯ มีรูปร่าง สี ประโยชน์ และโทษต่างกัน
- ฉันและทุกคนรวมทั้งพืชและสัตว์สามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะอากาศ อุณหภูมิ ฤดูกาลได้ และยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
- ลักษณะอากาศรอบ ๆ ตัวฉัน แต่ละวันอาจเหมือนหรือแตกต่างกันได้
- ฉันเห็นเมฆบนท้องฟ้ามีรูปร่างต่าง ๆ บางครั้งฉันสามารถทายลักษณะอากาศได้จากเมฆบนท้องฟ้า
- เวลากลางวันเป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนดวงอาทิตย์ตกคนส่วนใหญ่จะตื่นและทำงาน เล่นหรือไปโรงเรียนระหว่างเวลากลางวัน
- เวลากลางคืน เป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ตกจนดวงอาทิตย์ขึ้น บางคืนเราอาจเห็นดวงจันทร์หรือดวงดาวบนท้องฟ้า ฉันและคนส่วนใหญ่นอนพักผ่อน

- ประเทศไทยที่ฉันอาศัยอยู่ มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว

7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติรอบตัวเรา เช่น ต้นไม้ สัตว์ น้ำ ดิน หิน ทราย อากาศ ฯลฯ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์
- ฉันสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้โดยไม่ทำลาย และบำรุงรักษาให้ดีขึ้นได้
- สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา เช่น บ้านอยู่อาศัย ถนนหนทาง สวนสาธารณะ สถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- ฉันสามารถช่วยรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้ โดยไม่ทำลายหรือทำให้ชำรุดเสียหาย

8. การคมนาคมและการสื่อสาร

- ฉันสามารถเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งได้ด้วยการเดินหรือใช้ยานพาหนะ
- พาหนะบางอย่างที่เราเห็นเคลื่อนที่ได้โดยการใช้เครื่องยนต์ ลม ไฟฟ้า หรือคนเป็นผู้ทำให้เคลื่อนที่
- เมื่อฉันจะเดินทางหรือขนส่ง เราตัดสินใจว่าจะไปทางใดและวิธีใด
- พาหนะที่ใช้เดินทาง เช่น รถยนต์ รถเมล์ รถไฟ เครื่องบิน เรือ ฯลฯ ผู้ขับขี่จะต้องได้รับใบอนุญาตขับขี่และทำตามกฎจราจร เพื่อความปลอดภัยของทุกคน
- ฉันสามารถเดินทาง ขนส่ง ได้ทั้งทางบก ทางอากาศ ทางน้ำ
- ฉันต้องเดินบนทางเท้า ข้ามถนนตรงทางม้าลาย สะพานลอย หรือตรงมีสัญญาณไฟ เพื่อความปลอดภัย และต้องระมัดระวังเวลาข้าม
- ฉันสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น โดยการไปมาหาสู่ โทรศัพท์ โทรเลข จดหมาย ฯลฯ
- ฉันสามารถทราบข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ รอบตัวเราด้วยการพูดคุยสนทนา ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือ
- ฉันใช้หนังสือเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกไปยังผู้อ่าน ถ้าเราชอบอ่านหนังสือ เราก็จะมีความรู้ ความคิดมากขึ้น

9. สิ่งต่าง ๆ รอบตัว

- ฉันเห็นสีต่างๆ ด้วยตาของเรา แสงสว่าง ช่วยให้เรามองเห็นสี ถ้าเราหลับตาหรือปิดตาจะเห็นเป็นสีดำ สีมีอยู่ทุกหนทุกแห่งที่ฉันสามารถเห็น ตามดอกไม้ เสื้อผ้า อาหาร รถยนต์ และอื่น ๆ

- สีที่ฉันเห็นมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น แดง ส้ม เหลือง เขียว น้ำเงิน ม่วง ฯลฯ สีทำให้สิ่งที่อยู่รอบตัวเราดูสดชื่น สวยงาม แต่สีบางสีอาจเป็นอันตรายต่อสายตาและความรู้สึก
- ฉันใช้สีบางสี เช่น สีเขียว สีเหลือง สีแดง เป็นสัญญาณจราจรเพื่อความปลอดภัย
- สีต่าง ๆ รอบตัวเราส่วนใหญ่มีสี ยกเว้นกระจกใส พลาสติก น้ำบริสุทธิ์ อากาศบริสุทธิ์
- ทุกคนต้องการอาหารและน้ำเพื่อมีชีวิตอยู่ อาหารที่มีประโยชน์จะช่วยทำให้ฉันมีสุขภาพแข็งแรง เจริญเติบโต สามารถทำงานและเล่นได้
- อาหารที่เรารับประทานมีหลายชนิด มีสีสัน กลิ่น รสต่างกัน
- ทุกคนรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย
- ผัก ผลไม้ทุกชนิดที่เรารับประทานต้องล้างให้สะอาดก่อนรับประทานหรือประกอบอาหาร
- คนเราใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน แต่ขณะเดียวกันต้องระมัดระวังในเวลาใช้ เพราะอาจเกิดอันตรายและเกิดความเสียหายได้ ถ้าใช้ผิดวิธีหรือใช้ผิดประเภท
- เครื่องมือเครื่องใช้ที่เราใช้หลายชนิดและหลายประเภท เช่น เครื่องใช้ในในการทำสวน การก่อสร้าง เครื่องใช้ภายในบ้าน ฯลฯ
- เครื่องมือเครื่องใช้ เมื่อเราใช้แล้วควรทำความสะอาดและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
- สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราสามารถแบ่งเป็นประเภท ชนิด ตามขนาด สี รูปร่าง
- ฉันสามารถนับสิ่งต่าง ๆ ว่ามีจำนวนเท่าใด
- ฉันสามารถจัดเรียงลำดับสิ่งของตามขนาด ตำแหน่ง ลักษณะที่ตั้งได้
- ฉันสามารถเพิ่มหรือลดสิ่งของออกจากจำนวนสิ่งของที่เรามีอยู่
- ฉันใช้ตัวเลขในชีวิตประจำวัน เช่น เงิน โทรศัพท์ บ้านเลขที่ ฯลฯ
- สิ่งที่ช่วยเราในการวัดมีหลายอย่าง เช่น ไม้บรรทัด ถ้วยตวง ช้อนตวง ฯลฯ บางอย่างเราอาจใช้การคาดคะเน หรือกะประมาณได้
- ฉันใช้เงินซื้อสิ่งของ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ฯลฯ
- ฉันใช้ "เวลา" พูดถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่เกิด เช่น เมื่อวานนี้ วันนี้ พรุ่งนี้ ตอนเช้า ตอนบ่าย ตอนเย็น ฯลฯ

(กรมวิชาการ. 2540 : 38 – 44)

โครงสร้างเนื้อหาในการจัดประสบการณ์

โครงสร้างเนื้อหาในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัย 3 – 6 ปี เป็นขอบข่ายเนื้อหาอย่างกว้างขวาง เป็นแนวคิดสำหรับครูในการนำมาจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมาย ประกอบด้วย 1 เนื้อหาสาระ ซึ่งกำหนดไว้เป็นหัวข้อ 2 แนวคิด เป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดกับเด็กหลังจากการจัดกิจกรรม

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
1. ตัวเรา	
1.1 ชื่อ รูปร่าง ลักษณะ	- ฉันมีชื่อตั้งแต่เกิด ฉันมีเสียง รูปร่างหน้าคาไม่เหมือนใคร ฉันภูมิใจที่เป็นตัวฉันเอง คนอื่น ๆ ก็ภูมิใจในตังเองเช่นกัน
1.2 ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและการระวังรักษา	- ฉันมีอวัยวะต่าง ๆ เช่น ตา หู จมูก ปาก ขา มือ ผม ผิวหนัง นิ้วมือ นิ้วเท้า ฉันรู้จักระวังรักษาอวัยวะต่าง ๆ ให้มีความปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายและใช้การได้ดี
1.3 สุขนิสัยที่ดี	- ฉันรู้จักวิธีรักษาร่างกายให้สะอาดมีสุขภาพดีได้ - ฉันต้องรับประทานอาหาร ออกกำลังกาย และพักผ่อนเพื่อช่วยให้ฉันเจริญเติบโต - ฉันล้างมือก่อนรับประทานอาหารหรือหลังจากเข้าห้องน้ำ - ฉันต้องระวังรักษาปากและฟันให้สะอาด
1.4 การเล่น การออกกำลังกายกลางแจ้งและการพักผ่อน	- ฉันต้องออกกำลังกายและพักผ่อนเพื่อช่วยให้ฉันเจริญเติบโต ฉันจะมีน้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้น - ฉันสามารถทำงาน เล่นคนเดียว เล่นกับผู้อื่น และเรียนรู้กฎกติกาการเล่นต่าง ๆ ได้
1.5 การดูแลระมัดระวังอุบัติเหตุ	- ฉันเรียนรู้ที่จะระมัดระวังรักษาความปลอดภัยของตนเองในขณะที่เล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ - ฉันไม่ชอบเดินบนถนนลำพัง - ฉันไม่เล่นไม่ขีดไฟ มีด ปืน เพราะเป็นสิ่งอันตรายต่อชีวิต - ฉันจะรับประทานยา เมื่อแพทย์ พ่อแม่ หรือครูให้
1.6 ประสาทสัมผัสทั้ง 5 - การเห็น - การดม	- ฉันสามารถเรียนรู้ได้ดีด้วยการลงมือกระทำ สำรวจใช้ความคิด ตาดู หูฟัง มือสัมผัส ลิ้นชิมรส และจมูกดมกลิ่น

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
- การได้ยิน - การชิมรส - การสัมผัส	
1.7 การช่วยเหลือตนเอง	- สิ่งที่ฉันทำมีทั้งง่ายและยาก ฉันจะพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ และฉันจะทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นกว่านี้ เมื่อฉันโตขึ้น
1.8 คุณธรรม จริยธรรม และมารยาทไทย	- ฉันอาจรู้สึกดีใจ เสียใจ โกรธ เหนื่อย หรืออื่น ๆ แต่ฉันเรียนรู้ที่จะแสดงความรู้สึกในทางที่ดี - เมื่อฉันแสดงความคิดหรือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของตนเอง แสดงว่าฉันมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดและแนวคิดของฉันเป็นสิ่งสำคัญ แต่คนอื่นก็มีความคิดที่ดีเหมือนฉันเช่นกัน - ฉันสามารถเรียนรู้กฎระเบียบต่าง ๆ และปฏิบัติตามได้ - ฉันสามารถเรียนรู้การมีมารยาทที่ดี สุภาพเรียบร้อย มีความเมตตากรุณา รู้จักแบ่งปัน ฉันภูมิใจที่ฉันเป็นคนดี - ฉันยินดีช่วยเหลืองานทั้งที่บ้านและโรงเรียน - ฉันภูมิใจที่ฉันเป็นคนไทย
2 ครอบครัว 2.1 บ้านของเรา	- บ้านของเรา คือ สถานที่ที่คนในครอบครัวอาศัยอยู่บ้านมีแบบต่าง ๆ กัน เช่น บ้านไม้ ตึก บ้านในเครือ ฯลฯ บริเวณพื้นที่รอบบ้านมีขนาดมากน้อยต่างกัน บางบ้านอาจจะปลูกต้นไม้ ดอกไม้ - บ้านของเราอาจจะมี 1 ห้อง หรือหลายห้อง แต่ละห้องมีของใช้อำนวยความสะดวก
2.2 คนในครอบครัว	- ฉันอยู่กับครอบครัว ครอบครัวฉัน คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ช่วยดูแลซึ่งกันและกัน ในครอบครัวมีพ่อ แม่ พี่ น้อง บางครอบครัวอาจมี ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา - ทุกคนในครอบครัวของฉันเป็นบุคคลสำคัญและต้องช่วยกันทำงาน

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
	- พ่อของฉันเป็นผู้ชาย แม่ของฉันเป็นผู้หญิง เด็กผู้ชายเรียกลูกชาย เด็กผู้หญิงเรียกลูกสาว บางคนอาจจะมีพี่ชาย พี่สาว น้องชาย น้องสาว - ทุกคนในครอบครัวของฉันต้องการที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ต้องการความรักความอบอุ่น
2.3 กิจกรรมและงานต่าง ๆ ในครอบครัว	- ครอบครัวของเรามีการดำเนินชีวิตและความเชื่อของตนเอง - ในครอบครัวต้องการความรักความอบอุ่น เราต้องช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ถ้าครอบครัวของเรามีสัตว์เลี้ยงเราต้องช่วยกันดูแล - เราอาศัยอยู่ในครอบครัวและทำกิจกรรมร่วมกัน
2.4 ระเบียบวินัย และการช่วยเหลืองาน	- ทุกคนในครอบครัวของเราเป็นบุคคลสำคัญและต้องช่วยกันทำงาน - ทุกคนในครอบครัวของเราต้องช่วยกันดูแลรักษาสุขภาพ ความปลอดภัย และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตกลงกันภายในบ้าน - เด็ก ๆ จะต้องขออนุญาตใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ตนมิได้เป็นเจ้าของ
2.5 การมีมารยาทที่ดี	- เราต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ในบ้าน - เราต้องมีมารยาท รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะ
2.6 เพื่อนบ้าน	- เรามีเพื่อนบ้าน เราต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนบ้าน และต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. โรงเรียนของเรา	
3.1 ชื่อ	- โรงเรียนของฉันมีชื่อ ครูและเพื่อนก็มีชื่อ
3.2 บุคคลต่าง ๆ	- ฉันไปโรงเรียน โรงเรียน คือ สถานที่ที่เด็ก ๆ มาทำกิจกรรมร่วมกัน และทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมายในโรงเรียนของฉันมีครู นักเรียน คนงาน ภารโรง

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
3.3 สถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน 3.4 ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	- ฉันมีเพื่อนหลายคน ในแต่ละวันฉันเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันอย่างมีความสุข - ฉันรู้จักสถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน ในโรงเรียนมีห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องอาหาร สนามเด็กเล่น ฯลฯ - ทุกคนในโรงเรียนของฉันมีหน้าที่รับผิดชอบและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - โรงเรียนของฉันมีคนอยู่ร่วมกันหลายคนจึงต้องมีกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน - ฉันและเพื่อนของฉันช่วยกันรักษาความสะอาดและรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียน - ฉันทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน เราช่วยกันคิดช่วยกันทำจนงานเสร็จ
4. บุคคลต่าง ๆ 4.1 รูปร่างลักษณะของบุคคล 4.2 การเปลี่ยนแปลง	- ฉันมีรูปร่าง มีความคิดเหมือนและต่างกับเพื่อน - ร่างกายของฉันจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทุก ๆ ปี ฉันจะมีวันครบรอบวันเกิดและจะมีอายุมากขึ้นทุกปี - ฉันต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค
4.3 ความต้องการพื้นฐาน 4.4 ความคิด ความสามารถ	- ฉันและเพื่อน ๆ ทุกคนต้องการอาหารที่มีประโยชน์ ต้องมีเวลาเล่น ได้พักผ่อน ต้องการความรักความเอาใจใส่ และการยอมรับจากผู้ใหญ่ - ฉันและเพื่อนมีความสามารถ บางคนมีความสามารถพิเศษ ความสามารถของฉันและเพื่อนอาจเหมือนหรือต่างกันได้ - ฉันและเพื่อนมีความคิดและความรู้สึกที่อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ เราต้องรับฟังความคิดเห็นและรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นด้วย

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
4.5 อาชีพต่าง ๆ	- คนในชุมชนที่ฉันอาศัยอยู่ มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น แพทย์ ทหาร ตำรวจ ครู ชาวนาชาวสวน พ่อค้า แม่ค้า นักแสดง ฯลฯ แต่ละอาชีพก็มีหน้าที่แตกต่างกันไป - เมื่อฉันเติบโตขึ้น ฉันสามารถเลือกประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ตามความสามารถและความถนัดของตนเอง
4.6 ศาสนาและความเชื่อ	- ฉันและเพื่อน ๆ นับถือศาสนาหรือมีความเชื่อที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี
5. วันสำคัญ	
5.1 วันสำคัญของครอบครัว	- ครอบครัวของฉันมีวันสำคัญของตนเอง เช่น วันเกิด วันทำบุญบ้าน ฯลฯ
5.2 วันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	- ฉันเป็นคนไทยและคนไทยมีวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่าง - วันสำคัญแต่ละวันจะมีปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป
5.3 วันสำคัญของท้องถิ่น	- ในท้องถิ่นที่ฉันและเพื่อน ๆ อาศัยอยู่ อาจมีวันสำคัญของตนเอง ซึ่งจะมีการปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป
6. ธรรมชาติรอบตัว	
6.1 สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต	- สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวฉัน มีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต - ฉันเป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตทั้งคน พืช สัตว์ ต้องการอากาศ แสงแดด น้ำ และอาหาร เพื่อเจริญเติบโต - รอบตัวฉันมีสิ่งไม่มีชีวิตอยู่ด้วย สิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ หิน ดิน ทราย ฯลฯ มีรูปร่าง สี ประโยชน์ และโทษต่างกัน - ฉันและทุกคนรวมทั้งพืชและสัตว์สามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะอากาศ อุณหภูมิ ฤดูกาลได้ และยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
6.2 ปรากฏการณ์ธรรมชาติ	- ลักษณะอากาศรอบ ๆ ตัวฉัน แต่ละวันอาจเหมือนหรือแตกต่างกันได้

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
	- ฉันเห็นเมฆบนท้องฟ้ามีรูปร่างต่าง ๆ บางครั้งฉันสามารถทายลักษณะอากาศได้จากเมฆบนท้องฟ้า - เวลากลางวันเป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนดวงอาทิตย์ตกคนส่วนใหญ่จะตื่นและทำงาน เล่นหรือไปโรงเรียนระหว่างเวลากลางวัน - เวลากลางคืน เป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ตกจนดวงอาทิตย์ขึ้น บางคืนเราอาจเห็นดวงจันทร์หรือดวงดาวบนท้องฟ้า ฉันและคนส่วนใหญ่จะนอนพักผ่อนตอนกลางคืน - ประเทศไทยที่ฉันอาศัยอยู่ มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว
7. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
7.1 สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ	- สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติรอบตัวเรา เช่น ต้นไม้ สัตว์ น้ำ ดิน หิน ทราย อากาศ ฯลฯ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์ - เราสามารถช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้โดยไม่ทำลายและบำรุงรักษาให้ดีขึ้นได้
7.2 สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง	- สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา เช่น บ้านอยู่อาศัย ถนนหนทาง สวนสาธารณะ สถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน - เราสามารถช่วยรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้ โดยไม่ทำลายหรือทำให้ชำรุดเสียหาย
8. การคมนาคมและการสื่อสาร	
8.1 การคมนาคมทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ	- เราสามารถเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งได้ด้วยการเดินหรือใช้ยานพาหนะ - พาหนะบางอย่างที่เราเห็นเคลื่อนที่ได้โดยการใช้เครื่องยนต์ ลม ไฟฟ้า หรือคนเป็นผู้ทำให้เคลื่อนที่ - เมื่อเราจะเดินทางหรือขนส่ง เราตัดสินใจว่าจะไปทางใดและวิธีใด - พาหนะที่เราใช้ เช่น รถยนต์ รถเมล์ รถไฟ เครื่องบิน เรือ ฯลฯ ผู้ขับขี่จะต้องได้รับใบอนุญาตขับขี่และทำตามกฎจราจรเพื่อความปลอดภัยของทุกคน

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
	- เราสามารถเดินทาง ขนส่ง ได้ทั้งทางบก ทางอากาศ ทางน้ำ - เราต้องเดินบนทางเท้า ข้ามถนนตรงทางม้าลาย สะพานลอย หรือตรงมีสัญญาณไฟ เพื่อความปลอดภัยของทุกคน - เราสามารถเดินทาง ขนส่ง ได้ทั้งทางบก ทางอากาศ ทางน้ำ - เราต้องเดินทางเท้า ข้ามถนนตรงทางม้าลาย สะพานลอย หรือตรงที่มีสัญญาณไฟ เพื่อความปลอดภัย และต้องระมัดระวังเวลาข้าม
8.2 การติดต่อสื่อสาร	- เราสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น โดยการไปมาหาสู่ โทรศัพท์ โทรเลข จดหมาย ฯลฯ - เราสามารถทราบข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ รอบตัวเราด้วยการพูดคุยสนทนา ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือ - เราใช้หนังสือเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกไปยังผู้อ่าน ถ้าเราชอบอ่านหนังสือ เราก็จะมีความรู้ ความคิดมากขึ้น
9. สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา	
9.1 สีต่าง ๆ	- เราเห็นสีต่างๆ ด้วยตาของเรา แสงสว่าง ช่วยให้เรามองเห็นสี ถ้าเราหลับตาหรือปิดตาจะเห็นเป็นสีดำ สีมีอยู่ ทุกหนทุกแห่งที่เราสามารถเห็น ตามดอกไม้ เสื้อผ้า อาหาร รถยนต์ และอื่น ๆ - สีที่เราเห็นมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น แดง ส้ม เหลือง เขียว น้ำเงิน ม่วง ฯลฯ สีทำให้สิ่งที่อยู่รอบตัวเราดูสดชื่น สวยงาม แต่สีบางสีอาจเป็นอันตรายต่อสายตาและความรู้สึก - เราใช้สีบางสี เช่น สีเขียว สีเหลือง สีแดง เป็นสัญญาณจราจรเพื่อความปลอดภัย - สีต่าง ๆ รอบตัวเราส่วนใหญ่มีสี ยกเว้นกระจกใส พลาสติก น้ำบริสุทธิ์ อากาศบริสุทธิ์

เนื้อหาสาระ	แนวคิด
9.2 อาหารต่างๆ	- เราทุกคนต้องการอาหารและน้ำเพื่อมีชีวิตอยู่ อาหารที่มีประโยชน์จะช่วยทำให้เราสุขภาพแข็งแรง เจริญเติบโต สามารถทำงานและเล่นได้ - อาหารที่เรารับประทานมีหลายชนิด มีสีสัน กลิ่น รสต่างกัน - ทุกคนรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย - ผัก ผลไม้ทุกชนิดที่เรารับประทานต้องล้างให้สะอาดก่อนรับประทานหรือประกอบอาหาร
9.3 เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ	- เราใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน แต่ขณะเดียวกันต้องระมัดระวังในเวลาใช้ เพราะอาจเกิดอันตรายและเกิดความเสียหายได้ ถ้าใช้ผิดวิธีหรือใช้ผิดประเภท - เครื่องมือเครื่องใช้ที่เราใช้หลายชนิดและหลายประเภท เช่น เครื่องใช้ในการทำสวน การก่อสร้าง เครื่องใช้ภายในบ้าน ฯลฯ - เครื่องมือเครื่องใช้ เมื่อเราใช้แล้วควรทำความสะอาดและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
9.4 คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน	- สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราสามารถแบ่งเป็นประเภท ชนิด ตามขนาด สี รูปร่าง - เราสามารถนับสิ่งต่าง ๆ ว่ามีจำนวนเท่าใด - เราสามารถจัดเรียงลำดับสิ่งของตามขนาด ตำแหน่ง ลักษณะที่ตั้งได้ - เราสามารถเพิ่มหรือลดสิ่งของออกจากจำนวนสิ่งของที่เรามีอยู่ - เราใช้ตัวเลขในชีวิตประจำวัน เช่น เงิน โทรศัพท์ บ้านเลขที่ ฯลฯ - สิ่งที่ช่วยเราในการวัดมีหลายอย่าง เช่น ไม้บรรทัด ถ้วยตวง ช้อนตวง ฯลฯ บางอย่างเราอาจใช้การคาดคะเนหรือกะประมาณได้ - เราใช้เงินซื้อสิ่งของ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ฯลฯ - เราใช้ "เวลา" พูดถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่เกิด เช่น เมื่อวานนี้ วันนี้ พรุ่งนี้ ตอนเช้า ตอนบ่าย ตอนเย็น

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 22 – 31)

หลักสูตรก่อนประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2540 นับว่าเป็นแนวทางที่สำคัญสำหรับครูปฐมวัยในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็ก ซึ่งข้อมูลหลักสูตรก่อนปฐมวัยที่ได้นำมาเผยแพร่นี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ

- พัฒนาการเด็กทั้ง 9 ข้อ ที่ครูควรจัดกิจกรรมเชื่อมโยงกับพัฒนาการเหล่านี้ ได้แก่ การสื่อความคิดที่เป็นการกระทำ การใช้ภาษา การเรียนรู้ทางสังคม การเคลื่อนไหว ดนตรี การจำแนกและการเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ และเวลา
- เนื้อหาและแนวคิด เป็นหัวข้อในการจัดประสบการณ์การสอนตลอดปี เป็นเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาที่เด็กปฐมวัยควรมีความรู้ ได้แก่ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียนของเรา บุคคลต่าง ๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสื่อสาร คมนาคม และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา

สรุปคือ ครูปฐมวัยควรมีความรู้ในเรื่องแผนการศึกษาต่าง ๆ ที่สำคัญของชาติ เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นแนวทางเดียวกัน

คำถามท้ายบท

1. จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 คืออะไร
2. ในหัวข้อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
   - มาตราใดเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาบ้าง มีข้อความอย่างไร (ย่อ ๆ)
   - มาตราใดเกี่ยวข้องกับครอบครัวบ้าง มีข้อความอย่างไร
   - มาตราใดเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยบ้าง มีข้อความอย่างไร

   มาตราที่ 8 มีแนวคิดอย่างไร สรุปและวิเคราะห์

   มาตราที่ 22 มีแนวคิดอย่างไร สรุปและวิเคราะห์

   มาตราที่ 24 มีแนวคิดอย่างไร สรุปและวิเคราะห์
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) มีแนวคิดในการจัดการศึกษาอย่างไร
4. ประสบการณ์สำคัญในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มีอะไรบ้าง
5. เนื้อหาในการจัดการศึกษาในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มีอะไรบ้าง
6. ทำแผนภูมิใยแมงมุม การสอนตามหัวข้อต่าง ๆ ว่ามีหัวข้อย่อยอะไรบ้าง

บทที่ 4
การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบความหมายและความสำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อทราบถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
3. เพื่อทราบถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
4. เพื่อทราบถึงการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
5. เพื่อทราบการจัดกิจกรรม 6 หลัก
6. เพื่อทราบถึงการจัดกิจวัตรประจำวันของเด็ก
7. เพื่อทราบถึงความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อม
8. เพื่อทราบถึงจุดประสงค์ แนวทาง และหลักการในการจัดสิ่งแวดล้อมและห้องเรียน
9. เพื่อทราบแนวทางในการจัดมุมหรือศูนย์การเรียน
10. เพื่อทราบถึงแนวทางในการเลือกวัสดุอุปกรณ์

เค้าโครงเนื้อหา

4.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
4.2 จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
4.3 แนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
4.4 การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
4.5 การจัดกิจกรรม 6 หลัก
4.6 การจัดกิจวัตรประจำวันของเด็ก
4.7 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
4.8 จุดประสงค์ แนวทาง และหลักการในการจัดสิ่งแวดล้อมและห้องเรียน
4.9 การจัดมุมหรือศูนย์การเรียน
4.10 แนวทางในการเลือกวัสดุอุปกรณ์

บทที่ 4
การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนของเด็ก ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านโดยองค์รวม โดยเน้นการเล่นเพื่อการเรียนรู้ ไม่มีการสอนวิชาทักษะ เช่น คณิตศาสตร์ สังคม ภาษาไทยเป็นรายวิชา แต่จะใช้การบูรณาการสอนในวิชาเหล่านี้ การจัดกิจกรรมแบ่งเป็นส่วนที่ครูจัดเตรียมกิจกรรมให้เด็กได้ทำ และกิจกรรมที่เด็กสามารถเลือกทำตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์โดยตรงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ศิลปะ ประดิษฐ์ การเล่นตามมุมต่าง ๆ การฟัง อ่าน พูด ขีดเขียน การทดลอง ค้นหาสิ่งใหม่ ๆ การประกอบอาหาร เป็นต้น

ความหมายและความสำคัญ

การจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนของเด็กเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนของเด็กปฐมวัย เพราะเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีนัก รวมทั้งยังขาดพื้นฐานทักษะในด้านต่าง ๆ อยู่อีกมาก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเด็กได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต เสริมสร้างประสบการณ์โดยผ่านกิจกรรมตรง ฝึกการช่วยเหลือตนเอง เด็กได้แสดงออกถึงความต้องการของเด็กโดยการคิด เด็กได้เรียนรู้ภาษาจากการติดต่อสื่อสารกับครูและเพื่อน เด็กได้คิดและมีจินตนาการผ่านการทำกิจกรรม การเล่น และศิลปะ สนุกกับกิจกรรม เล่นเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้หัดฟัง พูด อ่าน เขียน มีทักษะทางภาษาที่เป็นพื้นฐานการเรียนได้พัฒนาทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่เล็ก เรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมกับผู้อื่น รู้จักการควรคุมอารมณ์ และเป็นการฝึกการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีแบบแผนร่วมกับผู้อื่น

จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

1. เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย
   - เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและการประสานกันระหว่างตา-มือ
   - เด็กได้มีพัฒนาการทางร่างกายที่เหมาะสม
   - เด็กได้มีสุขนิสัยที่ดี และมีโภชนาการที่ดี
   - เด็กเรียนรู้ในการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือตนเองในการใช้ชีวิตประจำวันได้
2. เพื่อพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ
   - เด็กรู้จักปรับตัว ควบคุมตนเอง และมีเหตุผล
   - เด็กมีจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต เช่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรอคอย การอดทน และการให้อภัยผู้อื่น

- เด็กเรียนรู้ในการสื่อความหมายตามความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม ผ่านการคิดการพูด การแสดงสีหน้าท่าทาง การขีดเขียนและการวาด ฯลฯ
- เด็กมีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
- เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกภูมิใจในตนเอง
- เด็กมีสุขภาพจิตดี ร่าเริง แจ่มใส

3. เพื่อพัฒนาด้านสังคมและอารมณ์
   - เด็กรู้จักเข้าสังคมกับผู้อื่น เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งเพื่อน ครูและสิ่งแวดล้อม
   - เด็กรู้จักติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นตามความต้องการของตนเอง
   - เด็กได้รู้ถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว โรงเรียน สังคม และชุมชน
   - เด็กมีทักษะพื้นฐานทางสังคมที่เหมาะสม รู้จักระเบียบวินัย มารยาทในสังคม และสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสมในสังคม เช่น การเข้าแถว การเคารพธงชาติเมื่อได้ยินเพลงชาติ ฯลฯ
   - เด็กมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ช่วยทำให้เด็กมีความสุข
   - เด็กรู้จักคำนึงถึงหน้าที่ตนเองในการดูแลสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
   - เด็กรู้จักคำนึงถึงความเป็นคนไทย ความเป็นสมาชิกของชุมชนในสังคม เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป
4. เพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา
   - เด็กได้สื่อความหมายทางศิลปะโดยการวาดภาพและประดิษฐ์ ฯลฯ
   - เด็กมีพัฒนาการทางภาษา และได้รับการส่งเสริมทางภาษาในการสื่อความหมาย
   - เด็กมีพื้นฐานความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์
   - เด็กรู้จักสังเกตได้ใช้ประสาทสัมผัส
   - เด็กได้คิดแก้ปัญหาและคิดอย่างมีเหตุผลเหมาะสมตามวัย
   - เด็กมีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
   - เด็กได้รับการปลูกฝังนิสัยให้มีคุณลักษณะรักการเรียนรู้
5. เด็กได้สนุกสนานในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการทำกิจกรรมในแต่ละวัน
6. เด็กได้เล่นเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา
7. เด็กมีแบบแผนกิจวัตรประจำวันที่ดี รู้จักการจัดเวลาได้ถูกต้อง

แนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมในแต่ละวันของเด็กควรคำนึงถึงตารางเวลาในแต่ละวันว่าจะจัดกิจกรรมอะไรบ้าง มีจำนวนเวลาในแต่ละช่วงมากน้อยแค่ไหน และควรจัดกิจกรรมอะไรบ้างให้

เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนและแต่ละวัย ซึ่งการจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงข้อดังนี้

1. ความสนใจของเด็กในแต่ละวัย เด็กในแต่ละวัยมีความสนใจไม่เหมือนกัน การจัดกิจกรรมจึงคำนึงถึงความสนใจของเด็กด้วยว่าเด็กในแต่ละช่วงอายุมีความสนใจและความต้องการต่างกัน เช่น วัย 3 ขวบ มีช่วงความสนใจประมาณ 8 นาที

วัย 4 ขวบ มีช่วงความสนใจประมาณ 12 นาที

วัย 5 ขวบ มีช่วงความสนใจประมาณ 15 นาที

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างทางความสามารถต่างกัน เด็กวัยเดียวกันแต่อาจจะมีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ต่างกัน นอกจากนี้จากการวิจัยในเรื่องสมองของมนุษย์จะพบว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน บางคนอาจเก่งเลข แต่ไม่เก่งดนตรี บางคนอาจเก่งทางภาษาแต่ไม่ทางกีฬาก็ได้ การจัดกิจกรรมการเรียนควรเหมาะสมกับเด็กและช่วยเสริมในสิ่งที่เด็กยังขาดอยู่ เช่น เด็กที่เขียนหนังสือไม่ได้ เพราะกล้ามเนื้อมือไม่แข็งแรง ครูอาจจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือให้กับเด็ก

3. การจัดกิจกรรมกลุ่มใหญ่ - กลุ่มย่อย ในห้องเรียนควรจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การฟังนิทาน การสนทนา และการร้องเพลง เพื่อเด็กจะได้ฝึกการร่วมกิจกรรมกับเพื่อในกลุ่มใหญ่ ฝึกการฟัง การมีมารยาทในสังคม และเป็นพื้นฐานการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป กิจกรรมกลุ่มย่อยเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำร่วมกับเพื่อนจำนวนน้อยอาจ 4 - 6 คนในกลุ่มหรือมากกว่านั้น เพื่อนักเรียนจะได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการทำกิจกรรม รวมทั้งได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่มย่อย เด็กได้สนทนาแสดงความคิดเห็นสนุกกับกิจกรรมอย่างเต็มที่

4. โอกาสในการเลือกทำกิจกรรม กิจกรรมในห้องเรียน ส่วนใหญ่มักกำหนดตามตารางเวลาที่ครูและโรงเรียนได้จัดไว้ ในช่วงกิจกรรมเข้ามุมหรือกิจกรรมอิสระ จึงเป็นโอกาสที่เด็กได้เลือกทำกิจกรรมในห้องเรียนตามความสนใจได้อย่างเต็มที่

5. กิจกรรมที่เงียบและกิจกรรมที่มีเสียงดัง กิจกรรมในห้องเรียนควรมีทั้งกิจกรรมที่ต้องเงียบใช้ความสงบในการคิดหรือการฟัง และกิจกรรมที่มีเสียงดังได้ เพื่อเด็กจะได้มีรับประสบการณ์ทั้งสองแบบและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ เช่น การฟังนิทาน การเรียนต้องใช้ความเงียบ แต่การเล่นบทบาทสมมติในมุมบ้าน และการร้องเพลงเป็นกิจกรรมที่มีเสียงดัง ถ้าเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เงียบเกินไป อาจทำให้เด็กมีระเบียบก็จริง แต่เป็นการฝืนธรรมชาติของเด็กเล่น เพื่อการแสดงออกและความสนุกสนาน แต่ถ้าเด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เสียงดังตลอดเวลาจะทำให้เด็กขาดระเบียบและขาดมารยาทในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ไม่รู้จักฟังครู การจัดกิจกรรมควรมีความเหมาะสมและสมดุลย์กัน

6. กิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมกลางแจ้ง เด็กชอบเคลื่อนไหวและเบื่อง่าย การเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนบ้างจะทำให้เด็กได้เพลิดเพลินต่อบรรยากาศ และเรียนหรือทำ

กิจกรรมได้อย่างสนุกสนาน ไม่จำเจ บางครั้งครูอาจสอนเด็กในสวนดอกไม้ อากาศกำลังสบาย จะทำให้เด็กเพลิดเพลินต่อธรรมชาติและมีความสุขในการเรียน หรืออาจมีการพาเด็กไปทัศนศึกษาหาประสบการณ์นอกห้องเรียน เพื่อเด็กจะได้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้อย่างเต็มที่ เช่น เมื่อเรียนเรื่องสัตว์ก็อาจพาเด็กไปเขาดิน เป็นต้น

7. การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ควรเป็นกิจกรรมที่เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย เด็กได้ลงมือปฏิบัติ สัมผัสจับต้อง จะทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ กิจกรรมควรเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียน หมายถึงเด็กเรียนรู้จากลงมือกระทำ หรือ Learning by doing เพื่อเด็กได้แสดงออกถึงความต้องการของตนอย่างเต็มที่ โดยสื่อออกมาเป็นคำพูด งานประดิษฐ์ ภาพวาด ผลงาน ฯลฯ

8. กิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น การเรียนการสอนเด็กปฐมวัยควรมีการยืดหยุ่นได้ไม่ตายตัว เพื่อเด็กจะได้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมาะสม เช่น ในการทำโครงงานหรืองานศิลปะ บางครั้งเด็กอาจไม่สามารถทำให้เสร็จได้ในเวลาที่กำหนด ครูควรให้โอกาสเด็กได้มาทำต่อให้เสร็จบางครั้งผลงานที่เด็กรีบ ๆ ทำอาจไม่สมบูรณ์เท่างานที่เด็กค่อย ๆ ทำ แต่บางครั้งก็มีข้อควรระวังว่างานที่เด็กชอบทำค้าง อาจทำให้เกิดนิสัยเฉื่อยแฉะ ไม่กระตือรือร้นและการมีข้ออ้างก็เป็นได้

9. การจัดกิจกรรมโดยมีพื้นฐานความรู้ในวิชาด้านเป็นหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อจะได้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็ก

10.การจัดตารางเวลาในการทำกิจกรรม เพื่อเด็กจะได้ทราบว่าเขาต้องทำอะไรบ้างในแต่ละวัน เด็กจะได้วางแผนการดำเนินชีวิตของตนเองได้ถูกต้อง และเป็นการฝึกการปฏิบัติกิจวัตรในแต่ละวัน

11. มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเด็กจะได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจของตนเอง บางครั้งเด็กอาจบอกครูว่าเขา/เธอสนใจในการทำกิจกรรมอะไร หรือครูอาจจัดกิจกรรมหลากหลายในเหมาะสมกับเนื้อหา การมีกิจกรรมหลากหลายจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสเลือกทำในสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ นอกจากกิจวัตรประจำวันแล้ว ในช่วงการเล่นอิสระหรือการเข้ากลุ่ม ครูควรจัดกิจกรรมตามมุมให้เด็กได้เล่นและมีประสบการณ์อย่างน้อย 5 อย่าง เช่น มุมบ้าน มุมหนังสือ มุมไม้บล็อก มุมของเล่น มุมศิลปะ เป็นต้น

12. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา ต่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจิตนาการ

13. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการค้นหา ทดลอง กิจกรรมทางวิทยาศาสตร์และทางคณิตศาสตร์

14. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา ในการฟัง พูด อ่าน เขียน รวมทั้งบรรยากาศรอบๆ ควรเต็มไปด้วยตัวอักษรและภาษาเพื่อเด็กจะได้คุ้นเคยกับภาษาและตัวอักษร เพื่อเด็กจะได้คุ้นเคยกับภาษาและตัวอักษร

15. ครูมีการเตรียมงานที่ดีวางแผนกิจกรรม จัดหาสถานที่และเป็นผู้ช่วยเด็กในการเรียนการสอน สนับสนุนให้เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียน

จุดประสงค์การเรียนส่วนใหญ่จัดเพื่อให้เด็กได้พัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นเมื่อเราทราบพัฒนาการและความต้องการของเด็กในการเรียนรู้ เราควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กเพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมและพัฒนาไปทุก ๆ ด้าน การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ได้แก่

1. จุดประสงค์ด้านร่างกาย

เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กิจกรรมได้แก่

- การเล่นออกกำลังกายทั้งในร่มและกลางแจ้ง
- การทรงตัวและการเคลื่อนไหวตามแบบต่าง ๆ

เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ตาและมือสัมพันธ์กันได้แก่

- การวาดภาพระบายสี
- การฉีก ปะ ตัด พับ ร้อย การปั้น การพิมพ์
- การประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ จากเศษวัสดุ

เพื่อสุขภาพอนามัยที่ดีของนักเรียน ได้แก่

- การดูแลรักษาความสะอาดตนเองและสิ่งแวดล้อม
- การรับประทานอาหารและมารยาทในการรับประทานอาหาร
- การรักษาสุขอนามัยของตนเอง การพักผ่อน การขับถ่าย การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร
- การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองและการพักผ่อน

2. จุดประสงค์ด้านอารมณ์จิตใจ

เพื่อผ่อนคลายอารมณ์ มีสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุข

- การทำกิจกรรมทางศิลปะและประดิษฐ์ ได้แก่ การปั้น การตัด การฉีก ปะ การวาดภาพ การใช้สีทำกิจกรรมต่าง ๆ และการประดิษฐ์
- การทำกิจกรรมดนตรีและเคลื่อนไหว ได้แก่ การร้องเพลง การเคลื่อนไหวตามสัญญาณ จังหวะ และดนตรี การฟังเพลงและเพลิดเพลินกับเสียงดนตรี
- การท่องคำคล้องจอง
- การฟังนิทานและเรื่องราว
- การเล่นบทบาทสมมติ

เพื่อการควบคุมตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

- การมีระเบียบวินัยในตนเองที่ดี และรู้จักปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงในห้องเรียนและในสังคม
- การเป็นผู้นำและผู้ตาม
- การแสดงความคิดเห็นของตนเองและรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- การรู้จักรอคอย
- การเคารพสิทธิของผู้อื่นและการรู้จักใช้สิทธิของตนเองอย่างเหมาะสม

เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่พึงมี

- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ กตัญญูรู้คุณ ซื่อสัตย์ ขยันมั่นเพียร รับผิดชอบ อดทน ประหยัด สามัคคี

เพื่อปลูกฝักทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักภาคภูมิใจในตนเอง

- การประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การเล่น การแสดงผลงานทางศิลปะ ชิ้นงาน โครงงาน ฯลฯ
- การเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนและผู้อื่น
- ความเชื่อมั่นในตนเอง

3. จุดประสงค์ด้านสังคม

เพื่ออยู่ร่วมในสังคมห้องเรียนร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งรวมถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน การเล่น ฯลฯ

- ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- รู้จักใช้สิทธิของตนและเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- สื่อความรู้สึกและความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม
- ฝึกการมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตนตามข้อตกลงกฎต่าง ๆ ของสังคมในโรงเรียนและในห้องเรียน
- ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
- รับผิดชอบหน้าที่ของตนและการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น

เพื่อการมีมารยาทที่ดี

- มีมารยาทไทยที่ควรปฏิบัติ
- การทำความเคารพ ไหว้ และทักทาย
- การกราบพระ กราบผู้ใหญ่
- การรับของจากผู้ใหญ่

4. จุดประสงค์ด้านสติปัญญา

เพื่อฝึกพัฒนาการทางสติปัญญาและประสาทสัมผัสทั้ง 5

- การทำกิจกรรมเกี่ยวกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ดู ฟัง ชิม ดม สัมผัส
- การทดลอง การสังเกต แยก จำแนก สิ่งที่หายไป
- การทำกิจกรรมศิลปะ ฉีก ปะ วาดภาพ
- การฝึกฟังเสียงดนตรี และเสียงของคำ

การใช้ภาษาเพื่อพัฒนาสติปัญญา

- การสื่อความหมายจากความรู้สึกโดยการฟัง พูด อ่าน เขียน
- มารยาทในการฟังและพูด
- ความพร้อมในการฟัง
- การจำแนกเสียง
- การฟังคำพูดหรือคำสั่ง แล้วนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
- การฟังนิทานหรือเรื่องราวเพื่อจับใจความและการเล่านิทานหรือเล่าเรื่องจากภาพ
- การสนทนาแสดงความคิดเห็น
- การร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง และทำกิจกรรมที่เสริมสร้างประสบการณ์ทางภาษา
- การเปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งที่หายไป
- การลากเส้นแบบต่าง ๆ
- การทำกิจกรรมศิลปะ ระบายสี ปั้น วาด
- การจับดินสอ

เพื่อแสดงความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวและฝึกนิสัยรักการเรียนรู้

- ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว บ้าน ชุมชน โรงเรียน
- ธรรมชาติรอบตัว คน สัตว์ พืช ดิน หิน และปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ได้แก่ ฝนตก ฟ้าร้อง
- ประเพณีวัฒนธรรมไทย และวันสำคัญต่าง ๆ
- การสื่อสารคมนาคม

เพื่อฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์

- พื้นฐานทางคณิตศาสตร์
- การเปรียบเทียบ อ้วน-ผอม สั้น-ยาว ใหญ่-เล็ก ฯลฯ
- รูปทรงเลขาคณิตต่าง ๆ
- การจำแนกสี ขนาด จำนวน

- การนับจำนวน 1 –10 , 1 – 20 , 1 – 30
- การรู้ค่าสัญลักษณ์และลำดับที่ของจำนวน
- การเพิ่ม ลด จำนวนมาก น้อย เท่ากัน มีและไม่มี

การจัดกิจกรรมประสบการณ์ 6 หลัก

การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กปฐมวัยหรือกิจกรรมประสบการณ์ 6 หลัก เป็นกิจกรรมหลัก 6 ประเภทที่ครูจัดไว้ให้เด็กได้ทำเป็นกิจกรรมประจำวัน ได้แก่

1. กิจกรรมเสรี

เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นตามมุมเล่น มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ตามประเภทของการเล่น เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมได้อย่างเสรี

จุดประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การประสานระหว่างตา – มือ อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญา
2. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา สนับสนุนให้เด็กรักการอ่าน
3. เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้มีความคิดสร้างสรรค์ มีจิตนาการและรู้จักแก้ปัญหา
4. เพื่อสนับสนุนให้เด็กรักการอ่าน
5. เพื่อสนับสนุนการสำรวจ สังเกต ทดลอง
6. เพื่อสนับสนุนให้เด็กรู้จักคิด ตัดสินใจ วางแผน และทำกิจกรรม
7. เพื่อสนับสนุนให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อ ครู และสิ่งแวดล้อม
8. เพื่อสนับสนุนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น ทำงาน เล่น ทำกิจกรรม มีการปรับตัวและมีรู้จักอดทน รอคอย และให้อภัยเพื่อน

แนวการจัดกิจกรรม

1. ครูวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกันว่าอาทิตย์นี้มีกิจกรรมหลักอะไรบ้างในแต่ละวัน กิจกรรมตามมุมมีอะไรบ้าง
2. ครูแนะนำมุมเล่นใหม่ ให้เด็กได้รู้จักและแนะนำวิธีการเล่น
3. ครูและนักเรียนช่วยกันคิดข้อตกลงในการเล่นแต่ละมุม
    - ไม่นำของเล่นในแต่ละมุมมาปนกันในเวลาเล่นและเวลาเก็บ
    - เก็บของเล่นทุกครั้งเมื่อเล่นเสร็จ
    - ตกลงเรื่องสัญญาณบอกการหมดเวลา ถ้าครูเปิดเพลง ร้องเพลง หรือบอกให้เก็บของ ต้องรีบเก็บของเล่น เป็นที่รู้กันว่าหมดเวลา

4. ครูให้นักเรียนได้มีโอกาสเล่นและกิจกรรมตามความสนใจและความต้องการของเด็ก เด็กมีโอกาสคิดและเลือกเล่นอิสระตามมุมต่าง ๆ โดยครูเป็นเพียงผู้สนับสนุนชี้แนะ เมื่อเด็กต้องการ หรือมีปัญหากระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหา รวมทั้งครูมีหน้าที่จดบันทึกเหตุการณ์ที่น่าสนใจในแต่ละวันด้วย

5. ก่อนหมดเวลาควรเตือนให้เด็กได้ทราบเวลาล่วงหน้าอย่างน้อย 5 – 10 นาที เพื่อเด็กจะได้มีเวลาทันในการเก็บของเล่นและทำงานให้เสร็จตามความต้องการของเด็ก

6. ดูแลให้เด็กเก็บของเล่นและอุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อยทุกครั้ง เมื่อหมดเวลากิจกรรม

7. เมื่อเด็กทำกิจกรรมเสร็จอ่านมาเล่า / อธิบายผลงานของตน เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาและความคิด

การประเมินผล

การประเมินผลจากการสังเกตในสิ่งเหล่านี้ได้แก่พฤติกรรมการเล่น การปรับตัวเข้ากับเพื่อน ความสนใจ การแสดงออก การใช้ภาษาและความรับผิดชอบ

หมายเหตุ

วัสดุอุปกรณ์ของเล่นในแต่ละมุมอาจมีการสลับและเพิ่มเติมได้

2. กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์อาจเรียกอีกอย่างว่ามุมศิลปะและมุมประดิษฐ์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา เด็กเพลิดเพลินกับกิจกรรม รวมทั้งเป็นการสื่อความรู้สึกของเด็กผ่านกิจกรรมทางศิลปะด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ เช่น การวาดภาพระบายสี พิมพ์ภาพ ฉีกปะ ตัด ปั้น การประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ จากวัสดุต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมในมุมนี้ ควรมีอย่างน้อย 2 – 3 อย่าง ให้เลือกทำทุกวัน เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกทำตามความสนใจ การเล่นน้ำเล่นทราย ต่อพลาสติกของเล่น และเล่นบล็อก ครูควรมีการวางแผนกิจกรรมและเตรียมสิ่งแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ในแต่ละวัน การจัดกิจกรรมควรจัดให้สัมพันธ์กับเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียน ถ้าทำได้

จุดประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2. เด็กแสดงออกทางความคิดและจินตนาการโดยสื่อเป็นภาษา คำพูด ผลงานวาดภาพ ศิลปะประดิษฐ์

3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา ในการฟัง พูด อ่าน เขียน

4. ฝึกทักษะการสังเกต การคิด และการแก้ปัญหา

5. เพื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน ครู และสิ่งแวดล้อม

6. เด็กได้ฝึกการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เข้าใจตนเองและผู้อื่น เกิดความรู้สึกที่ดีกับตนเองและผู้อื่น

7. ส่งเสริมจริยธรรมพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น การรอคอย การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบ ฯลฯ

8. เด็กได้รับความสนุกสนาน

9. เด็กภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

แนวการจัดกิจกรรม

1. กิจกรรมสร้างสรรค์อาจจัดวันละ 3 กิจกรรม หรือ 1 – 2 กิจกรรม สลับเปลี่ยนทุกวันหรือทุกอาทิตย์ ให้เด็กได้เลือกทำตามความสนใจ กิจกรรมเหล่านี้อาจโยงเข้ากับหน่วยการเรียนเพื่อเด็กจะได้เข้าใจเนื้อหาในหน่วยได้ดีขึ้น เช่น หน่วยพืชมีกิจกรรมต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องดังนี้

1. ปั้นแป้ง
2. วาดภาพสีเทียน
3. พิมพ์ใบไม้
4. ฉีก-ปะกระดาษสีเป็นภาพเกี่ยวกับพืช
5. ประดิษฐ์ดอกไม้เป็นต้น

ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมและควรเตรียมเสื้อหรือผ้ากันเปื้อนไว้ประจำสำหรับมุมนี้ สิ่งที่ครูควรทำคือ

1. ถ้าเป็นกิจกรรมใหม่ครูควรแนะนำวิธีทำกิจกรรมก่อน

2. ขณะเด็กทำกิจกรรม ครูมีหน้าที่สังเกต ดูแล ชี้แนะ เมื่อเด็กต้องการ และกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหา

เมื่อเด็กทำงานเสร็จ ครูต้องคอยดูแลให้เด็กเก็บของเข้าที่และดูแลความสะอาด ครูให้โอกาสเด็กออกมาเล่าอธิบายผลงานของตนและครูบันทึกไว้ด้วย

การประเมินผล

จากการสังเกต พัฒนาการในทุกด้านทางร่างกาย กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การปรับตัว การทำงาน การใช้ภาษา

หมายเหตุ

ถ้าเด็กทำกิจกรรมซ้ำ ๆ อย่างเดียว ครูอาจแนะนำกระตุ้นจูงใจให้เด็กเปลี่ยนกิจกรรมบ้าง

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระ ตามจังหวะหรือเสียงต่าง ๆ โดยส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เด็กได้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือคำสั่ง นอกจากเสียงเพลงแล้ว อาจใช้จังหวะและดนตรีประกอบ เช่น การตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ กลอง รำมะนา ฯลฯ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะอาจประกอบคำคล้องจอง เพลง การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเต้น การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ ประกอบการทำกิจกรรม และก่อนจบควรให้เด็กได้พักผ่อนก่อน

จุดประสงค์

1. เพื่อพัฒนาร่างกายในทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. เพื่อพัฒนาอวัยวะทุกส่วนของนักเรียนให้มีความสัมพันธ์กันในขณะเคลื่อนไหว
3. เพื่อให้เด็กได้เกิดความสนุกสนาน
4. เพื่อฝึกทักษะทางดนตรีและจังหวะ
5. เพื่อฝึกการจำและเสริมสร้างประสบการณ์
6. เพื่อฝึกพัฒนาการทางภาษา
7. เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและเป็นผู้ตาม
8. เพื่อฝึกจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

แนวการจัดกิจกรรม

1. เตรียมร่างกาย วิธีการฝึกได้แก่
   - ให้รู้จักส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ว่ามีอวัยวะชื่ออะไร อยู่ตรงไหน ขณะที่กำลังเคลื่อนไหว ฝึกให้เด็กรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่าร่างกายส่วนใดของตนกำลังทำอะไรอยู่
   - ฝึกให้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายคล่องตัวและเคลื่อนไหวตามคำสั่งได้อย่างรวดเร็ว

     ตัวอย่างเช่น

     1. สัมผัสอวัยวะต่าง ๆ ตามคำสั่งของครู
     2. ชี้อวัยวะต่าง ๆ ตามคำสั่งของครู
     3. สำรวจร่างกายว่าส่วนใดเอนเอียง โค้งงอ เหวี่ยงแกว่งแค่ไหน
     4. จัดท่าทาง แขนขา ลำตัวให้อยู่นิ่งสลับกัน

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่
   1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ได้แก่ การเคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย จุดใดจุดหนึ่ง โดยร่างกายไม่เคลื่อนที่ออกไปจากจุด ๆ นั้นเลย

2) การเคลื่อนไหวที่เคลื่อนที่ได้แก่ การเคลื่อนตัวจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง ได้แก่ การเดิน วิ่ง กระโดด ฯลฯ

ตัวอย่างเช่น

- การชูแขน การแตะไหล่
- การเดิน การวิ่ง การกระโดด

2. การฝึกจังหวะ กิจกรรมการฝึกจังหวะได้แก่

- การทำจังหวะโดยใช้อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น พยักหน้า ขยับไหล่ ตบมือ แตะเอว

การทำจังหวะด้วยการเปล่งเสียง เป็นพยางค์โดด ๆ ชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ

การทำจังหวะด้วยเครื่องเคาะจังหวะ เช่น ฉิ่ง กลอง รำมะนา

3. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่

การเลียนแบบ หรือสมมติ

การแสดงสีหน้าท่าทาง

การเคลื่อนไหวอิสระและหยุดตามสัญญาณ

การเล่นตามจินตนาการ ตามเนื้อเรื่อง

การใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหว

การประเมินผล

จากการสังเกตการเคลื่อนไหว ท่าทาง ทำตามคำสั่งและข้อตกลงการแสดงออก การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

หมายเหตุ

ควรเริ่มกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ ฝึกให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระตามความคิดของเด็กอาจใช้วัสดุง่าย ๆ ประกอบ เช่น ขวาดใส่ลูกปัด เศษผ้า ฯลฯ อาจจัดให้มีการเล่นเกมประกอบ

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ ได้แก่กิจกรรมวงกลม กิจกรรมนี้อยู่กลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฝึกในการฟัง พูด สังเกต คิด แก้ปัญหา โดยใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่เด็กได้เรียน โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การสนทนา เล่าเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ สาธิต ทดลอง ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษานอกสถานที่ และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ฯลฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกทักษะทางภาษา การฟัง การพูดและการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ
2. ฝึกมารยาทในการฟังและพูด
3. ฝึกการกล้าแสดงออก
4. ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักปรับตัวและทำงานกับผู้อื่น
5. เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรม

แนวทางการจัดกิจกรรม

1. การสนทนา อภิปราย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการฟัง การพูด อาจใช้ประกอบกับสื่อต่าง ๆ เช่น รูปภาพ ของจำลอง เป็นต้น
2. การเล่านิทาน เพื่อปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม และเสริมความรู้ตามเนื้อหาที่เรียน อาจเล่าประกอบภาพหุ่น หรือแสดงท่าทาง
3. การสาธิตเพื่อให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอน อาจให้เด็กอาสาสมัครและนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ดพืช
4. การทดลองและปฏิบัติ เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เด็กได้คิด สังเกต แก้ปัญหา เช่น การทดลอง การประกอบอาหาร การปลูกพืช
5. การศึกษานอกสถานที่ โดยการพาเด็กไปทัศนศึกษา เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์จริง อาจพาเด็กไปสำรวจในบริเวณโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน
6. การเล่นบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กมีจินตนาการสร้างสรรค์ เป็นการฝึกให้เด็กเล่นเป็นตัวละครต่างๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทาน อาจแต่งกายประกอบ เช่น ที่คาดศีรษะ ฯลฯ ก็ได้
7. การร้องเพลง เล่นเกม และท่องคำคล้องจอง เพื่อความสนุกสนาน รวมทั้งเด็กได้เรียนรู้และประสบการณ์ทางภาษาและจังหวะ

แนวการประเมินผล

จากการสังเกตเด็กในการสนทนา ซักถาม ตอบคำถาม การร่วมกิจกรรม การแสดงความสนใจ การกล้าแสดงออก

หมายเหตุ

อาจเชิญผู้ปกครองมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ก็ได้

- ช่วงกิจกรรมอาจยืดหยุ่นได้

5. กิจกรรมกลางแจ้ง

เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ไปออกกำลังกายนอกห้องเรียน เพื่อเคลื่อนไหวร่างกายและมีอิสระในการแสดงออก เด็กได้สนุกสนาน สดชื่นแจ่มใส มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู

การเล่นกลางแจ้งเป็นการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์จิตใจเบิกบาน

กิจกรรมกลางแจ้งได้แก่

1. เครื่องเล่นสนาม หมายถึง เครื่องเล่นที่เด็กปีนป่าย หมุนโยก เช่น
   - เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย
   - เครื่องเล่นโยก/ไกว
   - ม้าหมุน พวงมาลัยหมุน
   - ไม้เดินทรงตัว
   - เครื่องเล่นประเภทล้อ เช่น รถลากจูง รถสามล้อ
   - ม้าหมุน ชิงช้า
   - เครื่องเล่นหมุน
   - ราวโหน
2. การเล่นทราย

   เด็กมักชอบเล่นทราย ก่อเป็นรูปทรงต่าง ๆ ตามจินตนาการ บางครั้งอาจนำน้ำมาผสมและปั้น และนำวัสดุมาตกแต่ง ข้อควรระวัง คือต้องคอยดูแลให้ทรายสะอาดอยู่เสมอ เพื่อสุขลักษณะของเด็ก

3. การเล่นน้ำ เด็กส่วนใหญ่ชอบเล่นน้ำ การเล่นน้ำ การเล่นน้ำทำให้เกิดความสนุกสนาน คลายความเครียด เด็กได้มีทักษะทางคณิตศาสตร์ การสังเกต จำแนกและเปรียบเทียบปริมาตร ฯลฯ ครูอาจนำของเล่นต่าง ๆ มาประกอบในการเล่นให้นักเรียน เช่น ถ้วยต่าง ๆ ขวด แก้วพลาสติก ฯลฯ เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ได้ดีขึ้น
4. การเล่นบทบาทสมมติในมุมตุ๊กตา/บ้านจำลอง ควรมีอุปกรณ์มุมบ้านประกอบ เช่น เตา ชาม อ่าง ฯลฯ เพื่อเด็กจะได้สนุกสนานและเสริมสร้างจินตนาการได้ดีขึ้น
5. การเล่นในมุมช่างไม้ เช่น การเคาะ ตอก
6. การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา เช่น ลูกบอล ห่วงยาง ทราย
7. การเล่นเกมการละเล่น เช่น เกมการละเล่นไทย ได้แก่ มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร โพงพาง ฯลฯ ครูควรมีการอธิบายวิธีการเล่น ข้อตกลงและกฎกติกาให้กับเด็กก่อนที่จะเล่น

จุดประสงค์

1. เพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. เพื่อให้เด็กมีร่างกายแข็งแรงสุขภาพดี
3. เพื่อความสนุกสนาน
4. เพื่อเด็กได้ปรับตัวทำงานกับผู้อื่น
5. เด็กเรียนรู้ทักษะในการรักษาดูแลตนเองและผู้อื่นให้ปลอดภัย
6. เด็กรู้จักตัดสินใจ

7. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เช่น การสังเกต เปรียบเทียบ จำแนก

แนวการจัดกิจกรรม

1. ครูและเด็กควรร่วมสร้างข้อตกลงทุกครั้งก่อนเล่น
2. ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์และตรวจสอบความปลอดภัย
3. ครูสาธิตการเล่น
4. ให้โอกาสเด็กเล่นตามอิสระ
5. ครูคอยดูแลความปลอดภัยอย่างใกล้ชิด
6. เมื่อหมดเวลาครูคอยดูแลการเก็บอุปกรณ์ ดูแลให้เด็กล้างมือ และทำความสะอาดร่างกายตนเอง

แนวการประเมิน

จากสังเกตความสนใจ พฤติกรรมการเล่น การปรับตัวกับผู้อื่น

6. เกมการศึกษา

เป็นเกมการเล่นเพื่อช่วยพัฒนาสติปัญญาในด้านต่าง ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มก็ได้ โดยเล่นตามกฎกติกาง่าย ๆ การเล่นเกมจะช่วยในการสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอด เกมการศึกษาเด็ก 3 – 6 ปี ได้แก่ เกมจับคู่ เกมแยกประเภท เรียงลำดับ จัดหมวดหมู่ โดมิโน ภาพตัดต่อ ลอตโต เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย (กล้ามเนื้อเล็ก/ตา มือ ประสานกัน) สติปัญญา อารมณ์ สังคม
2. ส่งเสริมการสังเกต จำแนกและเปรียบเทียบ
3. ส่งเสริมความคิดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจ การหาเหตุผล ความคิดรวบยอด
4. ส่งเสริมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ กติกาการเล่น
5. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ ฯลฯ

แนวการจัดกิจกรรม

1. ถ้าเป็นเกมใหม่ครูควรแนะนำการเล่น อธิบายว่าชื่อเกมอะไร มีจำนวนกี่ชิ้น อะไรบ้าง
2. ครูสาธิต/อธิบาย การเล่นเป็นขั้น ๆ
3. ให้เด็กได้สลับกันมาเล่นเกม
4. ครูคอยแนะนำการเล่นเกม

5. ครูสอนให้เด็กตรวจสอบการเล่นว่าถูกไหม และชมเชย

6. ฝึกให้เด็กเก็บเกมที่เล่นทุกครั้ง

7. ถ้าเด็กเก็บเกมแล้ว ครูควรสลับเปลี่ยนเกมชุดใหม่ให้เด็กเล่นบ้าง

แนวการประเมินผล

ใช้การสังเกตการเล่นเกม พฤติกรรมกับเพื่อนและความรับผิดชอบ

หมายเหตุ

ในการเล่นเกมครูอาจคอยดูแลการเล่นเกมใหม่ ๆ และร่วมเล่นเกมกับเด็กก็ได้

การจัดตารางกิจวัตรประจำวัน

การจัดตารางกิจวัตรประจำวันเป็นการนำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กมาจัดเป็นกิจวัตรในแต่ละวัน เพื่อเด็กและครูจะได้ทราบถึงแผนการในแต่ละวันว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง เมื่อใดและอย่างไร

หลักการจัดกิจวัตรประจำวัน

หลักการจัดกิจวัตรประจำวัน ควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

1. จัดกิจกรรมที่พัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งด้านคณิตศาสตร์และภาษา จัดกิจกรรมให้เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน

2. จัดตารางเวลากิจกรรมให้มีความสมดุลย์และเหมาะสม จัดกิจกรรมหลากหลาย โดยจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่เคลื่อนไหว เสียงดังและกิจกรรมที่สงบ กิจกรรมที่ใช้ความคิด กิจกรรมสนุกสนานที่ได้เลือกอิสระ กิจกรรมรวม กิจกรรมกลุ่มย่อย ฯลฯ

3. การจัดตารางกิจกรรมควรคำนึงถึงช่วงและวัยวัยทีเหมาะสม เช่น กิจกรรมกลุ่มย่อย – กลุ่มใหญ่ ควรใช้เวลา 15 – 20 นาที กิจกรรมที่เด็กเล่นอิสระเลือกได้เสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ควรใช้เวลา 30 – 60 นาที

4. คำนึงถึงการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เด็กได้พัฒนาลักษณะนิสัย รวมทั้งทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน เด็กคาดการกิจวัตรประจำวันได้เพื่อจะได้ฝึกการวางแผนการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของเด็ก

5. ตารางกิจวัตรประจำวัน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

6. ตารางกิจวัตรประจำวัน ควรมีความสมดุลย์ระหว่างกิจกรรมที่เด็กได้เป็นผู้นำและกิจกรรมที่ครูเป็นผู้นำ คือควรมีกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางและที่ครูเป็นศูนย์กลางในสัดส่วนที่เหมาะสม

เด็กควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำ เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมตามความสนใจและความต้องการของเด็ก

กิจวัตรประจำวันของเด็ก

กิจวัตรประจำวันของเด็กได้แก่

1. กิจกรรมกลุ่มใหญ่ เป็นช่วงเวลาที่เด็กทำกิจกรรมร่วมกันทั้งห้อง อาจเป็นการสนทนา ฟังนิทาน ร้องเพลง ท่อคำคล้องจอง ฟังการสอนของครู การเล่นบทบาทสมมติ ฯลฯ กิจกรรมวงกลมกลุ่มใหญ่ที่เด็กชอบที่สุดคือ การฟังนิทาน และกิจกรรมดนตรี

2. กิจกรรมกลุ่มย่อย กิจกรรมกลุ่มย่อยสำหรับเด็ก 5 – 6 คน ในช่วงเวลา 10 – 15 นาที เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ทำงานที่ได้รับมอบหมาย การทำงานตามความสนใจหรือการเล่นอิสระ ในเด็กที่อายุโตขึ้นอาจใช้เวลานานขึ้นอีกนิดหนึ่ง เพราะช่วงความสนใจนานขึ้น

3. การเล่นนอกห้องเรียนหรือเป็นกิจกรรมกลางแจ้งที่เด็กได้เล่นอิสระตามความสนใจ อย่างน้อยในแต่ละวันควรให้เวลาเด็ก 45 นาที

4. ช่วงทำความสะอาด/เก็บของ เมื่อเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จ เด็กควรฝึกการเก็บของเข้าที่ ครูอาจตกลงว่าจะใช้คำพูดบอก หรือเพลง เมื่อถึงเวลาที่เก็บของ เด็กต้องรวมมือกันเก็บของ เช่น เด็กที่เล่นมุมไม้บล็อก ก็ต้องเก็บไม้บล็อกเข้าที่ ในช่วงเก็บของนี้อาจใช้เวลา 10 - 15 นาที

5. ช่วงรับประทานอาหาร ช่วงรับประทานอาหารแบ่งเป็นช่วงอาหารว่างตอนเช้าและบ่าย และช่วงอาหารกลางวัน อาหารที่โรงเรียนจัดให้ควรเป็นอาหารที่มีประโยชน์ครบหลัก 5 หมู่ เพื่อนักเรียนจะได้มีสุขภาพดี ในช่วงพักอาจให้เด็กดื่มนมกับของว่าง การดื่มนมควรมีเป็นประจำทุกวัน

6. ช่วงพักผ่อนนอนหลับ โรงเรียนที่เด็กเรียนทั้งวัน ควรจัดกิจกรรมการนอนสำหรับเด็กปฐมวัย เพราะเด็กยังต้องการการพักผ่อนอยู่ อาจใช้เวลา 1 – 2 ชั่วโมง ให้เด็กได้นอนหลับ ช่วงเด็กนอนเป็นช่วงที่ยากสำหรับเด็ก เพราะเด็กบางคนไม่ชอบนอนกลางวัน เด็กยังตื่นตัวอยู่ไม่อยากนอน อยากเล่น หรือเด็กที่อายุมากขึ้น ความต้องการนอนกลางวันจะลดน้อยลง ครูควรมีวิธีในการจัดบรรยากาศให้เด็กอยากนอน เช่น มีม่านปิดแสง เปิดแอร์หรือพัดลมให้เย็นสบาย หรือเปิดหน้าต่างรอบห้องให้อากาศถ่ายเทสะดวก เปิดเพลงเบา ๆ เปิดเทปนิทาน หรือเล่านิทานก่อนนอน หรืออาจไปลูบหลังในเด็กที่นอนยาก เป็นต้น

7. ช่วงเด็กมาถึงโรงเรียน และเด็กกลับบ้าน เป็นช่วงที่เด็กต้องจากกับพ่อแม่ และได้พบกับพ่อแม่หลังการทำกิจกรรมในโรงเรียน ช่วงนี้ครูต้องคอยรับและส่งเด็ก โดยเฉพาะช่วงเปิดเทอมใหม่ ๆ หรือนักเรียนเข้ามาสู่โรงเรียนเป็นครั้งแรก การแยกจากพ่อแม่เป็นสิ่งที่

ลำบากใจสำหรับเด็ก ครูต้องมารับเด็กคอยทักทายดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นคงทางอารมณ์

8. ช่วงเวลาเข้าห้องน้ำ ทำความสะอาดร่างกาย ในเวลาพักหรือช่วงเวลาที่มีกิจกรรมติดต่อกันนาน ๆ ควรให้เวลาเด็กในการเข้าห้องน้ำ ก่อนทานอาหารควรให้เวลาเด็กล้างมือเข้าห้องน้ำ และหลังรับประทานอาหารหรือก่อนนอนควรมีเวลาให้เด็กได้เข้าห้องน้ำ แปรงฟัน ล้างมือ ฯลฯ

ตัวอย่าง ตารางเวลาของกระทรวงศึกษาธิการ (25410 : 34)

8.00 – 8.30	รับเด็ก
8.30 – 8.45	เคารพธงชาติ
9.00 – 9.20	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
9.20 – 10.20	กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี
10.20 – 10.30	พัก (ของว่างเช้า)
10.30 – 10.45	กิจกรมเสริมประสบการณ์ (วงกลม)
10.45 – 11.30	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30 – 12.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 – 14.00	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 – 14.30	พัก
14.30 – 14.50	เกมการศึกษา
14.50 – 15.00	เตรียมตัวกลับบ้าน

ตารางเวลาของกระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 46 – 47)

8.00 – 8.30	รับเด็ก
8.30 – 8.45	เคารพธงชาติ
8.45 – 9.00	ตรวจสุขภาพ ไปห้องน้ำ
9.00 – 9.20	กิจกรรมกลุ่มใหญ่
9.20 – 10.20	กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี
10.20 – 10.30	พัก (ดื่มนม – ของว่าง)
10.30 – 11.30	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30 – 12.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 – 14.00	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20	เก็บที่นอน ล้างหน้า

14.20 – 14.30	พักรับประทานของว่างบ่าย
14.30 – 14.50	เกมการศึกษา (จันทร์ พุธ ศุกร์)
	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ (อังคาร พฤหัสบดี)
14.50 – 15.00	เตรียมตัวกลับบ้าน

หมายเหตุ ตารางกิจวัตรประจำวันเหล่านี้ อาจยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนและท้องถิ่น

การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย

สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย สิ่งแวดล้อมที่ดีก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีสำหรับเด็ก เด็กควรได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สวยงามน่าอยู่ สะอาด และมีอุปกรณ์เครื่องใช้หลากหลากเหมาะกับขนาดของเด็กและวัยของเด็ก

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง ผลของการจัดสิ่งของต่าง ๆ และการคำนึงถึงคุณภาพของมนุษย์มารวมกันเป็นการสร้างสรรค์พื้นที่ เพื่อครูและเด็กจะได้ทำงานร่วมกัน (กอร์ดอน และบราวน์. 2000 : 291)

สิ่งแวดล้อมเป็นการจัดสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็กให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยที่เด็กที่ทำสิ่งต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่จัดไว้อย่างมีอิสระ เด็กรู้สึกว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ตนพึงพอใจและมีความสุขในการใช้ชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

นักการศึกษาหลายๆ ท่านได้คำนึงถึงความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็ก

จอหน์ ลอกด์ (John Loke. 1632 – 1704) ได้กล่าวถึงเด็กบริสุทธิ์เหมือนผ้าขาว จอหน์ ลอกด์ เชื่อว่าเด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดว่าเด็กจะเป็นอย่างไรต่อไป ไม่ใช่สันดานของเด็กหรือนิสัยของเด็กเป็นตัวกำหนดนิสัยใจคอ แต่เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก จอหน์ ลอกด์ เชื่อว่าเด็กเกิดมามีความสามารถในการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน การจัดสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งทีสำคัญสำหรับเด็ก เด็กควรได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม แผนการจัดการเรียนการสอนของจอหน์ ลอกด์ จะเน้นในด้านการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส (จอรจ์ มอริสัน. 1977 : 61 – 62)

โรเบิรต์ โอเวน (Robert Owen/ 1771 – 1858) เป็นนักสิ่งแวดล้อม เขาเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูมาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเชื่อ พฤติกรรม และความสำเร็จของเด็ก

มอนเตสซอรี่ (Montessori. 1870 – 1952) เชื่อว่าเด็กเรียนรู้ได้ดี สิ่งแวดล้อมที่ได้เตรียมไว้ อาจได้แก่ การจัดห้องเรียน การจัดห้องในบ้าน หรือสนามเด็กเล่น การจัดสิ่งแวดล้อมมีจุดมุ่งหมายคือ เด็กเรียนรู้และทำสิ่งต่างๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ สิ่งแวดล้อมเป็นสถานที่ ๆ เด็กสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตามความต้องการของเด็ก เด็กมีอิสระในการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม มอนเตสซอรี่ยังได้คิดค้นชุดกิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนการจัดสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการเรียนรู้ทางสังคมมีพื้นที่สำหรับกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย รวมทั้งจัดเตรียมของใช้มีขนาดเหมาะสมกับเด็ก เป็นต้น

เลฟ ไวก็อกสกี้ (Lev Vygotsky. 1896 – 1934) เชื่อว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคมนำไปสู่พัฒนาการทางภาษาและคุณค่าวัฒนธรรมในสังคมหมายถึงสิ่งแวดล้อมทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทางภาษา พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมที่อยู่รอบตัวเด็ก

การจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กมีผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก สิ่งแวดล้อมทำให้เด็กเกิดประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ เด็กสนุกกับสิ่งแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ทางภาษา และเด็กรู้สึกอบอุ่นสบายใจมีความสุข เมื่อได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

จุดประสงค์ในการจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน

1. เด็กสามารถเลือกกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ได้
2. เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก
3. เหมาะสมกับขนาดและวัยของเด็ก
4. เหมาะสมกับความสนใจของเด็ก
5. เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ครู และเพื่อน
6. เด็กต้องการการเรียนหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ
7. เด็กเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้
8. เหมาะสมกับตัวเด็ก
9. เด็กได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม
10. เป็นการสร้างประสบการณ์ทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม
11. มีคุณค่าในการเรียนรู้ของเด็ก
12. เด็กได้เรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5
13. เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก ตาและมือประสานกัน
14. เด็กมีโอกาสแก้ปัญหา ค้นหา ค้นพบ และมีความคิดในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

15. จัดเพื่อเป็นตารางเวลาในการเรียน

16. เด็กได้เคลื่อนไหว

17. เด็กมีอิสระในการทำกิจกรรม สามารถเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่ครูจัดไว้

หลักการจัดห้องเรียน

1. คำนึงถึงสัดส่วนนักเรียนต่อขนาดห้องและครู

2. ยึดหลักความปลอดภัยของเด็กเล่น เช่น พื้นไม่ลื่นเกินไป วัสดุอุปกรณ์ปลอดภัย ปราศจากแง่มุมที่โต๊ะหรือตู้ ปราศจากของมีคมและสารพิษ

3. เครื่องใช้มีขนาดเหมาะสมกับตัวเด็ก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้ไม่อยู่สูงจนเกินไป ของใช้อยู่ในระดับสายตาเด็ก

4. ห้องเรียนสวยงามน่าอยู่ และจัดไว้อย่างมีระเบียบ

5. สะอาด ปลอดภัยจากเชื้อโรค ไม่สกปรกรกรุงรัง

6. การจัดห้องเรียนมีระเบียบเรียบร้อย มีทั้งพื้นที่ทำกิจกรรมรวมและกิจกรรมกลุ่มย่อย

7. การจัดห้องแบ่งเป็นมุมต่าง ๆ อย่างมีระเบียบ ได้แก่ มุมบ้าน มุมศิลปะ มุมหนังสือ มุมของเล่น มุมไม้บล็อก และมุมพลาสติก

8. มีชั้นหรือตู้เก็บของเพียงพอและแยกชั้นเก็บของตามมุมได้แก่ ตู้/ชั้นของครู ชั้นอุปกรณ์ตามมุม และชั้นหรือตู้ของนักเรียน

9. มีมุมที่เด็กได้พักผ่อนและอบอุ่นที่ได้นั่ง เช่น เบาะนิ่ม ๆ หรือหมอนที่พักผ่อน หรือมุมหนังสือ

10. มีวัสดุอุปกรณ์หลากหลาย เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสในการค้นหา มีวัสดุอุปกรณ์ที่เด็กได้สัมผัสและใช้ในการทำกิจกรรม เด็กเลือกหยิบได้ตามอิสระ

11. มีป้ายบอกชื่อมุมและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อสะดวกในการใช้และเก็บ

12. ห้องเรียนมีอากาศถ่ายเท ไม่อับชื้น มีแสงแดดเพียงพอ

13. จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยเด็ก

การจัดห้องเรียน

ในการจัดห้องเรียนครูควรวางแผนการจัดห้องเรียนอย่างรอบคอบเพราะจะต้องใช้ไปตลอดเทอมหรือตลอดปี บริเวณต่าง ๆ ในห้องเรียนแบ่งเป็นดังนี้

1. มุมต่าง ๆ หรือศูนย์การเรียน ซึ่งควรมีอย่างน้อย 5 มุม เช่น มุมบ้าน/บทบาทสมมติ มุมหนังสือ มุมไม้บล็อก

2. บริเวณโล่งทำกิจกรรมกลุ่มใหญ่ ที่ใช้ในการฟังนิทาน ร้องเพลง หรือทำกิจกรรมเข้าจังหวะ

3. ที่เก็บของใช้และอุปกรณ์การเรียน
4. ที่เก็บของครู โต๊ะครู
5. ที่เก็บของนักเรียน หรือตู้ช่อง
6. บริเวณที่ล้างทำความสะอาดสิ่งของและมือ (อ่างน้ำ)

ตัวอย่างการจัดห้องเรียน

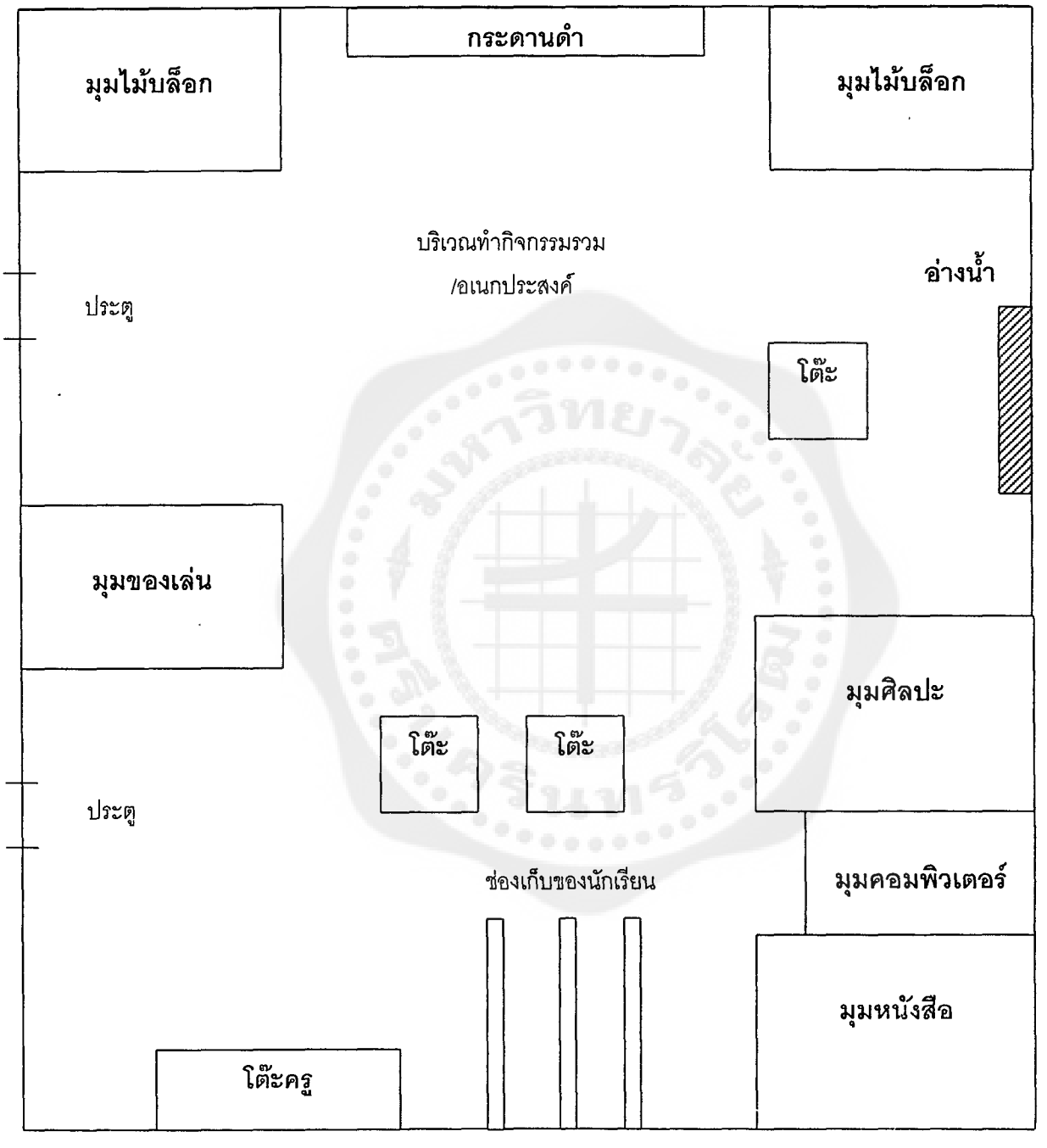

การจัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน

มุมต่าง ๆ ในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียน ได้แก่

1. มุมบ้าน มุมบ้านเป็นมุมบทบาทสมมติของเด็ก ๆ ในการสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มุมบ้านอาจจัดแยกตามจำพวกวัสดุอุปกรณ์ไปอีก ได้แก่ เครื่องครัว เครื่องแต่งกาย เครื่องมือช่าง เครื่องมือและชุดหมอ ตุ๊กตา เป็นต้น มุมบ้านเป็นมุมที่สะท้อนถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของเด็ก ๆ เด็ก ๆ อาจเล่นเป็นแม่ ครู หรือหมอ ตามประสบการณ์ที่เด็กได้รับ รวมทั้งได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ เกิดพัฒนาการทางภาษา

2. มุมไม้บล็อก มุมไม้เป็นมุมแห่งความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กเช่นเดียวกัน เด็กได้ฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก ตาและมือประสานกัน รวมทั้งได้ต่อไม้บล็อกตามความคิดของตนเอง มุมไม้บล็อกประกอบด้วย ไม้บล็อกชุดใหญ่ ไม้บล็อกชุดเล่นและของเล่นไม้ เช่น สัตว์ต่าง ๆ ต้นไม้ ตัวต่อไม้ เป็นต้น

3. มุมของเล่น เป็นมุมที่เด็กได้สนุกกับการต่อสิ่งต่าง ๆ การประกอบและการแยกวัสดุต่าง ๆ เด็กได้สนุกสนานมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหา มุมของเล่นอาจประกอบไปด้วย ตัวต่อพลาสติกต่าง ๆ เลโก้ ตุ๊กตาคนหรือสัตว์พลาสติก ภาพต่อ จิ๊กซอว์ เป็นต้น

4. มุมหนังสือ มุมหนังสือเป็นมุมที่เด็กได้เพลิดเพลินกับภาษา เด็กได้ดูภาพฝึกหัดอ่านหนังสือ คำง่าย ๆ มุมหนังสือควรมีหนังสือหลากหลายให้เด็กได้เลือกอ่านตามความสนใจ ครูอาจจัดหนังสือให้เหมาะสมกับหน่วยการเรียน เพื่อเด็กจะได้รับความรู้ในเรื่องที่เขียนได้อย่างเต็มที่

5. มุมศิลปะและประดิษฐ์ มุมศิลปะและประดิษฐ์เป็นมุมที่เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกและความสนใจของตนอย่างสร้างสรรค์ สื่อออกมาเป็นภาพและสิ่งประดิษฐ์ มุมศิลปะควรจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ไว้อย่างมีระเบียบ ติดป้ายชื่อสิ่งของไว้ เพื่อเด็กจะได้สะดวกในการนำอุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้และเก็บของ อุปกรณ์ในมุมนี้ได้แก่ สีน้ำ สีเทียน สีไม้ กระดาษต่าง ๆ หลอด ลูกปัด ไหมพรม จานกระดาษ รวมทั้งเศษวัสดุต่าง ๆ และเสื้อกันเปื้อน

6. มุมวิทยาศาสตร์ มุมวิทยาศาสตร์เป็นมุมที่เด็กได้ทดลอง ค้นคว้า หาความรู้จากการทำสิ่งต่าง ๆ มุมวิทยาศาสตร์เป็นมุมที่เด็กได้ฝึกคิด และหาเหตุผลต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์มุมนี้ได้แก่ แว่นขยาย เครื่องชั่ง ตวง วัด สิ่งจำลองต่าง ๆ - ผลไม้ สัตว์ ลูกโลก ฯลฯ

7. มุมน้ำ มุมน้ำ เป็นมุมที่เด็กได้เล่นสนุกกับน้ำมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน มีจินตนาการ ครูอาจเตรียมอ่างน้ำ เครื่องเล่นต่าง ๆ และเสื้อกันเปื้อนไว้ให้เด็กเล่น

8. มุมเกมการศึกษา ประกอบไปด้วยเกมต่าง ๆ ให้เด็กได้ฝึกคิด แก้ปัญหา เล่นเกมตามกฎเกณฑ์กับเพื่อน เพื่อเด็กจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและเรียนรู้กฎการเล่นต่าง ๆ

9. มุมคอมพิวเตอร์ ครูเตรียมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สนับสนุนเด็กในการเรียนวิชาต่าง ๆ รวมทั้งทักษะในการดำรงชีวิต เกมคอมพิวเตอร์ช่วยให้เด็กได้ฝึกคิด เรียนรู้ภาษา

คณิตศาสตร์ และศิลปะ ครูควรเลือกโปรแกรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก สนุกและให้ความรู้กับเด็กได้อย่างเต็มที่

10. มุมเก็บของของครูและนักเรียน อาจแบ่งเป็นส่วน ๆ ในห้องตามความเหมาะสม

ข้อคำนึงในการจัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน

ควรจัดมุมอย่างน้อย 5 มุม ในห้องเรียน เพื่อเด็กจะได้มีกิจกรรมที่หลากหลายมุมที่เสียงดังควรอยู่ไกลกับมุมที่ต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือควรอยู่ไกลกับมุมบ้าน

มุมที่ต้องการใช้น้ำทำความสะอาด ควรอยู่ใกล้กับก็อกน้ำ เช่น มุมศิลปะ และประดิษฐ์

ควรติดชื่อมุมและติดชื่อของใช้ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้หยิบใช้และเก็บได้อย่างสะดวก

อาจติดเป็นภาพสำหรับเด็กเล็ก ๆ ภาพประกอบตัวอักษรสำหรับเด็กที่โต 5 – 6 ขวบ เพื่อฝึกเด็กให้คุ้นเคยกับตัวอักษรและภาษา ช่วยให้เด็กได้เรียนภาษาจากสิ่งแวดล้อม มีวัสดุอุปกรณ์หลากหลาย

สะท้อนถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับจากมุมต่าง ๆ เด็กได้มีพัฒนาการเพิ่มขึ้น

เมื่อเด็กเริ่มเบื่อ ครูอาจจัดมุมใหม่ หรือนำของเล่น วัสดุอุปกรณ์ใหม่ ๆ มาเพิ่มเติมในแต่ละมุมทำให้รู้สึกว่ามีสีสัน และเด็กอยากเล่นขึ้น เช่น มุมบ้านอาจนำผ้ากันเปื้อนมาเพิ่มก็ได้

ชนิดของวัสดุอุปกรณ์

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ได้กล่าวถึงชนิดของวัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียนที่ครูจัดไว้ ได้แก่

1. วัสดุที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ทราย น้ำ ดินเหนียว
2. อุปกรณ์การเล่นแบบมีชีวิตชีวา เป็นอุปกรณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กได้เคลื่อนไหวและสำรวจ ได้แก่ ยางรถยนต์ ต้นไม้ อุปกรณ์ท้าทาย เช่น ไม้ลื่น ชิงช้า
3. วัสดุที่ใช้ในการสร้างและต่อของเล่นเป็นชิ้น เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ตา-มือประสานกัน ได้แก่ ไม้บล็อกต่าง ๆ
4. วัสดุที่ใช้มือเล่นและจับต้อง ได้แก่ภาพตัดต่อ ลูกปัด
5. วัสดุในการแสดงบทบาทสมมติ เช่น เสื้อผ้าที่มีกระดุมและซิป หรือพวกเครื่องครัว ตุ๊กตา หมวก ฯลฯ
6. วัสดุทางศิลปะ ได้แก่ ดินสอ สี กาว กระดาษต่าง ๆ
7. หนังสือต่าง ๆ
8. วัสดุส่งเสริมสติปัญญาเป็นวัสดุที่กล่าวมาทั้งหมด รวมทั้งไม้บล็อก เครื่องทำอาหาร คอมพิวเตอร์ ฯลฯ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : 49 – 50)

การเลือกวัสดุอุปกรณ์

ครูมีหลักในการเลือกวัสดุอุปกรณ์ดังนี้

1. เหมาะสมกับเด็กทั้งด้ายวัยและความสนใจ
2. เด็กมีโอกาสในการใช้วัสดุอุปกรณ์
3. มีทั้งวัสดุอุปกรณ์แบบเปิด-ปิด (แบบเปิด คือ เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดเอง) ได้แก่ ไม้บล็อก เครื่องเล่นประสาทสัมผัส ตุ๊กตาหุ่น เครื่องเล่นบทบาทสมมติ เครื่องดนตรี
4. สะท้อนถึงพัฒนาการและประโยชน์ที่เด็กจะได้รับจาการใช้วัสดุต่าง ๆ
5. หลากหลาย มีจุดมุ่งหมายได้แก่การแก้ปัญหา ควรมีจินตนาการ
6. ปลอดภัยและคงทน ไม่มีสารพิษ หรือก่อให้เกิดอันตรายกับเด็ก
7. มีทั้งของเล่นและวัสดุอุปกรณ์สำหรับทั้งเพศชายและหญิง

วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ล้วนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อม วัสดุ-อุปกรณ์มีประโยชน์ต่อเด็ก ทำให้เด็กได้ทำกิจกรรมและสนุกสนาน ครูควรเลือกวัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสม

คำถามท้ายบท

1. การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยสำคัญอย่างไร
2. จุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยคืออะไร
3. แนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีอะไรบ้าง
4. ยกตัวอย่างกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
5. กิจกรรม 6 หลัก มีอะไรบ้าง ยกตัวอย่างกิจกรรม
6. ยกตัวอย่างการจัดตารางกิจวัตรประจำวันของเด็ก
7. สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างไร
8. นักการศึกษาท่านใดที่เห็นความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อม
9. แนวทาง และหลักการในการจัดสิ่งแวดล้อมมีอะไรบ้าง
10. ศูนย์การเรียนหรือมุมในห้องเรียนมีอะไรบ้าง
11. เราควรเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยมีอะไรบ้าง

บทที่ 5
การศึกษาวอลดอลฟ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเข้าใจความหมายและความสำคัญของการศึกษาวอลดอลฟ์
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการศึกษาวอลดอลฟ์
3. เพื่อทราบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวอลดอลฟ์
4. เพื่อทราบการจัดการศึกษาวอลดอลฟ์

เค้าโครงเนื้อหา

5.1 ความหมายและความสำคัญของการศึกษาวอลดอลฟ์

5.2 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาวอลดอลฟ์

5.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวอลดอลฟ์

5.4 การจัดการศึกษาวอลดอลฟ์

บทที่ 5
การศึกษาวอลดอลฟ์ (Waldorf education)

การศึกษาตามแนววอลดอลฟ์เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งร่างกาย ความรู้สึก และความนึกคิด ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยการดึกศักยภาพที่แฝงเร้นในตัวเด็กแต่ละคนให้แสดงออกถึงพลังความสามารถและภูมิปัญญาในการพัฒนาตนเองให้สูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคน

ความหมายและความสำคัญ

จุดมุ่งหมายการศึกษาวอลดอลฟ์ คือ ช่วยให้มนุษย์ได้บรรลุถึงศักยภาพที่สูงสุดตามความสามารถของตนเอง และมีความสามารถในการกำหนดความมุ่งหมาย แนวทางชีวิตและตนเองอย่างอิสระตามความสามารถของตนเอง แต่มนุษย์จะบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเองได้ก็ต่อเมื่อเขาได้มีโอกาสสัมผัสหรือค้นพบในตนเอง การศึกษาในแนววอลดอลฟ์เป็นการศึกษาเรื่องมนุษย์ และการเชื่อมโยงมนุษย์กับโลกและจักรวาล โดยสอนให้มนุษย์รู้จักจุดยืนที่สมดุลย์ในโลกของตนเอง ในโลกมนุษย์ปรัชญาซึ่งเน้นความสำคัญในการสร้างความสมดุลย์ 3 วิถีทางที่บุคคลสัมพันธ์กับโลก ได้แก่ ผ่านกิจกรรมทางกาย ผ่านอารมณ์ความรู้สึก และผ่านการคิด

การศึกษาวอลดอลฟ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่มีบุคลิกภาพที่สมดุลย์กลมกลืน และเด็กได้ใช้พลังงานในทุกด้าน ได้แก่ สติปัญญา ศิลปะ และการปฏิบัติอย่างเหมาะสม รวมทั้งการเกิดเสรีภาพในจิตใจด้วย

ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวอลดอลฟ์

โรงเรียนวอลดอลฟ์แห่งแรกเกิดขึ้นที่ประเทศเยอรมันในปี คศ.1919 หลังจากเยอรมันยอมจำนนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศเยอรมันเกิดปัญหาขาดแคลนอาหาร เกิดการประท้วงและขาดความสงบสุขในประเทศ ผู้คนต่างหาหนทางในการแก้ไขปัญหาสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ รูดอลฟ์ สไตเนอร์ (Rudolf Steiner) และเพื่อนร่วมงานซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับ Union for the three Fold Social Order ได้รับเชิญไปพูดตามสถานที่ต่าง ๆ เช่นที่บ้านสาธารณะ โรงงาน และห้องคณะประชุมต่าง ๆ ต่อมาดร.เอมิล มอลท์ (Dr.Emil Molt) ผู้บริหารโรงงานยาสูบวอลดอลฟ์ แอสโทรเลีย (Waldorf – Astoria Cigaratte Factory) ได้เห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงได้เชิญรูดอลฟ์ สไตเนอร์มาจัดตั้งโรงเรียนวอลดอลฟ์ ในเมืองสตุการด์เป็นแห่งแรก เพื่อจัดการศึกษาให้กับลูกคนงานในโรงงานบุหรี่วอลดอลฟ์ และลูกประชาชนทั่วไปในเมือง นอกจากนี้รูดอลฟ์ สไตเนอร์ ยังได้จัดอบรมครูเพื่อให้ตระหนักถึงแนวทางสอนแบบวอลดอลฟ์ และฝึกหัดครูเพื่อที่จะสอนตามแนวทางของโรงเรียนวอลดอลฟ์อีกด้วย รูดอลฟ์ สไตน์เนอร์ ได้เปิดโรงเรียนวอลดอลฟ์เป็นครั้งแรกในวันที่ 7 กันยายน ปีค.ศ.1919 มี 8 ชั้นเรียน และมีนักเรียน 300 คน ในวันนั้นเขาได้ประกาศว่าถ้ามนุษยชาติคือ การอยู่ร่วมในสังคมตามแนวทางที่ถูกต้องในอนาคต มนุษยชาติควรให้การศึกษาแก่เด็กตามแนวทางที่ถูกต้อง โรงเรียนวอลดอลฟ์ที่เมืองสตุคการ์ดจึงได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การดูแลเด็กอย่างแท้จริง

ต่อมาโรงเรียนตามแนววอลดอลฟ์ และมหาวิทยาลัยที่สอนครูตามแนววอลดอลฟ์ได้ขยายและเพิ่มจำนวนมากขึ้น เริ่มจากประเทศสวิสตเซอร์แลนด์ อังกฤษ ฮอลแลนด์ จนกระทั่งในปี 1928 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนวอลดอลฟ์ได้เปิดขึ้นเป็นแห่งแรกที่เมืองนิวยอร์ค ประเทศสหรัฐอเมริกา แต่หลังจากฮิตเลอร์ได้ครอบครองแถบยุโรปทำให้โรงเรียนเอกชนต่างปิดไปมากมาย รวมทั้งโรงเรียนตามแนวทางของวอลดอลฟ์ด้วย ในที่สุดเหลือเพียงที่ประเทศอังกฤษ และสวิสตเซอร์แลนด์เท่านั้น

หลังจากสงครามสิ้นสุดลง เพียงระยะเวลา 1 ปี โรงเรียนวอลดอลฟ์ในเยอรมันตะวันตกได้เปิดขึ้นใหม่ถึง 24 โรง นอกจากนี้การสัมมนาฝึกอบรมครูตามแนวทางโรงเรียนวอลดอลฟ์ ได้เปิดขึ้นอีกครั้งที่เมืองสตุดการ์ด โรงเรียนวอลดอลฟ์ว่าเป็นโรงเรียนที่ไม่แสวงหาผลกำไร ดำเนินงานโดยครูและผู้ปกครองรวมทั้งเพื่อนของโรงเรียนวอลดอลฟ์ (Gilbert Childs. 1998 : 15 – 19)

จากการประชุมนานาชาติว่าด้วยการศึกษาสมัยที่ 44 ในปี 1994 ของยูเนสโก ณ เจนีวา ได้กล่าวถึงโรงเรียนประถมวอลดอลฟ์มีจำนวนกว่า 600 แห่ง และโรงเรียนอนุบาลจะมีมากกว่าพันแห่งทั่วโลก

ประวัติของรูดอลฟ์ สไตเนอร์

การศึกษาตามแนวทางของวอลดอลฟ์นำมาจากแนวความคิดของรูดอลฟ์ สไตเนอร์ (Rudolf Steiner) ซึ่งนับว่าเป็นนักการศึกษาที่มีความคิดอย่างลึกซึ้งในการผสมผสานการสอนวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น การสอนการขับเคลื่อนทางชีวภาพในการทำสวนและทำไร่ การสอนศิลปะยูริธมี่ ฯลฯ สไตเนอร์ นำปรัชญา สังคมวิทยา การศึกษา ศิลป และวิทยาศาสตร์นำมารวมเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของวอลดอลฟ์

รูดอลฟ์ สไตเนอร์ เกิดวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1861 ที่เมือง Karljevec (ในโคเอเชียในปัจจุบัน) อยู่ระหว่างแนวพรมแดนของออสเตรียและฮังการี บิดาของเขาเป็นนายสถานีรถไฟทางตอนใต้ของออสเตรีย สไตเนอร์เป็นลูกคนโตในพี่น้อง 3 คน มีหน้าที่ดูแลบ้านและสวน ในวัยเยาว์เขาเรียนโรงเรียนแห่งแรกที่ Pottchach จนถึงอายุ 9 ปี จึงย้ายตามครอบครัวไปอยู่ที่ Neudörfl พ่อของสไตน์เนอร์มุ่งหวังให้เขาเป็นนักวิศวกรรถไฟ เมื่อเขาถึงเวลาที่ต้องเข้าเรียนในชั้นมัธยม เขาจึงถูกส่งไปเรียนที่ Realschule ใน Wiener – Neustadt ต่อมาเขาได้เรียนต่อที่ Vienna Technical College (วิทยาลัยเทคนิคในกรุงเวียนนา) และขณะเดียวกันเขาก็ได้เรียนในเรื่องคณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ และเคมี แล้วทำงานไปด้วย สไตเนอร์ได้เรียนกับศาสตราจารย์ Karl Julius Schröer ผู้สอนภาษาเยอรมันและวรรณกรรม ซึ่งทำงานกับเกอเธ่ (Goethe) เขาจึงได้รับแนวคิดในด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติของเกรเธ่มา เขาได้ศึกษางานของเกอเธ่อย่างลึกซึ้ง และได้รับเชิญจากศาสตราจารย์ของเกอเธ่ และ ชิลเล่อร์ (Schröer) ซึ่งเป็นอาจารย์ ของเขาและเป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงให้ทำงานร่วมกัน ต่อมาในปี 1886 ปรัชญาของเขาได้พิมพ์เป็นหนังสือครั้งแรกชื่อ A Theory of knowledge Implicit in Goethe's World Conception ในขณะนั้นเขามีอายุเพียง 25 ปี และในปีค.ศ.1891 สไตเนอร์ได้จบปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยโรสตอค (Rostock University) โดยทำปริญญานิพนธ์เกี่ยวกับทฤษฎีความรู้ ซึ่งต่อมาได้ถูกตีพิมพ์ในเรื่องความจริงและวิทยาศาสตร์

(Truth and Science) และในปีค.ศ.1893 ผลงานทางปรัชญาของสไตเนอร์ที่มีชื่อเสียงได้ตีพิมพ์และแปลเป็นภาษาอังกฤษมีชื่อว่า "ปรัชญาของกิจกรรมทางจิตวิญญาณ (The Philosophy of Spiritual Activity) หรือ ปรัชญาของเสรีภาพ (The Philosophy of Freedom)

สไตเนอร์ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดจิตวิญญาณ และความรู้ และยังได้จัดตั้งวิชาการขึ้นใหม่ซึ่งมีชื่อว่า การสอนในปัญญาของมนุษย์ หรือ "The Teachings of Anthroposophy" (Anthropos – Sophia – Wisdom of Man) ซึ่งเขาได้ใช้เรื่องจิตวิญญาณทางวิทยาศาสตร์ (Spiritual Science) นำมาเกี่ยวข้องด้วย (Gilbert Childs. 1998 : 1 – 23)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของวอลดอลฟ์

1. แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์

มนุษย์มีชีวิตใน 3 โลก คือ โลกแห่งวัตถุ (Physical World) โลกแห่งความรู้สึก (Soul World) และโลกแห่งจิตวิญญาณ (Spiritual World) โดยผ่านรูปกาย (Physica Body) กายแห่งความรู้สึก (Etheric Body and Astral Body) และจิตวิญญาณ (Spirit)

มนุษย์ก่อกำเนิดในโลกแห่งวัตถุ โดยการเติบโตผ่านโลกแห่งความรู้สึกและพลังงานในโลกแห่งจิตวิญญาณ มนุษย์ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. รูปกาย (Physical Body) เป็นส่วนที่พัฒนาอวัยวะรับความรู้สึกเพื่อเรียนรู้ความจริงในโลกแห่งวัตถุและพัฒนาอวัยวะสำหรับการหยั่งรู้เพื่อเรียนรู้ความจริงในโลกแห่งจิตวิญญาณ รูปกายมีคุณสมบัติร่วมกับธาตุต่าง ๆ ในโลกได้แก่ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ

2. กายชีวิต หรืออินทรีย์แห่งปราณ (Life or Etheric Body) เป็นส่วนที่หล่อเลี้ยงรูปกายให้เจริญเติบโต มีคุณสมบัติแห่งชีวิตที่มนุษย์ร่วมกับพืช

3. กายแห่งสัมผัส (Astral Body) เป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดและมีคุณสมบัติแห่งสัญชาตญาณที่มนุษย์มีร่วมกับสัตว์

4. จิตแห่งความรู้สึก (Sentient Soul) เป็นดวงจิตที่รับรู้โลกภายนอก ผ่านกายแห่งผัสสะ (Astral Body) ซึ่งทำให้เกิดความต้องการ โดยผ่านความรู้สึกต่าง ๆ เช่น โลภ โกรธ หลง ซึ่งดวงจิตนี้มีคุณสมบัติที่มนุษย์มีร่วมกับสัตว์

5. จิตแห่งปัญญา (intellectual Soul) เป็นดวงจิตที่อยู่ระดับสูงกว่าดวงจิตแห่งความรู้สึก มีความคิดเหตุผลเพิ่มมากขึ้นแต่ยังพัวพันกับดวงจิตแห่งความรู้สึก เพราะยังมีความต้องการและความรู้สึกต่าง ๆ อยู่

6. จิตสำนึก (Consciousness or Spiritual Soul) เป็นสำนึกที่อยู่ลึกลงไปในดวงจิตทำให้ดวงจิตไม่มีอคติ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าข้างพวกพ้องตนเอง หรือการรังเกียจผู้อื่น

7. จิตวิญญาณแห่งตัวฉัน (Spirit Self) เป็นจิตวิญญาณของเอกัตบุคคลที่รับรู้โลกแห่งจิตวิญญาณโดยผ่านการหยั่งรู้ (Intuition) ซึ่งเกิดขึ้นในตัวเองเกิดจากภาพสะท้อนความจริง และความดีนิรันดร์จากโลกแห่งจิตวิญญาณ เป็นจิตวิญญาณแห่งตัวฉัน (Spirit Self) เป็นกายแห่งผัสสะ (Astral Body) ที่พัฒนาแล้ว

8. จิตวิญญาณแห่งชีวิต (Life Spirit) เป็นพลังชีวิตของจิตวิญญาณ เช่นเดียวกับกายชีวิต หรืออินทรีย์แห่งปราณ (Life or Etheric Body) ซึ่งเป็นพลังชีวิตที่หล่อเลี้ยงรูปกาย (Physical Body) ให้เติบโต จิตวิญญาณมีผิวของจิตวิญญาณ (Spiritual Skin) ที่ทำหน้าที่จำกัดหรือแยกขอบเขตวิญญาณสามารถขยายเพื่อรับการหล่อเลี้ยงความรู้จากโลกของจิตวิญญาณได้ไม่สิ้นสุด จิตวิญญาณแห่งชีวิตเป็นกายชีวิต (Life Body) ที่พัฒนาแล้ว

9. มนุษย์ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ (Spirit Man) เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณที่เป็นอิสระจากโลกของวัตถุและโลกของจิตวิญญาณ เป็นรูปกายที่ผ่านการพัฒนาทางจิตวิญญาณแล้ว (บุษบง ตันติวงศ์. 2542 : 25 – 26)

2. แนวคิดทางการศึกษา และสังคม

- แนวคิดทางการศึกษาของสไตเนอร์ ได้แก่

1. ครูมีหน้าที่ส่งเสริม และพัฒนาความสามารถของเด็กแต่ละคนให้บังเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

2. มนุษย์ทุกคนควรได้เติบโตอย่างเป็นอิสระ ปราศจากการบังคับจากรัฐ และความยากจน รวมทั้งเติบโตเป็นพลเมืองที่มีส่วนในการสร้างสังคมใหม่

3. เด็กเป็นอนาคตของมนุษยชาติ (Calgren. 1981 ; Trost)

4. ครูต้องรับเด็กด้วยความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติที่ได้ส่งเขามา ครูต้องสอนเด็กด้วยความรัก และเป็นสมบัติของมนุษย์ทุกคน (อารี สัณหฉวี. 2544 : 26 อ้างจาก Carlgren. 1981)

- แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและจุดมุ่งหมายของการศึกษา ได้แก่

1. สังคมที่ดีควรประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) ซึ่งแปรเป็นลักษณะสภาพชีวิตของเอกัตบุคคลทั้งในด้านวัฒนธรรม จิตใจ เศรษฐกิจ กฎหมายและการเมือง

2. โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษาจึงควรเตรียมเด็กในโลกแห่งอนาคต โดย

- ฝึกให้เด็กคิดอย่างมีเหตุผลและคิดอย่างสร้างสรรค์
- ฝึกให้เด็กรู้และเข้าใจถึงความงาม รวมทั้งเข้าใจในจิตใจของมนุษย์ ความทุกข์ ความสุข และเห็นใจต่อผู้อื่น
- ฝึกให้เด็กเป็นนักปฏิบัติ ทำเพื่อผู้อื่น สังคม และโลก (อารี สัณหฉวี. 2544 : 27 อ้างจาก Carlgren. 1981 และ Trostli. 1988)

3. ทฤษฎีพัฒนาการ

พัฒนาการของเด็กแบ่งออกเป็น 3 ขั้น ๆ ละ 7 ปี

1. ขั้นที่หนึ่ง เด็กอายุแรกเกิดถึง 7 ปีแรกของชีวิต เด็กเรียนรู้ทางกาย และพัฒนาทางกาย และพัฒนาทางกายอย่างยิ่ง เด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็กและการเลียนแบบประสบการณ์ที่เด็กได้รับใน 7 ปีแรกเป็นสิ่งสำคัญ เด็กจะอุทิศตนเองในสิ่งที่พบเห็น

- ในขั้นพัฒนาการขั้นแรกแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย ได้แก่

0 – 12	เดือน	ขั้นการหัดเดิน
1 – 3	ปี	ขั้นการพูด
3 – 7	ปี	ขั้นการคิด

- การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายในวัยนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การที่ฟันขึ้น ใบหน้าเปลี่ยนแปลง และสัดส่วนของร่างกายเปลี่ยนแปลงให้สมดุลย์

- ความรู้สึกของมนุษย์ที่ได้รับ ได้แก่ ความรู้สึกต่าง ๆ การสัมผัส การมองเห็น การได้กลิ่น การได้ยิน การรู้รส รวมทั้งความสมดุลย์ของร่างกาย การเคลื่อนไหว ความอบอุ่น ความหมายถ้อยคำ การคิด และความรู้สึกแห่งชีวิต (Sense of Life) เป็นต้น (John B. Thomsom. 1994 : 26 – 35)

2. ขั้นที่สอง เด็กอายุตั้งแต่ 7 – 14 ปี ขั้นที่การเติบโตทางพัฒนาการยังคงดำเนินอยู่ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กวัยนี้คือการคิดคำนึง จินตนาการและความรู้สึก เด็กได้รับอิทธิพลจากผู้คนที่อยู่รอบข้างสนใจตนเองและธรรมชาติ

3. ขั้นที่สาม อายุตั้งแต่ 14 – 21 ปี เด็กยังรู้สึกทางกายอยู่ แต่ความคิดในเรื่องแนวทางและอุดมการณ์ รวมทั้งการสร้างความคิดของตนจะเป็นสิ่งที่พัฒนามากขึ้น ถ้าถามเกี่ยวกับศาสนาและการดำรงชีวิตของมนุษย์รวมทั้งความหมายของชีวิตจะเกิดขึ้นในใจเด็ก เด็กวัยรุ่นควรที่จะหาหนทางของตนเองเพื่อไปสู่ความเป็นมนุษย์ต่อไป (อารี สัณหฉวี. 2544 : 25 – 27)

การจัดการเรียนการศึกษาแบบวอลดอลฟ์

การจัดการเรียนการสอนวอลดอลฟ์ เป็นการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ การเรียนการสอนสะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติ และการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งต่อโลกที่อยู่รอบตัวเด็ก บรรยากาศในการเรียนที่อบอุ่นและเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง เด็กได้เรียนรู้กับครูผู้สอนด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูอย่างแท้จริง ในบรรยากาศความรักความเอื้ออาทรต่อกันในโลกแห่งความสงบสุขในโรงเรียนวอลดอลฟ์

การจัดการเรียนการสอน แบ่งเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ได้แก่

1. หลักสูตรเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอน
2. แนวทางในการจัดการเรียนการสอน
3. องค์ประกอบการจัดกิจกรรม
4. บรรยากาศในการเรียน
5. บทบาทหน้าที่ครู
6. การประเมินผล

หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน (เนื้อหา)

- ด้านภาษา

การใช้ภาษาและการเกิดความคิดเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปด้วยกัน ในตอนเช้าครู จะให้เด็ก

ท่องคำคล้องจองเกี่ยวกับธรรมชาติ ต้นไม้ ใบไม้ ดิน น้ำ ลม ไฟ ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ ซึ่งเน้นถึงความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติรอบตัว เป็นกลอนเบิกอรุณ เพื่อให้เด็กได้ซาบซึ้งไปกับความงามของธรรมชาติอันมีความหมาย การพูดของครูเป็นสิ่งที่ครูได้รับการฝึกฝนให้พูดได้ชัดเจนและมีศิลปะในการใช้ภาษาถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดที่ไพเราะและลึกซึ้ง การเล่านิทานจากเทพนิยาย นิทานสอนใจ นิทานสุภาษิต หรือนิทานปรัมปราประกอบหุ่นผ้าทำจากธรรมชาติอย่างแท้จริง หรือนิทานปากเปล่าจะทำให้เด็กได้ฝึกในการใช้จินตนาการของเด็กโดยให้เด็กวาดภาพและขีดเขียนได้อย่างอิสระ ผลงานของเด็กอนุบาลจึงมีทั้งภาพวาดและภาพวาดประกอบข้อความ

- คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

การเรียนคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กเล็กเป็นการใช้คณิตศาสตร์เชื่อมโยงกับทุกสิ่ง เด็กเรียนนับเลขจากการกระโดดหรือปรบมือเป็นจังหวะ วัสดุต่างๆ จากธรรมชาติจะถูกนำมาใช้ในการนับ การจัด หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติรอบๆ ตัวในทุกวันจะนำมาเป็นหัวข้อให้เด็กสังเกตและเรียนรู้ธรรมชาติ เด็กเรียนรู้ทักษะจากการจัดข้อมูลลงความเห็นและเล่าเหตุการณ์ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิด การปลูกพืชและ การเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนประกอบของการเรียนทางวิทยาศาสตร์

- ศิลปะ

เด็กจะได้รับการสอนให้เข้าใจในเรื่องสี พลังของสีและความหมายของแต่ละสี ครูส่งเสริมให้เด็กใช้จินตนาการในการวาดภาพสีน้ำ สีเทียนและปั้นรูปต่าง ๆ จากขี้ผึ้งตามจินตนาการ การใช้สีน้ำจะใช้แม่สีเพียง 3 สีเท่านั้น งานปั้นไม่จำเป็นต้องทำให้สำเร็จในวันเดียวอาจใช้เวลาในการทำงานเป็นสัปดาห์ได้

- ดนตรี

การเรียนดนตรีเพื่อพัฒนากาย และจิตใจของเด็กให้สมดุลย์ กลมกลืนกับเสียงความรู้สึกจะสัมพันธ์กันและเป็นประสบการณ์ของเด็ก เพลงสำหรับเด็กอนุบาลวอลดอลฟ์เป็นเพลงทำนองเพนทาโทนิค ที่นุ่มนวลฟังสบาย ครูร้องเพลงอย่างแผ่วเบาพริ้วไหวประกอบด้วยเทคนิคของศรีษะ ทำให้เด็กรู้สึกถึงความไพเราะนุ่มนวลอ่อนหวานแทรกซึมความไพเราะอันงดงามเข้าไปในจิตใจของเด็กสงบ เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีที่เลียนเสียงธรรมชาติ และมีเสียงที่อ่อนนุ่ม เช่น Harp, Pentatonic หรือ Flute ซึ่งเด็กในชั้นประถมจะเริ่มเป่าขลุ่ยไม้ตั้งแต่เข้าเรียน

- การเคลื่อนไหว / ยูริธมี่

ยูริธมี่เป็นศิลปะการเคลื่อนไหวที่รูดอลฟ์ สไตเนอร์ ได้พัฒนาขึ้นเป็นศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกาย ยูริธมี่ของเด็กเล็กมักใช้นิทานสั้น ๆ หรือเรื่องสั้นให้เด็กทำท่าประกอบการเคลื่อนไหวแบบยูริธมี่มาจาก 2 องค์ประกอบ คือ เสียงพูดจากเสียงสระ พยัญชนะ และเสียงดนตรี เด็กเคลื่อนไหวแขนขาและลีลาทั้งร่างกาย โดยเป็นศิลปะที่สวยงาม เด็กจะเรียนยูริธมี่สัปดาห์ละครั้ง

- งานหัตถกรรม

เด็กหญิงและชายจะได้เรียนการถักทอ และงานช่างไม้ รวมทั้งการทำสวน การถักทอ

เป็นฝึกกล้ามเนื้อมือ ทำให้มือคล่องแคล่ว การเย็บถักโครเชต์และนิตติ้งทำเพื่อศิลปะและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

- การเล่น

ของเล่นสำเร็จรูปทำจากพลาสติกจะไม่มีเลยในโรงเรียนวอลดอลฟ์เด็กจะเล่นของเล่นที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ตามธรรมชาติ กิ่งไม้ เปลือกหอย เมล็ดพืช ผ้าหลากสีจะถูกนำมาใช้ในการเล่นบทบาทสมมติ ถ้าเด็กต้องการเล่นอะไรเด็กก็จะประดิษฐ์ขึ้นเอง เช่น ตุ๊กตาของเด็กจะได้รับการสอนให้ทำโดยครู แต่ใบหน้าของตุ๊กตาจะปราศจากอวัยวะใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อเป็นการฝึกจินตนาการ เด็กได้เล่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาจินตนาการและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นคือกับเพื่อนโดยปราศจากการแทรกแซงของครู

- ศีลธรรม

ศีลธรรมจะถูกนำไปแทรกในหัวข้อการเรียนต่าง ๆ ซึ่งศีลธรรมอาจแทรกอยู่ในนิทานต่าง ๆ เพื่อให้เด็กรู้จักความดี ความงามและความจริง เด็กจะซึมซับความดีงามเข้าไปในจิตใจ

- นิเวศน์วิทยา

การให้เด็กมีส่วนร่วมในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เด็กเข้าใจในธรรมชาติ รักธรรมชาติ เด็กได้ปฏิบัติในการดูแลอนุรักษ์ธรรมชาติ การรักสัตว์ ต้นไม้และสิ่งแวดล้อมจะเป็นการปลูกจิตสำนึกของการเห็นอกเห็นใจรวมทั้งการมุ่งมั่นในการทำงานด้วยการสอนเรื่องสัตว์ และพืชจะเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา และจินตนาการโดยมีนิเวศวิทยาเป็นส่วนประกอบในการเรียน

นักเรียนในโรงเรียนวอลดอลฟ์จะผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยการเขียน วาดภาพ คิดเลข ระบายสี ร้องเพลง เรียนไวยากรณ์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์รวมกับครูประจำชั้น การเรียนเหล่านี้จะดำเนินติดต่อกันเป็นระยะหลายสัปดาห์ในช่วง 2 ชั่วโมงแรกของวันเรียน ซึ่งเรียกว่าบทเรียนหลักในวิชายิมนาสติก หัตถการหรือภาษาต่างประเทศ นักเรียนจะเรียนกับครูท่านอื่นเด็ก ๆ ได้เรียนนิเวศน์วิทยาประกอบวิชาวิทยาศาสตร์จากการปลูกพืช ปลูกข้าว ผัก ต่าง ๆ และสัตว์เลี้ยง รวมทั้งมีการพานักเรียนไปทัศนศึกษาบริเวณใกล้ ๆ โรงเรียนหรือสวนสาธารณะ (Steiner. 1994 : 1 – 69)

2. แนวทางในการจัดการเรียนการสอน

แนวทางในการจัดการเรียนการสอนจึงคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. แบบแผนจังหวะชีวิตของเด็กและห้องเรียน (Rhythm) ต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนสำหรับเด็กเป็นเรื่องสำคัญ เด็กสามารถ คาดการณ์ได้และเกิดความมั่นคงในจิตใจ เมื่อเราได้สร้างแบบแผนในชีวิตเด็กให้เด็กได้ทำอย่างสม่ำเสมอ ครูจะเป็นผู้กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนให้มีความชัดเจนและสม่ำเสมอ การมีแบบแผนที่ชัดเจนก็จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพลังจิตจำนงของเด็ก

2. การทบทวนหรือทำกิจกรรมซ้ำ (Repetition)

การที่เด็กได้ทำสิ่งใดซ้ำ ๆ จะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อโลกรอบตัว เมื่อเด็กทำจนชำนาญแล้วก็จะหันไปหาสิ่งใหม่ การทำกิจกรรมซ้ำ ๆ เช่นกิจกรรมพื้นฐานของโรงเรียนจะพัฒนาเป็นความมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเองต่อไปในอนาคต

3. ความรู้สึกเกรงขาม (Reverence)

การที่เด็กรู้สึกเกรงขามต่อความดีงามก่อให้เกิดความสงบในจิตใจของเด็ก บรรยากาศในห้องเรียนที่เด็กได้ปฏิบัติต่อครูแสดงถึงความรักเคารพและศรัทธาต่อชีวิตธรรมชาติ ครูเป็นตัวอย่างปฏิบัติต่อทุกสิ่งด้วยความเคารพนบนอบในใจตน จะเป็นตัวอย่างในการทำเด็กมีสำนึกรู้คุณต่อสิ่งแวดล้อม

3. องค์ประกอบในการจัดกิจกรรม ได้แก่

1. การเลียนแบบ (Imitation)

เด็กมักเลียนแบบสิ่งที่อยู่รอบตัวตามธรรมชาติ การที่ครูทำตัวอย่างอธิบายให้เด็กเข้าใจจะทำให้เด็กเข้าใจได้ดี และสะท้อนถึงความรู้สึกในใจของผู้ถูกเลียนแบบ

2. จินตนาการ (Imagination)

เด็กวัย 3 ปีขึ้นไปเป็นวัยกำลังแห่งจินตนาการ ซึ่งเด็กแสดงออกมาโดยการเล่นการคิดฝัน กิจกรรมที่จัดให้เด็กควรเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างจินตนาการ เช่น การฟังนิทาน การเล่นละครหุ่น การระบายสีน้ำ

3. แรงบันดาลใจ (Inspiration)

ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ได้รับจะทำให้เด็กรู้สึกว่าทุกสิ่งเป็นความมหัศจรรย์ของโลก กิจกรรมเป็นพื้นฐานในชีวิตประจำวันสามารถนำมาสอนได้โดยทำให้เป็นเรื่องที่น่ารู้ เช่น กิจกรรมจากการสีข้าว หรือการโม่แป้ง จะช่วยส่งเสริมความคิดของเด็กในการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์ต่อเนื่อง และยังพัฒนาพลังเจตจำนงในเด็กอีกด้วย แรงบันดาลใจจะเป็นส่วนกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ รวมทั้งการเอาใจใส่ต่อความงามในการจัดเก็บห้องจะเป็นแรงบันดาลในในการสนับสนุนให้เด็กเลียนแบบและนำไปสู่การพัฒนาพลังเจตจำนงในทิศทางที่ดีงามอีกด้วย คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (พร พันธุ์โอสถ) 2543 : 9 – 15

4. บรรยากาศในการเรียน

บรรยากาศการเรียนสำหรับเด็กเล็กในวัย 7 ปีแรกของชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ เด็กจะซึมซับสิ่งที่อยู่รอบตัวของเด็ก และหล่อหลอมในกายและวิญญาณ การเรียนรู้ภายใต้จิตสำนึกจะส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์ ท่าทาง และความรู้สึกนึกคิด

สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนวอลดอลฟ์จะงดงามด้วยบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติดูอบอุ่นสวยงาม แสงอยู่ในระดับที่พอเหมาะ มีเสียงจากธรรมชาติ เช่นนกร้อง ลมพัด ใบไม้หรือฝนตกห่างไกลจากเสียงรบกวนที่ดังเกินไป ห้องเรียนจะถูกตกแต่งพอควรด้วยวัสดุที่เป็นธรรมชาติ โต๊ะและเก้าอี้ขนาดเหมาะสมกับเด็ก

5. บทบาทครู

ครูของโรงเรียนวอลดอลฟ์สอนเด็กด้วยความรักความเข้าใจ ครูดุจผู้ทรงสิทธิ์ของเด็ก ที่เด็กให้ความเคารพในตัวครู

ครูประจำชั้นจะติดตามเด็กเป็นเวลา 8 ปี เพื่อได้เข้าใจในตัวเด็กและใกล้ชิดกับเด็ก ในขณะที่เด็กรับความรู้จากครู ครูก็ต้องเรียนรู้ศึกษาเด็กและศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ มาสอนเด็กด้วย ครูสอดแทรกให้เด็กได้เข้าใจในธรรมชาติความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้งได้ ในการเรียนเด็ก ๆ จะเข้าใจและสัมผัสถึงมนุษย์กับโลกภายนอกในสมอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นมโนภาพ การทำงานเป็นจังหวะระหว่างการหายใจและการไหลของสมอง ทำให้มนุษย์สามารถแลกเปลี่ยนตัวตนกับโลกภายนอก ซึ่งกิจกรรมของแขนขาเป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์ติดต่อกับโลกภายนอกอยู่เสมอ ครูของวอลดอลฟ์ต้องทุ่มเทในการทำงานเพื่อเด็กเป็นธรรมและอดทน บางครั้งก็มีอารมณ์ขันกับเด็ก ครูทำงานด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน เมื่อเด็กทำผิดครูใช้ความเข้าใจให้เด็กได้ทราบถึงเหตุผล ส่งเสริมจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่มีการลงโทษและตีเด็กที่ทำผิด หรือให้รางวัล ขนมดาวแก่เด็กที่ทำดี การสอนวิชาหลักทุก ๆ วันเป็นเวลา 3 – 4 สัปดาห์ต่อวิชาโดยครูพยายามวัดโครงสร้างบทเรียน นำเรื่องที่น่าสนใจมานำเสนอและมีการทบทวนในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นในเรื่องที่นำมาสู่ความสนใจของเด็ก กระบวนการสอนของครูมุ่งเน้นให้เด็กเกิดจินตนาการภายในไปสู่มโนคติในการเรียน ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน นอกจากนี้ครูยังมีหน้าที่เตรียมอาหาร โดยมีเด็กคอยช่วยเหลือ มีการกล่าวขอบคุณต่อธรรมชาติที่ให้อาหารเรา หลังจากรับประทานอาหารครูจะเป็นผู้ทำความสะอาด ครูของวอลดอลฟ์นอกจากทำอาหารแล้วยังต้องทำความสะอาดและดูแลห้องเรียนอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย

ครูของวอลดอลฟ์เป็นครูที่ฟังเด็ก จริงจังกับคำถามและผลที่ได้รับ คอยแนะนำชี้ทางให้เด็กเข้าใจ โดยให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองแล้วมาถ่ายทอดให้ครูก่อน ครูประจำชั้นจะสอนนักเรียนทุก ๆ วันตลอดทั้งปีการศึกษาทำให้สัมพันธภาพของครูและลูกศิษย์แน่นแฟ้น เกิดความไว้วางใจต่อกัน เด็กเชื่อมั่นในตัวครู เกิดบรรยากาศแห่งความเปิดเผยและการใส่ใจ ซึ่งเหมาะต่อการเรียนรู้และเติบโตทางจิตใจ ที่เรียกว่า “ความทรงสิทธิ์”

การบริหารงานของโรงเรียน

ครูและผู้ปกครองจะช่วยกันในการบริหารงานของโรงเรียน มีการประชุมทุกสัปดาห์ถึงเรื่องปัญหาการสอนและพัฒนาการเด็กโดยทั่วไป ผู้ปกครองจะเกี่ยวข้องช่วยรับผิดชอบในด้านการเงิน การบำรุงรักษาอาคาร ส่วนครูจะรับผิดชอบด้านการศึกษา โดยผู้ปกครองและครูอาจมีตำแหน่งเท่าเทียมกับรองอาจารย์ใหญ่ตามจำนวนของครูและผู้ปกครอง

5. การประเมินผล

ครูประเมินผลเป็นข้อเขียนบรรยายเป็นส่วนตัวถึงสิ่งที่เด็กได้ทำและบรรลุผล ประสบความสำเร็จตลอดปีการศึกษา โดยบรรยายนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างละเอียดลออ ตามปกติแล้วจะไม่มีการสอบในแต่ละชั้นเลย แต่กฎข้อบังคับของรัฐบาลเป็นสิ่งที่โรงเรียนควรคำนึง ครูจะต้องส่งผู้แทนไปประนีประนอมกับรัฐบาล

นักเรียนจะสอบตามที่รัฐบาลหรือรัฐแต่ละประเทศกำหนด โดยครูต้องปรับวิชาที่รัฐบังคับสอนให้เข้ากับตารางสอนของโรงเรียน (Steiner. 1994 : 1 – 69)

สรุปหลักการจัดอนุบาลของสไตเนอร์

1. สอนเด็กอายุ 3 – 6 ปี
2. จัดบรรยากาศการเรียนให้เหมือนบ้านสำหรับเด็กเล็ก
3. เฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องเรือนออกแบบให้มีขนาดเหมาะสมกับเด็ก
4. กำแพงและผนังห้องเรียนใช้สีชมพู เหลือง หรือส้มอ่อน
5. กำแพงและพนักจะถูกตกแต่งด้วยผลงานของเด็ก
6. บริเวณเด็กเล่นนอกห้องได้แก่ที่ ปีนป่าย และที่เล่นทราย (กระบะทราย)
7. ของเล่นของเด็กทำจากธรรมชาติทั้งสิ้น เช่น ไม้ ขี้ผึ้ง สนับสนุนให้เด็กเล่นโดยจินตนาการ
8. นิทาน และเทพนิยายเป็นสิ่งสำคัญ
9. การท่องคำคล้องจองเกี่ยวกับฤดูกาล ท่องเป็นวันหรือทั้งอาทิตย์
10. กิจกรรมประจำวันประกอบด้วยการเล่น การพักผ่อน ความคิดสร้างสรรค์ การเล่นอิสระและการฟัง กิจกรรมพิเศษจะทำในช่วงเช้า
11. จัดการสอนตลอดอาทิตย์ตามหัวข้อ (Theme)
12. มีการเฉลิมฉลองฤดูกาล เทศกาล และวันเกิดของเด็ก
13. ครูตระหนักถึงความรู้สึกของเด็ก
14. ครูควรทราบพื้นเพครอบครัวของเด็ก และมีการพบผู้ปกครอง (John B. Thomson. 1994 : 319)

การศึกษาตามแนววอลดอลฟ์นับว่าเป็นการศึกษาที่คำนึงถึงโลกและธรรมชาติรอบตัวเอง ใช้เป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจเด็กให้ซึมซับต่อโลกรอบตัว เด็กตระหนักถึงความเป็นมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีพลังเจตจำนงในตนเอง และตระหนักเคารพต่อผู้อื่นและสิ่งที่อยู่รอบตัวด้วยความดีงาม โดยมีครูเป็นผู้ที่อบรมเด็กด้วยความรักและเอาใจใส่ โดยที่เด็กผูกพันและเคารพยำเกรงครูประดุจบุคคลสำคัญในครอบครัว กิจกรรมวอลดอลฟ์นับว่าเป็นการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เด็กนักเรียนรู้ที่มาของธรรมชาติ อาหาร สัตว์ ต้นไม้ที่อยู่รอบตัว ทำอาหารรับประทานกัน ปลูกข้าว ไถหว่าน เด็กลงมือทำสิ่งต่าง ๆ โดยใช้สองมือน้อย ๆ ในการเรียนรู้ควบคู่กับสมอง คำคล้องจองที่งดงามไพเราะ และดนตรีที่นุ่มนวลจะหล่อหลอมให้เด็กมีจิตใจสงบงดงาม มองโลกในแง่ดี นิทานปรัมปรา เทพนิยาย และนิทานต่าง ๆ จะเป็นส่วนในการสร้างโลกแห่งจินตนาการ เด็กได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์จากการเล่นและงานศิลปะ ผลงานของเด็กงดงามและน่าชื่นชมยิ่งนัก โรงเรียนวอลดอลฟ์เป็นโรงเรียนที่สอนความดีงามและความงดงามในจิตใจให้กับเด็กอย่างแท้จริง

คำถามท้ายบท

1. การศึกษาวอลดอลฟ์มีความสำคัญอย่างไร
2. การศึกษาวอลดอลฟ์มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. การศึกษาวอลดอลฟ์มีแนวคิดที่สำคัญอย่างไรบ้าง
4. การศึกษาวอลดอลฟ์มีหลักสูตรอะไรบ้าง
5. การศึกษาวอลดอลฟ์มีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง
6. การศึกษาวอลดอลฟ์มีองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง
7. ครูและผู้ปกครองมีบทบาทในการจัดการศึกษาวอลดอลฟ์อย่างไรบ้าง

บทที่ 6 การสร้างองค์ความรู้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเข้าใจความหมายและความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการสร้างองค์ความรู้ในการเรียนการสอน
3. เพื่อทราบถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้
4. เพื่อทราบแนวทางและหลักการในการนำการสร้างองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

เค้าโครงเนื้อหา

5.1 ความหมายและความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้

5.2 ประวัติความเป็นมาของการสร้างองค์ความรู้ในการเรียนการสอน

5.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้

5.4 แนวทางและหลักการในการนำการสร้างองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

บทที่ 6
การสร้างองค์ความรู้ (Constructivist)

การสอนแบบเดิม ๆ เป็นการสอนให้เด็กเรียนรู้โดยการท่องจำ เด็กจำในสิ่งที่ครูบอกให้ท่องจำ ซึ่งเป็นความจำที่ปราศจากความเข้าใจ การสอนในบางเรื่อง เช่น โคลง กลอนง่ายๆ หรือวิชาภาษาไทย และวิชาสังคมในบางเรื่องเหมาะแก่การท่องจำ แต่วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการเขียนในบางเรื่องใช้การท่องจำนั้นไม่สามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี การเรียนการสอนที่ดีควรสอนให้เด็กเกิดความเข้าใจในทักษะและเนื้อหา เด็กจะสามารถจำได้อย่างแม่นยำ และมีความคงทนในการจำ การสอนตามแนวการสร้างองค์ความรู้เป็นการสอนแบบใหม่ ที่เน้นความเข้าใจและเหตุผลกับเด็ก เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้และจำด้วยความเข้าใจ

ความหมายและความสำคัญ

การสอนแบบการสร้างองค์ความรู้ หรือ Constructivist เป็นการสอนให้เด็กเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น เด็กซึมซับความรู้ สร้างองค์ความรู้ในตนเองขึ้นมา นอกจากนี้การที่เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ และครูเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เมื่อเด็กเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่จะเกิดพัฒนาการทางสังคม ภาษา สติปัญญา และจริยธรรม เด็กเกิดความเข้าใจในตนเองทั้งด้านความคิดและความรู้สึก ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจในผู้อื่น

บุปผชาติ ทัพหิกรณ์ (2540 : 2 ; อ้างอิงจาก Hanley. 1994) ว่าในทางการศึกษาความหมายเกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับการเชื่อมโยงประสบการณ์ การเรียนของนักเรียนทำให้เกิดประสบการณ์หนึ่งของตนเองและโครงสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นอาจไม่ถูกหรือไม่สมบูรณ์นัก การที่นักเรียนลงความเห็น มองเห็นรายละเอียดและความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เดิมและความคิดใหม่ ต้องเกิดจากตัวนักเรียนเอง โดยการเชื่อมโยงความคิดใหม่และความรู้เดิมนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ถ้าผู้เรียนตื่นตัวในการเชื่อมโยงความรู้และความคิดจะทำให้การเรียนรู้มีความหมายขึ้น

คอปป์ (Cobb. 1994) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบ Constructivist เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่นิ่งกับที่ ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยการสร้างรวบรวม ปรับเปลี่ยนสภาพการณ์รอบ ๆ ตัว มาอธิบายสิ่งที่กำลังศึกษา การเรียนรู้ตามความเห็นของ Cobb นั้นเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (จิราภรณ์ ศิริทวี. 2541 : 37)

ฟอร์แมน และแลนดราย (Forman and Landry. 2000) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ว่าเป็นทฤษฎีที่สนับสนุนให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนเป็นทฤษฎีที่สนับสนุนนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน มุ่งเน้นในพัฒนาการของความเข้าใจ คำว่า Construct หมายถึง โครงสร้างความรู้ หรือกลุ่มของความสัมพันธ์ ซึ่งนำมาเชื่อมโยงกับความจริง มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้มากกว่าความจริง

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เด็กนำสิ่งที่เป็นความจริงมารวมกัน ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้ (ความคิดและมโนทัศน์หรือความเข้าใจ) ขั้นตอนเหล่านี้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในโลกที่ท้าทายเด็กถึงสิ่งต่าง ๆ ทำงานอย่างไร ความคิดสร้างสรรค์ทางสติปัญญาในสถานการณ์ที่ขัดแย้ง รูฟนารีน (Roopnarine. 2000 : 149 – 150)

Bell (1993) มีทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามแนวทางของทฤษฎีนี้ว่า เป็นการพัฒนาความคิดที่มีอยู่แล้วในตัวผู้เรียน เป็นการเรียนรู้โดยการเปลี่ยนแปลงมโนมติ สร้างความคิดใหม่ ๆ หรือจัดโครงสร้างความคิดที่มีอยู่แล้วใหม่ ตระหนักถึงผู้เรียนเป็นผู้สร้างความคิดมากกว่าดูดซึมความคิดใหม่ ๆ เป็นการสร้างความหมายจากประสบการณ์ด้วยตนเอง (วรรณทิพา รอดแรงคำ. 2541 : 47)

การสร้างองค์ความรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่นำความรู้ที่ได้รับจากการประสบการณ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ นำมาเชื่อมโยงให้เกิดความรู้ ความหมาย และความเข้าใจ ทำให้เกิดองค์ความรู้ในตัวผู้เรียน การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้เต็มที่ เพราะผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เกิดความเข้าใจและความจำ เป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

ประวัติความเป็นมา

การสอนโดยการสร้างองค์ความรู้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เริ่มขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย ดร.ริต้า เดวารี่ (Dr.Rheta Devaries) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีของเพียเจต์ (Jean Pigget) ร่วมกับ ลอเลนซ์ โคลเบิรต์ (Lawrence Kohlberg) และได้ร่วมงานเป็นผู้ช่วยทำวิจัยของโคลเบิร์ตเพื่อศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งทั้งสองได้พบว่าเพียเจต์สรุปถึงความแตกต่างทางการคิดของเด็ก สติปัญญาและพัฒนาการทางศีลธรรมนำไปสู่ขั้นตอนกว้าง ๆ หลังจากที่เดวารี่ได้จบปริญญาเอกในปี 1968 เธอได้เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการนำทฤษฎีของเพียเจต์ไปใช้ และการนำงานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีของเพียเจต์ในด้านการศึกษา เธอได้จัดชั้นเรียนในระหว่างที่อยู่ในมหาวิทยาลัยอิลลินอย ที่เมืองชิคาโก้ และที่มหาวิทยาลัยเจนีวา (Geneva) กับครูและเด็กเพื่อสอนตามแนวเพียเจต์ร่วมกับคามี (Kamii) ผลจากการทดลองนี้ได้นำมาแต่งเป็นหนังสือต่าง ๆ และปัจจุบันได้เรียกการสอนนี้ว่า "Constructivist Education" หรือการศึกษาโดยการสร้างองค์ความรู้ นอกจากนี้เดวารี่ยังได้ทำวิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาผลพัฒนาการทางด้านสังคม เปรียบเทียบกับการสอนแบบมอนเตสซอรี่ ไดสตาร์ และอิเลคทริก แอพโฟรช (Montessori, Distar and Electric Approaches) ซึ่งผลการวิจัยได้แสดงถึงบรรยากาศทางสังคมมีผลต่อเด็กต่างกันไป นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนอีกด้วย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้

เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาถึงการเรียนรู้ทางสติปัญญาของเด็ก และได้คิดค้นทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจในความคิดของตนเองและเข้าใจในผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งของ เด็กเกิดปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยกัน กับผู้ใหญ่และกับสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้

เพียเจต์ ได้กล่าวถึงจริยธรรม (Morality) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ Heteronomous หมายถึง การเชื่อฟังผู้อื่น หรือการถูกชักจูงโดยผู้อื่นให้คล้อยตาม ปกติเด็กจะเชื่อฟังผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่โตกว่าถูกบังคับหรือเพราะไม่อยากให้เกิดอันตรายกับตนเอง จึงต้องเชื่อตามที่ผู้ใหญ่บอกเด็กจะเชื่อผู้ใหญ่โดยไม่มีข้อขัดแย้ง เป็นการเชื่อฟังภายนอกไม่ได้เกิดจากภายในจิตใจ เชื่อฟังโดยไม่ต้องถาม เช่น ผู้ใหญ่บอกว่าให้เงียบก็เงียบโดยไม่ถามว่าเพราะอะไรต้องเงียบตอนนี้

เด็กทำตามผู้ใหญ่ทำตามกฎที่ผู้ใหญ่ตั้งไว้เป็นความสัมพันธ์เพียงด้านเดียวเกิดขึ้นอย่างผิวเผิน เพราะเด็กกลัวการถูกลงโทษ ซึ่งไม่ได้ช่วยในการพัฒนาจริยธรรมและสติปัญญาเท่าใดนัก

Autonomous หรือ Cooperative

Autonomous หมายถึง ความเป็นอิสระ หรือการมีความคิดเห็นของตนเอง เด็กเชื่อสิ่งใดก็ตามเกิดจากจิตใจของตนเอง เช่น เด็กเห็นเพื่อนวิ่งไปบนพื้นที่มีน้ำนองแล้วหกล้ม หรือเด็กมีประสบการณ์เอง หกล้มบนพื้นที่มีน้ำนองมาก่อน เมื่อเด็กเห็นน้ำนองที่พื้น เด็กก็จะไม่วิ่งเพราะกลัวหกล้ม จริยธรรมในแบบนี้เกิดจากการที่มีประสบการณ์โดยตรง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เป็นจริยธรรมที่พัฒนาอย่างแท้จริงในการอยู่ในสังคม

ในด้านความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่จะเป็นความสัมพันธ์แบบเด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ให้โอกาสเด็กในการพัฒนาความคิดทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างบุคลิกภาพและพัฒนาจริยธรรมในด้านความรู้สึก เด็กมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ โดยที่ผู้ใหญ่เคารพในความคิดและสิทธิของเด็ก

Cooperative หมายถึง ความร่วมมือกันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ หรือเด็กด้วยกันในการเรียนรู้หรือการทำกิจกรรม เป็นการเข้าใจถึงความรู้สึกหรือการรับรู้ของคน ๆ หนึ่งได้ตระหนักถึงความรู้สึกของผู้อื่น การที่ความสัมพันธ์ในกลุ่มเท่าเทียมกันจะเกิดโครงสร้างทางสังคมในด้านจริยธรรม ซึ่งเป็นพัฒนาการทางสังคมและสติปัญญา (De Vries และ Zan. 1996 : 6 – 7)

นอกจากนี้เพียเจต์ยังได้แบ่งพัฒนาการความมีเหตุผลทางจริยธรรมออกเป็น 3 ขั้น ได้แก่

1. Preconventional Moral เด็กอายุระหว่าง 3 – 7 ปี เป็นขั้นเตรียมตัวให้เกิดจริยธรรม การตัดสินทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับประสบการณ์โดยตรงทางร่างกายของเด็ก เด็กตัดสินใจตามอารมณ์และความสนใจ เกิดจากการรับรู้ภายนอก ไม่ได้เกิดภายในจิตใจเด็ก เด็กทำสิ่งต่าง ๆ หรือไม่ทำเพราะอยากให้คนชมไม่ต้องการการลงโทษ เช่น เด็กไม่พูดเสียงดังขณะครูสอนเพราะไม่อยากโดนครูดุ อยากให้ครูชม เด็กไม่ขโมยของเพราะไม่อยากให้แม่ตี

2. Conventional Level เด็กอายุ 7–12 ปี เป็นจริยธรรมโดยรวม การตัดสินเหตุผลทางจริยธรรมของเด็กขึ้นอยู่กับมาตรฐานของสังคม เด็กเลือกทำตามกฎต่าง ๆ ในสังคม เช่น เด็กไม่พูดในห้องเรียนขณะครูสอนเพราะเป็นกฎของห้อง

3. Postconventional Level เริ่มในวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ การตัดสินเหตุผลทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับการจัดการทางจริยธรรมของตนเอง เป็นขั้นสุดท้ายของเหตุผลทางจริยธรรม คนยอมรับกฎและระเบียบต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อตกลงในสังคมเพราะมีจริยธรรมในตนเอง ขั้นนี้บางคนอาจมีบางคนอาจไม่มี เช่น คนไม่สูบบุหรี่เพราะไม่ดีต่อสุขภาพตนเองและคนรอบข้าง ทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ ๆ ได้กลิ่นเหม็นด้วย จึงไม่สูบบุหรี่

ต่อมา Lawrence Kohberg ได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องเหตุผลทางจริยธรรมของเพียเจต์ต่อ โดยแบ่งเหตุผลทางจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้นเรียกว่า “Universal Moral Principles” (หลักการจัดการทางจริยธรรมโดยสากล) ได้แก่

ขั้นที่ 1 Heteronomous Morality เด็กทำสิ่งต่าง ๆ เพราะไม่อยากโดนลงโทษ เด็กเชื่อฟังผู้ที่มีอำนาจมากกว่า เช่น ผู้ใหญ่ การตัดสินใจทางด้านร่างกายมากกว่าจิตใจ เช่น การตี

ขั้นที่ 2 Individualism Instrumental Purpose เด็กทำตามกฎ ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง ถ้าความต้องการตรงกันกับกฎ เด็กก็จะทำตามและให้เพื่อนทำตามด้วย สิ่งที่ถูกต้องคือสิ่งที่ยุติธรรม เมื่อเด็กคิดว่าเป็นการแลกเปลี่ยน หรือข้อตกลงที่เด็กเห็นด้วย บางครั้งเด็กอาจใช้วิธีตาต่อตา ฟันต่อฟัน ในการตัดสินใจ เช่น เพื่อนตีฉัน ฉันต้องตีเพื่อนกลับ

ขั้นที่ 3 Mutal Interpersonal Expectations Relation Ships and Interpersonal Confirmity เด็กคาดหวังจากสังคมและผู้คนในการให้ความสำคัญกับเด็ก เช่น เด็กตระหนักถึงการเป็นเด็กดี เพื่อให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาเป็นคนดี การรักษาความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ได้แก่ ความเชื่อใจ ความซื่อสัตย์ ความเคารพและความกตัญญู เด็กทำสิ่งต่างๆ ตามที่สังคมคาดหวังเพื่อเป็นที่ยอมรับชมเชยในสังคมนั้น

ขั้นที่ 4 Social Contract or Utility and Individual Rights การตระหนักถึงคุณค่าความเห็นของผู้อื่น ซึ่งคุณค่าและกฎต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับกลุ่ม เด็กทำตามความต้องการของสังคม ชีวิตและอิสระเป็นตัวอย่างความคิดเห็นของบุคคลในขั้นนี้

ขั้นที่ 5 Social Contract or Utility and Individual Right การตระหนักถึงคุณค่าความเห็นของผู้อื่น ซึ่งคุณค่าและกฎต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับกลุ่ม เด็กทำตามความต้องการของสังคม ชีวิตและอิสระเป็นตัวอย่างความคิดเห็นของบุคคลในขั้นนี้

ขั้นที่ 6 Universal Ethical Principles การเลือกทำตามหลักการ ความเชื่อในคุณค่าของจริยธรรมที่เป็นหลักสากล และความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยกับสิ่งเหล่านี้ เด็กเห็นด้วยกับกฎหมายและจริยธรรมเพราะเป็นหลักความเชื่อ หลักการในข้อนี้คือ หลักการที่เป็นสากลในการตัดสิน คุณภาพของสิทธิส่วนบุคคล และความเคารพในจุดมุ่งหมายความเป็นเอกัตตบุคคล (Cole and Cole. 1993 : 526 – 527 ; De Varies. 1996 : 2 – 3 / จากเอกสารประกอบการบรรยายเล่ม 5)

นอกจากเพียเจต์ และโคลเบิร์ก แล้ว ไวก็อตสกี้ (Vygotsky. 1954) ยังเป็นบุคคลสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบการสร้างองค์ความรู้ ไวก็อตสกี้ (Constructivist) มีแนวคิดการสร้างองค์ความรู้ในเชิงสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

1. ทัศนะเกี่ยวกับความรู้

1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม การที่นักเรียนร่วมในการแลกเปลี่ยนพูดจากันอย่างมีความหมายในบรรยากาศกัลยานมิตร

2) บุคคลที่มีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมของผู้เรียนเป็นผู้มีอิทธิพลต่อวิถีทางที่บุคคลนั้นมีทัศนะต่อโลก

3) องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่อาวุโสกว่า ภาษาและวัฒนธรรม

2. ข้อตกลงทางทฤษฎี

1) ตัวเชื่อมโยงการเรียนรู้ และการสอนอย่างผสมกลมกลืน คือปฏิสัมพันธ์ภายในห้องเรียน

2) กิจกรรมทางความคิดของครูและนักเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

3) การสร้างองค์ความรู้เชิงความคิดและเชิงสังคม-วัฒนธรรม เกิดจากครูและนักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดกันอย่างมีความหมาย ในขณะที่ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะประสานความคิดของแต่ละบุคคล

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 49)

เลฟ (Lev Semanovich) ไวก็อตสกี้ Vygotsky) เป็นชาวรัสเซีย ซึ่งรับความคิด Sociohistoric Theory มาจากปรัชญา Marxist – Leninist ซึ่งเชื่อว่าสังคมและประวัติศาสตร์มีอิทธิพลต่อความสามารถทางสติปัญญา

พัฒนาการทางสติปัญญาเกิดขึ้นจาก

1. ภาษา ภาษาทำให้เกิดความคิด การตั้งคำถาม ขั้นตอนต่าง ๆ ในด้านมโนทัศน์ ทางความคิด

2. การเล่นต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา

3. วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของเด็ก

4. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก และเด็กกับผู้ใหญ่

พัฒนาการทางสติปัญญาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับผู้อื่น

The Zone of Proximal Development เป็นจุดซึ่งเด็กไม่สามารถประสบความสำเร็จในการทำงานได้ แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนความคิดเห็น จากผู้อื่นจึงประสบความสำเร็จ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือทำสิ่งต่าง ๆ โดยมีผู้ใหญ่ คนอื่น ครู เพื่อน หรือผู้ที่โตกว่าให้คำแนะนำ เช่น การเล่นเกม การสอนคำศัพท์ โดยใช้วิธีการทำตัวอย่างให้เด็กเข้าใจอธิบาย หรือแนะนำ เด็กจะค้นหาแนวทางหรือวิธีการอย่างกระตือรือร้น

ไวก็อตสกี้ ยังอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นพัฒนาการในด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นจากการพูดและการคิดขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เป็นผลจากวุฒิภาวะ (Maturation)

2. เกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง ภาษา ความสามารถทางเหตุผล และเกิดโดยวัฒนธรรม

ขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวและแรงภายใน (ภายในเด็กเอง) ซึ่งทำให้เด็กเกิดพัฒนาการทางสติปัญญา สิ่งแวดล้อมที่ท้าทาย และโอกาสที่เหมาะสมกับเด็กจะช่วยให้เกิดพัฒนาการที่ดี (Feeney Christensen และ Moravick. 1996 : 109)

สรุปความคิดเห็นระหว่าง Piaget และ Vygotsky

Piaget	Vygotskty
1. เด็กเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) การเกิดพัฒนาการในการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น	1. ภาษาทำให้เกิดทักษะทางสติปัญญา 2. พัฒนาการทางทักษะและข้อมูลที่จำเป็นในการนำไปพัฒนาความคิดในด้านวัฒนธรรม

หลักการในการสอนตามแนวทางของการสร้างองค์ความรู้

1. การให้ความช่วยเหลือ (Instructional Scaffoling) โดยใช้วิธีควบคุมองค์ประกอบของงาน (Task) ให้สูงกว่าความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ใช้ความพยายามที่จะเอาชนะงาน

2. ความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน ครูดำเนินการสอนโดยให้ผู้เรียนทุกคนรับผิดชอบในการงาน การร่วมมือจะมีผลต่อความเข้าใจมโนทัศน์ได้อย่างลึกซึ้ง

3. การสะท้อนความคิด (Reflection) เกี่ยวกับการเรียนรู้และใช้ความพยายามในการบูรณาการความคิดให้เป็นความรู้ที่มีความหมายของผู้เรียน โดยครูให้โอกาสและเวลากับนักเรียนในการสะท้อนความคิด (ธนาธิป พรกุล. 2543 : 66 ; อ้างอิงจาก Schunk. 1996 : 405 – 406)

องค์ประกอบในการสร้างองค์ความรู้

1. จุดมุ่งหมาย หรือความต้องการผู้เรียน
2. ความรู้เดิมของผู้เรียน
3. ข้อมูลใหม่หรือข้อมูลเฉพาะที่เป็นเรื่องใหม่ของผู้เรียนที่ได้นำไปประยุกต์ใช้กับข้อมูลเดิม
4. ประสบการณ์เพิ่มเติมที่ขยายความคิด เพื่อให้ผู้เขียนนำความรู้ใหม่ และความรู้เดิมนำมาเป็นสมมติฐานในการยืนยัน ปฏิเสธ หรือขยายความในสิ่งที่เขาคิดอยู่
5. กระบวนการสร้างความเข้าใจที่ผู้เรียนต้องตั้งคำถาม ไตร่ตรอง อภิปราย โต้แย้ง แล้วสรุปผล

(ธนาธิป พรกุล. 2543 : 66)

การนำการสอนแบบการสร้างองค์ความรู้ (Constructivist) มาใช้ในการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย

เพียเจต์ได้แบ่งการสร้างองค์ความรู้ของเด็กเป็น 3 วิธี ได้แก่

1. Physical Knowledge การเรียนรู้ทางร่างกายเกิดจากการเรียนรู้จากวัตถุที่เกิดขึ้นจริงภายนอก การสร้างองค์ความรู้เกิดจากการสังเกตและการกระทำต่อวัตถุ เมื่อเด็กทำกิจกรรมกับวัตถุ เด็กสามารถบอกหรือแสดงได้ว่ารูปร่างลักษณะของวัตถุเป็นอย่างไร เช่น ลูกบอลมีน้ำหนัก สี รูปร่าง การใช้งานและประโยชน์เป็นอย่างไร

2. Social Knowledge การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมถึงคุณค่า และระเบียบแบบแผนหรือประเพณีนิยม เป็นการเรียนรู้ถึงมารยาทและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น คนไทยเมื่อพบผู้ใหญ่ต้องไหว้สวัสดี เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายนอกจากการเห็นในชีวิตประจำวัน หรือเห็นจากผู้อื่นในสังคม เป็นการเรียนรู้ที่มีประโยชน์และจำเป็น

3. Logico – Mathematical Knowledge การสร้างองค์ความรู้ในการมีเหตุผลทางคณิตศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นภายในสติปัญญา โดยการสะท้อนถึงนามธรรมเกิดจากการร่วมมือของการกระทำที่เกิดขึ้นภายใน ไม่ใช้เกิดจากวัตถุเอง เช่น การเรียนถึงความสัมพันธ์ เหมือน/ต่าง มากกว่า/น้อยกว่า เป็นการสร้างองค์ความรู้โดยเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับ

นามธรรมในเชิงคณิตศาสตร์ การสะท้อนถึงนามธรรมเป็นการสร้างความรู้ใหม่จากความรู้ที่มีอยู่การสร้างองค์ความรู้ในการมีเหตุผลในด้านคณิตศาสตร์นี้ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

(Branscombe and others. 2000 : 161 – 162 ; 190 – 191)

Rheta De Vries อาจารย์แห่งมหาวิทยาลัย Huston สหรัฐอเมริกา เป็นบุคคลที่ศึกษาและทำการสอนโดยการใช้ Constructivist ได้กล่าวถึงการสอนแบบ Constructivist สำหรับเด็กอนุบาลถึงแนวทางในการนำ Constructivist ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่

1. การเรียนเป็นกลุ่ม (Grouptime) : เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ แบ่งปันความรู้สึก สำรวจ ทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามความต้องการและตัดสินใจในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยครูมีหน้าที่แนะนำเด็กโดยให้โอกาสเด็กเลือกคิดหรือทำกิจกรรม จุดมุ่งหมายในการเข้ากลุ่มเรียน คือ เพื่อสนับสนุนทางด้านจริยธรรมในสังคมและสติปัญญา

- จุดมุ่งหมายจริยธรรมในสังคม คือ การสนับสนุนให้เด็กมีเหตุผลในด้านสังคมและจริยธรรมหน้าที่ของครูคือเสริมสร้างความรู้สึกให้เด็กเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/ห้อง สนับสนุนให้เด็กปกครองดูแลตนเอง และมีส่วนร่วมกับเด็กในการคิดเกี่ยวกับเรื่องสังคมและจริยธรรม เช่น การทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือห้องเรียน คือการร้องเพลงประกอบท่าทาง การให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงงาน แบ่งความรับผิดชอบ ตั้งกฎหรือข้อตกลงในห้องเรียน การมีส่วนร่วมในการเรียน การสอนเหตุผลทางจริยธรรมโดยการสนทนาเพื่อที่เด็กจะได้พัฒนาความรู้สึกในเรื่องอะไรถูกอะไรผิด

- จุดมุ่งหมายทางสติปัญญาเพื่อพัฒนาเหตุผลและสติปัญญา นอกจากนี้เพื่อสร้างองค์ความรู้จากเนื้อหาต่าง ๆ เช่น ความรู้ในเรื่องเหตุผลทางคณิตศาสตร์ และการเรียนรู้จากการทำกิจกรรม โดยใช้วัตถุต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรมสิ่งที่จมหรือลอย

บทบาทครูในการช่วยการเรียนเป็นกลุ่ม คือ วางแผนกิจกรรมและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งบทบาทครูควรแตกต่างจากช่วงเวลาอื่น คืออาจร่วมทำกิจกรรมกับเด็กโดยมีบทบาทเท่าเทียมกับเด็กไม่ใช้เป็นผู้นำ

วิธีเรียนเป็นกลุ่ม : ครูจัดให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม โดยครูนั่งด้วย ดูแลนักเรียนที่ไม่อยู่นิ่งให้นั่งใกล้ครู ร้องเพลง สนทนา ทำนิ้วมือประกอบเพลง เล่านิทาน ช่วงเวลาเด็ก 3 – 4 ปี 10 – 20 นาที เด็ก 5 – 7 ปี 30 นาที

2) การสร้างกฎของเด็กเอง หรือข้อตกลงของเด็ก (Rule Making ' Decision Making) โดยให้เด็กแสดงความคิดเห็นและได้ปฏิบัติตาม ครูให้เด็กยกมือแสดงความคิดเห็นและให้เหตุผลในกฎแต่ละข้อ โดยครูอธิบายเพิ่มเติมและชักจูงว่ากฎข้อนี้เป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ ตรงไหนแล้วให้เพื่อนทั้งห้องยกมือแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ กฎที่นักเรียนสร้างขึ้นจะทำให้เด็กรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในห้องเรียน ต้องปฏิบัติตามโดยครูก็ควรปฏิบัติตามเช่นเดียวกัน

แนวทางในการสร้างกฎ

1. ไม่ใช่คำว่ากฎ อาจใช้คำว่า ข้อตกลงในห้องเรียน แนวทางในการทำให้ห้องเรียนปลอดภัยและสนุก หรือข้อควรจำ กฎใช้กับข้อห้ามของผู้ใหญ่และไม่ใช้คำว่าอย่า

2. ชี้นำให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่ากฎแต่ละข้อจำเป็นหรือไม่ เป็นปัญหาอย่างไรกับห้อง

3. เน้นในเรื่องเหตุผลของกฎแต่ละข้อว่า เราควรทำเพราะอะไร ไม่ควรทำเพราะอะไร

4. ยอมรับความคิดเห็น คำพูด และการจัดการของเด็ก

5. นำเด็กไปสู่กฎที่ควรทำ ไม่ใช้คำว่าอย่า

6. ไม่ออกคำสั่งกับเด็กในเรื่องกฎ

7. กฎสามารถเปลี่ยนแปลงได้

8. เมื่อแนะนำกฎที่ไม่เป็นที่ยอมรับ ครูควรโต้ตอบด้วยการซักจูงและอธิบายให้เข้าใจ

9. ให้นักเรียนแสดงความเห็นชอบต่อกฎว่าใครเห็นด้วยบ้าง

10. ครูก็ควรทำตามกฎในห้องเรียน

3) การออกเสียง (Voting) หรือการให้โอกาสเด็กในการออกเสียงลงคะแนน เพื่อตกลงกัน เป็นการเรียนรู้ในเรื่องประชาธิปไตยในห้องเรียน จุดมุ่งหมายคือ 1) เป็นขั้นตอนการมีวินัยในตนเอง 2) เด็กรู้สึกว่าตนเองได้ร่วมมือกับกลุ่มเพื่อนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/ห้องเรียน 3) เด็กมีโอกาสคิดเกี่ยวกับการเขียนและจำนวนระหว่างที่ออกเสียง

แนวทางในการออกเสียง

1. เลือกหัวข้อที่เหมาะสมในการออกเสียง

   - หัวข้อที่นำมาออกเสียงควรเป็นเรื่องที่ผลกระทบต่อนักเรียนทั้งชั้น เช่น การเลือกหัวหน้าชั้น เราจะใช้การออกเสียงก็ต่อเมื่อนักเรียนมีความเห็นแตกต่างกัน เช่น ครูถามว่าจะฟังนิทานเรื่องอะไรดีมีให้เลือก 4 เรื่อง เด็กบางคนอยากฟังไม่เหมือนเพื่อน เกิดการโต้แย้งกัน จึงใช้วิธีออกเสียง

   - ดูแลความต้องการรายบุคคล เมื่อออกเสียงอาจมีเด็กไม่พอใจในข้อตกลงตามกลุ่มใหญ่ ครูควรดูแลให้เด็กกลุ่มน้อยเข้าใจและยอมรับ

2. สนับสนุนการแสดงความคิดเห็น ถกเถียงกันเพื่อหาทางเลือก

3. ใช้การออกเสียงในขั้นตอนที่เด็กเข้าใจ ในการออกเสียงนั้นครูควรแน่ใจเสียก่อนว่าเด็กเข้าใจวิธีการออกเสียง

4. สนับสนุนให้เด็กยอมรับเสียงส่วนใหญ่และเคารพความคิดเห็นของเสียงส่วนน้อย

4) กิจกรรมการเรียน (Activitity Time)

- ภาษาและการอ่านเขียน ในช่วง 2 ปีแรกของชีวิต เด็กเรียนรู้ สิ่งที่เป็นรูปธรรมจากการพูดและคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ผู้คน เหตุการณ์ ซึ่งเป็นขั้นหลักในพัฒนาการทางสติปัญญา สิ่งแวดล้อมทางภาษาที่พรั่งพร้อมในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นรวมทั้งนิทาน โคลงกลอน และเพลงจะช่วยในการพัฒนาทางภาษาของเด็ก เด็กได้รับการสนับสนุนในการพูดเพื่อแสดงออกถึงอารมณ์และความคิด โดยครูเป็นแม่แบบที่ดี ในบางครั้งขั้นตอนการสร้างองค์ความรู้อาจรวมถึงการที่เด็กออกเสียงได้ถูกต้องเอง ครูควรสนับสนุนเด็กโดยการยอมรับผลงานการขีดเขียนของเด็ก สนับสนุนและยอมรับบทบาทสมมติในการอ่าน

- การเล่นไม้บล็อคและของเล่นที่ใช้ในการสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น เลโก้ คาร์คบอร์ด เวเพิ้ลบล็อค ฯลฯ การเล่นต่อของเล่น เพื่อสร้างสรรค์ให้เป็นตึก บ้าน เครื่องบิน ฯลฯ จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเรียนรู้โดยการกระทำต่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเรียงลำดับ การใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์

- ศิลปะ กิจกรรมในด้านศิลปะ ได้แก่ การระบายสี ตัด ปะ และการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดพัฒนาการ ได้แก่ ความรู้จากการลงมือกระทำต่อวัสดุอุปกรณ์ ทัศนคติ หรือการแสดงออก และความสัมพันธ์ในการมีเหตุผลทางคณิตศาสตร์

- การเล่นเกมเป็นกลุ่ม การเล่นเกมเป็นกลุ่มจะช่วยสนับสนุนเด็กในพัฒนาการทางสังคม จริยธรรม และสติปัญญา ในการเล่นเกมเด็กจะมีส่วนร่วมในเรื่องกฎและการยอมรับขั้นตอนของการเล่น การเล่นเกมทำให้เด็กเกิดความสนุกสนาน ประสบความสำเร็จในการเรียน เรียนรู้บทบาทต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน เช่น อยู่คนละฝ่ายร่วมมือกันเล่นเกม ฯลฯ ผู้เล่นต้องร่วมมือกันทำตามข้อตกลงและขั้นตอนเป็นการพัฒนาทางสังคม เด็กมีอิสระและพัฒนาทางด้านจริยธรรมในตนเอง

จุดมุ่งหมายการเล่นเกมเป็นกลุ่ม

1. ผู้เล่นมีอิสระในการเล่นเกมตามกฎ ซึ่งเป็นการสอนให้เด็กรู้จักเล่นกับผู้อื่น
2. ผู้เล่นได้ฝึกในการเคารพซึ่งความเป็นยุติธรรม และการร่วมมือในการเล่นกับผู้อื่น ในบทบาทที่เท่าเทียมกัน ตามกฎเกณฑ์และความยุติธรรม
3. ผู้เล่นได้ฝึกบทบาทในการเข้าใจจิตใจผู้อื่นว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร รู้จักแพ้รู้จักชนะ

ในการเล่นเกมครูควรลดบทบาทผู้นำและให้โอกาสเด็กได้มีส่วนร่วมในการเล่น ครูอธิบายกฎกติกา และเล่นเกมกับเด็ก เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ขัดแย้ง ครูมีหน้าที่สนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎกติกา รวมทั้งความยุติธรรม โดยครูอยู่เบื้องหลังในการตัดสินใจของเด็ก เกมที่เราเลือกนำมาเล่นควรมีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างเหตุผลในเรื่องจำนวน (เกมทายปัญหา) และการไม่มีเหตุผลทางสังคม (หมากฮอส ทิค-แทค-โท)

5) กิจกรรมที่เด็กได้ลงมือกระทำต่อวัสดุอุปกรณ์ (Physical Knowledge Activities) หมายถึง เด็กได้ลงมือกระทำ และสังเกตผลที่เกิดขึ้นของวัตถุ เด็กต้องการเห็นการกระทำของวัตถุว่าจะมีผลอย่างไร ซึ่งกิจกรรมที่ได้ลงมือทำนี้ควรเห็นผลทันที เช่น เมื่อหย่อนก้อนหินลงในน้ำ เด็กจะเห็นก้อนหินจมลงและเรียนรู้ว่าก้อนหินนี้หนัก เด็กควรได้ลงมือทำกิจกรรมตามความต้องการของเด็กที่จะเห็นว่าผลเป็นอย่างไร

เฮนดริค (Hendrick. 1996 : 508 – 509) ได้กล่าวถึงบรรทัดฐานกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือกระทำต่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ว่า

1. เด็กควรสามารถที่จะสร้างผลผลิตของปรากฏการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง คือเด็กได้ลงมือกระทำและสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้น
2. เด็กควรสามารถลงมือทำกิจกรรมในหลาย ๆ วิธีการ
3. ผลของการกระทำควรเป็นสิ่งที่สังเกตได้
4. ผลที่เกิดขึ้นของวัตถุควรเกิดขึ้นในขณะนั้น

6) การถกเถียงทางสังคมและจริยธรรมในสถานการณ์หรือปัญหาที่ลำบาก ในช่วงการเรียนเป็นกลุ่ม ครูอาจให้โอกาสเด็กในการสร้างเหตุผลทางจริยธรรม โดยการถกเถียงและพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องสังคมและจริยธรรม เช่น หลังจากฟังนิทาน ครูอาจสนทนาถึงตัวละครว่าเป็นอย่างไร เนื้อหาเป็นอย่างไร เพื่อ 1) เด็กจะได้คิดถึงปัญหาที่ลำบาก หรือปัญหาทั้ง 2 ด้าน 2) เด็กเข้าใจถึงตัวละครในนิทานว่ารู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่เกิดขึ้น 3) เด็กได้คิดในหลาย ๆ แง่มุมต่าง ๆ กันไป

7) ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา (Conflict and its Resolution) ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งในห้องเรียน เป็นโอกาสดีในการที่ครูจะช่วยในการส่งเสริมให้เด็กรู้จักเข้าใจความคิดของผู้อื่น ครูควรยืนยันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นให้เด็กได้เข้าใจและช่วยให้เด็กได้พูดถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้น และความต้องการ รวมทั้งรับฟังความเห็นของเพื่อน โดยครูให้เด็กเป็นผู้นำในการแสดงความคิดเห็น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

8) ช่วงเวลาทำความสะอาด (Clean – up – Time) การทำความสะอาดในที่นั้นหมายถึง การฝึกให้เด็กเก็บของใช้ของเล่น และทำความสะอาดในบริเวณที่เด็กใช้ทำกิจกรรมเพื่อให้เด็กพัฒนาจริยธรรมที่จำเป็นและความรับผิดชอบ รวมทั้งพัฒนาการมีระเบียบวินัยในตนเอง

จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการส่งเสริมความรู้สึกทางจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับการรักษาความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน

จุดมุ่งหมายที่สองในการส่งเสริมความรู้สึกแบ่งปันความรับผิดชอบในการทำความสะอาดห้องเรียน คือ ความรู้สึกถึงจริยธรรมที่จำเป็นในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกส่วนบุคคลและกลุ่ม

จุดมุ่งหมายสุดท้ายคือ การส่งเสริมจริยธรรมในตนเองของเด็กภายใต้จุดมุ่งหมายอื่นๆ

9) ช่วงรับประทานอาหาร (Lunch Time) ช่วงรับประทานอาหารเป็นช่วงเวลาพิเศษสำหรับเด็กที่ได้ผ่อนคลาย โดยการแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อน จุดมุ่งหมายช่วงเวลาอาหาร คือเด็กได้ทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ระหว่างนั้นก็สนุกสนานในการแบ่งปันประสบการณ์กับครูและเพื่อน โดยการรับประทานอาหารและคุยกันเบา ๆ

แนวทางคือ

1. จัดการรับประทานอาหารให้เป็นเวลา
2. ให้เด็กได้นั่งกับเพื่อนที่ต้องการนั่งด้วย
3. ช่วยเด็กเมื่อจำเป็น ในการรับประทานอาหาร
4. เตือนให้เด็กรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ สะอาด และรับประทานอาหารให้เป็นกิจวัตร
5. ให้เวลารับประทานอาหารให้พอเพียง และช่วยเด็กในการสิ้นสุดเวลาของการรับประทานอาหาร
6. สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
7. ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำความสะอาด
8. ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำความสะอาด
9. ช่วงต่อของเวลาในการนอน หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ปล่อยให้เด็กที่ทานเสร็จก่อนลุกไปก่อน ไม่ต้องรอเพื่อน เด็กจะได้ไปทำสิ่งอื่น ๆ ในช่วงเวลานี้

10) ช่วงเวลานอนหลับพักผ่อน (Nap Time/Rest Time)

ข้อแนะนำ ได้แก่

1. ช่วงเวลานอนควรเป็นช่วงเวลาที่เงียบสงบ
2. ทำให้เกิดบรรยากาศของการนอนหรือสิ่งแวดล้อมที่สะดวกสบาย
3. เมื่อถึงเวลานอนอาจมีการทำกิจกรรมที่แสดงให้เด็กรู้ว่าถึงเวลานอนแล้ว เช่น อาจมีการสวดมนต์ เล่านิทานก่อนนอน เปิดเพลง หรือลูบหลังให้เด็กนอน
4. ให้ความสำคัญในเรื่องเด็กต้องการนอนหลับพักผ่อน เพื่อสุขภาพที่ดีและมีความสุข
5. ให้ความสำคัญต่อเด็กที่นอนหลับยาก บอกเด็กให้รู้ว่าครูเข้าใจ
6. เคารพจิตใจและความรู้สึกของเด็ก อาจให้เด็กเล็ก ๆ นำผ้าห่มที่เด็กติดมานอนด้วย
7. มีทัศนคติที่ว่าครูต้องอยู่คอยดูแลเด็กให้นอนหลับพักผ่อน หน้าที่ของครูคือช่วยให้เด็กพักผ่อน

8. ใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นเวลานอนเป็นเหมือนโอกาสที่จะช่วยเด็กในการมีทัศนคติต่อผู้อื่น เช่น ครูเตือนให้เด็กเงียบจะได้ไม่รบกวนผู้อื่น
(Rheta De Varies. 1995 : 4 – 13 ; 1996 : 1, 4 , 7)

สภาพห้องเรียนที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้

สภาพห้องเรียนที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้จะมีความแตกต่างจากห้องเรียนปกติ คือ ครูมักมีบทบาทที่เปลี่ยนไป และมีการเรียนการสอนเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาจากการลงมือทำกิจกรรมของนักเรียนก่อให้เกิดความคิด ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของเด็ก

การสอนแบบดั้งเดิมและการสอนแบบสร้างองค์ความรู้มีความแตกต่างกันอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน การสอนแบบการสร้างองค์ความรู้จะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนและเด็กได้รับความรู้ รวมทั้งมีการสร้างองค์ความรู้จากภายในตัวเด็กเอง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางการสอนแบบดั้งเดิมและแบบการสร้างองค์ความรู้

แบบดั้งเดิม	แบบการสร้างองค์ความรู้
- ครูเป็นศูนย์กลางในการนำเสนอการเรียน	- นักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- ครูเป็นผู้สั่งการนักเรียน	- ครูเป็นผู้สนับสนุนนักเรียนในการเรียน
- ครูต้องการคำตอบที่ถูกต้องที่สุด	- ครูต้องการความคิดหลากหลาย
- การเรียนตามบทเรียนที่กำหนด	- การเรียนโดยให้นักเรียนหาข้อมูลและเรียนรู้ด้วยการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ
- การเรียนด้วยการท่องจำ	- การเรียนด้วยความคิดที่หลากหลายก่อให้เกิดความเข้าใจและความจำ
- การเรียนแบบแข่งขันหรือต่างคนต่างเรียน	- การเรียนจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและร่วมมือกับผู้อื่นในการเรียนรู้
- การประเมินผลจากการสอบ	- การประเมินผลหลากหลายรูปแบบ เช่น แฟ้ม สะสมงาน การบันทึก ภาพถ่าย ฯลฯ

การสร้างองค์ความรู้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เสริมสร้างเหตุผลและจริยธรรม เป็นการปลูกฝังความคาดหวังในสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้ที่เป็นคนสำคัญในการเรียนคือ เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม ก่อให้เกิดพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญา ความรู้ต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของเด็กเอง โดยการนำข้อมูลใหม่มาปรับเปลี่ยน

ให้เข้ากับข้อมูลเดิม หรือความรู้ที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งนำประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมนำมาเป็นเกณฑ์ช่วยในการตัดสินใจ ความรู้และความเชื่อของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ประเพณี ซึ่งเป็นบริบทสังคมที่เด็กได้พบเห็น สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินใจ รวมทั้งเป็นการใช้ข้อมูลในการสร้างแนวคิดใหม่ ซึ่งเด็กที่เรียนตามแนวการสร้างองค์ความรู้นี้เรียนจากความเข้าใจ ความเข้าใจแตกต่างจากความเชื่อโดยสิ้นเชิง และความเชื่ออาจมีผลโดยตรงต่อการสร้างแนวคิดหรือการเรียนรู้ การที่เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูเป็นผู้สนับสนุนจะช่วยให้เด็กสร้างองค์ความรู้ในตนเอง ครูเป็นผู้สอดแทรกช่วยวางแผนการสร้างองค์ความรู้ในด้านการเรียนวิทยาศาสตร์ ครูอาจใช้การเรียนรู้ด้วยการสืบหาและการเรียนรู้ด้วยการร่วมมือ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 131 – 132) นอกจากครูแล้วเพื่อน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้

คำถามท้ายบท

1. การสร้างองค์ความรู้คืออะไร
2. การสร้างองค์ความรู้มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสร้างองค์ความรู้มีแนวคิดมาจากใครบ้าง ได้แก่อะไรบ้าง

กิจกรรมท้ายบท

ฝึกจัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิคการสร้างองค์ความรู้

- กิจกรรมการเรียน
- ข้อตกลงในห้องเรียน หรือข้อตกลงต่าง ๆ
- การแก้ปัญหาและความขัดแย้งจากเรื่องที่แต่งหรือประสบการณ์ที่พบ

บทที่ 7

การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ / สโคป (High/Scope)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป
2. เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป
3. เพื่อทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป
4. เพื่อทราบแนวทางและหลักการในการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป

เค้าโครงเนื้อหา

7.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป

7.2 ประวัติความเป็นมาของการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป

7.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป

7.4 แนวทางและหลักการในการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป

บทที่ 7
การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ / สโคป (High/Scope)

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมจึงมีความหลากหลาย การจัดการศึกษา คือ ทางที่จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง และประสบความสำเร็จได้สูงสุดในชีวิต ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล นอกจากนี้การศึกษายังช่วยให้มนุษย์เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นได้ดีอีกด้วย การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในอเมริกา

ในสมัยประธานาธิบดีเคเนดี้ ได้เริ่มมีการจัดโครงการเฮดสตาร์ท (Head Start) ซึ่งเป็นโครงการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่ยากจนเพื่อที่จะได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม และช่วยเด็กให้เจริญเติบโตขึ้นมาโดยพบกับความสำเร็จในชีวิต รู้จักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และทำผิดในสังคมน้อยที่สุด นักการศึกษาหลาย ๆ ท่านในอเมริกาได้จัดโครงการต่าง ๆ ในด้านการศึกษาเพื่อหาวิธีการสอนที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับเด็ก มีการทดลองสอนและทำวิจัยประกอบ ซึ่งไฮ/สโคป ก็เป็นหนึ่งในโครงการของเฮดสตาร์ท ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถพัฒนาเด็กได้ดีในทุกด้าน

ความหมายและความสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนแบบไฮ/สโคป เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ เด็กเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จากการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ และการเล่นที่หลากหลาย โดยครูจัดสื่อและกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย พัฒนาการและความสนใจของเด็ก การแก้ปัญหาในห้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ หลักการที่สำคัญคือเด็กได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับประสบการณ์หลัก โดยการวางแผนการสิ่งที่เด็กต้องการจะทำ ลงมือทำกิจกรรมและสนทนาถึงผลงานของตนเองกับเพื่อน การสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูในห้องเรียนเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ทางภาษา สังคมให้กับเด็ก ครูเป็นเพียงผู้จัดสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมการเรียน สนับสนุนการเรียนของเด็ก สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน และประเมินผลการเรียนของเด็กจากการสังเกต บันทึกสั้น รวมทั้งการใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมินผลงานของเด็ก

ประวัติความเป็นมา

การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป เริ่มจาก ดร.เดวิด ไวคาร์ท (Dr. David Weikart) ประธานมูลนิธิวิจัยการศึกษา ไฮ/สโคป (High / Scope Education Research Foundation) เป็นผู้ริเริ่มและร่วมกับคณะได้แก่ แมรี่ โฮแมน (Mary Hohmann) และ ดร.แลรี่ ซไวฮาร์ด (Dr.Larry Schweinhart) ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และจัดประสบการณ์การเรียนประกอบในการวิจัยเปรียบเทียบเด็ก 3 กลุ่มในโครงการ เพอซี่ พรี สคูล (Perry Preschool Project) เริ่มในปี 2505 โดยจัดประสบการณ์การเรียนเป็น 3 วิธี ได้แก่ การสอนจากครูโดยตรง (Direct instruction) เนอร์สเซอรี่ แบบดั้งเดิม (Traditional Nursery) และการจัดประสบการณ์โปรแกรมไฮ/สโคป แล้วทำการศึกษาติดตามเด็กที่ได้รับการเรียนการสอนทั้ง 3 กลุ่ม ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนกระทั่งเด็กมีอายุ 29 ปี พบว่ากลุ่มที่ได้รับประสบการณ์โปรแกรมไฮ/สโคป มีปัญหาพฤติกรรมทางสังคมและอารมณ์

เช่น การถูกจับข้อหาลักขโมย ทำร้ายผู้อื่น มีความบกพร่องทางอารมณ์และล้มเหลวในชีวิตน้อยกว่าอีก 2 กลุ่ม ดังนั้นโปรแกรมนี้จึงพิสูจน์ได้ว่าช่วยป้องกันอาชญากรรม เพิ่มพูนความสำเร็จทางการศึกษาและผลผลิตตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายก. 2543 : 3 ; อ้างอิงจาก Weikart and others. 1978 และ Schweihhart. 1988 และ 1997)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป

การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป เป็นการนำแนวคิดหรือทฤษฎีของนักการศึกษา 4 ท่านนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนแบบไฮ/สโคป ได้แก่

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ของเพียเจต์ (Piaget) ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ พัฒนาการทางสติปัญญาเกิดขึ้นตลอดเวลาและเกิดจากการกระตุ้นภายใน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือกระทำควรมีการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี เด็กเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดให้โดยจัดเป็นศูนย์การเรียนเพื่อให้เด็กได้ลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ (Stage of Phychosocial Development) ของ อีริกสัน (Erickson) ในเรื่องการให้โอกาสเด็กเป็นผู้คิดริเริ่ม ในการทำสิ่งต่าง ๆ ของเด็กวัย 4 – 7 ปี ในการเล่นหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนอย่างอิสระ

3. ทฤษฎีของไวก๊อตสกี้ (Vygotsky) ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา และการใช้ภาษา เป็นต้น

4. ทฤษฎีของจอห์น ดิวอี้ (Dewey) การเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by Doing) และการเน้นเด็กเป็นสำคัญในการเรียน

จุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์ การสอนแบบไฮ/สโคป

เน้นถึงการส่งเสริมเด็ก 3 ประการ คือ

1. เด็กได้รับการชักนำในสิ่งที่เขาคิดและสนใจ ได้แก่
   - เด็กเรียนรู้วิธีตัดสินใจ
   - การอธิบายและการแก้ปัญหา
   - การฝึกฝนระเบียบวินัยในตนเอง
   - เด็กได้รับการพัฒนาในด้านที่เด็กสนใจ
2. เด็กได้รับการฝึกฝนในด้านสติปัญญาและความสามารถของร่างกาย เช่น
   - พัฒนาการทางภาษา การพูด เขียน แสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ
   - การเรียนรู้และใช้เหตุผลเกี่ยวกับคณิตศาสตร์
   - การมีประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และกิจกรรมเข้าจังหวะ ฯลฯ
3. เด็กประสบความสำเร็จในชีวิตและรู้จักดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามในเรื่องต่อไป

- การทำงาน
- การเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น รวมทั้งการพูด การเงียบ งานศิลปะและงานกราฟฟิค
- การเปิดใจรับความเห็นคุณค่าและพฤติกรรมของผู้อื่น

การจัดการเรียนการสอนแบบไฮ/สโคป

วงล้อแห่งการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบไฮ/สโคป

การจัดการเรียนการสอนแบบไฮ/สโคป เรียกอีกชื่อว่า วงล้อแห่งการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 6 ประการในการจัดการสอน ได้แก่

1. การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ
2. ประสบการณ์หลัก

3. ตารางกิจวัตรประจำวัน
4. การจัดห้องเรียน
5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน
6. การประเมินผล

การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

หลักการที่สำคัญของไฮ/สโคป ในระดับปฐมวัย คือ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ โดยมุ่งเน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการเล่นและการทำกิจกรรม ซึ่งเหมาะสมกับวัยพัฒนาการและความสนใจของนักเรียน นักเรียนได้สัมผัส ลงมือกระทำ เลือกทำในสิ่งที่ตนเองสนใจผ่านวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย สร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ซึ่งความคิดและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง องค์ประกอบการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ที่ครูควรคำนึงในการจัดประสบการณ์การสอนตามแนวไฮ/สโคป ได้แก่

1. การเลือกและตัดสินใจ การที่นักเรียนมีโอกาสเลือกและตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของตนเองจะทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เด็กเต็มใจสนใจ และตั้งใจที่จะทำกิจกรรม จะทำให้เด็กสนุกกับการทำกิจกรรมและทำกิจกรรมที่ตนเองเลือกทำได้ดีกว่ากิจกรรมที่ผู้ใหญ่บังคับ ครูควรคำนึงถึงความสำคัญของการเลือกและตัดสินใจทำกิจกรรม โดยจัดให้นักเรียนมีอิสระที่จะเลือกตลอดทั้งวัน รวมทั้งขณะที่ปฏิบัติกิจวัตประจำวัน ไม่ใช่ให้โอกาสเฉพาะในเวลาเล่นเสรีเท่านั้น

2. วัสดุอุปกรณ์ ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจ หลากหลาย เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของนักเรียน มีการจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบ สะดวกต่อการนำมาใช้และเก็บ วัสดุอุปกรณ์ควรมีจำนวนเพียงพอสำหรับนักเรียน ครูให้โอกาสนักเรียนในการนำวัสดุอุปกรณ์มาใช้ได้อย่างอิสระ นักเรียนได้เชื่อมโยงความคิดและการกระทำต่าง ๆ ตลอดจนเรียนรู้ในเรื่องความสัมพันธ์และมีโอกาสในการแก้ปัญหามากขึ้น

3. การเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 นักเรียนลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยการสำรวจและกระทำกับวัตถุโดยตรง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต นักเรียนได้คุ้นเคยกับวัตถุ และสร้างองค์ความรู้โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่และความรู้เดิม ครูมีบทบาทในการสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้และลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้ค้นพบความสัมพันธ์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4. การใช้ภาษาของนักเรียน ภาษาจากการใช้ในชีวิตประจำวันรวมทั้งการฟังพูดอ่านเขียนเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงประสบการณ์และความเข้าใจของนักเรียน ในการเรียนแบบลงมือกระทำ เด็กได้พูดวางแผนในสิ่งที่ตนเองสนใจจะทำ หลังจากที่เด็กลงมือกระทำ ครูและเพื่อนจะรับฟังความคิดเห็นของเด็ก เด็กได้ใช้ภาษาอย่างอิสระในการแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านการคิดและพัฒนาการในด้านความเชื่อมั่นในตนเองควบคู่กันไป

5. การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ และเล่น ครูมีหน้าที่สนับสนุนให้นักเรียนคิด การคิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ คิดวางแผนเป็นการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียน

ครูมีหน้าที่คอยสนับสนุนชี้แนะและให้โอกาสเด็ก รวมทั้งวางแผนการจัดประสบการณ์และจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนอีกด้วย

การจัดประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญเปรียบเสมือนคู่มือหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็ก ซึ่งครูควรคำนึงถึงในการจัดประสบการณ์การสอนตามแนวไฮ/สโคป เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือขณะที่เด็กลงมือทำกิจกรรม ครูสังเกตจากคำพูดและการกระทำของเด็กและนำมาเปรียบเทียบประเมินในประสบการณ์สำคัญว่าเด็กได้รับอะไรบ้าง เช่น เด็กวาดบ้านและบรรยายให้เพื่อนฟัง จะอยู่ในประสบการณ์สำคัญด้านการนำเสนอสิ่งที่สร้างสรรค์ ด้านภาษา และด้านการริเริ่มและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ฯลฯ เป็นต้น

ประสบการณ์สำคัญ ได้แก่

1. การนำเสนอถึงสิ่งที่สร้างสรรค์ (Creative Representation)
   - การรู้จักสิ่งต่าง ๆ และสามารถชี้บ่งได้โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมอง สัมผัส ฟัง ชิมรส และดมกลิ่น
   - การเชื่อมโยงระหว่าง สถานที่ และสิ่งของไปยังแบบโครงสร้างหุ่นจำลอง รูปภาพ และถ่ายภาพ
   - การแสดงบทบาทสมมติ
   - การสร้างแบบจำลองโดยการปั้น ต่อบล็อก และวัสดุอื่น ๆ
   - การวาดภาพและระบายสี
2. ด้านภาษา (Language)
   - การสื่อความหมายโดยการฟัง พูดและเขียน
   - การเล่าประสบการณ์ที่มีความหมายของตนเองให้ผู้อื่นฟัง
   - การอธิบายหรือบรรยายถึงสิ่งของ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์กัน
   - การสนุกกับภาษาจากการฟังนิทาน เทพนิยาย การแต่งนิทาน ท่องกลอนและคำคล้องจอง
   - การเขียนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การวาดภาพ การขีดเขียน เขียนในลักษณะเริ่มเป็นตัวหนังสือ การคิดสะกดคำ และการเขียนธรรมดา
   - การเขียนเรื่องราวตามคำบอกของเด็ก
3. การริเริ่มและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Initiative & Social Representations)
   - การมีโอกาสเลือก การแสดงความคิดในการวางแผนและตัดสินใจ
   - การแก้ปัญหาในการเล่น
   - การดูแลความต้องการของตนเองและผู้อื่น
   - การแสดงความรู้สึกด้วยการพูด
   - การรับรู้ที่ไวต่อความรู้สึก ความสนใจ ความต้องการและความจำเป็นของผู้อื่น
   - การสร้างความสัมพันธ์กับเด็กอื่นและผู้ใหญ่

- การสร้างประสบการณ์จากการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- การมีประสบการณ์และการแก้ไขสิ่งที่ขัดแย้งทางสังคม

4. การเคลื่อนไหว (Movement)
   - การเคลื่อนไหวร่างกายอยู่กับที่ (การวิ่ง การบิด การโยกตัว การแกว่างแขน)
   - การเคลื่อนไหวโดยการเคลื่อนที่ไปมา (การวิ่ง กระโดด เขย่ง ก้าวกระโดด ย่ำเท้า และปีนป่าย)
   - การเคลื่อนไหววัตถุ เช่น การโยนลูกบอล การเทน้ำ
   - การเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์
   - การเคลื่อนไหวตามทิศทาง (Direction) เช่น หันซ้าย หันขวา
   - การรู้จักจังหวะและแสดงออกตามจังหวะอย่างสม่ำเสมอ
   - การเคลื่อนไหวเป็นชุดตามจังหวะทั่วไป
5. ดนตรี (Music)
   - การเคลื่อนไหวตามเสียงดนตรี
   - การสำรวจและบอกเสียงที่ได้ยินว่าคือเสียงอะไร
   - การแสดงออกเมื่อได้ยินเสียงเพลง
   - การสร้างทำนองเพลง
   - การร้องเพลง
   - การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ
6. การจำแนกประเภท (Classification)
   - การสำรวจและอธิบายถึงความเหมือน ความต่าง และคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ
   - การจำแนกและอธิบายรูปทรงต่าง ๆ
   - การแบ่งกลุ่ม แยกประเภท และการจับคู่
   - การบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในหลายวิธี
   - การรู้จักลักษณะหรือคุณสมบัติสิ่งต่าง ๆ มากกว่า 1 ลักษณะ
   - การจำแนกในบางส่วนและทั้งหมด
   - การอธิบายคุณลักษณะในบางอย่างที่จัดประเภทไม่ได้
7. การเรียงลำดับ (Seriation)
   - การเปรียบเทียบคุณลักษณะ (ยาว - สั้น, ใหญ่ - เล็ก)
   - การเรียงลำดับสิ่งต่างๆ (อนุกรม) และอธิบายถึงความสัมพันธ์ (ใหญ่ / ใหญ่กว่า / ใหญ่ที่สุด, สีแดง / สีขาว / สีแดง / สีขาว)
   - การจับคู่ตามประเภทของกลุ่มให้เหมาะสม (ถ้วยขนาดเล็ก - จานรองขนาดเล็ก, ถ้วยขนาดกลาง - จานรองขนาดกลาง, ถ้วยขนาดใหญ่ - จานรองขนาดใหญ่)
8. จำนวน (Number)
   - การเปรียบเทียบระหว่างจำนวน 2 จำนวน (มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน)
   - การจับคู่

- การนับจำนวน

9. พื้นที่ (Space)
   - การเติม ตวง บรรจุ ทำให้เต็ม และเทออก
   - การประกอบชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน และแยกออก (Jigsaw, Lego)
   - การเปลี่ยนแยกรูปร่างและจัดรูปร่างของสิ่งต่าง ๆ ในระยะที่ต่างกัน
   - การมีประสบการณ์เกี่ยวกับทิศทาง ตำแหน่งและระยะทางแล้วอธิบาย
   - การจัดรายละเอียดและมิติของภาพจาก การวาดภาพ รูปภาพ และภาพถ่าย เพื่อให้ภาพได้สัดส่วน
10. เวลา (Time)
   - การเริ่มและหยุดการกระทำ การเคลื่อนไหวในจังหวะต่าง ๆ
   - การมีประสบการณ์และการเปรียบเทียบช่วงเวลา
   - การคาดคะเน การจดจำ และการอธิบายเหตุการณ์ตามลำดับ
   - การมีประสบการณ์ และอธิบายการเคลื่อนไหวในอัตราจังหวะต่าง ๆ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

ในการเรียนรู้แบบการกระทำนั้นครูมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียน ครูที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนจะช่วยให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน บรรยากาศในการเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่น นักเรียนรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ทำให้นักเรียนรู้สึกกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด และกล้าที่จะปรึกษาพูดคุยกับครู ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ตอบคำถาม ฯลฯ

ปัจจัยสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์ ได้แก่

1. ความไว้วางใจ (Trust)
2. การพึ่งพาตนเอง (Autonomy)
3. ความคิดริเริ่ม (Initiative)
4. การร่วมรับความรู้สึกผู้อื่น (Empathy)
5. ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self - confidence)

(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 5)

หน้าที่ของครูในห้องเรียน ได้แก่

1. ให้โอกาสนักเรียนในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก
2. สังเกตนักเรียนเป็นรายบุคคลและจดบันทึกถึงพัฒนาการ คำพูด การทำงานของนักเรียน ปัญหาและการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ฯลฯ
3. อธิบายโต้ตอบให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหา
4. การสนับสนุนการเรียนรู้รายบุคคล สังเกตความสามารถพิเศษของเด็กแต่ละคน

ประสานกับผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคน

5. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนอย่างแท้จริง

6. เข้าใจนักเรียนแต่ละคนถึงความสามารถ พัฒนาการ และปัญหา

7. แนะนำสิ่งต่าง ๆ กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ ความรู้แนวทางต่าง ๆ ให้กับนักเรียน

8. จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแนวทางไฮ/สโคป จัดให้เป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

9. เตรียมอุปกรณ์และสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน

10. พัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น เรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ศึกษานักเรียน ฯลฯ

11. ครูใช้คำพูดและท่าทางในแง่บวกกับนักเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนในแง่บวกโดยครูใช้วิธีการยกย่องชมเชย และให้รางวัลนักเรียน

12. ครูวางแผนการทำงานเป็นกลุ่ม ปรึกษาและร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอน ฯลฯ

13. ส่งเสริมการเล่นเพื่อการเรียนรู้

14. เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักเรียนเกิดขึ้น ครูควรรับฟังความรู้สึกของนักเรียน โดยให้นักเรียนสองฝ่ายได้มีโอกาสได้ชี้แจงและครูแก้ไขปัญหาอย่างยุติธรรม

การจัดห้องเรียน

การจัดห้องเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ ควรคำนึงถึงความมีระเบียบสวยงาม น่าอยู่ตลอดจนเหมาะสมกับวัยและขนาดของนักเรียนในชั้น รวมทั้งคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

หลักการที่สำคัญ คือ

1. จัดมุมกิจกรรมอย่างน้อย 5 มุม ได้แก่ มุมศิลปะ มุมบ้าน มุมไม้บล็อก มุมของเล่น มุมหนังสือ และมุมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

2. จัดอุปกรณ์และสิ่งของที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน

3. กำหนดการแบ่งมุมในห้องเรียนอย่างชัดเจน

4. จัดทำภาพสัญลักษณ์ประกอบคำเพื่อสะดวกในการนำอุปกรณ์มาใช้และเก็บอุปกรณ์ให้ถูกที่

วิธีการจัดห้องเรียน

1. ศึกษาหาความรู้ในการจัดห้องเรียนจากการอบรมการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป การอ่านหนังสือและเยี่ยมชมโรงเรียนที่จัดประสบการณ์สอนแบบไฮ/สโคป

2. นำความรู้มาถ่ายทอดให้เพื่อร่วมงานได้เข้าใจการจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป โดยการบรรยายให้เพื่อนร่วมงานทั้งถึงวิธีการและแนวทางในการจัด ประสบการณ์ การสอนแบบไฮ/สโคป ตลอดได้นำเอกสารและหนังสือต่าง ๆ มาให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษา

3. วางแผนในการจัดห้องเรียนกับผู้ร่วมงาน คือ

1) วางแผนว่าควรมีมุมอะไรบ้างในแต่ละห้อง

2) วางแผนว่าควรจัดมุมแต่ละมุมไว้บริเวณใดในห้อง โดยคำนึง

- การแบ่งมุมต่าง ๆ อย่างชัดเจน
- มุมหนังสือควรอยู่ในที่เงียบสงบ ห่างจากมุมเสียงดัง เช่น มุมบ้าน มุมของเล่น มุมไม้บล็อก
- มุมศิลปะและประดิษฐ์ควรอยู่ใกล้อ่างน้ำ
- มุมคอมพิวเตอร์อยู่ใกล้ปลั๊กไฟ และตั้งคอมพิวเตอร์ให้ใกล้กัน เพื่อสะดวกในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ร่วมกัน
- มุมบ้านควรกว้างขวางเนื่องจากมีอุปกรณ์หลากหลาย
- ตู้และของใช้จัดอยู่ในระดับสายตาของนักเรียน

3) วางแผนจัดมุมต่าง ๆ ในห้องเรียนแบ่งเป็น 5 ส่วน

- พื้นที่เก็บของใช้ส่วนตัวของนักเรียน ได้แก่ ตู้ช่องของนักเรียน
- พื้นที่กิจกรรมกลุ่มใหญ่ เพื่อฟังนิทาน ร้องเพลง กิจกรรม เคลื่อนไหว หรือกิจกรรมที่ทำร่วมกันทั้งชั้น
- พื้นที่กิจกรรมกลุ่มย่อย ได้จัดเป็นโต๊ะสำหรับทำกิจกรรมกลุ่มย่อย สำหรับนักเรียน 5 - 6 คน รวม 10 กลุ่ม
- พื้นที่สำหรับมุมกิจกรรมหลัก 6 มุม ได้แก่ มุมศิลปะ และประดิษฐ์ มุมหนังสือ มุมไม้บล็อก มุมบ้าน มุมของเล่น และมุมคอมพิวเตอร์
- พื้นที่เก็บของใช้ของครู ได้แก่ โต๊ะทำงานครู ตู้เก็บอุปกรณ์ และสื่อการสอน

วัสดุอุปกรณ์ ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์หลากหลาย เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก สนับสนุนในการเรียนรู้ด้วยการกระทำ เตรียมทั้งสื่อ 2 มิติ และ 3 มิติ สะท้อนถึงระสบการณ์ วัฒนธรรม กิจวัตรประจำวันของเด็กตลอดจนความเป็นมนุษย์ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับอาชีพเช่น เครื่องมือช่างไม้ เครื่องมือหมอ

นอกจากนี้วัสดุอุปกรณ์ควรนำการเรียนรู้จากรูปธรรมไปสู่นามธรรมมีทั้งของจริง ของจำลอง ภาพถ่าย ฯลฯ ซึ่งควรสะอาดและปลอดภัยในการนำมาใช้

ครูจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับมุม โดยแบ่งมุมเป็น 7 มุม ดังต่อไปนี้

1) มุมศิลปะ

ครูจัดเตรียมอุปกรณ์ในการทำศิลปะ ได้แก่

- กระดาษชนิดต่าง ๆ เช่น กระดาษขาว กระดาษสี กระดาษหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ฯลฯ
- สีชนิดต่าง ๆ เช่น สีไม้ สีเทียน สีชอล์ก สีน้ำ ฯลฯ
- วัสดุที่ใช้ประกอบการประดิษฐ์ เช่น ไหมพรม ลวดกำมะหยี่ จานกระดาษ ฯลฯ
- วัสดุที่ใช้ในการปั้น เช่น แป้งปั้น ดินน้ำมัน ดินเหนียว ฯลฯ
- วัสดุเหลือใช้ เช่น ถ้วยกระดาษ ไม้ไอศกรีม กล่องต่าง ๆ

- อื่น ๆ เช่น กาว กรรไกร ไม้บรรทัด พู่กัน จานสี ถ้วยน้ำ ดินสอ ฯลฯ

2) มุมบ้าน

มุมบ้าน เป็นมุมแห่งจินตนาการและบทบาทสมมติ เป็นมุมที่นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในมุมนี้ มุมบ้านเป็นมุมที่จำลองการใช้ชีวิตประจำวันให้นักเรียนเลือกนำมาใช้เล่นบทบาทสมมติ โดยอุปกรณ์ต่าง ๆ แบ่งเป็น

- เครื่องครัว ได้แก่ จาน ชาม ช้อนส้อมจำลอง หม้อ กระทะ ครก เขียง เตา ผัก ผลไม้จำลอง โต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ
- เครื่องมือหมอ ได้แก่ เสื้อคลุมหมอ หูฟัง ปากคีบพลาสติก หลอดฉีดยาจำลอง ตุ๊กตา ฯลฯ
- เครื่องมือช่างจำลอง ชุดพลาสติก ได้แก่ ค้อน คีม เลื่อย ฯลฯ
- อุปกรณ์ประกอบการแต่งตัว เช่น เตารีดจำลอง แท่นรองรีดผ้าขนาดเล็ก เสื้อต่าง ๆ ฯลฯ

3) มุมของเล่น

เป็นมุมที่นักเรียนชายส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นพิเศษเนื่องจากมีของเล่นหลากหลายจัดไว้ให้นักเรียนได้สัมผัส แยกออกและประกอบเข้า นอกจากนี้ยังรวมถึงเกมการศึกษาต่าง ๆ โดยจัดแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1. พลาสติก ตัวต่อต่าง ๆ ได้แก่ เลโก้ ลาซี ฯลฯ
2. เกมการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ เกมโดมิโน เกมจับคู่ภาพต่าง ๆ เกมต่อภาพ เกมเรียงลำดับ ฯลฯ
3. ของเล่นสัมผัส เช่น ที่ร้อยต่าง ๆ

4) มุมไม้บล็อก

เป็นมุมที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์จากผลงานของนักเรียน นักเรียนนำไม้บล็อกมาต่อเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการ อุปกรณ์ในมุมนี้ได้แก่ ไม้บล็อกขนาดใหญ่ ไม้บล็อกเล็ก และไม้บล็อกเป็นรูปทรงและสีต่าง ๆ

5) มุมคอมพิวเตอร์

จัดไว้ให้นักเรียนได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากสื่อวัสดุที่ทันสมัย ซึ่งโปรแกรมที่นำมาใช้ได้แก่ Playroom Kids Pix Clayonla

6) มุมหนังสือ

ในมุมนี้ครูได้เตรียมหนังสือนิทานต่าง ๆ ประกอบเนื้อเรื่องตามหน่วยการสอนระยะยาว โดยมีการสลับเปลี่ยนหมุนเวียนหนังสือในแต่ละอาทิตย์ หนังสือเหมาะกับวัยและความสนใจของนักเรียนมีหลากหลายประเภท จัดบรรยากาศอบอุ่นและสบายในการอ่านหนังสือ อุปกรณ์เช่นหุ่นต่าง ๆ หุ่นนิ้วมือ หุ่นชัก ฯลฯ ได้จัดเตรียมไว้เพื่อเสริมสร้างจินตนาการจากการอ่านและเล่นบทบาทสมมติของนักเรียน รวมทั้งมีอุปกรณ์การเขียนไว้ให้นักเรียนได้วาดภาพและบันทึกคำศัพท์ใหม่ที่น่าสนใจอีกด้วย

7) มุมวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เช่น เมล็ดพืช เปลือกหอย ต้นไม้ แว่นขยาย ภาพสัตว์ และพืช ฯลฯ การทดลองทางวิทยาศาสตร์เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำที่สำคัญของมุมนี้ เช่น การทดลองเรื่องจมลอยในอ่างน้ำ การทดลองเรื่องอากาศ ฯลฯ

วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ได้แก่ เครื่องชั่งน้ำหนัก ไม้วัด และแผ่นจำนวน - ตัวเลข ฯลฯ เพื่อนักเรียนได้ลงมือกระทำในการชั่ง ตวง วัด และนับลด นับเพิ่ม ฯลฯ ครูเตรียมอุปกรณ์การเรียนไว้ให้นักเรียนได้บันทึกผลการทดลอง และเรียนรู้จากการลงมือกระทำ

การจัดเก็บอุปกรณ์

ครูควรแนะนำมุมในห้อง อุปกรณ์ต่าง ๆ การนำมาใช้และเก็บคืนตามสัญลักษณ์ ป้ายบอก หรือจัดเก็บตามสิ่งของประเภทเดียวกัน หมวดหมู่เดียวกัน ซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้จัดไว้ระดับสายตาเด็ก แบ่งเป็น ประเภท เห็นชัดเจนมีป้ายบอก ซึ่งสะดวกในการนำมาใช้และเก็บคืน

แผนผังห้องเรียน

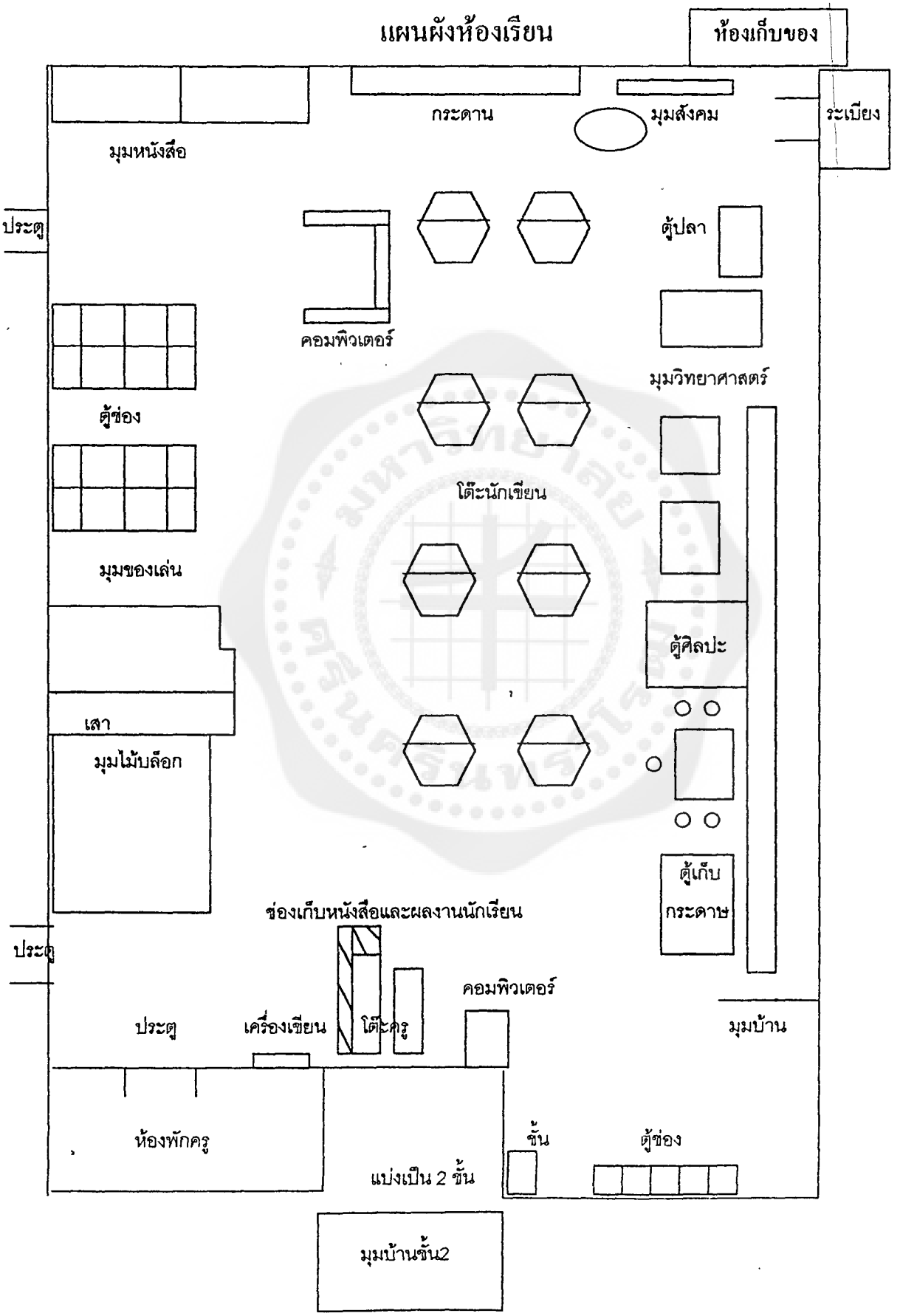

ตารางกิจวัตรประจำวัน

ตารางกิจวัตรประจำวันเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนทราบตารางเวลาในแต่ละวัน ซึ่งนักเรียนได้ทำอย่างสม่ำเสมอในแต่ละวัน โดยแบ่งเวลาดังนี้

วางแผน	10	นาที
กิจกรรมเล่นเสรี	40	นาที
เก็บของ	5	นาที
ทบทวน	10	นาที
กิจกรรมห้องเรียน	35	นาที

- **กิจกรรมกลุ่มใหญ่** เป็นช่วงที่นักเรียนทั้งหมดและครูทำกิจกรรมรวมกัน ได้แก่ การแบ่งปันข้อมูล ข่าวสารของโรงเรียนห้องเรียนและนักเรียน การร้องเพลง การเคลื่อนไหวและกิจกรรมเข้าจังหวะ การแสดงออกของนักเรียน การเล่าเรื่อง ฟังนิทาน ท่องคำคล้องจอง การเล่นเกม การเลือกหัวหน้าห้อง และหัวหน้ากลุ่ม ฯลฯ ซึ่งจะทำในช่วงอบรมเช้า หรืออบรมเย็น ซึ่งใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที
- **กิจกรรมเล่นเสรี** คือ กิจกรรมกลุ่ม 5 - 7 มุม ซึ่งครูได้เตรียมไว้สำหรับนักเรียนในการเลือกทำกิจกรรมตามอิสระจของกลุ่มทดลอง ได้แก่
- มุมบ้าน
  - มุมบ้าน
  - มุมไม้บล็อก
  - มุมหนังสือ
  - มุมศิลปะ
  - มุมคอมพิวเตอร์
  - มุมของเล่น
  - มุมวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

โดยครูจะกำหนดจำนวนวนนักเรียนในแต่ละมุมว่าควรมีจำนวนไม่เกิน 6 คน ในแต่ละมุมนักเรียนมีอิสระเลือกกิจกรรมวันละกี่มุมก็ได้แต่กลุ่มทดลองจะต้องมี การวางแผน ลงมือทำกิจกรรม เก็บของและทบทวน

การวางแผน

ให้โอกาสนักเรียนเลือกทำกิจกรรมที่ตนสนใจ โดยมีการวางแผนว่าวันนี้จะทำกิจกรรมอะไรบ้างที่ตนชอบทำ นักเรียนจะเล่าถึงจุดประสงค์และความต้องการของตนเองในการทำ กิจกรรมอย่างละเอียดทุกคน โดยออกมาพูดให้เพื่อนฟังถึงความต้องการของตนอาจสลับนักเรียนออกมาพูดหน้าชั้นอาจจะวันละ 5 - 8 คน การวางแผนเป็นการสนับสนุนความคิด การเลือก และตัดสินใจของนักเรียน เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเล่นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่จะสื่อความคิดออกมาเป็นคำพูดว่านักเรียนมีจุดประสงค์อะไร มีแผนงาน

ละเอียดชัดเจนแค่ไหน ซึ่งนักเรียนที่วางแผนงานได้ดีจะถ่ายทอดกระบวนการ วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเป้าหมาย หรือผลผลิตออกมาเป็นคำพูดที่ชัดเจน

ครูมีหน้าที่สนับสนุนการวางแผนของนักเรียน ให้โอกาสนักเรียนอธิบาย สังเกตนักเรียนและจดบันทึก นอกจากนี้ครูควรเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และประสบการณ์ในการทำกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในการวางแผน

การทำกิจกรรมเล่นเสรี

การทำกิจกรรมกลุ่มย่อย คือ ช่วงเวลาที่นักเรียนได้ลงมือกระทำหรือทำกิจกรรมตามที่ตนสนใจเล่น และทำกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย เพื่อได้เรียนรู้ถึงประสบการณ์สำคัญ

นักเรียนจะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ ตามความต้องการเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตนเองได้วางไว้ นักเรียนเลือกทำกิจกรรมในมุมที่ครูได้จัดเตรียมไว้อย่างสนุกสนานและเป็นธรรมชาติ โดยการสำรวจ ทดลอง สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ประดิษฐ์ ตลอดจนการเลียนแบบ ก่อให้เกิดผลงานของนักเรียนเองจากสิ่งประดิษฐ์ การกระทำ ภาพวาด หรือการบันทึก ในช่วงนี้นักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนโดยการพูดคุยหรือ เกิดความขัดแย้งกัน ซึ่งก่อให้เกิดพัฒนาการทางภาษา และพัฒนาการทางสังคม นักเรียนจะเรียนรู้ความต้องการของตนเอง ความต้องการของผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีการแบ่งปันและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ครูมีหน้าที่สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนรับฟังความคิดเห็น ช่วยสนับสนุน ให้โอกาสนักเรียนในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ค้นหา และสร้างประสบการณ์ตลอดจนจัดเตรียมบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนสังเกตนักเรียนและจดบันทึก เมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือก็พร้อมที่จะสนับสนุนนักเรียนให้คิดแก้ปัญหาเองก่อน หลังจากนั้นครูจึงค่อย ๆ แนะนำนักเรียนให้เกิดความคิด

ในช่วงทำกิจกรรมกลุ่มย่อยเป็นช่วงเวลาที่ดีในการสนับสนุนนักเรียนในช่วงของการทำงาน โดยครูสังเกตลักษณะการทำงานของนักเรียนแต่ละคน จัดเตรียมบริเวณการทำงานค้นหาสิ่งที่นักเรียนทำ ได้แก่ สภาพของการเล่น (เริ่ม กำลังทำ เปลี่ยนแปลงหรือเสร็จสมบูรณ์ตามแผนงาน) บริบททางสังคม (เล่นคนเดียวเป็นคู่ กลุ่ม) รูปแบบการเล่น (สำรวจ สร้างสรรค์ บทบาทสมมติ เกม) และประสบการณ์สำคัญ ครูสังเกตนักเรียนเพื่ออำนวยความสะดวก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการเล่นกับนักเรียน สนทนาและส่งเสริมการแก้ปัญหาของนักเรียน พิจารณาปฏิสัมพันธ์จากสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วบันทึกการสังเกตนักเรียน

การทบทวน

เป็นช่วงที่นักเรียนพูดถึงประสบการณ์ในการทำกิจกรรมที่ตนเองได้วางแผนและลงมือกระทำว่าตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตนเองได้วางแผนไว้หรือไม่บรรลุจุดประสงค์อย่างไร การดำเนินงานเป็นอย่างไรมีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ นักเรียนได้สะท้อนประสบการณ์และความคิดถ่ายทอดมาเป็นคำพูดของตนเองให้เพื่อได้มีส่วนรับรู้ถึงงานของตนเอง ความสำเร็จ หรือสิ่งที่ต้องแก่ไขปรับปรุง

ครูมีหน้าที่สนับสนุนให้นักเรียนถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองออกมาโดยใช้บทสนทนาที่สบาย ๆ ชักชวนให้นักเรียนแสดงออกโดยการพูดเสนอความคิดเห็นหรือทำท่าทางประกอบก็ได้

ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เพื่อนได้มีส่วนร่วมในการสนทนาโดย การซักถามในตอนท้ายถึงสิ่งที่เพื่อนสงสัยต้องการรู้เข้าใจ โดยครูมีหน้าที่จดบันทึกสิ่งต่าง ๆ นี้ลงไป

กิจกรรมของห้องเรียน

เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนทั้งห้องได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมกลุ่มใหญ่ เช่น การทำตามใบงาน การทำแบบฝึกหัด ฯลฯ

ตารางกิจวัตรประจำวัน

- การจัดตารางกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่
- ช่วงเข้าเรียนและอบรม
- กิจกรรมพิเศษ
- พักรับประทานของว่างเช้า
- กิจกรรมใหญ่
- กิจกรรมวางแผน ปฏิบัติ และทบทวน
- กิจกรรมย่อย
- รับประทานอาหารกลางวัน
- กิจกรรมกลางแจ้ง
- ฟังนิทาน / เพลง และนอนกลางวัน
- กิจกรรมก่อนกลับบ้าน
  (ฟังเพื่อนเล่านิทาน เพลง และอาจารย์บอกการบ้าน)

การประเมินผล

การประเมินผลให้ห้องเรียน ได้แก่

- บันทึกสั้น ครูบันทึกคำพูด ท่าทาง ผลงาน พัฒนาการ ความคิด และการแก้ปัญหาของนักเรียนในขณะที่นักเรียน ทำกิจกรรมกลุ่มย่อย โดยบันทึกนักเรียนวันละ 5 คนเป็นรายบุคคล
- แฟ้มสะสมงาน ผลงานของนักเรียนในห้องจะไว้ใช้ประเมินพัฒนาการของนักเรียนว่ามีความก้าวหน้าแค่ไหน มีจุดใดที่นักเรียนต้องปรับปรุง แก้ไข การทำงานของนักเรียนประสบผลสำเร็จหรือมีปัญหาอะไร นักเรียนภูมิใจและพอใจกับผลงานของตนเองหรือไม่ ฯลฯ
- การประเมินผลประจำวัน ครูประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูว่าประสบความสำเร็จหรือไม่โดยทำเป็นบันทึกหลังการสอนของทุกวัน
- การวางแผนของครู ครูประเมินผลว่าการเรียนการสอนตรงกันแผนที่จัดไว้หรือไม่
- การประเมินก่อนและหลังด้วยแบบทดสอบ

สรุปการจัดประสบการณ์การสอนตามแนวไฮ/สโคป ครูควรมีความเข้าใจในแนวทางการจัดประสบการณ์อย่างถ่องแท้ ร่วมมือกับครูผู้ร่วมงานในการวางแผนจัดห้องเรียน ตารางเวลา และกิจกรรม โดยปรับการเรียนการสอนให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น รู้จักยืดหยุ่นสิ่งต่าง ๆ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงนักเรียนเป็นหลัก ทั้งด้านวัย พัฒนาการ ความพร้อม และความสนใจ จัดประสบการณ์อย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแนวทางหลัก

คำถามท้ายบท

1. การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป มีความสำคัญอย่างไร
2. การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป มีแนวคิดและทฤษฎีของใครอย่างไรบ้าง
4. การจัดประสบการณ์การสอนแบบไฮ/สโคป มีการวิจัยอย่างไรบ้าง
5. การจัดประสบการณ์สำคัญมีอะไรบ้าง
6. วงล้อการเรียนรู้คืออะไร มีอะไรบ้าง

บทที่ 8

การสอนแบบ Neo Humanist

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของการสอนแบบ Neo Humanist
2. เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาของการสอนแบบ Neo Humanist
3. เพื่อทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ Neo Humanist
4. เพื่อทราบถึงการจัดการเรียนการสอนแบบ Neo Humanist

เค้าโครงเนื้อหา

8.1 ความหมายและความสำคัญของการสอนแบบ Neo Humanist

8.2 ประวัติความเป็นมาของการสอนแบบ Neo Humanist

8.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ Neo Humanist

8.4 การจัดการเรียนการสอนแบบ Neo Humanist

บทที่ 8
การสอนแบบนีโอฮิวแมนนิส (Neo Humanist)

มนุษย์ทุกคนมีความเป็นอัจฉริยะแฝงอยู่ในตัว ถ้าหากในช่วง 6 ปีแรก เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง เขาก็จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสุข การสอนแบบนีโอ ฮิวแมนนิสมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึกไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเรียกอีกอย่างว่าเป็น "การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน" (Holistic Education) การสอนแบบ นีโอ – ฮิวแมนนิสมีความเชื่อว่า ทุกคนมีโอกาสเป็นอิสระและมีความสุข

ความหมายและความสำคัญ

การสอนแบบนีโอฮิวแมนนิส เป็นการสอนที่ผสมผสานศาสตร์ทางตะวันตกและศาสตร์ทางตะวันออกเข้าด้วยกัน มุ่งพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีพื้นฐานทางการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก การจัดการเรียนการสอนพัฒนาสมองทั้งสองซีกไปพร้อม ๆ กัน เป็นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม กิจกรรมการสอนต่าง ๆ ได้จัดอย่างหลากหลายและน่าสนใจให้กับเด็ก จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการสอนแบบนีโอฮิวแมนนิส คือ การพัฒนาอัจฉริยภาพแฝงในตัวเด็กทุกคนให้ปรากฏนานที่สุด โดยมีการพัฒนาร่างกาย และจิตใจควบคู่กันไป การสอนแบบนีโอฮิวแมนนิสนี้ได้นำมาใช้ในการสอนที่ประเทศไทยที่โรงเรียนอมาตยกุล โดยอาจารย์เกียรติวรรณ อมาตยกุล เป็นผู้ริเริ่มนำแนวคิดนี้มาใช้

ประวัติความเป็นมา

การสอนแบบนีโอฮิวแมนนิสรับแนวคิดมาจากโยคีชาวอินเดียผู้ยิ่งใหญ่ พี อาร์ ซาร์การ์ (P.R. Sarkar) ผู้นำศาสตร์ทางตะวันตกกับความทันสมัยของทางตะวันตกนำมาผสมผสานกันในการสอน เช่น ครูจะสอนนักเรียนให้ฝึกทำสมาธิ และโยคะและขณะเดียวกันก็ใช้วิธีการสอนแบบใหม่ไปด้วยกัน โดยให้ความสำคัญกับการสอนเด็กเล็ก ๆ ในระดับอนุบาลเป็นสำคัญ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2542 : 13)

นอกจากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การใช้ประสาทสัมผัสและอวัยวะต่าง ๆ ในการรับความรู้สึกของเด็กเล็ก ๆ นั้นจะให้ทั้งความสุข ความสนุกและพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็กไปด้วย ในเด็กแรกเกิดเซลล์ประสาทซึ่งมีหน้าที่ในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ (Neo – Cortex) ยังไม่ก่อตัว แต่การเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสจะช่วยให้นีโอคอร์เท็กซ์ในเด็กมีการพัฒนาสูงขึ้น ดังนั้นการที่เด็กได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายจะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นมาโดยมีพรสวรรค์

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับทางวิทยาศาสตร์แล้วว่าในช่วง 6 ปีแรกของชีวิตเด็กจะมีพัฒนาการสมองเกินกว่า 80% ของชีวิตและจะเสร็จสมบูรณ์ เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 10 ปี ดังนั้นในช่วงแรกของชีวิตเด็กควรได้รับการพัฒนาเซลล์ประสานประสาทให้สูงสุด เด็กได้รับการพัฒนาสมองให้เฉลียวฉลาดจะมีความจำดี สมองไว มีไหวพริบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเก่งรอบด้านในวิชาต่าง ๆ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ และคณิตศาสตร์ ภาษา การสังเกต การทำสมาธิ ฯลฯ สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายจะช่วยให้เด็กมีทักษะรอบตัว (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2538 : 23 – 24)

ผลจากการวิจัยที่ผ่านมาในด้านการใช้ประสาทสัมผัสและอวัยวะต่าง ๆ ในการรับความรู้สึกของเด็กเล็ก ๆ นั้นพบว่า เด็กได้รับความสุข ความสนุก และการพัฒนาสติปัญญาไปด้วย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาส่วนต่าง ๆ ของชีวิต

ด้านร่างกาย

การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจากการเล่นเกม เต้นรำ และการเล่นต่าง ๆ จะมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กควรได้ฝึกการสมดุล จังหวะ และการทำงานที่ประสานกันของอวัยวะ รวมทั้งการออกกำลังกายที่มีการเคลื่อนไหวของนิ้วมือ การบริหารร่างกายส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมิใช่แต่บริหารอวัยวะ ควรบริหารต่อมไร้ท่อด้วยเพราะต่อมไร้ท่อมีหน้าที่ในการควบคุมการหลั่งฮอร์โมน ซึ่งฮอร์โมนในร่างกายมีหน้าที่ควบคุมการทำงานแทบทุกชนิดในร่างกาย (การเจริญเติบโต, เมตตาโปลิซึม, การย่อยอาหาร, พลังงาน, ความร้อน, สมรรถภาพทางเพศ ฯลฯ) โรงเรียน โอฮิวแมนนิสจึงสนับสนุนให้มีการสอนโยคะในท่าต่าง ๆ เพราะเป็นการบริหารอวัยวะภายในและอวัยวะภายนอก นอกจากนี้ยังช่วยรักษาความยืดหยุ่นคล่องตัวและความสมดุลตามธรรมชาติของ เพื่อให้ร่างกายเด็กมีความสำรวมมากขึ้น การสอนโยคะในท่าต่าง ๆ ได้แก่

- การทำอาสนะทำ Hare Pose กระหม่อมจะติดกับพื้นทำให้ผู้ฝึกรู้สึกถึงความผ่อนคลาย
- ท่ากระต่ายป่า
- ท่างูเห่า
- ท่าดอกบัว ฯลฯ

การทำโยคะในท่าสัตว์ต่าง ๆ เป็นการฝึกจินตนาการถึงท่าทางและเสียงสัตว์ให้กับเด็ก นอกจากนี้การฝึกโยคะจะช่วยให้เด็กมีจิตใจที่เบิกบาน เด็กที่มีจิตใจดีย่อมมีสุขภาพดีเพราะโรคหลายๆ ชนิดเกิดจากจิตใจที่ไม่สบาย ไม่มีความสุขมีผลกระทบต่อร่างกาย การผ่อนคลายและการทำสมาธิก็ช่วยในการควบคุมอารมณ์ของเด็กเช่นเดียวกัน

ความรู้สึกของคนเรา : จิตสำนึก

จิตสำนึก (conscious mind) เป็นจิตระดับแรกสุดของคนมีหน้าที่ในการรับความรู้สึกต่าง ๆ โดยประสาทสัมผัสเด็กที่ได้ใช้ประสาทสัมผัสทำกิจกรรมต่าง ๆ จากการเล่นเกม ศิลปะ ดนตรี กีฬา ธรรมชาติศึกษา ทำครัว ฯลฯ จะช่วยในการพัฒนาสติปัญญาของเด็กให้สูงขึ้น โรงเรียนจึงจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่สนับสนุนให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัส

ความจำ ความรู้ ความคิดต่าง ๆ : จิตใต้สำนึก

การสอนรูปธรรมโดยให้เด็กได้สัมผัส และเห็นของจริงจะนำไปสู่การเรียนรู้นามธรรม ภายใต้จิตใต้สำนึกของเด็ก เด็กจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ดีถ้าได้เรียนรู้จากรูปธรรมไปนามธรรม การสอนของโรงเรียนนีโอฮิวแมนนิสใช้ในการจูงใจอย่างมีระบบ โดยสอนวาดรูปธรรมง่ายๆ ไปสู่รูปธรรมยาก ๆ และไปสู่นามธรรม ได้แก่

- การสอนตัวอักษรโดยการเล่นเกม ที่พื้นห้องจะมีตัวอักษรต่าง ๆ สีสันสวยงามและตัวโตเด็กจะสามารถเรียนรู้การสัมผัสตัวอักษรและการสะกดคำจากการเล่นเกม

- การสอนรูปทรงเรขาคณิต จากการเต้นรำรอบรูปทรง
- การสอนคณิตศาสตร์ จากการนับลูกปัดหอย ฯลฯ

อารมณ์ความรู้สึกและการเรียนรู้ การถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจแก่เด็ก ควรเริ่มต้นจากความรู้สึก เพราะอารมณ์จะนำไปสู่อารมณ์และจินตนาการ นิทานที่แฝงด้วยคุณธรรม และความดีงามจะมีผลต่อพัฒนาการทางจิตใจของเด็กทำให้เด็กรู้สึกมั่นคงและมีความสุข

จิตเหนือสำนึกระดับแรก

- การคิดเชิงเทียบเคียง

ผู้ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในโลก เช่น ชาร์ลส์ ดาร์วิน ผู้คิดทฤษฎีวิวัฒนาการ หรือ แอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ผู้คิดค้นทฤษฎีสัมพันธภาพ ฯลฯ ค้นพบสิ่งต่างๆ ได้เพราะเกิดความคิดเชิงเทียบเคียง (Metaphoric Thinking) เนื่องจากสภาวะสร้างสรรค์นี้เกิดจากการเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ ซึ่งเดิมไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลย นำมารวมเข้าเป็นความคิดแปลกใหม่เพียงความคิดเดียว ความคิดเชิงเทียบเคียงจะเกิดเองตามธรรมชาติในขณะที่จิตผ่อนคลายเต็มที่ การฝันในภวังค์ และขณะกำลังทำอะไรเพลิน ๆ ฯลฯ ในขณะที่เราผ่อนคลายจิตใจเราไม่ทำงานใต้อำนาจจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก แต่ทำงานใต้จิตเหนือสำนึก (Supercoscious Mind) ผู้ที่รู้จักผ่อนคลายจิตใจของตัวเอง มักจะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์แปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

- สมองซีกขวาและสมองซีกซ้าย

สมองทั้งสองซีกมีหน้าที่ต่างกัน โดยสมองซีกซ้ายจะควบคุมการทำงานของร่างกายซีกขวา และเป็นส่วนที่คิดและมีการทำงานเป็นรูปธรรม เช่น การนับ การบอกเวลา แต่สมองซีกขวาจะควบคุมการทำงานของร่างกายซีกซ้าย และมีหน้าที่จินตนาการ ใฝ่ฝัน และสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ

สมองซีกซ้ายและซีกขวา

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
สรรหาถ้อยคำ	ไม่มีถ้อยคำ
วิเคราะห์	สังเคราะห์
ให้เหตุผล	หยั่งรู้
เชิงตรรกวิทยา	ความคิดสร้างสรรค์
ความแบ่งแยก	ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
มีกาลเวลา	ไม่มีกาลเวลา
โน้มเอียงเข้าตามกฎเกณฑ์	โน้มเอียงเข้าตามกฎเกณฑ์
ทางคณิตศาสตร์	ทางศิลปะ
วิทยาศาสตร์	

- การพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีกควบคู่กันไป

การศึกษานีโอฮิวแมนนิสได้จัดการเรียนการสอนที่พัฒนาสมองทั้ง 2 ซีกของเด็กโดยการรจัดกิจกรรมทางศิลปะ ดนตรี การเล่น การระบายสี การแกะสลัก วาดเขียน ทำสวน ดนตรี กีฬา ฯลฯ นอกจากนี้ยังจัดหลักสูตรที่ครอบคลุมการพัฒนาจินตนาการและสภาวะการ สร้างสรรค์ ได้แก่

1. ความคิดคะนึงฝัน จากการเล่นนิทานปรัมปราและเทพนิยาย เพื่อเป็นการเสริมสร้างจินตนาการ

2. การละเล่นเชิงคะนึงฝัน จากการเล่นบทบาทสมมติโดยการเล่นละครประกอบเทพนิยาย มีการดัดแปลงอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการแสดง เช่น ไม้กวาดกลายเป็นคน

3. การฝึกจิตนาการ โดยการนึกภาพที่สร้างสรรค์ในขณะที่จิตใจสงบ

4. การคิดเชิงเทียบเคียง จากการเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา เช่น เปรียบเทียบการเจริญเติบโตของเมล็ดพืชและไข่

การหยั่งรู้เอง : จิตเหนือสำนึกระดับที่สอง

การศึกษาที่มนุษย์ต้องการในปัจจุบันเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตเหนือสำนึกระดับสูง คือการที่เราได้นำจิตใจทุกส่วนมาใช้ให้เป็นประโยชน์

นักการศึกษาได้ทำการวิจัยและพบว่าเด็กเล็ก ๆ มีการหยั่งรู้เองโดยธรรมชาติไม่ต้องมีใครมาสอน เด็กทุกคนมีการหยั่งรู้มาตั้งแต่กำเนิด ถ้าเด็กไม่ได้รับการฝึกจิตให้ใช้จิตเหนือสำนึก การหยั่งรู้และพลังจิตก็จะหายไป การพัฒนาจิตหยั่งรู้เองหรือจิตเหนือสำนึก คือการทำสมาธิโดยการท่องคำ 2 พยางค์บางคำ (Matra) ที่เลือกสรรค์ไว้แล้วให้สอดคล้องกับจังหวะการหายใจเข้าออก ซึ่งโรงเรียนนีโอฮิวแมนนิสเรียกว่ามันตรา การท่องมันตราอย่างนุ่มนวลและมีจังหวะระหว่างการทำสมาธิจะทำให้เด็กสงบและจิตใจเยือกเย็น สุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง จิตใจมั่นคง มีความคิดสร้างสรรค์สูง / มีความหยั่งรู้เองมากขึ้น

ความรัก และความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ : จิตเหนือสำนึกระดับที่สาม

สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กทุกอย่างในธรรมชาติเป็นพี่น้องกันไม่ว่าดิน น้ำ ลม ไฟ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ เด็กมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของโลก การทำสมาธิ วงล้อมแห่งความรัก (The Circle of love) คือวงล้อมแห่งความรู้ (Wheel of knowledge) จะเป็นพื้นฐานของกิจกรรมการศึกษามากมาย เช่น เทพนิยาย การละเล่น เพลงและเกม โดยครูมีหน้าที่ชี้นำจิตใจเด็ก เข้าใจและดูแลเอาใจใส่เด็ก (เกียรติวรรณ อมาตยกุล : ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. 1 – 84)

การจัดการเรียนการสอนแบบนีโอฮิวแมนนิส

การจัดการศึกษาแบบนีโอฮิวแมนนิส (Positive Perfection) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้เด็กเก่ง ฉลาด แข็งแรง มีความคิด มีน้ำใจ โดยมีหลักการ คือ

1. การสร้างบรรยากาศให้คลื่นสมองต่ำ
2. การพัฒนาเซลล์สมองเด็ก
3. การสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับเด็ก
4. การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก
5. การให้ความรัก

1. การสร้างบรรยากาศคลื่นสมองต่ำ

จิตที่สงบจะช่วยให้เกิดคลื่นสมองต่ำซึ่งนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และเกิดสมาธิ ก่อนนักเรียนเข้าห้องเขียนเด็ก ๆ จะได้ฝึกทำโยคะและนั่งสมาธิ การเล่านิทาน การกอด เสียงเพลง และท่าที รวมทั้งคำพูดจากคนรอบข้าง มีส่วนให้คลื่นสมองต่ำ นอกจากนี้อาหารที่เป็นธรรมชาติ อาหารมังสวิรัติ ไม่รับประทานสัตว์ใหญ่ เช่น หมูและเนื้อ รับประทานแต่ไก่ ผัก ผลไม้ นม และน้ำจะมีผลต่อคลื่นสมองของคน

2. การพัฒนาเซลล์สมองเด็ก

การจัดกิจกรรมที่ช่วยประสานเซลล์สมองโดยการปีนป่าย วิ่งเล่น เพื่อให้มือกับเท้าทำงานมากเพราะปลายประสาทจะอยู่บริเวณนี้เป็นส่วนมาก การเรียนการสอนจากรูปธรรมง่าย ๆ ไปสู่รูปธรรมยาก ๆ จะนำไปสู่นามธรรม จากการที่เด็กได้เล่นเกมต่าง ๆ หรือการสัมผัสประสบการณ์จริงโดยไปทัศนศึกษานอกห้องเรียนล้วนเป็นการช่วยในการพัฒนาเซลล์สมอง

3. การสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับเด็ก

ครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก พูดจาไพเราะ พูดสนับสนุนให้กำลังใจเด็กในแง่ดี หรือทางบวก จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกดี ๆ กับตนเอง ครูที่ดีจึงควรสมบูรณ์พร้อมทั้งพฤติกรรมส่วนตัว และเทคนิคการสอน จะช่วยให้เด็กเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ

4. การให้ความรัก

วิธีการให้ความรักแก่เด็กควรแสดงออกมาจากจิตใจครูโดยการ

1. ยิ้ม
2. คำชมเชย
3. การสัมผัสในเด็ก 3 – 6 ปี
4. การสวัสดีเด็กตอบ จะช่วยให้เด็กรู้สึกมีคุณค่า
5. การสบตากับเด็กเพื่อแสดงถึงความรู้สึกดี ๆ ที่มีให้กัน

(เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2543 : 17 – 21)

การสอนตามแนวฮิวแมนนิสเป็นการสอนเน้นกระบวนการทางด้านจิตใจเป็นหลัก โดยใช้กิจกรรมทางร่างกายฝึกฝนจิตใจให้เด็กได้ฝึกสมาธิ การทำโยคะ รวมทั้งการฟังนิทานต่าง ๆ การเรียนการสอนเน้นพัฒนาสมองทั้งสองด้าน เด็กได้ทำกิจกรรมการเล่น การปลูกพืช การวาดภาพระบายสี การร้องเพลง ดนตรี และกีฬา ครูเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเอง สร้างบรรยากาศการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ ทำให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ครูสอดแทรกจริยธรรมสู่เทพนิยายและให้ความรักความเมตตากับเด็ก นับว่าเป็นการเรียนการสอนที่ละเอียดอ่อนแทรกความรู้สึกเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนทำให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นธรรมชาติ และดึงศักยภาพของเด็กออกมาโดยไม่รู้ตัว ซึ่งโรงเรียนที่สอนตามแนวฮิวแมนนิสในประเทศไทย ได้แก่ โรงเรียนอมาตยกุล นับเป็นโรงเรียนไทยแห่งแรกที่นำแนวคิดเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาเด็ก ทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนอย่างเต็มที่

คำถามท้ายบท

1. Neo Humanist คืออะไร
2. Neo Humanist มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ Neo Humanist คืออะไร
4. สมองซีกซ้ายและซีกขวาทำงานต่างกันอย่างไร
5. การจัดการเรียนการสอนแบบ Neo Humanist มีหลักการอย่างไรบ้าง

บทที่ 9

การสอนแบบ Bank Street

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบความหมายและความสำคัญของการสอนแบบ Bank Street
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการสอนแบบ Bank Street
3. เพื่อทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ Bank Street
4. เพื่อทราบแนวทางและหลักการในการนำการสอนแบบ Bank Street

เค้าโครงเนื้อหา

9.1 ความหมายและความสำคัญของการสอนแบบ Bank Street

9.2 ประวัติความเป็นมาของการสอนแบบ Bank Street

9.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ Bank Street

9.4 แนวทางและหลักการในการนำการสอนแบบ Bank Street

บทที่ 9
แบงค์ สตรีท (Bank Street)

เมื่อกล่าวถึงการสอนแบบแบงค์ สตรีท อาจฟังดูแล้วเป็นการสอนที่ใหม่สำหรับประเทศไทย แต่ที่จริงแล้วถ้าเราได้อ่านและวิเคราะห์แนวการสอนแบบนี้ จะพบว่ามีบางสิ่งที่คล้าย ๆ กับการสอนแบบไฮ/สโคป หรือ เรกจิโอ เอมิเลีย เพราะมีรากฐานมาจากแนวคิดของนักการศึกษาที่เราคุ้นเคยกันดีคือ จอหน์ ดิวอี้ และเพียเจท์ ซึ่งผู้คิดค้นการสอนแบบแบงค์สตรีท ได้นำมาผสมผสานกับความคิดของ อีริกสัน ทำวิจัยประกอบการเรียนการสอน และจัดตั้งเป็นวิทยาลัยการศึกษา โดยตั้งโรงเรียนสาธิตของแบงค์สตรีท จัดการสอนและทำการทดลองประกอบการสอนเด็กเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการสอนเด็กปฐมวัย

ความหมายและความสำคัญ

การสอนแบบแบงค์สตรีทเป็นการสอนโดยเน้นเด็กเป็นศูนกลางการเรียน สนับสนุนให้เด็กได้เรียนจากการมีปฏิสัมพันธ์และสิ่งแวดล้อม เป็นการสอนที่ได้รับคำกล่าวขวัญในอเมริกาว่าพัฒนาเด็กได้ดี รวมทั้งเป็นการสอนแบบหนึ่งในโครงการ Head Start อีกด้วย

แบงค์สตรีท มีอีกชื่อว่า Developmental-Interaction หรือ Developmental Interactionist Model คือ รูปแบบพัฒนาการด้วยการมีปฏิสัมพันธ์เป็นการให้ความสนใจต่อความคิดหรือมโนทัศน์ของพัฒนาการ เป็นแนวทางที่เด็ก (และผู้ใหญ่) จัดการความเข้าใจ รับรู้และตอบรับต่อสิ่งที่พบเห็น และการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งเปรียบเหมือนกับขั้นตอนที่ต่อเนื่องของประสบการณ์การมีชีวิต

Interaction หมายถึง การเชื่อมโยงหลักในการคิดและอารมณ์ ขอบเขตการมีปฏิสัมพันธ์ของพัฒนาการ และการมุ่งเน้นถึงความสำคัญของความผูกพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และสิ่งต่าง ๆ ในโลก (Roopnaire และ Johnson. 2000 : 263)

Depyera และ Dopeyera (1993 : 21) ได้กล่าวถึงความหมายของ Devepomental Interaction ว่า เป็นหลักสูตรที่ได้นำมาเชื่อมโยงกับพัฒนาการของเด็กแต่ละคนในแต่ละขั้น

Interact หมายถึง ในขั้นต้นเด็กเรียนรู้ได้ดีที่สุด โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อชายหญิงและผู้ใหญ่ในสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการออกแบบอย่างสมบูรณ์และการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย

Essa (1999 : 20 - 21) ได้กล่าวถึง Developmental Interactionist Model ว่าเป็นโปรแกรมที่ตระหนักถึงทุกมุมมองในพัฒนาการของเด็ก และยังเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างเด็กและสิ่งแวดล้อมในพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและอารมณ์

ประวัติความเป็นมา

ในปี 1916 The Bureau of Educational Experiments หรือสถาบันทดลองเพื่อการศึกษาได้ถูกก่อตั้งขึ้นโดย ลูซี่ สปาก้า มิทเชล (Lucy Sprague Mitchell) เพื่อทดลองทำการสอนตามแนวทางของจอหน์ ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาการศึกษาและนักทฤษฎี

จอหน์ ดิวอี้ มีความเชื่ออย่างแรงกล้าถึงความสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสังคม การเรียนรู้ในโรงเรียนควรเชื่อโยงอย่างมีความหมายในชีวิตของเด็ก ซึ่ง

จอหน์ ดิวอี้ ได้ทำการทดลองและศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ รวมทั้งสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยชิกคาโก้ในปี 1896

มิทเชล ได้พบว่าสำนักงานนี้เปรียบเหมือนองค์การจัดการทำวิจัย โดยมีแฮเรียด จอหน์สัน (Harriet Johnson) ผู้ซึ่งทำงานให้กับสมาพันธ์การจัดการศึกษาระดับชาติ (the Public Education Association) เป็นหัวหน้าผู้ก่อตั้งของสำนักงานโรงเรียนเด็กเล็ก โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อศึกษาเด็กและเป็นที่ฝึกหัดครู จัดการศึกษาที่สนับสนุนการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้พัฒนาเด็กไปด้วยกันทุกด้าน หรือโดยองค์รวม มิทเชล มีความเชื่อมั่นในหลักการของดิวอี้ที่ว่า โรงเรียนควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องเด็กเรียนรู้ได้อย่างไร การสร้างความสนใจให้เด็กได้อย่างไร และการนำเข้าสู่มโนทัศน์และความรู้ในทางใดที่ดูเหมาะสมกับเด็ก จะช่วยในการเพิ่มพูนและสนับสนุนความเจริญเติบโตของเด็ก

ในปี 1930 ได้มีการก่อตั้งโรงเรียนสหกรณ์สำหรับครู (The Cooperative School for Teachers) เป็นโรงเรียนที่ช่วยครูเรียนเหมือนที่เด็กเรียน โดยการลงมือทำการทดลองการสอน ต่อมามิทเชลและคณะที่ทำงานในโรงเรียนรัฐบาลได้อาสาสมัครในการนำความคิดและวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในห้องเรียน "การประชุมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นหรือการสัมนาเชิงปฏิบัติการของโรงเรียนรัฐบาล" เป็นชื่อที่ถูกตั้งขึ้น ซึ่งได้ดำเนินงานต่อเนื่องอีกหลายปีที่เมืองนิวยอร์คและชุมชนใกล้เคียง คณะครูเหล่านี้ได้แนะนำความคิดทางการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressive Idea) ให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ที่ใช้การสอนแบบดั้งเดิม การวางรากฐานจากการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดนี้นับเป็นการวางรากฐานในการเป็นผู้นำทางการศึกษาของแบงค์สตรีท และต่อมาแบงค์สตรีทก็ได้มีส่วนร่วมในโปรแกรมการจัดการศึกษาของชาติ คือ เฮด สตาร์ท (Head Start)

ความคิดแบบพิพัฒนาการและสุขภาพจิตเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของแบงค์สตรีท โรงเรียนควรให้การสนับสนุนในด้านสุขภาพจิต โดยให้โอกาสเด็กได้มีความคิดสร้างสรรค์และพอใจในงานของตนเอง เด็กควรร่วมมือกันทำงาน ไม่ใช่แข่งขันกันทำงาน ให้ความสำคัญกับเด็ก และกระตุ้นเด็กไม่ใช่การท่องจำ และการเรียนรู้โดยไม่ประติประต่อ ให้การสนับสนุนเด็กเป็นรายบุคคล และเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย

ทฤษฎีที่นำมาใช้

การสอนแบบแบงค์สตรีทได้นำแนวทางหลัก 2 ประการ

1. ทฤษฎีด้านการศึกษา และการฝึกหัดมาใช้ โดยนำมาจากแนวคิดพื้นฐานของ จอหน์ ดิวอี้ ซึ่งต่อมานักพิพัฒนาการรุ่นบุกเบิกได้แก่ ลูซี่ สปากัว มิทเชล แฮเรียด จอหน์สัน แคโรไลน์ แพรท์ และซูซาน ไอแซค

2. ทฤษีพัฒนาการ ในด้านการพัฒนาแรงขับ และด้านเนื้อหาทางสังคมได้แก่ แอนนา ฟรอยด์ (1974) อีริค อีริคสัน (1963) ไฮน์ เจรน์เนอร์ (1961) จอง เพียเจต์ (1952) และ เคิรท์ เลอิน (1935)

แนวคิดแบบพิพัฒนาการของ จอหน์ ดิวอี้ ได้แก่

1. การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ ได้แก่การมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการศึกษาค้นคว้า
2. การสอนในเรื่องทั่ว ๆ ไปให้กับเด็ก
3. การวางแผนหลักสูตร จากการสังเกตความสนใจและความต้องการของเด็ก
4. ครูมีบทบาทคือแนะนำและสังเกตเด็ก

จุดมุ่งหมายในรูปแบบพัฒนาการ - ปฏิสัมพันธ์คือ

1. เพื่อเพิ่มพูนความสามารถ จุดมุ่งหมายคือการใช้ความรู้ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเคารพ นับถือในตนเอง แหล่งข้อมูล ความยืดหยุ่น และความรู้สึกเคารพถึงความสามารถของตนเอง
2. เพื่อสนับสนุนรายบุคคล จุดมุ่งหมายได้แก่คุณสมบัติของแต่ละคน และบทบาทหน้าที่ เช่น สมาชิกในกลุ่ม ผู้เรียน ผู้ทำงาน ฯลฯ เด็กแต่ละคนมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนกัน (Unique)
3. เพื่อสนับสนุนด้านสังคม ความสามารถ 2 ประการ ในการบรรลุจุดมุ่งหมายนี้คือ 1) การเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น และความสามารถในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยร่วมมือในการเล่น การพูด การถกเถียง 2) ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ในหลาย ๆ ทาง
4. เพื่อพัฒนาการผสานกันของหน้าที่ต่าง ๆ และความสามารถที่จะเปิดใจรับต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

(George S. Morrison. 1997 : 129)

การจัดการเรียนการสอนแบบแบงค์สตรีท

หลักการพื้นฐานทั่วไปในการจัดการเรียนการสอนคือ เพื่อพัฒนาเด็กและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม การสอนเด็กไม่ใช่แค่เพียงจัดการศึกษาให้เด็กได้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่โดยสมบูรณ์ แต่เป็นการจัดการสอนให้เด็กแต่ละคนได้เรียนรู้ในการจัดการและการตอบสนองกับประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งหลักการพื้นฐานอีกข้อคือ การเชื่อมโยงการกระทำกับสิ่งแวดล้อม เป็นแรงกระตุ้นจากภายในของมนุษย์ เมื่อเด็กเจริญเติบโตมากขึ้น เด็กก็จะสร้างองค์ความรู้มากขึ้น และเข้าใจถึงสิ่งที่ซับซ้อนในโลกมากขึ้น

หลักปรัชญาของการสอนแบบพัฒนาการคือการปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอน ครูมีหน้าที่พัฒนาเนื้อหาหลักสูตร และฝึกฝนภายใต้กรอบของจุดมุ่งหมายและความเชื่อ จากประวัติศาสตร์ ปรัชญา จุดมุ่งหมายของทฤษฎีแบงค์สตรีท คือการคิดและการคาดหวังในสิ่งที่ได้รับจากการเรียน แนวทางการจัดการเรียนการสอนจะตอบสนองต่อการจัดหลักสูตร โดยพื้นฐานอย่างไร อะไร เมื่อไร ที่ไหน และทำไมเราให้ความรู้อะไรกับเด็กและครูกับนักเรียนแสดงออกอย่างไร

ความคิดเกี่ยวกับสังคมประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการพัฒนาและการศึกษาของผู้เขียนในแนวทางพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งนำทางให้ผู้เขียนได้ตัดสินใจในเนื้อหาและการฝึกฝน ปรัชญาของ

จอหน์ ดิวอี้ คือ โรงเรียน สังคม ประชาธิปไตย และการศึกษา เป็นสิ่งที่เชื่อโยงกัน เด็กจะได้รับประสบการในห้องเรียนจากการติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมและการมีชีวิตร่วมกันภายใต้สังคมประชาธิปไตย

ดังนั้นวิชาสังคมศึกษา จึงถูกนำมาใช้เป็นหลักในการจัดหลักสูตร เพราะสังคมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและสิ่งแวดล้อมในโลกที่เราอาศัยอยู่ทั้งอดีตและปัจจุบัน การจัดแนวทางการสอนคือ จัดประสบการณ์ประชาธิปไตยให้กับเด็ก เด็กควรได้รับแรงจูงใจให้สนใจและอยากรู้อยากเห็น คำถามต่าง ๆ อาจผุดขึ้นในใจเด็กทำให้เกิดการสนทนาและการโต้แย้ง

หลักสูตรการสอนแบ่งเป็นหัวข้อ หรือหน่วยการสอน (themes or units) ได้แก่ การสร้างบ้าน การช่วยเหลือชุมชน และเมล็ดพืช ในการเลือกหัวข้อครูจะพยายามให้ตรงกับบรรทัดฐานดังนั้น :

- เป็นสิ่งที่เด็กแต่ละบุคคลสนใจ
- มีข้อมูล
- นำไปสู่กิจกรรมและการโต้แย้ง
- ตรงประเด็นสำหรับเด็กและเด็กเข้าใจ
- สนับสนุนพัฒนาการในด้านความคิดของเด็ก
- เหมาะสมกับอายุของเด็ก
- มีประโยชน์ในการเรียนรู้ตามลำพังของเด็ก

หลักจากเด็กเลือกหัวข้อแล้วครูจะตัดสินว่าควรใช้แนวความคิด/มโนทัศน์อะไรที่จะสร้างหัวข้อนี้

การทำโครงงานเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กสนุกสนานในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ การเลือกกิจกรรมและพฤติกรรม การมีส่วนรวมในการทำงาน แสดงถึงการตระหนักในงาน สนใจ และสนับสนุนงาน ครูและเด็กร่วมมือกันในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การจัดตารางการเรียนการสอนจะจัดให้ยืดหยุ่นได้ เพื่อเด็กจะได้ค้นหาอย่างกระตือรือร้น การใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การไปทัศนศึกษา การทำงานที่เด็กมีความคิดและความสนใจเพิ่มขึ้นทำให้งานยังไม่เสร็จ และการทำงานด้วยกันเป็นกลุ่ม ตารางเรียนยังประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ ได้แก่ เวลาอาหารว่าง อาหารกลางวัน ช่วงเวลาเล่านิทาน การพักผ่อนและการเล่นกลางแจ้ง กิจกรรมประจำวันอีกส่วนหนึ่งในชีวิตของเด็ก คือการจัดสิ่งแวดล้อมที่พรั่งพร้อม หลากหลาย และกระตุ้นในการเขียนการอ่าน รวมทั้งโอกาสจากการสนทนา การฟังนิทาน การโต้แย้ง การร้องเพลง และท่องคำคล้องจอง การเขียนและการอ่าน เป็นการพัฒนาเด็กในด้านมนุษยวิทยา ทฤษฎีทางสังคมและภาษาศาสตร์ การอ่านการเขียนจะเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความคิดของเด็กที่จะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นตามความต้องการ นอกจากนี้การเรียนการสอนมีทั้งกิจกรรม ดนตรี ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และการเล่นบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นการบูรณาการความรู้เข้าด้วยกัน

การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมที่จัดไว้อย่างเหมาะสมจะเอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น การร่วมมือทำกิจกรรมกับเพื่อและการทำกิจกรรมตามลำพัง พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในด้านประสาทสัมผัส ร่างกาย ภาษา สติปัญญา อารมณ์ และสังคม จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม

โรงเรียนแบงค์สตรีท ได้จัดพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นสัดส่วน พื้นที่เล่นไม้บล็อก ตู้เก็บไม้บล็อกจะวางอยู่ใกล้ ๆ กัน ถัดมาเป็นโต๊ะสำหรับใช้ทำกิจกรรมเอนกประสงค์ พื้นที่ทำอาหาร กระดานเขียนหรือติดผลงาน ตู้หนังสือ พื้นที่อ่านหนังสือ ปูพรมเพื่อให้เด็กได้นั่งอ่าน ชั้นวางหนังสือที่เด็กสามารรถมองเห็นหนังสือ มีหนังสือที่หลากหลายและหยิบอ่านดูได้ง่าย ตู้เก็บหนังสือ ตู้เก็บของเด็ก ตู้วิทยาศาสตร์ ตู้เก็บเสื้อผ้า โต๊ะวิทยาศาสตร์และอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ โต๊ะศิลปะซึ่งอยู่ใกล้กับชั้นเก็บอุปกรณ์ศิลปะ และอ่างน้ำ โต๊ะคณิตศาสตร์ ที่เก็บอุปกรณ์คณิตศาสตร์ และชั้นเก็บของโต๊ะเอนกประสงค์จะมีอยู่ 2 บริเวณ ในห้องเพื่อให้เด็กได้ใช้

ประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ชั้นวางของต่าง ๆ เก็บของอย่างเป็นระเบียบแบ่งเป็นประเภทที่เกี่ยวข้อง เช่น อุปกรณ์ทางศิลปะ ได้แก่ พู่กัน สี กาว กรรไกร ดิน กระดาษ และไม้ จะเก็บอยู่ที่ชั้นมองเห็นง่าย ๆ ใกล้ ๆ กับโต๊ะศิลปะ นอกจากนี้ยังจัดอุปกรณ์ที่หลากหลานให้เด็กเลือกใช้ แผ่นภาพภาพต่อ ไม้บล็อก แท่งไม้ กระดาษ ดินสอ ของเล่น เสื้อผ้า ตุ๊กตา อุปกรณ์บางอย่างจะเป็นสิ่งที่เด็กทำขึ้นมา และบางอย่างจะเป็นสิ่งที่ครูทำ (hand made) เช่น หนังสือ เกม ตุ๊กตาต่าง ๆ

การเรียนรู้ในห้องเรียนมีทั้งกิจกรรมประกอบอาหาร ปลูกต้นไม้ คอมพิวเตอร์ เย็บผ้าปักถักร้อย พื้นที่ว่างขนาดใหญ่ในห้องเรียนเป็นที่สำหรับการเล่นบทบาทสมมติ ไม้บล็อก การฟังนิทานและเรียนร่วมกันในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย

การประเมินผล

การประเมินผลจะทำให้ครูได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็ก เด็กเรียนรู้และเจริญเติบโตแค่ไหน ครูใช้การสังเกตและแฟ้มสะสมงานในการประเมินผล การสอบเก็บคะแนนเพื่อเลื่อนชั้นเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนแบงค์สตรีท สำหรับเด็กโต ครูจะมีกระดาษเช็คคุณภาพการเรียนของเด็กว่าเป็นอย่างไร เช่นการอ่าน เขียน การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

การประเมินผลคำนึงถึงการจัดการพื้นฐาน และความเข้าใจในกาเรียนของเด็กแต่ละคน

ครอบครัวกับโรงเรียน

ในชั้นเรียนของเด็ก 3 ขวบ ครูต้องศึกษาประวัติครอบครัวของเด็ก จากการสนทนากับผู้ปกครองและภาพถ่ายครอบครัว ครูจะติดภาพถ่ายของเด็กไว้ในระดับสายตา เพื่อกระตุ้นให้เด็กพูดคุยกับเพื่อนๆ มองเห็นความเหมือนและความแตกต่างของครอบครัวจะถูกนำมาเป็นหัวข้อในกลุ่มเด็ก ในแต่ละครอบครัวอาจมีเพลง นิทาน อาหารที่ทำบ่อย ๆ เทศกาลและประเพณีที่น่าเรียนรู้ บางครั้งอาจมีการใช้บทบาทสมมติแสดงให้เพื่อนเข้าใจในวัฒนธรรมความแตกต่างของเด็กแต่ละคน การเรียนรู้เกี่ยวกับครอบครัว สังคม และชุมชนเป็นเรื่องที่น่าสนใจของเด็ก สำหรับเด็กโตครูอาจไปสัมภาษณ์ เยี่ยมชม ศึกษาเก็บข้อมูลบ้านและชุมชนใกล้เคียง เพื่อจะได้เข้าใจถึงความแตกต่างของผู้คนในสังคม อเมริกาเป็นประเทศที่มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้เช่นนี้จะเป็นพื้นฐานที่ดีของเด็กในการเข้าใจความแตกต่างของผู้อื่น และยอมรับผู้อื่นอย่างมีคุณค่า

การเรียนการสอนแบบแบงค์สตรีท เป็นแนวทางการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียน จัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ให้กับเด็กอย่างเหมาะสม ครูคำนึงถึงความแตกต่างเป็นรายบุคคลของนักเรียน เน้นพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ การเรียนการสอนเป็นแบบบูรณาการและโครงงาน เด็กได้เลือกทำกิจกรรมและโครงงาน สนุกสนานในการเรียน เป็นการสอนแนวหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของอเมริกา จุดเด่นคือครูเรียนรู้จากเด็กด้วยว่าเด็กเป็นอย่างไร แบงค์สตรีทเปรียบเหมือนต้นแบบของโรงเรียนสาธิตทดลองการสอน ซึ่งต่อมาโรงเรียนแบงค์สตรีทที่รัฐนิวยอรค์ ได้กลายเป็นวิทยาลัยทางการศึกษา (College of Education) เป็นสถานที่ฝึกหัดของครูในการจัดการเรียนตามแนวของจอหน์ ดิว อีริกสัน และเพียเจต์ แบงค์สตรีทจึงนับว่าเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจอีกแนวหนึ่ง

คำถามท้ายบท

1. การสอนแบบ Bank Street เป็นอย่างไร
2. การสอนแบบ Bank Streetแบบ มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสอนแบบ Bank Streetแบบ มีอะไรบ้าง
4. แนวคิดพิพัฒนาการมาจากใคร ได้แก่อะไรบ้าง
5. การจัดการสอนแบบ Bank Streetแบบ เป็นอย่างไรบ้าง

บทที่ 10
การสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย (Reggio Emilail)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของการสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย
3. เพื่อทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย
4. เพื่อทราบถึงแนวทางและหลักการในการจัดการสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย

เค้าโครงเนื้อหา

10.1 ความหมายและความสำคัญของการสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย

10.2 ประวัติความเป็นมาของสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย

10.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย

10.4 แนวทางและหลักการในการจัดการสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย

บทที่ 10
การสอนแบบ เรกจิโอ เอมิเลีย (Reggio Emilai)

การสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เป็นที่นิยมและได้รับความสำเร็จในการพัฒนาเด็กแบบหนึ่งของโลก ในปี 1991 นิวส์วีคแมกกาซีน (Newsweek Magazine) หนังสือข่าวรายสัปดาห์ที่มีชื่อเสียง ได้จัดอันดับโรงเรียนที่ดีที่สุดในโลก 10 อันดับ โรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดในโลกใน 1 – 10 อันดับ เกสวิกกิ (Gestwiki. 2000 : 340) เรกจิโอ เอมิเลีย เป็นโรงเรียนที่น่าสนใจโรงเรียนหนึ่ง เพราะมีการจัดสภาพแวดล้อมที่สวยงามในการเรียน ครูและผู้ปกครองช่วยกันบริหารโรงเรียน โดยให้โอกาสเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม รวมทั้งพัฒนาการทางร่างกาย

ความหมายและความสำคัญ

การเรียนการสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นที่อิตาลี เมืองเรกจิโอ เอมิเลีย โดย ลอริส มาลากุซซี่ ได้ร่วมกันตั้งโรงเรียนกับชาวบ้าน บริหารการศึกษาจึงเป็นความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง การจัดการเรียนการสอนเน้นการนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ภายใต้สภาพแวดล้อมที่พรั่งพร้อม สวยงาม ก่อให้เกิดกระตุ้นการเรียนรู้ เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งศิลปะและโครงงาน โดยมีครูเป็นผู้ช่วยในการเรียนการสอน สังเกต จัดกิจกรรมเรียนรู้และดูแลเด็กให้พัฒนาโดยองค์รวม ครูมองเด็กด้วยความรู้สึกที่ยอมรับและเคารพในความคิดเห็นของเด็ก ว่าเด็กมีความสามารถและการเรียนรู้แตกต่างกันไป ครูประเมินผลเด็กจากความเป็นจริงโดยการสังเกต จัดบันทึก ถ่ายภาพ ฯลฯ การสอนแบบเรกจิโอ นับว่าเป็นการสอนแบบหนึ่งที่น่าสนใจในปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมา

เรกจิโอ เอมิเลียเป็นเมืองที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นที่มีชื่อเสียงในเรื่องผลผลิตทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมพอ ๆ กับชื่อเสียงในด้านศิลปะและสถาปัตยกรรม การให้สวัสดิการเด็กนับว่าเป็นสิทธิพิเศษหลักของเมืองเรจิโอ เอมิเลีย ในการจัดให้บริการทางสังคม (Rebecca New. 1990 : 213 อ้างจาก Rankin. 1985) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี 1945 เป็นช่วงเวลาแห่งการฟื้นฟูประเทศจากการทำสงครามในด้านต่าง ๆ ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งในวิลลาเซลลา (Villa Cella) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ใกล้ๆ กับเมือง Reggio Emilla ได้ร่วมมือกันก่อสร้างโรงเรียนสำหรับเด็ก ๆ ในชุมชนนี้ขึ้นมา โรงเรียนนี้นับว่าเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของชาวบ้านในแถบนี้อย่างแท้จริง ชาวนาผู้หนึ่งได้บริจาคที่ดินและเงินทุนของโรงเรียนได้จากการขายรถถัง รถบรรทุกและม้า โดยมี ลอริส มาลากุซซี่ (Loris Malaguzzi) ครูสอนมัธยมชาวอิตาลี ซึ่งได้รับการชักชวนมาก่อตั้งโรงเรียนเป็นผู้ช่วยในการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียน

มาลากุซซี่ เคยได้รับประสบการณ์ทางจิตวิทยาที่เขาได้เรียนรู้เพิ่มเติมจาก National Center For Research ที่กรุงโรมมาก่อน เขาจึงหันเหมาทำงานด้านเด็กที่มีปัญหาในการเรียน

(Children with Difficulties in School) ที่ศูนย์สุขวิทยาจิต ซึ่งการดำเนินการโดยเทศบาลเมืองในช่วงเช้า ส่วนในช่วงบ่ายจึงเป็นเวลาที่มาลากุซซี่ไปทำงานกับกลุ่มผู้ปกครองและครูของโรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป. 2542 : 63 - 64)

ต่อมาในปี 1971 ประเทศอิตาลีได้มีบัญญัติกฎหมายในการให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กวัย 3 - 6 ปี ฟรี ไม่คิดค่าใช้จ่าย เด็กได้รับการดูแลให้การศึกษาและดูแลด้านสุขภาพ (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป. 2540 : 52)

โรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย เป็นโรงเรียนแห่งแรก ๆ หลังสงครามโลกที่จัดให้การศึกษาแก่เด็ก บริเวณชุมชนแถบเมืองเรกจิโอ เอมิเลียที่ให้บริการแก่เด็ก ๆ โดยมีมาลากุซซี่ดำเนินงานร่วมกับครูอื่น ๆ และแม่บ้านในชุมชนจัดการเรียนการสอน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และศึกษาในตัวเด็กเพื่อจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับเด็ก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ Regio Emila

การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางเรกจิโอ เอมิเลีย ได้นำทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของนักการศึกษาที่สำคัญหลายท่านมาประยุกต์เป็นการสอนแนวเรกจิโอ เอมิเลีย ได้แก่ มอนเตสซอรี่ ดิวอี้ เพียเจต์ และไวก็อตสกี้

มอนเตเซรี่ : "มอนเตสซอรี่ เป็นผู้ที่มีความเชื่อว่าเด็กเป็นผู้ที่มีความสามารถและเด็กเรียนรู้ได้ดีตามความต้องการในสิ่งแวดล้อมที่ตระเตรียมไว้อย่างพร้อมพรั่งในการกระตุ้นให้เด็กอยากรู้อยากเห็น ค้นหา ตรวจสอบ และเรียนรู้ด้วยตนเอง" โรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย จึงได้จัดสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนในการเรียนของเด็กมุมต่าง ๆ จะจัดไว้อย่างสวยงาม มีวัสดุอุปกรณ์ที่พรั่งพร้อม กระตุ้นให้เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจของเด็ก ให้โอกาสเด็กได้คิดประดิษฐ์ ศึกษาค้นพบ รวมทั้งแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง

เพียเจต์ : "เพียเจต์เห็นว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องในการปรับตัวของเด็กในสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนของโรงเรียนเรกจิโอเน้นในการศึกษาอย่างกระตือรือร้น (Active Education) ซึ่งมาลากุซซี่ ได้อ้างถึงโรงเรียนเปรียบเหมือนการมีไมตรีจิต (Amiable) ของโรงเรียน ในการยอมให้มีการเคลื่อนไหวเป็นอย่างมาก มีการพึ่งพาผู้อื่นและมีปฏิสัมพันธ์" สรุปคือโรงเรียนเรกจิโอนำแนวทางของเพียเจต์มาใช้ในเรื่องพัฒนาการทางสติปัญญา โดยจัดประสบการณ์การเรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เด็กสร้างองค์ความรู้จากการได้ใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เสริมสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส และค้นหาอย่างกระตือรือร้น ซึ่งนำไปสู่พัฒนาการทางสติปัญญา

ดิวอี้ : "ดิวอี้จะเน้นการออกแบบหลักสูตรที่มีพื้นฐานจากความสนใจของเด็กเอง" เด็ก ๆ จะแสดงความคิดเห็นของตนเองถึงสิ่งที่เด็กต้องการเรียนในการทำโครงงานต่าง ๆ โดยครู และผู้ปกครองเป็นผู้ช่วยสนับสนุนในการทำโครงงานการเรียนแบบ "Child Center" ซึ่งเป็นแนวคิดของดิวอี้นับว่าเป็นแนวคิดหลักอันหนึ่งที่สำคัญของ

โรงเรียนเรกจิโอการเรียนการสอนที่ผู้เรียนให้ความสนใจในการเรียนอย่างสนุกสนานและเต็มใจ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ และมีความรู้มากกว่าการเรียนอย่างผู้เรียนไม่เต็มใจและไม่สนุกในการเรียน โรงเรียนเรกจิโอ ได้เน้นการทำโครงงานที่เด็กได้เลือกทำตามความพอใจ ความสนใจ ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ศึกษาเนื้อเรื่อง วางแผน ดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งในนำผลงานที่ตนทำมาเสนอให้เพื่อน ๆ ได้ฟังอย่างชื่นชม มีการซักถามถึงผลงานของเด็กและแสดงความคิดเห็นกันห้องเรียน

ไวก็อตสกี้ : "แนวคิดในในด้านสังคมวัฒนธรรมของไวก็อกตสกี้ เป็นการเน้นถึงความสัมพันธ์ซึ่งผู้ใหญ่และเด็กมีร่วมกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนการกระทำของการศึกษา" ครูของเรกจิโอ นอกจากจะเตรียมสิ่งแวดล้อมแล้วครูยังมีหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก โดยการพูดคุยกับเด็ก แนะนำเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กในการแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถาม การเรียนรู้ที่ผู้ใหญ่คอยสนับสนุนในการเรียนให้กับเด็กจะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการในด้านสังคมและสติปัญญามากขึ้น เด็กจะเรียนรู้ได้ดีถ้าได้ทำและพูด

(Lynn Staley. 1998 : 20 - 21)

แนวคิดที่สำคัญ

1. ความเชื่อในเรื่องเด็กและการมองเด็กในสายตาครู (The Image of the Child)ว่า

1) ตัวกำหนดหรือควบคุมความสามารถและพุทธิปัญญาของเด็กนอกจากพันธุกรรมแล้ว มีตัวแปรที่สำคัญคือ การบูรณาการ สภาพแวดล้อม หลักการ ความตั้งใจ และการทุ่มเทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทุกฝ่าย

2) เด็กทุกคนล้วนมีสิทธิ์อันชอบธรรม ในการได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างมีคุณภาพสูงสุด

3) เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมกับความสามารถในการรับรู้และการเรียนรู้แตกต่างกันไป แนวทางในการเรียนรู้จะเป็นไปตามพัฒนาการของแต่ละวัย เด็กทุกคนมีพลังและมีความสามารถในการแสดงออกในการสัมพันธ์และการสื่อสารกับผู้อื่นโดยการสัมผัส แววตา สีหน้า ท่าทาง ฯลฯ เรกจิโอ เอมิเลียเรียกการแสดงออกของเด็กให้ผู้อื่นได้รับรู้อย่างหลากหลายว่า "ภาษาร้อยภาษา" (The Hundred Language of Children)

2. โรงเรียนเป็นสถานที่บูรณาการชีวิตที่หลากหลาย โรงเรียนเป็นที่เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก ในการจัดการศึกษาหมายถึงการสร้างอนาคตร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องร่วมมือกันในการวางนโยบาย วางแผน รวมไปถึงการบริหารชั้นเรียน

3. ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ไปกับนักเรียนอย่างพร้อมกันทุกฝ่าย (ที่เกี่ยวข้อง) ครูมีหน้าที่วางแผนพบผู้ปกครอง เพื่อแนะนำแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนเรจิโอ สนับสนุนให้ผู้ปกครองได้เข้าใจและชื่นชมกับหลักสูตรการเรียนการสอน การใช้ศิลปะ สื่อความคิด รวมทั้งการทำโครงงาน ในขณะเดียวกันครูก็มีหน้าที่ร่วมมือกันในการวางแผนการสอนโดยให้

นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน สังเกตนักเรียน ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และมีการพบปะทั้งในระดับชั้น ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกในการศึกษาร่วมกัน ครูจัดสิ่งแวดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนให้โอกาสนักเรีนได้คิดประดิษฐ์และค้นพบด้วยตนเอง การเรียนรู้หรือครูแนะนำหัวเรื่องที่น่าสนใจจะเป็นการนำเสนอทางเลือกในกาเรียนที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

4. การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเรียนตามความสนใจและความต้องการของตนเอง โดยมีครูและพ่อแม่เป็นผู้สนับสนุนในการเรียน การเรียนของเด็กเกิดจากการลงมือทำกิจกรรม ศิลปะและโครงงานต่าง ๆ เด็กได้ใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย ความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทุกฝ่ายนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผลงานที่แสดงออกมาล้วนบ่งบอกถึงความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นตัวเด็ก

หลักสำคัญในการตั้งโรงเรียนคือ

1. โรงเรียนเกิดจากความร่วมมือของชุมชนระหว่างครูและผู้ปกครอง
2. พื้นฐานที่สำคัญในการจัดหลักสูตรคือ โครงงานและศิลปะ
3. สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนหลักสูตรและการเรียนการสอนของเด็ก
4. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

การจัดการเรียนการสอนตามแนว เรกจิโอ เอมิเลีย

การจัดการเรียนการสอนตามแนวเรกจิโอ เอมิเลีย ไม่มีหลักสูตรที่ตายตัวในการวางแผนเป็นหน่วยการเรียนหรือหน่วยการเรียนย่อย แต่การจัดหลักสูตรเกิดจาก

1. ความต้องการของเด็กที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความสนใจของเด็ก ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียน เด็กเป็นผู้ที่วางแผนการเรียนร่วมกับครู

2. ครูจะรวบรวมหัวข้อที่น่าสนใจและเหมาะสมกับความสามารถของเด็กในการศึกษาเรียนรู้และทำโครงงานนำมาเสนอ โดยให้เด็กได้เลือกหัวข้อที่เด็กชอบ สนใจและอยากเรียนรู้

3. เด็กเสนอหัวข้อที่ตนเองชอบ สนใจที่จะเรียนรู้ อาจเป็นปัญหาต่าง ๆ ให้กับครูและเพื่อน เพื่อได้เลือกหัวข้อที่เหมาะสม

4. เหตุผลที่ควรมีและการจำกัดโอกาสในการแก้ปัญหาในการทำโครงงาน

5. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเด็กและครู และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันอาจถูกนำมาเป็นหัวข้อในการทำโครงงาน และจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลียให้โอกาสเด็กได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมและโครงงาน ซึ่งเปรียบเหมือนหัวใจของการเรียนการสอนแบบนี้ ศิลปะนับว่าเป็นสำคัญในการก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางสติปัญญา รวมทั้งพัฒนาการทางภาษา โครงงานเน้นการแก้ปัญหา ความคิดต่าง ๆ ขั้นตอนการทำงาน ซึ่งนำไปสู่ผลงานที่เกิดจากความต้องการของเด็กอย่างแท้จริง ความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นเป็นผลที่ได้รับจากการทำโครงงาน ทำให้เด็กเกิดความเต็มใจและสนุกอย่างเต็มที่กับการได้ทำโครงงาน

การจัดการเรียนการสอนแบบเรจิโอ เอมิเลีย

การจัดตารางการเรียนของเด็กสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของเด็ก ครูให้โอกาสเด็กในการตัดสินใจกำหนดการวางแผนกิจกรรมและโครงงานการเรียนรู้และทำโครงงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบเร่งจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ ขึ้นอยู่กับความพอใจในการทำงานของเด็กและความผูกพันกับงาน นอกจากโครงงานแล้วเด็กยังสามารถเลือกทำกิจกรรมตามมุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน ซึ่งได้แก่ มุมไม้บล็อก มุมหนังสือ มุมบ้าน มุมแต่งตัว มุมศิลปะ และมุมอุปกรณ์ในการเล่นเงา

การเรียนรู้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้เด็กได้มีโอกาสในการใช้วัสดุอุปกรณ์มีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสต่างๆ และการเรียนรู้จากการค้นหาในการทำกิจกรรมตามมุมต่าง ๆ จะทำให้เด็กเกิดการสร้างองค์ความรู้

การเรียนโดยการทำโครงงาน (Project)

การเรียนโดยการทำโครงงานเป็นแนวทางการสอนที่สำคัญในการสอนตามแนวเรจิโอ เอมิเลีย โครงงานของเด็กเริ่มจากการปรึกษาหารือพูดคุยกันของครูถึงหัวข้อที่เด็กเรียนอาจเกิดความสนใจ โครงงานอาจเกิดจากความคิดที่คล้ายคลึงกันของเด็ก เหตุการณ์น่าสนใจที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ปัญหาหรือคำถามที่เด็กสนใจใคร่รู้ การสนทนาถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของเด็กและครูรวมทั้งนิทานที่ครูเล่าให้เด็กฟัง

หัวข้อที่เด็กสนใจจะถูกนำมาใช้ในการทำโครงงาน ซึ่งได้แก่โครงงานระยะสั้นและโครงงานระยะยาว โครงงานระยะสั้นอาจใช้เวลาเพียง 2 – 3 วัน โครงงานระยะยาวอาจใช้เวลาเป็นเดือนหรือหลายเดือน

ครูควรเคารพในสิทธิของเด็กในความต้องการที่จะเรียนรู้ตามความสนใจของเด็ก ครูมีหน้าที่สังเกตเด็ก เข้าใจเด็กรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ตามความต้องการของเด็ก

วิธีการที่นำมาใช้ประกอบในการทำโครงงานได้แก่

- การสังเกต
- การคิด (ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดแก้ปัญหา)
- การสนทนา (ถาม ตอบ วิจารณ์ ถกเถียง หาข้อตกลง สรุปผล)
- การค้นคว้าหาความรู้ (เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ แหล่งที่มา)
- การทดลอง
- การสื่อความคิดออกมาเป็นผลงาน ได้แก่ ปั้น วาดภาพ ระบายสี ประดิษฐ์

ในการทำโครงงานครูอาจบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กเรียนได้รับความรู้เพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ จากการทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในวิชาต่าง ๆ ได้แก่ ด้านภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ สังคม และคุณธรรม

ตัวอย่างการทำโครงงานเรื่อ "ไดโนเสาร์" (ตามแนวทางของเรกจิโอ เอมิเลีย)

หลังจากที่ครูได้ฟังบทสนทนาของเด็กเกี่ยวกับเรื่องไดโนเสาร์และสังเกตการเล่นของเด็ก ครูจะซักชวนเด็กในหัวข้อไดโนเสาร์ โดยครูหวังว่าเด็กจะตอบคำถาม 3 ข้อ (โดยใช้สมมติฐาน KWL : Know (รู้) Want (ต้องการ) และ Learn (เรียน) (Stanley. 1998. 22 ; อ้างจาก Ogle. 1986 ; Carr C. Ogle. 1987) ได้แก่

K (know) : หนูรู้อะไรเกี่ยวกับไดโนเสาร์บ้าง ?

W (want) : หนูต้องการรู้อะไรเกี่ยวกับไดโนเสาร์ ?

L (learn) : หนูได้เรียนอะไรบ้างเกี่ยวกับไดโนเสาร์?

สมมติฐานหล่านี้จะช่วยในการสร้างกรอบคำถามจากโครงงานที่จะพัฒนาขึ้น เด็กรักที่จะแบ่งปันในสิ่งที่เด็กรู้เกี่ยวกับไดโนเสาร์ อย่างไรก็ตามเมื่อครูถามสิ่งที่เด็กต้องการจะรู้เด็กยังไม่มีความเห็น ซึ่งหมายถึงเด็กต้องการความรู้ย่อย ซึ่งเป็นพื้นฐานหัวข้อก่อนที่เด็กจะสามารถตอบคำถามต่อไป เด็กยังไม่รู้เกี่ยวกับไดโนเสาร์อย่างเพียงพอที่ถามคำถาม

ครูและเด็กอาจร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับไดโนเสาร์ในมุมต่าง ๆ เช่น มุมคอมพิวเตอร์ มุมไม้บล็อก มุมหนังสือ และมุมคณิตศาสตร์

เมื่ออาทิตย์ต่อๆ ไปเด็กจะหมดความสนใจหัวข้อไดโนเสาร์ เด็กยังต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิดและได้สนทนา ถกปัญหาและค้นหาในหัวข้อต่าง ๆ ด้วยกัน แต่ถ้าเพื่อนและครูไม่ค่อยสนใจในหัวข้อนี้ อาจทำให้เด็กขาดความสนใจไปด้วย

ผลสะท้อนจากโครงงาน

การตั้งคำถามที่ดี ครูอาจรู้สึกไม่สบายใจที่ไม่สามารถตั้งคำถามที่มีประสิทธิภาพพอที่จะช่วยให้เด็กได้ คิดออกมา ครูที่ดีควรตั้งคำถามที่กระตุ้นเด็ก คำถามที่ดีจะช่วยให้เด็กค้นพบคำที่พวกเขากำลังคิดอยู่และคำถามที่ดีจะช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

การสอบสวนไต่ถามเด็กจะนำไปสู่ระดับความคิดที่สูงขึ้นของเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับ

- การถามคำถามที่ช่วยเด็กเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ผ่านมาในการแสดงถึงการเรียนรู้
- การถามข้อมูลเพื่อแสดงถึงความเข้าใจ
- การช่วยเด็กวาดภาพความสัมพันธ์
- ถามคำถามต่อไปเกี่ยวกับ (ทำไม อย่างไร ถ้าหาก) เพื่อช่วยกำหนดให้เด็กคิดอีกครั้งในสิ่งที่เด็กเชื่อและเป็นการทดสอบความเข้าใจ
- ตั้งคำถามปลายเปิด โดยไม่ต้องบอกใบ้ถึงการโต้ตอบที่เราคาดหวัง
- ตั้งคำถามปลายปิด ซึ่งเป็นปัญหา การทำนาย การเปรียบเทียบ การถามหลาย ๆ ทาง และ
- รอคำตอบ (Staley. 1998 : 22 – 23)

ในการทำโครงงานต่าง ๆ เด็กอาจสร้างผลงานจากการวาดภาพ ปั้นประดิษฐ์ หรือถ่ายภาพและนำมาบรรยายประกอบการเสนอผลงานให้เพื่อน ครู ร่วมทั้งผู้ปกครองได้มีโอกาสชื่นชมในผลงานของเด็ก

การทำโครงงานต่าง ๆ ของเด็กเป็นกระบวนการที่มีประโยชน์ต่อการพฒนาเด็กเป็นอย่างยิ่ง เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหา ค้นหาสิ่งต่าง ๆ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การถ่ายทอดผลงานที่สะท้อนถึงการรับรู้ และความเข้าใจ เป็นการแบ่งปันประสบการณ์และความคิดให้กับผู้ปกครองและเพื่อนๆ ครูอาจถ่ายภาพ วีดีโอ หรืออัดเทปกิจกรรมและการสนทนาไว้ เพื่อจะได้สะท้อนถึงแลกเปลี่ยนความคิดของเด็กและการเห็นด้วยของมุมมองในเด็กแต่ละคน

การทำโครงงานของเด็กเกิดจากความสนใจและคำถามของเด็ก การยืดหยุ่นเวลาในการทำโครงงานของเด็กเกิดจากความต้องการของเด็ก การที่ครูสังเกตและบันทึกถึงพัฒนาการทางความคิด เหตุผลและการแสดงออกของเด็กจึงเป็นสิ่งที่ครูควรตระหนักในการวางแผนกิจกรรมสำหรับเด็ก (Verna Hilderbrand, 1997 : 171)

การเรียนโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child – Centered Programs)

หัวใจของปรัชญาการศึกษาของการสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย คือการอุทิศให้กับการจัดการเรียนการสอนให้เด็กตามสิทธิประโยชน์ และจุดเด่นของเด็ก เด็กเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังและคุณค่า ซึ่งครูของเรกจิโอ เอมิเลียได้ตระหนักถึงคุณค่าในการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก ครูกับเด็กจะผลัดกันเป็นผู้นำและเป็นผู้ตาม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการจัดการเรียนการสอน เด็กนับว่าเป็นศูนย์กลางในการเรียน เด็กสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจและต้องการ

การจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย

สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย มีความสำคัญเปรียบเหมือนกับครูของเด็ก และประวัติความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน

ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กรู้สึกถึงการเชื้อเชิญให้อยากมาอยู่ เล่น เรียน และกิจกรรมในโรงเรียน การออกแบบสิ่งแวดล้อมเน้นความสวยงาม สะดวกสบาย และในขณะเดียวกันก็เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดบริเวณโรงเรียน

ภายนอกห้องเรียนจะปลูกต้นไม้ทั้งยืนต้นและไม้ล้มลุก เพื่อให้เด็กได้สัมผัสธรรมชาติและศึกษาเกี่ยวกับพืช มีทางเดินที่คิดเคี้ยวไปมาระหว่างต้นไม้ ให้เด็กได้วิ่งเล่นได้อย่างสนุกสนาน

เครื่องเล่นกลางแจ้ง ชุดใหญ่อยู่บริเวณสนามเด็กเล่นประกอบด้วยเครื่องเล่นปีนป่าย ห้อยโหน อุโมงค์ สะพานแขวน ชิงช้า ไม้ลื่น บ่อทรายและอาจมีศาลาหรือปราสาทให้เด็กได้นั่งเล่นกับเพื่อน ๆ เล่านิทาน หรือเล่นบทบาทสมมติต่าง ๆ ซึ่งการเล่นกลางแจ้งจะ ช่วยให้การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก รวมทั้งพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ และสังคม

เมื่อเดินเข้ามาในโรงเรียนของเรกจิโอ เอมิเลีย จะพบกับภาพถ่ายกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งนำมาประดับทางเข้าโรงเรียน ประกอบไปด้วยภาพเด็กเล่น ภาพเด็กกับผลงานของเด็ก ภาพผู้ปกครองและครู รวมทั้งภาพการประชุมของโรงเรียน นอกจากนี้อาจตกแต่งด้วยผลงานต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งนอกจากจะทำให้โรงเรียนดูสวยงามแล้วยังสร้างความภาคภูมิใจให้กับ

นักเรียน และสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนอีกด้วย โมบาย ภาพวาด สิ่งประดิษฐ์ และโครงงานอาจถูกนำมาจัดแสดงไว้อย่างสวยงาม

ภายในห้องเรียนประกอบด้วยเครื่องใช้ที่เหมาะสมกับขนาดของเด็ก คุณภาพดี สวยงาม มีการแบ่งห้องเรียนเป็นมุมต่าง ๆ ได้แก่มุมบทบาทสมมุติ มุมแต่งตัว มุมหนังสือ มุมศิลปะ ซึ่งจัดอุปกรณ์เครื่องใช้ที่หลากหลาย สนับสนุนต่อการเรียนรู้ สำรวจ ค้นหา และแก้ปัญหาในการเรียน นอกจากอุปกรณ์ประกอบการเล่นต่าง ๆ แล้ว อุปกรณ์ศิลปะ เช่น ขาตั้งวาดภาพ กาวกรรไกร ลูกปัด สี ถูกจัดวาดไว้อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งมุมศิลปะในห้องเรียนและห้องศิลปะมีชื่อว่า Atelier เป็นที่ ๆ นักเรียนได้ทำศิลปะต่าง ๆ วาด ปั้น และประดิษฐ์ จากความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก ๆ ในห้อง Atelier ห้องศิลปะนี้จะมีครูอยู่ประจำเพื่อคอยสอนนักเรียน พื้นที่ว่างกลางห้องเรียนเป็นที่สำหรับนักเรียนฟังนิทาน ร้องเพลง หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน ห้องเรียนที่สวยงาม มีแสงสว่างเพียงพอ ตกแต่งประดับด้วยต้นไม้ สิ่งของที่มาจากธรรมชาติ สิ่งของที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม และผลงานของนักเรียนจะทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่นและมีความสุขที่ได้อยู่ในบรรยากาศเช่นนี้

ห้องครัวซึ่งอยู่ติดกับทางเดินจะติดกระจกใสหรือกระจกที่เปิดได้เพื่อเด็ก และผู้ปกครองจะได้พูดคุยกับพ่อครัวและเห็นการประกอบอาหาร รวมทั้งแนะนำเมนูอาหารกลางวันติดทางเดินมีเก้าอี้รับแขกสำหรับผู้ใหญ่ และพื้นที่ว่างขนาดใหญ่อยู่ตรงกลางซึ่งเรียกว่า Central Piazza ซึ่งเป็นที่พบปะสรรสรรค์ของทุกคน

ห้องน้ำของโรงเรียนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย บางโรงเรียนจะตกแต่งสวยงาม มีที่เล่นและมองเห็นท่อน้ำสีต่าง ๆ ตกแต่งอยู่ที่พื้นหรือฝาผนัง

บทบาทหน้าที่ครู

ครูของโรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย จะทำการสอนเป็นคู่ ๆ ครูจะสอนนักเรียนติดกันเป็นเวลา 3 ปี เพื่อจะได้เข้าใจถึงอุปนิสัยใจคอ ความสามารถ ความแตกต่าง และข้อดีข้อด้อยของนักเรียนแต่ละคน นอกจากนี้ครูมีหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ให้โอกาสนักการคิดตัดสินใจในการเรียน

ร่วมมือกับนักเรียนในการทำกิจกรรม ผลักกันเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามกับนักเรียน สร้างบรรยากาศความร่วมมือในการทำงาน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีให้กับนักเรียน ครูของโรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย นับว่าเป็นครูที่อุทิศตนในการทำงานและมีทักษะต่าง ๆ สมกับเป็นครูมืออาชีพ ครูได้เรียนรู้จากนักเรียน ค้นคว้าหาความรู้มาประกอบการสอนและทำกิจกรรม การฝึกฝนของครูนับว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เมื่อครูจะต้องสังเกตพฤติกรรมและการทำงานของนักเรียนแล้ว ครูยังต้องบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนโดยย่อ ถ่ายภาพใช้เทปบันทึกเสียง ถ่ายวีดีโอ และเก็บผลงานต่าง ๆ ของนักเรียน

นอกจากการจัดการเรียนการสอน การจัดห้องเรียนที่สวยงาม การเก็บข้อมูลต่าง ๆ แล้ว ครูยังมีหน้าที่เป็นกรรมการในการบริหารโรงเรียนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งการสร้างหลักสูตรการสอนให้กับนักเรียนอีกด้วย

ผู้ปกครองของโรงเรียน

โรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย เกิดจากการก่อตั้งของชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ปกครองของโรงเรียน ดังนั้นผู้ปกครองจึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของโรงเรียน ในแต่ละโรงเรียนจะมีสมาคมผู้ปกครอง ซึ่งกรรมการได้ถูกเลือกมาจากครู ผู้ปกครองและประชาชน ซึ่งผู้ปกครองได้รับการพิจารณาให้เป็นกรรมการของสมาคมมีจำนวนถึง 85 %

ผู้ปกครองทั่วไปมีหน้าที่ร่วมมือกับโรงเรียนนับแต่วันแรกที่ลูกได้เข้าเรียในโรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย ผู้ปกครองนอกจากอาสาสมัครมาช่วยสอนแล้ว ยังช่วยดูแลโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ตามความถนัด เช่นเมื่อโรงเรียนต้องการทาสีโรงเรียนใหม่บางห้อง ผู้ปกครองที่มีความสามารถในการทาสีจะอาสาสมัครมาช่วยโรงเรียนทาสี นอกจากนี้ผู้ปกครองยังมีหน้าที่เข้าใจในตัวเด็ก คอยสังเกตและร่วมมือกับครูในการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ อีกด้วย เมื่อครูต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ผู้ปกครองจะพูดคุยและให้ข้อมูลกับครู ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับเด็ก

การบริหารงานของโรงเรียน

The The Advisory Councils หรือ กลุ่มคณะที่ปรึกษาของโรงเรียน ซึ่งได้รับเลือกจากครูและผู้ปกครองมาบริหารโรงเรียนพิจารณาแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ปรึกษาหารือในการจัดหลักสูตร กิจกรรมและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก

กลุ่มคณะที่ปรึกษานี้ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครองจากทุกชั้นเรียน ครู และผู้ที่อยู่ในเมืองนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับเลือกมาทำงานนี้จะเป็นผู้ปกครองถึง 85% คณะที่ปรึกษาจะดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 3 ปี มีการประชุมกันทุกอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 3 ทุ่มถึงเที่ยงคืน คณะที่ปรึกษาจะเป็นผู้ควบคุมนโยบายวางแผนการทำงาน โดยมีเทศบาลและคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ ฝ่ายบริหารประกอบด้วยฝ่ายวิชาการ เรียกว่า Pedagogical Sector (มี Pedagogistra 8 คน และนักจิตวิทยา 1 คน และฝ่ายธุรการเรียกว่า Administrative นอกจากนี้ยังมีการสรรหาบุคคลจากคณะทำงาน 1 คน เพื่อเป็นสมาชิกของ La Consulta ซึ่งเป็นกลุ่มคณะกรรมการของเมือง ประกอบไปด้วย สมาชิกโดยตรง เทศบาล และผู้ที่มาจากสำนักการศึกษา ซึ่งรับนโยบายมาจากรัฐบาลในท้องถิ่น (ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา. 2541 : 2 และ รีเบคก้า นิว (Rebecca New. 1990 : 212)

โรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย นับว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยแบบหนึ่งของโลก ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สนับสนุนเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ กล้าคิด กล้าแสดงออก ลงมือทำกิจกรรม การทำโครงงานและศิลปะเป็นจุดเด่นของการสอน ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ มีครูเป็นผู้สนับสนุนความคิด คอยสังเกตบันทึก จัดแสดงผลงานของโรงเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนเกิดจากความสัมพันธ์อันดี ของชุมชน ครูและผู้ปกครอง

คำถามท้ายบท

1. เรกจิโอ เอมิเลีย คืออะไร
2. เรกจิโอ เอมิเลีย มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. เรกจิโอ เอมิเลีย มีแนวคิดและทฤษฎีมาจากใคร อย่างไร
4. เรกจิโอ เอมิเลีย มีแนวคิดที่สำคัญในการสอนอย่างไรบ้าง
5. เรกจิโอ เอมิเลีย การจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

กิจกรรม

เขียนแผนโครงงานสำหรับเด็กปฐมวัย 1 เรื่อง

บทที่ 11

การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเข้าใจความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการเรียนแบบร่วมมือ
3. เพื่อทราบแนวคิดทฤษฎีของการเรียนแบบร่วมมือ
4. เพื่อทราบแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

เค้าโครงเนื้อหา

1. ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ
2. ประวัติความเป็นมาของการเรียนแบบร่วมมือ
3. แนวคิดทฤษฎีของการเรียนแบบร่วมมือ
4. แนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

บทที่ 11
การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนแบบ Cooperative Learning มีคำแปลเป็นภาษาไทยได้หลายชื่อ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ หรือการเรียนแบบสหร่วมใจ

การเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการเรียนแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เป็นวิธีที่นิยมใช้จัดการสอนทั้งที่ต่างประเทศและประเทศไทย โดยครูให้เด็กแบ่งเป็น 4 - 6 คน ทำกิจกรรมตามที่ครูกำหนด หรือกิจกรรมตามเป้าประสงค์ของเด็กและครู เป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ร่วมมือกันทำงาน แก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์ผลงาน เด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กมองเห็นคุณค่าของผลงาน ยอมรับตนเองและผู้อื่น

ความหมายและความสำคัญ

อุษณีย์ โพธิสุข ได้กล่าวถึงความหมายของ Cooperative Learning ว่า "วิธีเรียนแบบสหร่วมใจเป็นยุทธวิธีการสอนที่มุ่งให้เด็กได้มีโอกาสวางแผนร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน โดยแตกกลุ่มใหญ่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมตัดสินใจและสร้างโอกาสให้เด็กได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะทางปัญญา (Cognitive) พร้อมไปกับการพัฒนาความสามารถทางด้านสังคม (Social) และทางจิตใจ (Affective) โดยให้ทุกคนมีโอกาสเป็นผู้นำและผู้ตาม"

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์ (2544) ได้ให้นิยามว่า การเรียนแบบร่วมมือ (CL) เป็นวิธีการเรียนที่มีการจัดกลุ่มการทำงาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และเพิ่มพูนแรงจูงใจทางการเรียน เป็นการรวมกลุ่มที่มีโครงสร้างที่ชัดเจน คือสมาชิกแต่ละคนในทีมจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนรู้ สมาชิกแต่ละคนในทีมจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนรู้ สมาชิกทุกคนจะได้รับแรงกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ เพื่อจะช่วยเหลือและเพิ่มพูนการเรียนรู้

อลิซาเบท โคเฮน (Erizabeth Cohen. 1997) ได้ให้คำจำกัดความว่าเป็นการเรียนที่เด็กทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็ก พอที่ทุกคนจะมีส่วนร่วมในผลงาน ซึ่งแต่ละคนมีหน้าที่ชัดเจน (Grishman Dana. 1995 : 4)

มอริสัน จอร์จ (Morrison George. 1998 : 269) ได้กล่าวว่าเป็นการสอนและยุทธวิธีในการเรียน ซึ่งมุ่งเน้นไปยังโครงสร้างวิธีที่เด็กได้รับการสนับสนุน และกำหนดให้ทำงานร่วมกันในการเรียน เด็กจะทำงานในกลุ่มย่อย ซึ่งมีทั้งเด็กเก่งและไม่เก่ง ปกติแล้วจะมีสมาชิกจำนวน 4 คน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการเรียนและช่วยเพื่อนเขียนหรือเรียกอีกชื่อว่า Student Teams – Achievement Division ในเด็ก 4 คน อาจมีเด็กเก่งมาก 1 คน มีความสามารถปานกลาง 2 คน และเด็กไม่เก่ง 1 คน

ในระหว่างปี 1955 – 1983 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เผชิญกับปัญหาประชากรไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เป็นจำนวนมาก ในช่วงที่มีการปล่อยยานสปุกนิกของรัฐเซีย เป็นช่วงเวลาที่เรียกว่าการจัดการศึกษาตกต่ำลง มีการกล่าวขานว่าเป็น The Spuntnik-era Why Johny Can't Read ซึ่ง

จอหน์นี่ ซึ่งหมายถึงประชาชนทั่วไป ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาตกอยู่ในช่วงวิกฤตทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ของสังคม เพราะเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของวัฒนธรรมทั่วไปในอเมริกา ปัญหานี้เกิดขึ้นในกลางชนบทของประเทศ ห้องเรียนของอเมริกาในยุคนั้นขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการเพิ่มขนาดชั้นเรียนและเด็กมีจำนวนมาก เมื่อเทียบกับความเหมาะสมของจำนวนระหว่างครูและนักเรียน

การจัดการสอนจึงต้องใช้วิธีการเรียนแบบร่วมมือ ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวทางของจอหน์ ดิวอี้ หรือการสอนแบบพิพัฒนาการ โดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered Progressivism) การจัดการเรียนการสอนนี้เป็นทางเลือกหนึ่งในยุคพิพัฒนาการใหม่ระหว่างปี 1960 – 1970 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่จัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียนกับเพื่อน ซึ่งนำไปสู่พัฒนาการทางสติปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างทำให้เด็กได้เกิดความภูมิใจในตนเอง

ประวัติความเป็นมา

การเรียนแบบร่วมมือไม่ใช่วิธีการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ การเรียนแบบร่วมมือมีมาตั้งแต่สมัยอาณานิคม โดยแฟรนซิส พาร์คเกอร์ (Francis Parker) ผู้อำนวยการโรงเรียนควินซี่ รัฐแมนซซาซูเซ็ท (Quincy Massachusetts) (ในระหว่างปี ค.ศ.1875 – 1880) ได้สนับสนุนวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือในโรงเรียนนี้ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1875 จนถึงปี ค.ศ.1900

โรงเรียนควินซี่ได้สนับสนุนในการนำวิธีการสอนของนักการศึกษาต่าง ๆ มาใช้ซึ่งหนึ่งในนั้น คือการสอนตามแนวทางของ จอหน์ ดิวอี้ ซึ่งส่งเสริมในการใช้การร่วมมือในการเรียน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในโครงการสอนของโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยชิคคาโก้ โดยจัดการสอนตั้งแต่เริ่ม ค.ศ.1900 จนถึงปี ค.ศ.1930

หลังจากสงครามโลก ครั้งที่ 2 นักวิจัยต่าง ๆ ได้เริ่มแสดงความสนใจในการมีปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือของกลุ่มทฤษฎีของ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) อำนาจหรือแรงเคลื่อนที่ของกลุ่ม (Group Dynamice) ได้ถูกค้นพบที่สถาบันวิจัยอำนาจหรือแรงเคลื่อนที่ MIT ซึ่งเลวินได้เป็นหนึ่งที่ช่วยในการคิดค้นในปี 1945

ต่อมา มอร์ตัน ดัช (Morton Deutsh. 1949) ได้ศึกษาถึงผลของกระบวนการร่วมมือและการแข่งขันของกลุ่ม และภายหลังได้มีนักการศึกษาอีกหลายท่านของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย และแต่งหนังสือเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือ ทำให้การเรียนแบบร่วมมือเป็นที่แพร่หลายอย่างมากในปี 1970 ซึ่งนักวิจัยต่างๆ ได้มีคำถามหลากหลายเกี่ยวกับการนำไปใช้และประสิทธิภาพของการสอน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

การเรียนแบบร่วมมือมีแนวคิดประกอบด้วยทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget) ดิวอี้ (Dewey) และไวก็อตสกี้ (Vygotsky) ร่วมกัน

เพียเจท์ เชื่อว่าเด็กเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญาได้ดีจากการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน การเกิดข้อขัดแย้งในกลุ่มเป็นการพัฒนาสติปัญญาอย่างหนึ่ง

ดิวอี้ เชื่อในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง หรือ Child Centered เด็กได้มีโอกาสคิดและทำกิจกรรมตามความสนใจ

ไวก็อตสกี้ เชื่อในการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กในการทำกิจกรรมร่วมกันจะช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางภาษา และสติปัญญา แต่ที่จริงแล้วไว้ก็อตสกี้ไม่ได้เป็นผู้มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการสอนแบบร่วมมือ เพราะไวก็อตสกี้เป็นชาวรัสเซีย จึงได้เริ่มมีการแปลทฤษฎีของไวก็อตสกี้มาใช้ในช่วงคริสศตวรรษที่ 19 (Grishham and Molinelli. 1995 : 1 – 8)

ลักษณะการเรียนแบบร่วมใจ

Johnson และ Johnson (1975) ได้เสนอลักษณะการเรียนแบบร่วมใจ ได้แก่

1. มีการแบ่งนักเรียนในห้องเรียนเป็นกลุ่มย่อย 2 – 6 คน
2. สมาชิกทุกคนต้องมีเป้าหมายที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทุกคนมีคะแนนสูงขึ้น
3. มีการแบ่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบ ความสำเร็จของทุกคนถือว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่ม
4. สมาชิกต้องมีความไว้วางใจและยอมรับซึ่งกันและกัน
5. สมาชิกทุกคนมีหน้าที่ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือกันเพื่อทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบการเรียนแบบร่วมมือ ได้แก่

1. การมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด (Face –to Face Interaction) หมายถึง สมาชิกทุกคนในกลุ่มนั่งล้อมวงหันหน้าเข้าหากัน ทุกคนในกลุ่มได้มีปฏิสัมพันธ์
2. การแบ่งงานและความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม (Individual Accountability) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ทุกคนต้องร่วมมือกันทำงานอย่างเต็มความสามารถ ช่วยกันทำงาน ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
3. การพึ่งพาอาศัยกันและกันในทางบวก (Positive Interdependent) หมายถึง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีหน้าที่ และความสำคัญเท่าเทียมกัน เด็กควรมีความเชื่อในการทำงานร่วมกันและมีความเข้าใจ เห็นใจผู้อื่น
4. ทักษะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง การทำงานเป็นกลุ่ม ก่อให้เกิดทักษะทางสังคม เด็กเรียนรู้ในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับฟังผู้อื่น มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เด็กที่ขาดทักษะด้านนี้มาก่อนอาจเป็นปัญหากับเพื่อน ครูควรวางพื้นฐานให้นักเรียนได้มีทักษะการทำงานกลุ่ม เด็กควรได้รับการฝึกฝนให้มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น
5. กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) หมายถึง หลังจากที่เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มระยะเวลาหนึ่ง แต่ละคนควรมีการประเมินการทำงานของตนเองและกลุ่ม เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่องและเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงในครั้งต่อไป

หลักการ 6 ประการของ Kagans

Kagan และ Kagan (1994) ได้คิดรูปแบบหลัก 6 ประการ ในการนำแนวทางการสอนแบบการร่วมมือไปใช้ ได้แก่

1. Structures : รูปแบบของกิจกรรมการทำงานกลุ่มแบบต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนให้เชื่อมโยงกับสิ่งที่เรียน เพื่อเด็กจะได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดทักษะทางสังคม สติปัญญาและการเรียน พื้นฐานในการจัดรูปแบบการทำงานกลุ่ม ประกอบด้วย ครู หรือนักเรียน (An Actor) เป็นผู้ทำหรือผู้แสดง ร่วมมือกันทำกิจกรรมในการเรียน เช่น การเขียน การทำงานต่าง ๆ ฯลฯ กับนักเรียนอื่นๆ (A Recipient) ได้แก่ การสัมภาษณ์ 3 ขั้น การถกเถียงเป็นกลุ่ม การสนทนาในวงกลม

2. 4 Basics Principle (PIES) : หลักการพื้นฐานของการเรียนแบบร่วมมือ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ

1) P (Positive Inderdependence) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม เป็นการมีความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันในทางบวก เด็กได้รับประโยชน์ร่วมกันในงาน และรู้สึกถึงความประสบความสำเร็จของกลุ่ม โดยที่ตัวเองเป็นส่วนประกอบของกลุ่มก็รู้สึกว่าตัวเองประสบความสำเร็จด้วย

2) I (Individual Accountability) เป็นการยอมรับความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มล้วนมีความสามารถและมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ประสบความสำเร็จ

3) E (Equal Parficipation) ทุกคนในกลุ่มต้องมีความเท่าเทียมกัน ทั้งบทบาทหน้าที่ และความสามารถในการทำงานร่วมกัน

4) S (Simultaneous Interaction) การมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของสมาชิกในกลุ่ม

3. Team Building and Class Building หรือ Will เป็นอุดมการณ์และความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกันในกลุ่มสร้างความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน หรือทีมเดียวกันในการทำงาน โดยให้เด็กทำงานหรือกิจกรรมเป็นกลุ่ม จุดมุ่งหมายของการสร้างความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันคือความเหมาะสมของกลุ่ม ความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน การสนับสนุนที่เท่าเทียมกันในกลุ่ม คุณค่า และพัฒนาการในการทำงานร่วมกัน

4. Team – การจัดกลุ่มสมาชิกให้มีจำนวน 4 คน อาจทำงานในกลุ่มเป็นคู่กันก็ได้ โดยการคละสมาชิกในกลุ่มให้มีทั้งเด็กเก่ง ปานกลาง และไม่เก่ง รวมทั้งเพศชายหญิงทำงานร่วมกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน 6 สัปดาห์ อาจแบ่งกลุ่มให้คละกันในด้านความสามารถใช้สุ่มตัวอย่างหรือแบ่งตามความสนใจก็ได้

5. Management - การจัดการทำงานของกลุ่ม ในกลุ่มเด็กอาจมีปัญหาเกิดขึ้น เพราะเด็กแต่ละคนมีความสามารถและความกระตือรือร้นในการทำงานที่ไม่เท่ากัน การจัดการกลุ่มให้มีความสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูควรคำนึงถึงการจัดที่นั่งให้เด็กได้อย่างเหมาะสม มีการสร้างกฎ/ข้อตกลงของห้องเรียน

กาจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนร่วมมือ

รูปแบบการจัดการสอนที่นิยมนำมาใช้

รูปแบบการสอนที่เป็นที่รู้จักดีและนิยมนำมาใช้ในการสอนแบบร่วมมือมี 3 แบบ ได้แก่

1. Student Teams – Achievement Division (STAD)

การประสบความสำเร็จเป็นทีม/กลุ่ม เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้สนุกสนานในการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ผู้เรียนต้องร่วมมือและปรึกษากันเป็นทีมในเนื้อหาเดียวกัน เพื่อตอบคำถามในหัวข้อที่ได้รับ

1) ครูนำเสนอเนื้อหาหรือหัวข้อใหม่ ๆ ให้ผู้เรียนทำกิจกรรม

2) จัดกลุ่มสมาชิกให้มีจำนวน 4 – 5 คน โดยคละความสามารถของผู้เรียน

3) ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มทำแบบทดสอบ (Quiz) เพื่อวัดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหา

4) ตรวจคำตอบของผู้เรียน เพื่อนำคะแนนของแต่ละคนมาเป็นคะแนนกลุ่ม

5) การรับรองผลงานของกลุ่ม กลุ่มที่ได้รับคะแนนรวมสูงสุดจะได้รับคำชมเชย

2. Jigsaw เป็นการจัดผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในความสามารถให้เรียนรู้ร่วมกัน เป็นการทำงานกลุ่ม เพื่อศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย โดยแบ่งงานเป็นหัวข้อย่อยให้แต่ละคนได้ทำและนำกลับมาต่อกันรวมเป็นเรื่องในหัวข้อใหญ่ที่ได้รับมอบหมาย แล้วรายงานหรือทดสอบย่อย

3. Teams – Games – Tournaments (TGT) เป็นกิจกรรมการสอนที่ใช้การแข่งขันกันเล่นเกมส์ เป็นทีม ในการตอบคำถาม เพื่อแข่งขันว่าใครตอบถูกจะได้คะแนนสูงสุด รายละเอียดคือ

1) นำเสนอสิ่งที่ต้องเรียน

2) การทำงานเป็นกลุ่ม

3) เกมการแข่งขันทางวิชาการ

รูปแบบการสอนอื่น ๆ

1. Group Investigation (GI) เป็นการทำงานกลุ่มเพื่อสืบหาค้นคว้า แก้ปัญหา สืบสวนหรือเป็นการทำโครงการร่วมกัน ซึ่งมีแนวคิดมาจาก จอห์น ดิวอี้ ในการสนับสนุนให้เด็กมีความรู้ ประสบการณ์ ที่มีความหมาย

2. Timed Pair – Share เป็นการให้เด็กจับคู่กันโดยสลับกันพูดและฟัง โดยเมื่อคนหนึ่งพูดอีกคนหนึ่งก็ฟัง

3. Rally Robin ให้โอกาสนักเรียนในการพูดคุยซักถามในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง

4. Roundrobin เป็นการจัดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มย่อยได้สนทนาถึงประสบการณ์และความรู้ที่กำลังศึกษาให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มได้ฟัง ทุกคนในกลุ่มได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผลัดกันพูด ผลัดกันฟัง

5. Cornner มุมสนทนา เป็นการจัดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มย่อยไปนั่งตามมุมหรือจุดต่าง ๆ ในห้องเรียน โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มจะช่วยกัน

6. Partners – เพื่อนเรียน เป็นการเรียนที่ให้นักเรียนจับคู่ช่วยเหลือกัน เพื่อทำกิจกรรมการเรียน

7. Co-Op Co-Op เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน โดยให้สมาชิกที่เก่งช่วยสมาชิกที่อ่อนในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการอภิปรายแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การเลือกสมาชิกในกลุ่มการสร้างความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่ม - เลือกหัวข้อใหญ่ - เลือกหัวข้อย่อย – เตรียมหัวข้อย่อย - นำเสนอหัวข้อย่อย – เตรียมนำเสนอผลงานกลุ่ม - นำเสนอผลงานกลุ่ม

ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการเรียน การเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม เด็กที่เรียนยังไม่ได้ ครูอาจให้เด็กวาดภาพในหัวข้อที่กำหนดร่วมกัน หรือทำ Mapping ร่วมกัน บางครั้งในกลุ่มอาจมีนักเรียนที่เขียนหนังสือได้ เด็กที่เขียนได้จะช่วยเขียนกำกับผลงาน นอกจากนี้งานศิลปะ และประดิษฐ์ เช่น ประดิษฐ์ภาพต่าง ๆ ตามหัวข้อที่เรียนในขณะนั้น

ตัวอย่าง หัวข้อ ชุมชน

วิธีทำ - ครูสอนเรื่องชุมชนว่าในชุมชนมีสถานที่ใดบ้าง มีใครที่ทำหน้าที่อะไร เช่น โรงพยาบาล ซึ่งมีหมอและพยาบาล โรงเรียน มีครู นักเรียน นักการภารโรง โรงพักมีตำรวจและผู้ร้าย

- ครูเตรียมอุปกรณ์ เช่น กล่อง กระดาษ สี กาว กรรไกร ฯลฯ อุปกรณ์บางอย่าง อาจให้นักเรียนนำมาเอง เช่น กล่อง
- ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มปรึกษาว่าจะทำสถานที่อะไรบ้าง
- นักเรียนนำผลงานมารวมกันตั้งบนแผ่นพลาสติกเป็นเมือง อาจมีการวาดภาพคนหรือปั้นจากดินน้ำมัน ทำต้นไม้จากวัสดุ ตัดกระดาษทำถนน เพิ่มเติมให้เป็นชุมชนที่สวยงาม
- นำผลงานเด็กแสดงให้เพื่อนดู

การทำงานแบบร่วมมือจะช่วยให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกลุ่ม เพื่อทำงาน ทำให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นส่วนรวมในกลุ่ม เพื่อทำงาน ทำให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นสมาชิกของกลุ่ม ครูมีหน้าที่สนับสนุนและช่วยเหลือเด็กในการทำงานเป็นกลุ่ม แบ่งกลุ่มให้เด็กที่เก่งช่วยเด็กที่ไม่เก่งการแบ่งกลุ่มจะช่วยในการดูแลเด็กให้ง่ายขึ้น อาจให้เด็กสลับกันเป็นหัวหน้ากลุ่ม ช่วยกันดูแลเพื่อน ครูควรสังเกตและศึกษาเด็กแต่ละคน เพื่อจะได้จัดกลุ่มทำงานให้เหมาะสม รวมทั้งใช้เทคนิคแนวการสอนที่เหมาะสมในการสอนแต่ละครั้งด้วย

การใช้เทคนิค "Jig Saw" ในการทำโครงงานของเด็กปฐมวัย

การทำโครงงานแบบง่าย ๆ ของเด็ก อาจใช้เทคนิคนี้กับโรงเรียนที่มีกลุ่มผู้ปกครองอานาเพื่อผู้ปกครองที่สนใจและมีเวลาว่างได้มีโอกาสร่วมในการทำกิจกรรมของเด็ก

ตัวอย่างวิธีทำ

1. จัดหากลุ่มผู้ปกครองโดยสนทนากับผู้ปกครองถึงในวันพบผู้ปกครองก่อนเปิดเทอม หรือให้ผู้ปกครองได้ลงชื่ออาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของห้องเรียน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียน 4 – 6 คน เพื่อจัดกลุ่มทำโครงงานโดยคละความสามารถและเพศของเด็ก จัดให้นักเรียนในกลุ่มมีทั้งเก่ง ปานกลาง ไม่เก่ง พูดมาก พูดน้อย ชายและหญิง

3. เลือกหัวข้อในการาจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจและมีเวลานานเพียงพอ เช่น เรื่องพืช หรือสัตว์ (ใช้เวลา 4 – 5 สัปดาห์)

4. ประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ปกครองอาสา สนทนากับผู้ปกครอง ให้ความรู้และแนวทางทำโครงงานกับผู้ปกครอง บอกหัวข้อกิจกรรมกับผู้ปกครองจัดกลุ่มให้ผู้ปกครองเลือกว่าจะอยู่กับเด็กกลุ่มไหน ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมักอยากอยู่กลุ่มเดียวกับลูกตนเอง ควรตกลงให้ผู้ปกครองที่มาช่วยกิจกรรมดูแลเด็กอื่น ๆ ให้เหมือนกับลูกตนเองด้วย พยายามแบ่งกลุ่มผู้ปกครองให้เฉลี่ยเท่ากันทุกกลุ่ม

6. ให้ความรู้ทั่วไปกับเด็กเกี่ยวกับหัวข้อการเรียน เช่น เรื่องสัตว์ แบ่งเป็นประเภทใดบ้าง ฯลฯ

7. เมื่อแบ่งกลุ่มเด็กกับผู้ปกครองแล้ว อาจมีจำนวนผู้ปกครอง 2 – 3 คนต่อเด็ก 6 คน ในกลุ่มให้ผู้ปกครองดำเนินการดังนี้

อาทิตย์ที่ 1 สนทนาหัวข้อที่เด็กสนใจ เด็กบางคนอาจสนใจสัตว์เลี้ยง เช่น กระต่าย หรือสุนัข บางคนอาจสนใจสัตว์ป่า เช่น เสือ หรือสิงห์โต

อาทิตย์ที่ 2 จัดกลุ่มเด็กตามความสนใจ และจัดผู้ปกครองตามความรู้และความต้องการ ผู้ปกครองบางคนที่เลี้ยงกระต่ายก็จะมาช่วยดูแลเด็กที่สนใจ เรื่องกระต่าย ให้ผู้ปกครองหาความรู้มาสอนเด็กตามหัวเรื่องโครงงานที่เด็กเลือก ในอาทิตย์นี้ผู้ปกครองอาสาจะโน้ตขอให้ผู้ปกครองที่บ้านช่วยหาความรู้ต่าง ๆ มาเสริม เช่น ภาพ หนังสือ มาประติดประต่อให้เป็นเรื่องเดียวกัน

อาทิตย์ที่ 3 ทำโครงงานเป็นแผ่นป้ายนิเทศทั้งกลุ่ม เพื่อนำเสนอเพื่อน ๆ

อาทิตย์ที่ 4 เสนอผลงาน โดยให้เด็กและผู้ปกครองอาสาร่วมกันเสนอผลงาน อาจมีการแสดงร้องเพลง บทบาทสมมติ เสริมการเสนอผลงาน หรือนำสัตว์บางชนิดมาให้นักเรียนดู เด็กจะนำหัวข้อที่ได้รับมาพูดและแสดง ต่อเป็นเรื่องเดียวกัน เด็กทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการออกมาพูดหน้าชั้น

หมายเหตุ

- ในหัวข้อนี้อาจมีการไปทัศนศึกษาสวนสัตว์ โดยจัดผู้ปกครองอาสามาช่วยแนะนำให้ความรู้เด็กด้วย
- การประเมินผล อาจใช้แบบสอบถามให้เด็กตอบคำถาม วาดภาพ ขีดถูก ลงในแบบสอบถาม

ในหัวข้อพืช อาจทำได้ง่ายกว่าหัวข้อสัตว์ เพราะเด็กได้เห็นพืชจากสวนในโรงเรียนที่ผู้ปกครองอธิบาย และเด็กได้ลงมือปฏิบัติในการปลูกพืชก็อาจจัดกิจกรรมเสริมโดยการให้เด็กประกอบอาหารจากพืชก็ได้

ในเทคนิคนี้ผู้เขียนได้ลงมือปฏิบัติจริงกับเด็กและพบว่าเด็กสนุกสนาน มีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและผู้ปกครอง เป็นโครงงานที่สร้างองค์ความรู้อย่างมาก เด็กมีความจำและประสบการณ์ที่ดีในการทำกิจกรรม ผู้ปกครองสนุกให้ความร่วมมือกันดี และร่วมมือกันให้ความรู้และจัดกิจกรรมให้เด็ก ทำให้ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการทำกิจกรรมโครงงาน โดยเทคนิค Jig Saw ผู้ปกครองบางคนแต่งเพลงให้เด็กเต้น บางคนจัดบทบาทสมมติ บรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยดี นับเป็นโชคดีมากที่ได้พบผู้ปกครองที่ดีเช่นนี้ ข้อควรระวังคือ ครูต้องคอยดูแลให้คำแนะนำผู้ปกครองและเป็นผู้จัดการที่ดี เพราะบางครั้ง ผู้ปกครองอาจมีความคิดที่แตกต่างและขัดแย้งกันในกลุ่ม ครูต้องช่วยสมานสามัคคี

ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ

1. นักเรียนมีทักษะทางสังคมดีขึ้น เข้ากับเพื่อนได้ดี เห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น
2. นักเรียนสนุกสนานในการเรียนกับเพื่อน
3. นักเรียนที่เก่งได้ช่วยนักเรียนที่ไม่เก่ง นักเรียนรู้จักช่วยเหลือกันและกัน
4. นักเรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น จำบทเรียนได้ดีและทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
5. ช่วยเสริมบรรยากาศในการเรียน
6. นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน
7. นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น เพราะการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มย่อยง่ายกว่าการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มใหญ่
8. นักเรียนมีทักษะทางภาษา
9. นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้
10. เป็นประสบการณ์เพื่อนักเรียนจะได้ใช้ต่อไปในโลกแห่งความเป็นจริง ทำให้นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาการทำงานร่วมกัน การมีมนุษยสัมพันธ์ และรู้จักจัดการตัวเองได้ดีขึ้น
11. เป็นการร่วมมือในกลุ่มย่อย นักเรียนได้มีบทบาทการทำงานทุกคน
12. นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
13. นักเรียนมีสุขาภาพจิตและสุขภาพกายดี
14. ลดพฤติกรรมก่อกวนในชั้น นักเรียนมีวินัยและตั้งใจทำงานได้ดีขึ้น

ข้อสังเกตและปัญหา

อาจมีนักเรียนที่ไม่ร่วมมือกับเพื่อน ไม่กระตือรือร้น อาศัยเพื่อนที่เก่งทำงานให้นักเรียนบางคนอาจไม่ถูกกัน บางคนอาจพูดมากเกินไป และไม่ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ครูจึงมีหน้าที่สังเกตในการทำงาน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นักเรียนที่ทำงานกับเพื่อนที่พอใจกัน ชอบพอกัน จะทำให้งานได้ดีกว่านักเรียนที่ไม่ถูกกัน

การสอนแบบร่วมมือเป็นการสอนที่เหมาะสมกับบางสถานการณ์ ครูบางคนอาจชอบใช้วิธีนี้ แต่บางคนอาจไม่ชอบใช้วิธีนี้ ดังนั้น ครูควรศึกษาวิธีการสอนแบบร่วมมือ เพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม การสอนแบบร่วมมือเป็นแนวทางหนึ่งที่สนับสนุนเด็กเรียนเป็นสำคัญ เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันทำงาน เสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

บทที่ 12
การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
โมเดล ซิปปา (CIPPA MODEL)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบความหมายและความสำคัญของ โมเดล ซิปปา
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของ โมเดล ซิปปา
3. เพื่อทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโมเดล ซิปปา
4. เพื่อทราบแนวทางและหลักการในการนำโมเดล ซิปปา มาใช้

เค้าโครงเนื้อหา

12.1 ความหมายและความสำคัญของ โมเดล ซิปปา

12.2 ประวัติความเป็นมาของ โมเดล ซิปปา

12.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโมเดล ซิปปา

12.4 แนวทางและหลักการในการนำโมเดล ซิปปา มาใช้

คำถามท้ายบท

1. การเรียนแบบร่วมมือคืออะไร
2. การเรียนแบบร่วมมือมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการเรียนแบบร่วมมือมีแนวคิดมาจากใครบ้าง เป็นอย่างไร
4. หลักการพื้นฐานของ Kagan & Kagan ได้แก่อะไรบ้าง
5. การจัดกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือมีอะไรบ้าง
6. ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ

กิจกรรมท้ายบท

ฝึกกิจกรรมโดยใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้วิธีต่าง ๆ เช่น

- การเล่นเกมทางวิชาการ/ความคิดสร้างสรรค์
- การทำงานกลุ่ม

บทที่ 12
การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
โมเดล ซิปปา (CIPPA MODEL)

การจัดการเรียนการสอนด้วยโมเดล ซิปปา เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นิยมแพร่หลายและเป็นความภาคภูมิใจในวงการศึกษาไทย เพราะ ดร.ทิศนา แขมณี แห่งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงก รณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้คิดค้นแนวทางการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักการสร้างความรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความสำเร็จในการสอนที่ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์เพื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ความหมายและความสำคัญ : CIPPA

C – Construct	หมายถึง การสร้างองค์ความรู้โดยจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ ความรู้ในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตัวเอง สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา
I – Interaction	หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่เพื่อน ผู้ใหญ่ หรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม
P - Physical Participation	หมายถึง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก
P – Process Learning	หมายถึงการเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาตนเอง และกระบวนการกลุ่ม ฯลฯ
A – Application	หมายถึงการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงหรือการปฏิบัติจริงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง และการนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต (ทิศนา แขมณี. 2544 : 32 – 33)

ประวัติความเป็นมา

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503, พุทธศักราช 2521 และพุทธศักราช 2533 ได้มีแนวคิดสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาแนวเดียวกันคือ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในปีพุทธศักราช 2538 การปฏิรูปทางการเมืองมีผลต่อการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้มีประเด็นการสอนที่ชัดเจน มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม หรือจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

รองศาสตราจารย์ ดร.ทิศนา แขมณี อาจารย์และนักการศึกษาแห่งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการสอน ศึกษา ค้นคว้า และทำการวิจัยในการเรียนการสอนมากว่า 20 ปี มีความสนใจในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้เป็นผู้คิดค้นการเรียนการสอนแบบ CIPPA MODEL ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ในผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้โดยผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้

แนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ CIPPA MODEL ได้แก่

1. จอหน์ ดิวอี้ (John Dewey. 1963)

- ทฤษฎีการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เด็กเรียนรู้จากการกระทำหรือลงมือทำกิจกรรม (Learning by Doing) ครูเป็นเพียงผู้สนับสนุนหรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยนักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น

2. จอง เพียเจต์ (Jean Piaget. 1896 – 198)

- โครงสร้างความรู้ทางสติปัญญา (Cognitive Structure) เพียเจต์ เรียกว่า สคีมา (Schema) หมายถึง โครงสร้างความรู้จะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

Assimilation : การรับความรู้ใหม่เข้ามาในโครงสร้างความรู้ ที่มีความรู้เดิมอยู่แล้ว

Accomodation : การปรับความรู้เดิมให้เข้ากับความรู้ใหม่

Equilibrium : เกิดภาวะที่สมดุลย์ของความรู้ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม โดยการหาข้อมูล ศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้จะทำให้เกิดโครงสร้างความรู้และพัฒนาการทางสติปัญญา

3. เลฟ ไวก็อตสกี้ (Lev Vygotsky. 1896 - 1934)

- การใช้กิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา ภาษา พัฒนาการทางสังคม และเด็กได้พัฒนาทักษะและข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาความคิดในด้านสังคมและวัฒนธรรม

4. โฮเวิรด์ การ์ดเนอร์ (Howard Cardner. 1934)

- ในการแสดงความรู้และผลงานของเด็ก เด็กได้แสดงความรู้ความสามารถของตนจะช่วยให้เด็กได้ใช้และพัฒนาความสามารถหลายด้าน (พหุปัญญา)

พหุปัญญาของมนุษย์แบ่งเป็น 9 ด้าน ได้แก่

1) ภาษา 2) คณิตศาสตร์ 3) มิติสัมพันธ์ 4) การเคลื่อนไหว

5) ดนตรี 6) มนุษยสัมพันธ์ 7) การเข้าใจตนเอง 8) ธรรมชาติ

9) จิตวิญญาณ

แนวคิดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนที่มีคุณภาพ

การจัดกิจกรรมที่มีคุณภาพควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งกิจกรรมที่มีคุณภาพควรมีลักษณะดังนี้

1. Physical Participation : กิจกรรมที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้านร่างกาย โดยจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย

2. Intellectual Participation : กิจกรรมที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในด้านสติปัญญา ท้าทายให้เด็กได้เกิดความคิด สนุกในการคิด

3. Social Participation : กิจกรรมที่ดีควรช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

4. Emotional Participation : กิจกรรมที่ดีควรช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ทางอารมณ์ โดยจัดกิจกรรมที่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน

กระบวนการจัดกิจกรรมการสอนแบบ CIPPA

1. ครูเตรียมการสอน ศึกษาหาความรู้ วางแผนการสอน ออกแบบกิจกรรมโดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง หาสื่อ แหล่งความรู้ จัดบรรยากาศการเรียนการสอน

2. การสอน ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกิจกรรม ครูสำรวจความรู้เดิม และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ใหม่ โดยการถาม-ตอบ การระดมสมอง การสังเกต การใช้แบบทดสอบและการแก้ปัญหา

3. นักเรียนแสวงหาข้อมูล โดยครูตั้งคำถามที่ท้าทายกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งและการแสวงหาข้อมูลอย่างมีความหมาย ผู้เรียนมีกระบวนการแสดงหาความรู้จากการวางแผน การแบ่งงาน และการมอบหมายงาน

4. นักเรียนศึกษาข้อมูลสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองในการทำกิจกรรม โดยการเปรียบเทียบ การจำแนก การจัดกลุ่ม การคิด การตั้งคำถาม สรุป ฯลฯ

5. นักเรียนแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด โดยใช้รูปแบบร่วมมือ การรับฟัง การโต้ตอบ การสังเกต และการให้ข้อมูล ฯลฯ

6. นักเรียนจัดระเบียบความรู้และวิเคราะห์การเรียนรู้ โดยการบันทึก ทำผลงานในหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย

7. ขั้นแสดงความรู้/ผลงาน โดยใช้การแสดงออกด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ การเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ นักเรียน

นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน รายงานการทำแบบฝึกหัด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญญาต่าง ๆ

ตัวอย่างกิจกรรม (ซึ่งครูกำหนดหัวข้อที่เขียนตามหลักสูตรหรือความสนใจของนักเรียน)

1. การแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม
2. นักเรียนได้ฟังหัวข้อเนื้อหาที่ครูบอก แล้วช่วยกันคิดคำหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา

(โดยวาดหรือเขียนลงในกระดาษ)

3. นักเรียนช่วยกันตั้งปัญหาจากหัวข้อที่กำหนดให้เพื่อทบทวนความรู้
4. แบ่งกลุ่มย่อยตามหมายเลขที่นับ (ใน 1 – 9)
5. สมาชิกกลุ่มใหม่รับเนื้อหาและศึกษาให้เข้าใจ
6. ทุกคนเขียนแผนผังมโนมติเกี่ยวกับเนื้อหา แล้วสรุปลงในใบงานรวมกัน
7. สมาชิกในกลุ่มเขียนปัญหาและสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติมลงในใบงาน
8. นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันรายงานผลการศึกษาค้นคว้า เสนอปัญหาหรือสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติมให้เพื่อนตอบคำถาม
9. นักเรียนกลับเข้ากลุ่มเก่าแล้วทำผังมโนมติ
10. จัดนิทรรศการ

สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนการใช้กิจกรรมโดยใช้ซิปปา โมเดล อาจนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและจัดเป็นวิธีการง่าย ๆ โดยอาจให้ผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมและช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน (เวลาที่กำหนด 2 คาบ)

ตัวอย่างกิจกรรมง่าย ๆ ของเด็กก่อนวัยเรียน (ชุมชน)

1. ครูสนทนากับนักเรียนในหัวข้อที่เรียน (ความรู้เดิม)
2. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย โดยมีผู้ปกครองให้ความรู้ตามฐานเป็นกลุ่มอาชีพ เช่น พยาบาล หมอ ตำรวจ ทหาร แอร์โฮสเตส
3. เด็กได้รับความรู้ในแต่ละกลุ่ม นำมาเสนอผลงาน เล่าหรือแสดงให้เพื่อนได้ฟัง และทำแผนมโนมติตามอาชีพ - โดยวาดภาพประกอบการเขียน

เช่น

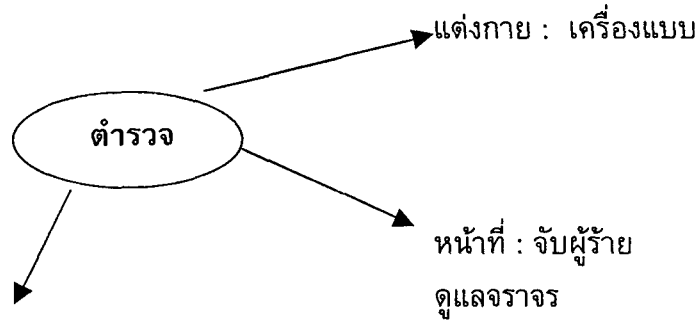

1. สลับกลุ่มเด็กโดยการนับ (ใน 1 – 6) ให้เด็กในแต่ละกลุ่มได้พูดคุยกันถึงหัวข้อที่ตนได้รับความรู้มา และทำผังมโนมติอีกครั้ง เพื่อสำรวจความรู้

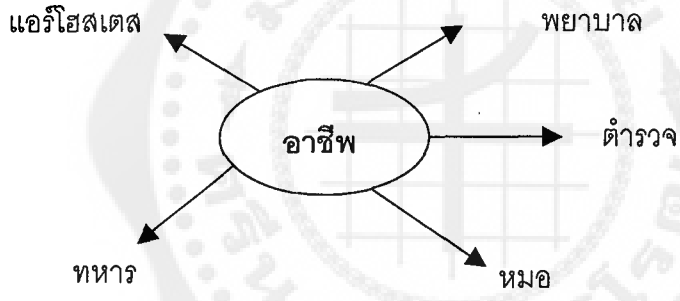

หรือดัดแปลงกิจกรรม

ในขั้นที่ 3 คือ การสลับเด็กวนตามฐาน เพื่อทำกิจกรรมกับผู้ปกครองในการซักถาม วาดภาพ ประดิษฐ์ง่าย ๆ

2. คือการประเมินผลโดยรวมอีกครั้ง ว่าเด็กเรียนรู้จากแต่ละฐานอย่างไรบ้าง อาจใช้การวาดภาพแผนมโนมติหรือใบงานก็ได้

เกณฑ์ชี้คุณภาพของการสอนตามโมเดล CIPPA ที่ควรคำนึงถึงคือ

1. การสร้างความรู้
   1.1 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น/ที่สร้างขึ้น
   ระดับ 1 - มาจากครูมากกว่านักเรียน
   2 - มาจากครูและนักเรียนพอ ๆ กัน

3 - มาจากนักเรียนมากกว่าครู

4 - มาจากนักเรียน

1.2 กระบวนการสร้างความรู้

- ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ใช้ในการศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูล มีความหลากหลาย/ละเอียดลึกซึ้ง ในระดับ

ระดับ 1 - น้อย

2 - ปานกลาง

3 - มาก

4 - มากที่สุด

- บทบาทในการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ

ระดับ 1 - ครูเป็นผู้เตรียมข้อมูลความรู้ให้นักเรียนทั้งหมด

2 - ทั้งครูและนักเรียนช่วยกันหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ แต่ครูทำมากกว่านักเรียน

3 - ทั้งครูและนักเรียนช่วยกันหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ แต่นักเรียนทำมากกว่าครู

4. - นักเรียนเป็นผู้แสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆด้วยตนเองทั้งหมด

2. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

2.1 การมีส่วนร่วมในภาพรวม

ระดับ 1 - ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนน้อยกว่าครู

2 - ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนพอ ๆ กับครู

3 - ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนมากกว่าครู

4 - ผู้เรียนมีบทบาทเต็มที่ เรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยครูช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย

2.2 จำนวนผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Participation)

ระดับ 1 - จำนวนต่ำกว่า 39% ถือว่าอยู่ในระดับน้อย

2 - จำนวนประมาณ 40 – 59 % ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง

3 - จำนวนประมาณ 60 – 79 % ถือว่าอยู่ในระดับมาก

4 - จำนวน 80 % ขึ้นไป ถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความสำเร็จในการสอน

ระดับ 1 - ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แต่ไม่ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

2 - ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงแต่น้อยกว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนด

3 - ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดทุกประการ

4 - ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงและมากกว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนด

โมเดล ซิปปา นับว่าเป็นรูปแบบการจัดจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอย่างตื่นตัว ก่อให้เกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายในการทำกิจกรรม ได้สร้างสรรค์ความรู้ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนประกอบในการเรียนรู้กระบวนการก่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้และสามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งทฤษฎีสำคัญที่นำมาใช้ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์

ตารางที่ 1 : แบบตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอนกับจุดมุ่งหมายของการสอน

การสอนเรื่อง.....
ชั้น.....
เวลา.....
จำนวนผู้เรียน.....

จุดมุ่งหมายของการสอน	กิจกรรมการสอน	หมายเหตุ
1.....		
2.....		
3.....		
4.....		
5.....		

ตารางที่ 1 : แบบตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนการสอนกับหลักซิปปา (CIPPA)

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักซิปปา (CIPPA)	กิจกรรมการเรียนการสอน	หมายเหตุ					
		ระดับคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้					
		ระดับคุณภาพกิจกรรม			จำนวนผู้เรียนที่มีส่วนร่วม		
		มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. การสร้างความรู้							
• ผู้เรียนแสวงหาข้อมูล/ประสบการณ์ต่าง ๆ							
• ผู้เรียนศึกษาข้อมูลทำความเข้าใจ และสร้างความหมายข้อมูล/ประสบการณ์ต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการคิด และกระบวนการอื่น ๆ ที่จำเป็น							
• ผู้เรียนจัดระเบียบ/โครงสร้างความรู้							
• ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญที่ได้เรียนรู้							
2. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)							
• ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ							
• ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ							
• ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ							
• ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อโสตทัศนวัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ							

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักซิปปา (CIPPA)	กิจกรรมการเรียนการสอน	หมายเหตุ					
		ระดับคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้					
		ระดับคุณภาพกิจกรรม			จำนวนผู้เรียนที่มีส่วนร่วม		
		มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย
3. การเคลื่อนไหวทางกาย (Physical Participation)							
• การเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดย่อย							
• การเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่							
4. ทักษะกระบวนการ (Process Skills)							
• กระบวนการแสวงหาความรู้							
• กระบวนการกลุ่ม							
• กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง							
• กระบวนการจัดการ							
• กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ							
• กระบวนการทำงาน							
5. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Application)							
• การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ที่หลากหลาย							
• การฝึกใช้จินตนาญ							

(ชนาธิป พรกุล. 2543.157-158)

สรุปแผนผัง
การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้

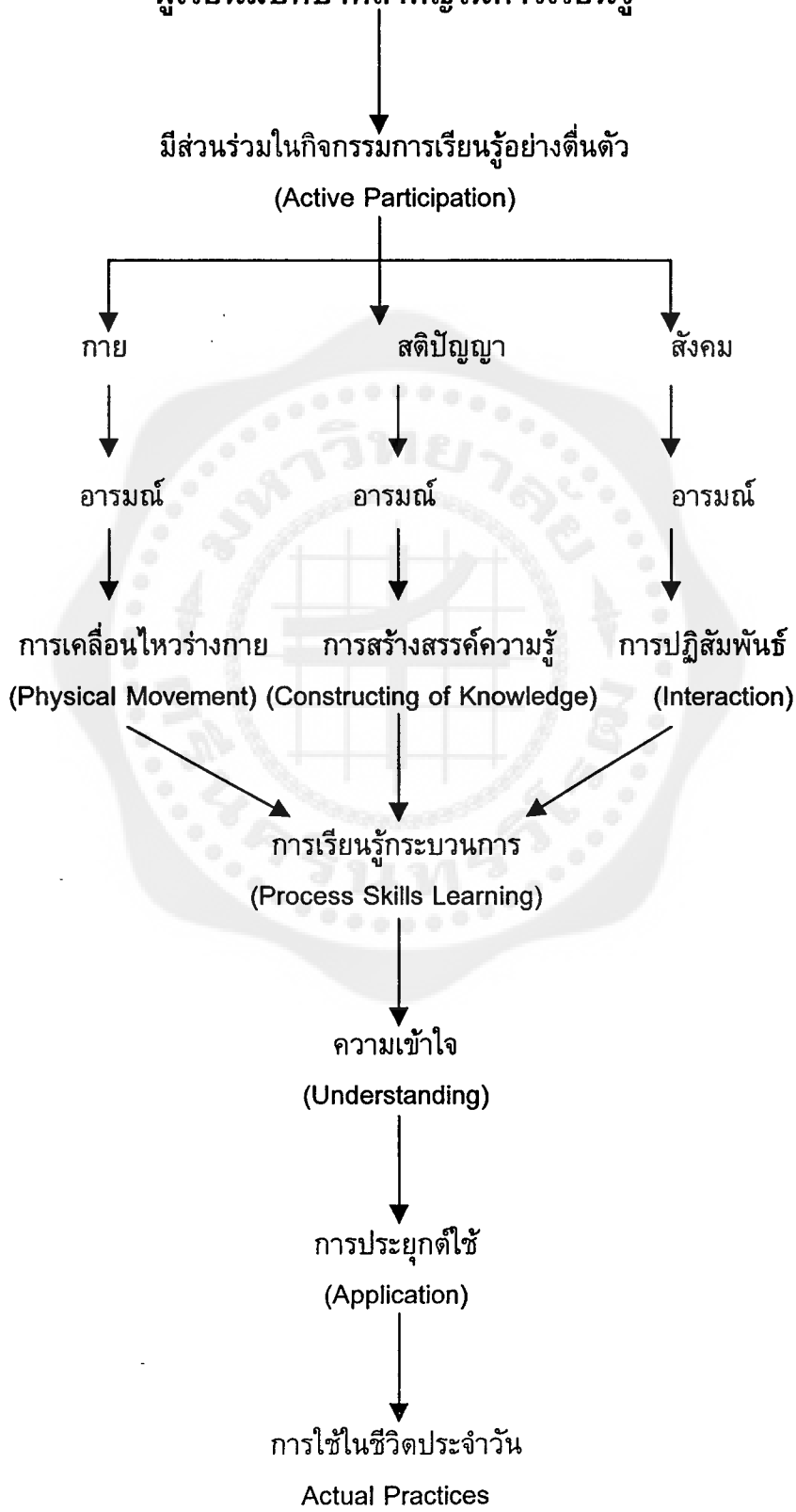

บทที่ 13
การสอนแบบมอนเตสซอรี่ (Montessori)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบความหมายและความสำคัญของการสอนแบบมอนเตสซอรี่
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการสอนแบบมอนเตสซอรี่
3. เพื่อทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบมอนเตสซอรี่
4. เพื่อทราบแนวทางและหลักการในการสอนแบบมอนเตสซอรี่

เค้าโครงเนื้อหา

13.1 ความหมายและความสำคัญของการสอนแบบมอนเตสซอรี่

13.2 ประวัติความเป็นมาของการสอนแบบมอนเตสซอรี่

13.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบมอนเตสซอรี่

13.4 แนวทางและหลักการในการสอนแบบมอนเตสซอรี่

คำถามท้ายบท

1. CIPPA คืออะไร มีความหมายอย่างไร
2. CIPPA มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. CIPPA มีแนวคิดจากใคร อย่างไร
4. การจัดกิจกรรมการสอน CIPPA มีกระบวนการอย่างไรบ้าง

บทที่ 13
การสอนแบบมอนเตสซอรี่ (Montessori)

การสอนแบบมอนเตสซอรี่เป็นการจัดการศึกษาที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก เพราะเป็นการสอนที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและเด็กพิเศษ เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ทำกิจกรรมเกี่ยวกับประสาทสัมผัส โดยเรียนรู้จากวัสดุอุปกรณ์ที่ได้พัฒนาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนคือ ช่วยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถ มีความเข้าใจและรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และได้รับประโยชน์จากการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี่อย่างเต็มที่

ความหมายและความสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอรี่ เป็นการสอนที่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็กแบบหนึ่ง ในห้องเรียนมอนเตสซอรี่ จะมีอุปกรณ์หลากหลายในการพัฒนาเด็กทางด้านประสาทสัมผัส และการช่วยเหลือตนเอง เด็กได้เลือกทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ได้ฝึกดูแลช่วยเหลือตนเอง ดูแลสิ่งแวดล้อมและมีมารยาทในสังคม การทำกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยพัฒนาสติปัญญา ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม ช่วยพัฒนาร่างกายการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ในการเคลื่อนไหวและการใช้กล้ามเนื้อเล็กในการทำกิจกรรมต่างๆ การทำกิจกรรมในห้องเรียนแบ่งเป็นการทำกิจกรรมตามลำพัง และการทำกิจกรรมกับผู้อื่นตามความต้องการของตนเอง โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จะทำให้เด็กได้มีพัฒนาการทางสังคม อารมณ์และจิตใจ เด็กได้ฝึกความเป็นตัวของตัวเอง

ประวัติความเป็นมา

ดร.มาเรีย มอนเตสซอรี่ (Maria Montessori. 1970 – 1952) แพทย์หญิงชาวอิตาลีคนแรกของประเทศอิตาลีเป็นผู้ริเริ่มจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอุปกรณ์เพื่อพัฒนาประสาทสัมผัส นำมาใช้ในการเรียนการสอนสำหรับเด็กเล็กและเด็กพิเศษ

มอนเตสซอรี่ เกิดในปี ค.ศ.1970 ที่เมืองเชียราวาล (Chiaravalle) ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ในรัฐแอนโคนา (Ancona) ต่อมาครอบครัวของเธอได้ย้ายไปอยู่ที่กรุงโรม (Rome) เพื่อให้มอนเตสซอรี่ได้อยู่โรงเรียนที่ดีขึ้น พ่อแม่ของเธอคาดหวังให้เธอเป็นครู แต่เธอสนใจในด้านวิศวกรรมมากกว่าเธอจึงสมัครเรียนในโรงเรียนเทคนิค ในที่สุดเธอได้ตัดสินใจเรียนด้านการแพทย์ เธอจึงนับว่าเป็นแพทย์หญิงคนแรกของยุคนั้นที่ได้รับปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิต

หลังจากที่เธอได้ฝึกงานที่คลีนิคจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยของโรม เธอได้ทำงานอาสาดูแลเด็กที่มีความบกพร่องทางจิตใจ หรือเด็กปัญญาอ่อน (Mentally Deficient) ซึ่งเธอมีความเชื่ออย่างแรง กล่าวว่า การจัดการศึกษาพิเศษให้กับบุคคลพิการเหล่านี้จะเป็นการช่วยเหลือให้พวกเขาดีขึ้น

ในปี 1907 คาซา เดอ แบมบีนี (Casa dei Bambini or Children's Hourse) ได้ก่อตั้งขึ้นโดยมอนเตสซอรี่ ในสลัมกลางกรุงโรม เพื่อรับดูแลและสอนเด็กอายุระหว่าง 3 – 6 ปี มอนเตสซอรี่ได้เตรียมสิ่งแวดล้อมและอุปกรณ์การสอนที่เธอเคยใช้ในการสอนเด็กที่มีความบกพร่อง ได้แก่ อุปกรณ์ทางด้านประสาทสัมผัส นำมาใช้ในการสอนเด็กเหล่านี้ ซึ่งเด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมและการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดีขึ้น เด็กมีสมาธิในการทำกิจกรรม มีมารยาทและระเบียบวินัยที่ดีขึ้น

จากการประสบความสำเร็จในการจัดตั้ง The Casa dei Bambini ทำให้มอนเตสซอรี่ ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อว่า "Sceintific Padagogy as Applied to Child Education in the Children's Houses. ผลงานของมอนเตสซอรี่เป็นที่กล่าวขวัญและได้รับความสนใจอย่างยิ่งในอเมริกา

ในปี 1915 มอนเตสซอรี่ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีในการอบรมครูและจัดตั้งชั้นเรียนที่เมืองซานฟรานซิสโก

การสอนแบบมอนเตสซอรี่ได้รับความนิยมและแพร่หลายไปทั่วโลก ประเทศต่าง ๆ ในโลกได้เปิดสอนตามแนวมอนเตสซอรี่มากมาย เช่น อังกฤษ ฮอลแลนด์ อินเดีย แคนนาดา อเมริกา และไทย (Elizabeth G. Hainstock. 1976 : 3 – 7)

แนวคิดและทฤษฎีการสอน

มอนเตสซอรี่ ได้รับแนวคิดในด้านการจัดการศึกษามาจาก รุซโซ เปสตาลอซี่ และฟลอเบล ในด้านการเรียนรู้ของเด็ก การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้และการสอนเด็กเพื่อพัฒนาโดยองค์รวม จากการนำความรู้ด้านการแพทย์ การศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาในยุคก่อน ๆ และการศึกษาจากการดูแลและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบการให้การศึกษากับเด็กปัญญาอ่อนและเด็กเล็ก ทำให้มอนเตสซอรี่ พบแนวคิดหรือหลักการในการสอนดังนี้

1) เด็กเรียนรู้จากการซึมซับทางจิต (Absorbent Mind)

มอนเตสซอรี่ เชื่อว่าการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ๆ เกิดจากการซึมซับทางจิต หมายถึงการที่เด็กได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เด็กจะค่อย ๆ ซึมซับประสบการณ์ที่พบเห็นเข้าไปในจิตและเกิดการเสริมสร้างจิตให้งอกงามขึ้น การซึมซับประสบการณ์ของ

เด็กในช่วง 3 ปีแรกจะผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การได้ยิน การสัมผัส การดมกลิ่น การมองเห็นและการสัมผัส ซึ่งเด็กจะซึมซับไปโดยไร้ความรู้สึก

เมื่อเด็กมีอายุ 3 – 6 ปี การซึมซับทางจิตของเด็กจะเป็นไปอย่างรู้ตัว เด็กเลือกซึมซับสิ่งต่าง ๆ จากการสัมผัสสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ข้อมูล และสิ่งที่เด็กประทับใจ การเรียนรู้ของเด็กวัยนี้เป็นไปโดยธรรมชาติ และเป็นกิจกรรมที่เด็กพึงพอใจ

การเรียนรู้ของเด็กโดยการซึมซับทางจิตสามารถเรีนรู้ได้จนกระทั่งเด็กมีอายุ 7 ปี

มอนเตสซอรี่ ได้แบ่งระยะการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของเด็กออกเป็น 6 ระยะ ซึ่งระยะเหล่านี้เรียกว่า "Sensitive Periods" หรือระยะประสาทสัมผัส

1. ระยะการซึมซับหรือเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส (Sensory) เด็กเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสได้ดีตั้งแต่ช่วงอายุแรกเกิด – 5 ปี ครูและพ่อแม่ควรให้โอกาสและฝึกเด็กให้ได้ใช้ประสาทสัมผัสให้มากที่สุด

2. ระยะการเรียนรู้ทางด้านภาษา (Language) เด็กระหว่าง 3 เดือนถึงประมาณ 5 ½ ปี จะอยู่ในช่วงการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสิ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก เด็กเรียนรู้โดยการเลียนแบบผู้อื่นและเรียนรู้ทางภาษาในการฟัง พูด เขียนและอ่าน

3. ระยะการเรียนรู้ระเบียบ (Order) ในระยะแรกเกิดถึง 3 ปีจะอยู่ในช่วงที่เด็กเรียนรู้ในด้านนี้ ซึ่งช่วงเรียนรู้ได้ดีที่สุดของเด็ก คืออายุ 2 ปี เด็กเรียนรู้ระเบียบจากกิจวัตรประจำวันที่สม่ำเสมอ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยการที่พ่อแม่จัดกิจวัตรประจำวันในการนอน การรับประทานอาหาร การขับถ่าย และการเล่น ฯลฯ อย่างสม่ำเสมอจะทำให้เด็กเข้าใจในด้านนี้และเกิดความมั่นคงทางจิตใจของเด็ก ทำให้เด็กสบายใจ

4. ระยะการเรียนรู้ของ/สิ่งที่เล็ก ๆ และรายละเอียดปลีกย่อย (Tiny Objects and Small Details) เด็กระหว่างวัย 2 – 3 ปี เรียนรู้จากการสังเกตสิ่งที่เล็ก ๆ เช่น เด็กมักสังเกตเห็นมดตัวเล็ก ๆ กำลังเดิน หรือมีเศษอะไรเล็ก ๆ บนพื้น เด็กจะสังเกตเห็น การสนับสนุนเด็กที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กได้เติบโตเป็นคนช่างสังเกต และมีสมาธิ

5. ระยะความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหว (Co – Ordination of Movement) ระหว่างเด็กอายุ 2 ½ ปี - 4 ปี เด็กในวัยนี้มีความสามารถในการใช้อวัยวะต่าง ๆ เช่น แขน นิ้ว ขา ปาก ได้ดี

6. ระยะการสัมผัสทางสังคม (Social Relations) ช่วงอายุ 2 ½ ปี – 5 ปี เด็กในวัยนี้จะเริ่มเข้าสังคมเล่นกับเพื่อน โดยเล่นคู่ขนานกับเพื่อน แล้วเริ่มเข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อน พูดคุย เล่นกัน และเรียนรู้ในการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อน ๆ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักมารยาทการอยู่ร่วมในสังคมและเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคม

จากการที่มอนเตสซอรี่ ได้ศึกษาและทำงานกับเด็กต่าง ๆ ทำให้มอนเตสซอรี่ได้เข้าใจในการเรียนรู้ของเด็กและนำสิ่งที่ได้ค้นพบมาใช้เป็นข้อมูลต่าง ๆ ทฤษฎีการซึมซับของจิต (Absorbent Mind) และระยะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด (Sensitive Periods) นอกจากนี้ มอนเตสซอรี่ยังได้จัดทำหลักสูตรการสอน วิธีสอน และอุปกรณ์ประกอบการสอนตามแนวมอนเตสซอรี่ในการพัฒนาเด็ก โดยมุ่งเน้นด้านประสาทสัมผัส การใช้กล้ามเนื้อเล็ก ฯลฯ (อารี สัณหฉวี. 25)

2) เด็กต้องการการยอมรับนับถือ เด็กแต่ละคนล้วนมีความแตกต่างกันทั้งความสามารถ ความสนใจ ความต้องการตามธรรมชาติ เด็กควรได้รับการศึกษาที่คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ และขณะเดียวกันเราก็ควรยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือลักษณะเฉพาะตัวเด็ก เพราะเด็กต้องการการยอมรับนับถือที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กตามแนวมอนเตสซอรี่ จึงเห็นถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาให้กับเด็กแต่ละบุคคล ครูควรดูแลเด็กด้วยความเมตตา และยอมรับนับถือในตัวเด็ก ครูให้เด็กได้ทำงานต่างๆไปตามลำดับความง่าย – ยาก ตามความสนใจของเด็ก โดยจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัย ขนาด และความต้องการในการเรียนรู้ของเด็ก

3) ช่วงเวลาหลักของชีวิต มอนเตสซอรี่ได้เห็นความสำคัญของช่วงเวลาที่ดีที่สุดของการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ คือ ช่วงอายุระหว่างแรกเกิดถึง 6 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่มนุษย์มีการพัฒนาร่างกายและเรียนรู้ได้ดีที่สุด ครูควรสังเกตและศึกษาเด็กเพื่อจะได้รู้ว่าช่วงเวลาหลักของชีวิตมีจริง เรียนรู้ที่จะเสาะหาให้พบและจับจุดเหล่านี้เพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้สูงสุดให้กับเด็ก เด็กจะได้เรียนรู้เพื่อการพัฒนาได้อย่างสูงสุดตามความสามารถของเด็ก

4) การเตรียมสิ่งแวดล้อม มอนเตสซอรี่เชื่อว่าเด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก ครูควรจัดสิ่งแวดล้อมที่มีจุดมุ่งหมายให้กับเด็ก ให้โอกาสเด็กในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระ ตามที่เด็กต้องการ โดยที่เด็กได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

5) การศึกษาด้วยตนเอง มอนเตสซอรี่ได้กล่าวว่า “พัฒนาการความเป็นมนุษย์จะเกิดขึ้นถ้าเด็กได้รับอิสระ และประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม” หมายถึงการที่ครูจัดสิ่งแวดล้อมและวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยให้เด็กได้มีอิสระในการเลือกทำกิจกรรม ทำงานด้วยตัวเอง เรียนรู้ในระเบียบวินัยของชีวิต การที่เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้เด็กพึงพอใจในตนเอง และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป (จีระพันธุ์ พูลพิพัฒน์. 2540 : 13 – 17 ; George Morrison. 1998 : 96 – 100)

จุดมุ่งหมายของการสอนแบบมอนเตสซอรี่

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาแบบมอนเตสซอรี่คือ การพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การปรับตัวของเด็กแต่ละคนให้เหมาะกับเวลา สถานที่และวัฒนธรรม การปรับตัวของเด็กรวมถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อจะได้พัฒนาสติปัญญาและสามารถปรับตัวได้ในเวลาที่ต้องการ พอลล่า โพลค ลิลาค์ (Paula Polk Lillard. 1996 : 3)

การจัดสิ่งแวดล้อมตามแนวมอนเตสซอรี่ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม พัฒนาบุคลิภาพและพัฒนาตนเองได้สูงสุดตามศักยภาพ เด็กได้เรียนรู้ในการปรับตัว มีอิสระในการทำกิจกรรมตามความต้องการของตนเองและก้าวไปสู่การค้นพบตนเองว่าตนเองเป็นอย่างไร ต้องการอะไร

หลักสูตรการสอนแบบมอนเตสซอรี่

หลักสูตรของมอนเตสซอรี่ คำนึงถึงการเรียนรู้ของเด็กภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาตนเองโดยการทำกิจกรรมและใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดเตรียมไว้ให้ เด็กได้ใช้วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้อย่างมีอิสระ ซึ่งแบ่งหัวข้อในการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การศึกษาในด้านทักษะ กลไก (Motor Education) ได้แก่ แบบฝึกหัดกลุ่มประสบการณ์ชีวิต : การดูแลกิจส่วนตน (การดูแลตนเอง การเก็บของใช้ การแต่งกาย การล้างมือ) งานบ้านง่าย ๆ การดูแลสิ่งแวดล้อม (จัดดอกไม้ จัดโต๊ะ ทำสวน) การฝึกทักษะการที่จำเป็นต่อชีวิต (เย็บผ้า เตรียมอาหาร) การควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกาย (การเทสิ่งของ การตีไข่) และการฝึกทักษะทางสังคม (การขอบคุณ การขอโทษ การจัดโต๊ะอาหาร)

- พืช และสัตว์
- การปฏิบัติด้วยมือ (งานปั้น เขียนภาพ)
- การฝึกด้านพลศึกษา
- การเคลื่อนไหวตามจังหวะ

2. การศึกษาในด้านประสาทสัมผัส (Education of the Senses) การทำกิจกรรมโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ของมอนเตสซอรี่ เพื่อฝึกการใช้ประสาทสัมผัส เช่น ใช้ชุดแถบสี ชุดรูปทรงเรขาคณิต

3. การเตรียมสำหรับการเขียนและคณิตศาสตร์ (Preparation for Writing and Arithmetic) โดยการฝึกใช้ชุดวัสดุอุปกรณ์ของมอนเตสซอรี่ เช่น ชุดแต่งกาย ชุดเรขาคณิต ชุดตัวอักษร ชุดตัวเลข และกระดาษทราย ชุดใบไผ่ ชุดแผนที่ เป็นต้น (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 11 – 14)

การจัดกิจกรรมในห้องเรียน

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายที่เด็กได้รับและจัดกิจกรรมที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ของมอนเตสซอรี่ประกอบการสอน ได้แก่

1. กิจกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน การแต่งตัว เก็บของใช้ ทำความสะอาด

2. กิจกรรมการใช้ประสาทสัมผัส การจำแนก เรียงลำดับ การเห็นความแตกต่าง การจัดระเบียบ โดใช้อุปกรณ์ เพื่อการสังเกตความแตกต่างด้วยการดู การสัมผัส การชิม ฯลฯ

3. กิจกรรมทางภาษา การสนทนา การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง การเขียนตัวอักษร โดยใช้อุปกรณ์การเขียนประกอบการทำกิจกรรม เช่น แผ่นภาพโลหะ กรอบรูปทรงเรขาคณิตทรงต่าง ๆ 10 กรอบ บัตรอักษรกระดาษทราย ตัวอักษรเคลื่อนที่

4. กิจกรรมทางคณิตศาสตร์ การจำแนก การนับจำนวน โดยใช้อุปกรณ์ทางคณิตศาสตร์ประกอบการทำกิจกรรม ได้แก่ บัตรตัวเลข กระดาษทราย แขนงไม้คณิตศาสตร์ นับตะเกียบ กระดุม ลูกปัดตัวเลขหลักตามหน่วยตัวเลข

5. กิจกรรมทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพืชและสัตว์ ตู้ถาดลักษณะใบไม้

6. กิจกรรมทางด้านภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่โลก ธงชาติ

7. กิจกรรมทางดนตรีและเพลง เช่น การร้องเพลง การฝึกการเงียบ การฝึกการฟังเสียงต่าง ๆ

การเรียนรู้โดยสิ่งแวดล้อมแบบมอนเตสซอรี่

มอนเตสซอรี่เชื่อว่าการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการซึมซับประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การเตรียมสิ่งแวดล้อมของมอนเตสซอรี่จึงเป็นการเตรียมสิ่งแวดล้อมทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ในด้านร่างกาย มอนเตสซอรี่ได้ออกแบบเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับขนาดของเด็ก แลดูสวยงาม เหมาะกับเด็ก และการจัดวางเหมาะกับระดับสายตาของเด็ก

ในด้านจิตใจครูของมอนเตสซอรี่เป็นบุคคลที่มีหน้าที่สำคัญในการดูแลเด็ก ครูควรมีเมตตาต่อเด็ก รักเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กอย่างอ่อนโยน สุภาพ น้ำเสียงเบา

การเรียนรู้โดยสิ่งแวดล้อมแบบมอนเตสซอรี่ ได้แก่

- ในห้องเรียนมอนเตสซอรี่จะมีวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายและจะจัดวางไว้บนชั้นอย่างมีระเบียบ

- ปลอดภัยและสะดวก

- ตารางเวลาการเรียนจัดไว้อย่างเหมาะสม มีทั้งช่วงกิจกรรมแบบมอนเตสซอรี่ การเล่นอิสระและเล่นไม้บล็อก ฯลฯ

- บรรยากาศในห้องเรียนทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ครูให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความพอใจ สนับสนุนเด็ก เด็กเลือกทำกิจกรรมกับเพื่อนอีกคน 2 คน หรือทำกิจกรรมลำพังก็ได้

- การแบ่งพื้นที่ในห้องมีทั้งพื้นที่กิจกรรมกลุ่มใหญ่ การทำกิจกรรมกลุ่มเล็ก หรือตามลำพังในห้องเรียนอาจมีโต๊ะเล็ก ๆ หรืออาจใช้เสื่อให้เด็กนั่งในการทำกิจกรรมแบบมอนเตสซอรี่

- แสงสว่างในห้องเรียนพอเพียง

- ครูและนักเรียนทราบถึงกฎในห้องเรียน เช่น เมื่อนำวัสดุอุปกรณ์ออกมาจากมุมใด ต้องเก็บเข้าที่เดิม เป็นต้น

- บรรยากาศในห้องเรียนสวยงาม ในห้องเรียนของมอนเตสซอรี่ จะติดภาพวาดทางศิลปะไว้ในห้องให้เด็กได้ชื่นชมความงามทางศิลปะ

- กระตุ้นและสนับสนุนพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม – จิตใจ และสติปัญญา

- ภายนอกห้องเรียนมีเครื่องเล่นที่ช่วยพัฒนาร่างกาย (Janet Humphrye. 1998 : 6 – 7 ; George Morrison. 1998 : 111)

หน้าที่ครูปฐมวัยมอนเตสซอรี่

1. ครูต้องรักและเมตตาเด็ก มีเจตคติที่ดีต่อเด็ก
2. ครูต้องสังเกตเด็กในด้านต่าง ๆ
3. ครูต้องให้อิสระแก่เด็กในการทำกิจกรรม การตัดสินใจ ฯลฯ
4. ครูต้องจัดเตรียมสิ่งแวดล้อม (แบบมอนเตสซอรี่)
5. ครูต้องจัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียนให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการของเด็ก
6. ครูต้องประเมินผลพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็ก
7. ครูต้องสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

ขั้นตอนการสอนแบบมอนเตสซอรี่

1. กำหนดจุดมุ่งหมายว่าเด็กได้รับประโยชน์จากกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดมีอะไรบ้าง
2. เตรียมอุปกรณ์การทำกิจกรรม
3. เตรียมการสอน
4. เสนอบทเรียน

- ให้นักเรียนเห็นสิ่งของ บอกชื่อ ให้โอกาสเด็กได้สัมผัส
- ครูสาธิตวิธีการใช้อุปกรณ์ และให้เด็กสังเกตความแตกต่าง
- ครูให้โอกาสเด็กทำตามแบบที่สาธิต และต่อไปให้เด็กได้เล่นหรือกิจกรรมเหล่านั้นเอง

(อารี สัณหฉวี. ม.ป.ป. : 7 – 8)

การประเมินผล

การประเมินผลแบบมอนเตสซอรี่ประเมินผลโดยการสังเกตความสามารถของเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มวิชา สังเกตการใช้อุปกรณ์การเรียนหรือวัสดุอุปกรณ์แบบมอนเตสซอรี่ มีการส่งใบรายงานที่นักเรียนได้ทำในชั้นให้กับผู้ปกครองทุกวันศุกร์ กำหนดช่วงเวลาที่จะให้ผู้ปกครองได้มาสังเกตการเรียนในห้องเรียน และครูผู้ปกครองสนทนาเกี่ยวกับเด็กร่วมกัน (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. 2540 : 65)

ในปัจจุบันการสอนแบบมอนเตสซอรี่ได้แพร่หลายไปกว่า 52 ประเทศ ใน 6 ทวีป เป็นที่ยอมรับในทั่วโลกว่าเป็นการสอนที่ช่วยพัฒนาเด็กในด้านการใช้ประสาทสัมผัส เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการใช้วัสดุอุปกรณ์ของมอนเตสซอรี่ อย่างอิสระภายใต้การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยมีครูเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก สังเกตเด็ก เข้าใจและยอมรับในตัวเด็ก

คำถามท้ายบท

1. การสอนแบบมอนเตสซอรี่ คืออะไร
2. การสอนมอนเตสซอรี่มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. การสอนแบบมอนเตสซอรี่ มีแนวคิดอย่างไร
4. Sensitive Periods คืออะไร
5. หลักสูตรมอนเตสซอรี่ มีอะไรบ้าง
6. กิจกรรมในห้องเรียนมอนเตสซอรี่มีอะไรบ้าง
7. หน้าที่ของครูแบบมอนเตสซอรี่คืออะไร

บทที่ 14
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบความหมายและความสำคัญของการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ
2. เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ
3. เพื่อทราบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ
4. เพื่อทราบแนวทางและหลักการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

โครงร่างเนื้อหา

14.1 ความหมายและความสำคัญของการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

14.2 ประวัติความเป็นมาของการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

14.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

14.4 แนวทางและหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

อารี สัณหฉวี ได้กล่าวถึงภาษาทางธรรมชาติว่าไม่ใช่วิธีการ แต่เป็นเรื่องของปรัชญาแนวคิดที่จะได้เด็กเรียนรู้ ให้อ่านออกเขียนได้ พัฒนาการเรียนการสอนภาษาของเด็ก ผู้เรียนได้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่นเสมือนบ้านและอาบเอิบ (Immersion)ไปด้วยโลกของภาษาและหนังสือ และเป็นการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ (Naturally) (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน. 2543 : 11)

เยาวพา เดชะคุปต์ (2543 .11) ได้ให้ความเห็นว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ "ภาษาแบบองค์รวม" (Whole Language) หรือมีผู้เรียนกว่า "ภาษาธรรมชาติ" หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเรียนรู้ที่ดีนั้นต้องใช้ทักษะทั้ง 4 ด้าน เชื่อมโยงกัน แต่ทั้งนี้ อัตถการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

การเรียนภาษาแบบธรรมชาติหรือ การเรียนภาษาแบบองค์รวมนับเป็นแนวทางในการจัดการสอนให้เด็กได้มีประสบการณ์ทางธรรมชาติโดยองค์รวม เด็กได้รับประสบการณ์การฟัง การพูด การอ่าน การเขียนไปพร้อม ๆ กัน โดยครูจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ประจำวันที่รอบล้อมไปด้วยภาษาให้กับเด็กทำให้เด็กค่อย ๆ ซึมซับความรู้ทางภาษาไปทีละน้อยจนมีความสามารถในการใช้ภาษาได้ดี

ประวัติความเป็นมา

การนำแนวคิดของนักการศึกษาในรุ่นต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กและการเรียนรู้ทางภาษาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดประสบการณ์การสอนภาษาแบบธรรมชาติ เริ่มตั้งแต่ จอหน์ ดิวอี้ (John Dewey. 1943) ที่มีความเชื่อในการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ การเรียนรู้ของเด็กเกิดจาการลงมือกระทำ เด็กจะเรียนรู้ได้ดีถ้าครูได้ศึกษาถึงความสามารถและความสนใจของเด็ก โดยการวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อประสบการณ์ของเด็ก

จอง เพียเจต์ (Jean Paaget. 1955) ได้ศึกษาถึงความเป็นมนุษย์และมีความเห็นว่าเด็กเรียนรู้จากการทำกิจกรรมที่ได้เคลื่อนไหว หรือการที่เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นเด็กได้สัมผัสกับสิ่งของภายนอกและสร้างองค์ความรู้ขึ้นมา เลฟ ไวกอตสกี้ (Lev Vygotsky) ได้มีความเห็นว่า การเรียนรู้ทางภาษาของเด็กได้รับอิทธิพลจากสังคมและบุคคลอื่น ๆ การที่เด็กได้มีปฏิสัมพันะกับเพื่อนและครูในการเล่นและการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทางภาษา เด็กจะเรียนรู้ภาษาจากผู้อื่นทีละน้อย ๆ จนเกิดความรู้ในตนเอง

ชอมสกี้ (Chomsky. 1957 - 1988) ได้กล่าวว่าเด็กเกิดมาพร้อมกับความสามารถในการเรียนรู้ทางภาษา เด็กอายุ 1 ปี จะพูดเป็นคำ ๆ และเด็กสามารถพูดเป็นประโยคได้เมื่อเด็กมีอายุ 4 ปี เด็กเรียนรู้ความหมายจากประสบการณ์การเลียนแบบ เด็กจะเรียนภาษาได้ตาม

ธรรมชาติ จากการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น พ่อแม่เล่นกับลูก การฟังนิทานที่พ่อแม่เล่า การร้องเพลง การอธิบาย โต้ตอบและการตอบคำถามของเด็ก

ฮอลลิเดย์ (Halliday. n.d.) ได้กล่าวถึงการใช้ภาษาาของมนุษย์อย่างมีจุดมุ่งหมาย 7 ประการ ได้แก่

1. การแสดงความต้องการ
2. การสั่งหรือการควบคุมหรือการชี้แจง
3. การแสวงหาความรู้ จดหมาย สอบถามหรือใบสมัครงาน
4. การแสดงอารมณ์ความรู้สึก
5. การมีปฏิสัมพันธ์ สนทนาโต้ตอบ
6. การแสดงจินตนาการ การคิดฝัน นิทาน
7. การบอกเล่า รายงาน พจนานุกรม

เคนเนท กู้ดแมน (Keneth Goodman) ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้บุกเบิกในการนำแนวปรัชญาการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาในอเมริกา โดยเน้นประสบการณ์พื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน ได้นำแนวคิดต่าง ๆ ของนักการศึกษาต่าง ๆ ที่กล่าวมาในทั้งต้นมาพัฒนาการสอนภาษาให้เป็นแบบธรรมชาติ กู้ดแมนได้ประมวลแนวปรัชญาพัฒนาการเรียนรู้ภาษาขึ้นมาใหม่ โดยเน้นการเรียนการสอนภาษาที่มีความหมาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการสอนเสริมความเข้าใจของเด็ก โดยใช้หนังสือที่เด็กได้คาดเดาล่วงหน้า (Predictable Books) เป็นหนังสือที่เด็กชอบมาก หนังสือที่มีวรรณกรรมดี ๆ มีภาษาเป็นแบบอย่างและครูควรจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างธรรมชาติ (บรรเทา กิตติศักดิ์. 2541 : 96 – 97 ; บังอร พานทอง. 2540 : 29 – 33 และอารี สัณหฉวี. 2544 : 34 - 36)

ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาโดยธรรมชาติ

บุษบง ตันติวงศ์ (2536) ได้สรุปถึงกลุ่มทฤษฎีหลักที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานการสอนแบบธรรมชาติว่ามี 3 กลุ่มทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีว่าด้วยระบบของภาษา ธรรมชาติของภาษาประกอบด้วย 3 ระบบ คือ 1) ระบบความหมาย 2) ระบบไวยากรณ์ 3) ระบบเสียง ซึ่งในการสอน ฟัง พูด อ่าน และเขียน ควรให้ความสำคัญกับส่วนที่สำเป็นต่อการสื่อความหมาย

ฮอลิเดย์ (Holiday. 1975) ได้กล่าวถึงการใช้ภาษาของเด็กมีจุดมุ่งหมาย 7 (ซ้ำ)

หลักการในการเรียนภาษาแบบธรรมชาติ

1. จัดประสบการณ์การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ในการเล่านิทานหรือสนทนากับเด็ก ควรเลือกเรื่องที่น่าสนใจ มีคติ หรือมีแบบแผนการใช้ภาษาที่ดี

3. ควรให้โอกาสเด็กในการอ่านหนังสือทุกวัน

4. จัดประสบการณ์การเขียนให้กับนักเรียน

5. ควรสังเกตเด็ก เพื่อศึกษาพัฒนาการ และข้อด้อยของเด็ก เพื่อแก้ไขและประเมินผล

6. ควรจัดประสบการณ์ทางภาษาที่เน้นพื้นฐานจากประสบการณ์ให้การช่วยเหลือร่วมมือกัน ฝึกเด็กให้รู้จักหน้าที่และรับผิดชอบตนเอง (บังอร พานทอง. 2540 : 36 – 37)

แนวทางในการจัดประสบการณ์การสอนแบบภาษาธรรมชาติ

การสอนภาษาแบบธรรมชาติเป็นการจัดประสบการณ์ในการเพิ่มพูนความคุ้นเคยกับภาษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ในด้านภาษาให้กับเด็ก โดยการจัดสิ่งแวดล้อมทางภาษาในการฟัง การพูด การเขียน การอ่านให้กับเด็ก เป็นการซึมซับและกระตุ้นให้เกิดความคุ้นเคย ความจำและเข้าใจทางภาษาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามธรรมชาติของเด็ก

การจัดประสบการณ์การสอนภาษาแบบธรรมชาติ มีแนวทางที่สำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. การจัดกิจกรรมทางภาษา การอ่านและเขียนให้กับเด็ก
2. การจัดสิ่งแวดล้อมทางภาษาให้กับเด็ก
3. ใช้หลักในการจัดการสอนเป็น “หัวข้อ”
4. ความร่วมมือกับผู้ปกครอง
4. การประเมินผลการจัดประสบการณ์การสอนแบบธรรมชาติ

การจัดกิจกรรมทางภาษา : การอ่านและการเขียนให้กับเด็ก ทักษะการอ่านและเขียนเป็นทักษะสำคัญสำหรับเด็กในการเรียนภาษาแบบธรรมชาติ ครูควรจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เหมาะกับความสนใจ และความสามารถของเด็ก ในการจัดกิจกรรมการอ่านและเขียนควรใช้คำที่มีความหมายกับเด็ก เด็กสามารถเข้าใจและจดจำได้ทั้งคำ ไม่ใช่สอนแบบแยกคำสะกด การที่ครูช่วยสนับสนุนในการเรียนภาษาอย่างเต็มที่และจัดสิ่งแวดล้อมที่สร้างสรรค์ทางภาษา จะทำให้เด็กได้พัฒนาทางภาษาอย่างเต็มที่ ครูเป็นเพียงผู้สนับสนุนในการจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม มีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก และสังเกตการเขียนอ่านและเขียนของเด็ก โดยวางแผนและศึกษาว่าจะสอนอะไรให้กับเด็ก และจะสอนได้อย่างไร โดยคำนึงถึงความรู้เดิมของเด็กและเด็กได้รับทักษะเพิ่มได้อย่างไร รวมทั้งทำไมเด็กจึงต้องได้รับทักษะเหล่านี้เพิ่ม

การอ่านและเขียน

การอ่าน

การวิจัยในเรื่องความสามารถทางภาษาของเด็กได้กล่าวถึงความสามารถในการอ่านและเขียนของเด็กเริ่มเมื่อเด็กอายุได้ 3 ปี เด็กส่านใหญ่จะสามารถเรียนรู้ตัวอักษรและแยกแยะได้ว่าเป็นตัวอะไร รวมทั้งเด็กจะเริ่มสำรวจค้นหาเกี่ยวกับตัวอักษรว่ามีการเรียนแบบไหน และทำไมต้องนำตัวอักษรนี้มาใช้ เด็กจะเรียนรู้ภาษาในระยะแรกอย่างมีความหมาย เด็กสามารถแยกได้ระหว่างรูปภาพและตัวหนังสือ การเรียนรู้การอ่านและความชอบอ่านหนังสือ ของเด็กเกิดจากที่บ้าน เด็กสังเกตว่าพ่อแม่อ่านหนังสือและเกิดความรู้สึกอย่างอ่านหนังสือบ้าง การหัดเขียนอ่านที่บ้านของเด็กเป็นไปอย่างธรรมชาติ เด็กเกิดความต้องการในอ่านจากการที่ผู้ใหญ่จัดหนังสือวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับภาษาที่หลากหลายให้กับเด็ก อ่านหนังสือเล่านิทานให้เด็กฟัง และให้โอกาสในการอ่านอย่างมีความหมายในชีวิตประจำวันของเด็ก เช่น เมื่อพ่อแม่พาเด็กไปซื้อของที่ซุปเปอร์มาเกต พ่อมแม่ชี้ป้ายสลากอาหารและอ่านเป็นคำให้เด็กได้เห็นและฟัง เด็กจะค่อย ๆ จดจำคำนั้นอย่างเป็นธรรมชาติ สำหรับที่โรงเรียนเมื่อครูสอนในหัวข้ออะไร ครูควรจัดทำบัตรคำประกอบภาพ และฝึกให้เด็กได้อ่านเป็นตัวอักษรทั้งคำ

การเขียน

จากการวิจัยที่ผ่านมา นักวิจัยทางการศึกษาได้พบว่าการอ่านและการเขียนมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางภาษาในเด็กพอ ๆ กัน พฤติกรรมการเขียนของเด็กสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจมโนทัศน์ และระเบียบแบบแผนในการเขียน เด็กแสดงถึงความเข้าใจตัวอักษรบ้างจากการขีดเขียนอย่างไม่มีความหมาย รู้จักอักษรเพียงบางตัว หรือออกเสียงตัวอักษรผิดๆ ถูก ๆ

การอ่านและการเขียนของเด็กมีความสัมพันธ์ต่อกัน และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา การจัดกิจกรรมในการอ่านและเขียนควรคำนึงถึง

- การเข้าใจเรื่องราวจากการอ่านมากกว่าการจำตัวหนังสือ เมื่อครูเล่าเรื่องหรือนิทานให้กับเด็ก ครูควรถามคำถามที่กระตุ้นให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ จากเนื้อเรื่องว่าเด็กเข้าใจเนื้อเรื่องแค่ไหน
- การคาดคะเน โดยการเดาในการอ่าน เขียนและสะกดคำเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ภาษาทางธรรมชาติ
- การจัดหนังสือวัสดุอุปกรณ์ สิ่งพิมพ์ทางภาษาอย่างหลากหลายให้เด็กได้มีโอกาสเลือกอ่าน
- ในการเล่านิทานหรือการสอน ครูควรใช้หนังสือที่มีขนาดใหญ่พอที่จะให้เด็กทั้งห้องได้เห็น

- การอ่านในกลุ่มย่อย ครูควรสอนการเปิดหนังสือ วิธีการใช้หนังสือ ให้เด็กผลัดกันอ่าน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยซักถามความเห็น ความจำ พูดคุยในเรื่องหนังสือที่อ่าน ในขณะเดียวกันครูก็ควรประเมินผลเด็กไปด้วย
- การตรวจสอบการเขียน เมื่อเด็กวาดภาพ หรือเขียนตัวอักษรประกอบภาพ ครูควรสนทนาซักถามเด็กให้เด็กได้เล่าเรื่องจากภาพ หรือสิ่งที่เขียนให้ครูฟัง ไม่ควรมุ่งในการแก้ไขคำผิดจะเป็นการทำลายความอยากเขียนของเด็ก การสื่อความหมายในสิ่งที่เด็กเขียนเป็นการช่วยให้ครูได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่เด็กเขียน

ตัวอย่างกิจกรรมการอ่านได้แก่

1) การเล่านิทานในชั้นเรียนและสนทนา
2) การผลัดการอ่านหนังสือเล่มใหญ่ของเด็กเป็นกลุ่ม
3) การใช้เครื่องขยายหนังสือให้มีภาพและตัวอักษรใหญ่ และอ่านให้เด็กฟังโดยชี้ประกอบคำ แล้วสนทนาหลังจากเล่านิทาน
4) การทำหนังสือเล่มใหญ่ จากนิทานที่เด็กชอบให้เด็กอ่าน โดยการถ่ายเอกสาร ขยายหนังสือแจกให้เด็กได้แต่งเนื้อเรื่องคนละหน้า
5) การทำสมุดเล็ก ๆ สะสมคำที่เด็กได้อ่านจากนิทาน
6) การจัดป้ายข้อความสำหรับเด็ก ให้เด็กได้นำข้อความที่เด็กต้องการให้เพื่อนรู้มาติด หรือข่าวสารที่ครูอยากให้เด็กได้รู้
7) การจัดป้ายชื่อสิ่งต่างๆ เช่น ป้านชื่อเด็ก ป้ายชื่อหน้าที่ในห้องเรียนของเด็กแต่ละคน กิจกรรมที่เด็กแต่ละคนทำ

การพัฒนาภาษาในการพูด

การจัดประสบการณ์ทางภาษาในการพูดเป็นส่วนหนึ่งของการจัดโปรแกรมภาษาทางธรรมชาติ เมื่อเด็กมีส่วนร่วมในการใช้ภาษาอย่างกระตือรือร้นอย่างมีจุดมุ่งหมายและได้ปฏิบัติ เด็กจะพัฒนาความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญของการอ่านและเขียน กิจกรรมทางภาษาจะช่วยให้เด็กได้คิด เกิดจินตนาการ และได้เรียนรู้คำศัพท์ กิจกรรมที่จะพัฒนาภาษาพูดในห้องเรียนให้กับเด็กได้แก่

- วรรณกรรมสำหรับเด็ก
- คำคล้องจอง เพลง การเล่นนิ้วมือ
- แผ่นป้ายเพลง หรือคำคล้องจอง
- การเล่นบทบาทสมมติจากวรรณกรรม
- หุ่นต่าง ๆ

- การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ
- การเล่านิทาน
- ป้ายนิเทศ
- การทำ Mapping (แผนภูมิใยแมงมุม)
- มุมบทบาทสมมติในห้อง
- มุมศิลปะ

ตัวอย่างกิจกรรมการเขียน

1) การทำแผนภูมิใยแมงมุม
- ทำแผนภูมิจากนิทาน
- ทำแผนภูมิจากหัวข้อเรื่องที่เรียน

2) ทำป้ายนิเทศ คำต่าง ๆ หรือประโยคสั้น ๆ ประกอบภาพติดห้อง
3) การเขียนบันทึกการท่องเที่ยว โดยเขียนภาพประกอบคำ
4) การจัดมุมเขียนสำหรับเด็ก อาจมีกระดาษ สี แบบตัวอักษร ตัวปั๊มและหมึก ซองจดหมาย เครื่องพิมพ์ดีด และหนังสือต่าง ๆ ให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมเหล่านี้ แล้วจัดแสดงผลงานเด็กบนป้านนิเทศ
5) การเขียนต่าง ๆ ที่จัดในห้องเรียน
- การเขียนบัตรอวยพร
- การเขียนจดหมายสั้น ๆ ถึงเพื่อน พ่อแม่ หรือครู
- การจ่าหน้าซอง
- การติดป้ายชื่อสิ่งของต่าง ๆ ในห้อง
- การทำป้านนิเทศหัวข้อต่าง ๆ
- การทำแผ่นชาร์ดทางวิทยาศาสตร์
- การทำป้านกิจกรรมประจำวัน
- การส่งข้อความถึงเพื่อน

การจัดสิ่งแวดล้อมทางภาษา

ครูสามารถสนับสนุนพัฒนาการทางภาษาในการอ่านการเขียนสำหรับเด็กปฐมวัยได้ โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมให้อบอุ่นเหมือนบ้านและเอื้ออำนวยสนับสนุนในด้านพฤติกรรมการเขียนและการอ่าน ครูควรระมัดระวังในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ส่งเสริมการใช้ภาษาในการเขียนและการอ่าน โดยการสนับสนุนให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเขียนและการอ่าน สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เรียนภาษาโดยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนจะทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นประโยชน์ต่อการ

เรียนรู้ทางภาษาของเด็ก ครูมีหน้าที่ริเริ่มและเสริมแรงในการเรียนรู้ การอ่านและการเขียนของเด็ก

หลักการจัดสิ่งแวดล้อมภาษา

- ครูเป็นผู้มีบทบาทในการจัดสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนเด็กให้เกิดประสบการณ์ทางภาษา
- การจัดมุมส่งเสริมประสบการณ์ทางภาษาในห้องเรียน
- การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่รอบล้อมไปด้วยตัวอักษร (ตัวหนังสือ) เป็นการส่งเสริมให้เด็กคุ้นเคยกับตัวอักษรและคำ
- การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสที่จะคุ้นเคยกับภาษาและได้พัฒนาภาษาในการอ่านการเขียน

บทบาทหน้าที่ของครู

1. ครูศึกษาแนวทางในการจัดประสบการณ์ภาษาโดยธรรมชาติจากหนังสือ ตำรา การอบรม การดูงาน ฯลฯ
2. ครูวางแผนการดำเนินงานในการจัดประสบการณ์ภาษาโดยธรรมชาติกับผู้ร่วมงาน วางแผนในการจัดห้องเรียน วางแผนในการจัดหลักสูตรและกิจกรรม วางแผนในการหาวัสดุและอุปกรณ์
3. ครูดำเนินการ : ร่วมมือกับผู้ร่วมงานในการจัดห้องเรียน การเขียนแผนกิจกรรมการสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่สนับสนุนการเรียนรู้ทางภาษา
4. ครูใช้บทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสมในการสนับสนุนภาษาให้กับเด็ก :
   - เป็นแม่แบบทางภาษา ในการพูด การอ่าน และการเขียนอย่างถูกต้อง
   - ครูอ่านหนังสือหรือเล่านิทานให้เด็กฟังทุกวัน
   - ครูให้โอกาสเด็กได้มีประสบการณ์ทางภาษาจากการสนทนา แสดงความคิดเห็น (การพูด) การอ่านนิทานตามมุม การอ่านตัวอักษร จากคำประกอบภาพที่มีอยู่รอบล้อมห้องเรียน และการอ่านคำที่เด็กสนใจใคร่รู้ (การอ่าน) การเขียนตัวอักษรจากสิ่งแวดล้อม จากหนังสือที่เด็กอ่าน และจากการทำกิจกรรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมภาษาให้กับเด็ก
   - ครูไม่ตำหนิเด็ก เมื่อเด็กผิดพลาดในการเขียน อ่าน
   - ครูเข้าใจพัฒนาการในการอ่านเขียนของเด็กแต่ละวัย และเข้าใจในเด็กแต่ละคน
   - ครูให้โอกาสเด็กได้แสดงออกทางภาษาอย่างเต็มที่ เช่น ให้โอกาสเด็กได้พูดคุยกันขณะทำกิจกรรม ให้โอกาสเด็กในการแสดงออกทางการเขียนและวาดภาพจากสิ่งที่เด็กสนใจ หรือตามหัวข้อที่ครูและเด็กกำหนด ให้โอกาสเด็กออกมาพูดเรื่องราว ร้องเพลง ท่องคำคล้องจองหน้าชั้นเรียน

- ครูควรดูแลการจับดินสอให้ถูกวิธี เพื่อเด็กจะได้เขียนได้ดีขึ้น
- ครูควรพูดประโยคง่าย ๆ พูดช้า ๆ และชัดเจน น้ำเสียงเหมาะสม หยุดระหว่างประโยค ใช้คำศัพท์ที่เหมาะสม และศัพท์ที่สร้างมโนทัศน์ พูดต่อจากเรื่องที่เด็กพูด หรือตามหัวข้อที่เด็กสนใจ และให้คำแนะนำเด็กมากกว่าถามคำถาม (แครทคอตสกี้ และแคส / Krat coski and Katz. 1988 : 31)
- ครูจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางภาษา เช่น การร้องเพลงหน้าชั้น , การพูดเล่าเรื่องหน้าชั้น , การท่องคำคล้องจอง
- ครูควรสอนศัพท์เป็นคำ ๆ ให้เด็กเข้าใจความหมาย และจำตัวสะกด (ไม่ต้องสะกดทีละคำ สอนอ่านเป็นคำไปเลย)
- ครูใช้กิจกรรมต่าง ๆ สนับสนุนการใช้ภาษาทางธรรมชาติในการเขียน เช่น วาดภาพประกอบคำ การทำ mapping ภาพและคำ การบันทึกต่าง ๆ
- ครูจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการแสดงออก เช่น การพูดหน้าชั้น , การร้องเพลง , ท่องคำ

การจัดพื้นที่และมุมในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ทางภาษา

การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางภาษาในห้องเรียนโดยการจัดมุมหรือศูนย์การเรียนต่าง ๆ เพื่อเด็กจะได้มีโอกาสเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาตามความชอบและความสนใจ เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู และได้รับประสบการณ์ทางภาษาจากสิ่งแวดล้อม บริเวณต่าง ๆ ในห้องเรียน แบ่งออกเป็น

1. มุมหนังสือ : มุมหนังสือเป็นมุมสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ทางภาษา เด็กได้จับ ดู และอ่านหนังสือ มุมหนังสือควรมีหนังสือที่หลากหลาย เช่น นิทานต่าง ๆ (เกี่ยวกับคน สัตว์ พืช ประเพณีวัฒนธรรม จริยธรรม ลักษณะนิสัยที่ดี วันสำคัญของชาติ สิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ ชุมชม และสุขนิสัย ฯลฯ) คำคล้องจอง และบทกลอนง่าย ๆ หนังสือเล่มเล็ก และหนังสือเล่มใหญ่ ฯลฯ

2. พื้นที่กิจกรรมกลุ่มใหญ่ : มุมกิจกรรมกลุ่มใหญ่เป็นมุมที่เด็กทำกิจกรรมร่วมกันทั้งห้องในการเรียน การฟังนิทาน การสนทนา การแสดง หรือการเล่นเกม ครูจัดป้ายนิเทศต่าง ๆ ที่ส่งเสริมทางภาษา เช่น ป้ายนิเทศกิจกรรมในห้องเรียน ป้ายนิเทศความรู้ ป้ายนิเทศข่าวสาร และครูมีกระดานไว้ให้ครูได้เขียนข้อความหรือใช้ประกอบการสอนนักเรียน

3. มุมเขียนหนังสือ : มุมเขียนหนังสือเป็นมุมที่เด็กได้มีโอกาสเขียนหนังสือ ทำงานต่าง ๆ ควรจัดอุปกรณ์การเขียนให้เด็กไว้เลือกหยิบใช้ เช่น กระดาษต่าง ๆ ดินสอ สี ภาพตัวอักษรต่าง ๆ ไม้บรรทัด ยางลบ

4. มุมหุ่นและการแสดง : มุมหุ่นและการแสดงเป็นมุมที่ให้เด็กได้แสดงออกทางภาษาในการแสดง เล่าเรื่องต่าง ๆ และสนุกกับหุ่น ครูควรจัดให้มีเวทีหุ่น และหุ่นแบบต่าง ๆ ให้เด็กได้เลือกใช้ในการแสดงหุ่นกับเพื่อน ๆ การพูดคุยโดยใช้หุ่นประกอบเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาและจินตนาการ

5. มุมวิทยาศาสตร์ : ควรจัดหนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เช่น หนังสือไดโนเสาร์ สัตว์ พืช ไว้ให้เด็กอ่าน และควรมีกระดาษเปล่าไว้ให้เด็กได้บันทึกข้อความต่าง ๆ

6. มุมไม้บล็อก : อาจติดแผ่นป้ายต่าง ๆ เช่น ข้อตกลงในการเล่นไม้บล็อก และจัดกระดาษ ดินสอ ให้เด็กได้บันทึกภาพที่เด็กต่อบล็อกที่มุมนี้

7. มุมน้ำ/ ทราย/ ดิน : ควรมีป้ายบอกวิธีการเล่นหรือข้อตกลงในการเล่น หรือโคลงกลอนเกี่ยวกับมุมนี้

8. โต๊ะเกมการศึกษา : ประกอบไปด้วยเกมต่าง ๆ

9. มุมคอมพิวเตอร์และมุมฟังเสียง

10. มุมศิลปะ : ควรจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือนิตยสาร แผ่นภาพ โฆษณาไว้ให้เด็กตัดภาพ อาจตกแต่งด้วยผลงานภาพวาด หรือโคลงกลอนเกี่ยวกับศิลปะ

11. มุมบทบาทสมมติ นอกจากเครื่องครัว โทรศัพท์ ชุดอาชีพต่าง ๆ ผลไม้ และอาหารจำลองแล้ว ครูอาจเพิ่มเติมมุมนี้ โดยการจัดทำภาพอาหารและชื่ออาหารติดไว้ให้เด็กเล่นขายของ รวมทั้งทำคูปองแทนเงินให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ ซื้อของ-ขายของ เป็นต้น

12. ในบริเวณห้องเรียน ครูควรทำป้ายนิเทศประกอบด้วยภาพและตัวอักษร (ประโยค/คำ) ป้ายนิเทศต่าง ๆ อาจได้แก่ชื่อสมาชิกในห้องเรียน กิจกรรมในห้องเรียน วันที่เดือนปี หน้าที่แต่ละคนในห้อง(เวร) ตารางสอน

13. การติดป้ายชื่อสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ และมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน การที่สิ่งแวดล้อมรอบล้อมไปด้วยภาษาและตัวอักษรจะทำให้เด็กคุ้นเคยกับภาษาและตัวอักษร เขียนและอ่านได้เองโดยธรรมชาติ เช่น ติดป้ายมุมบ้านว่าบ้านแสนสุข ฯลฯ

การสอนเป็นหน่วยบูรณาการ

การสอนภาษาโดยธรรมชาติใช้การสอนที่บูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แล้วจัดเป็นหน่วยการเรียนการสอนตามหัวข้อต่าง ๆ ที่น่าสนใจและเหมาะสมกับเด็ก การสอนเป็นหน่วยบูรณาการจะช่วยให้เด็กสนุกสนานในการเรียน การเขียน การอ่าน ได้รับความรู้เป็นการสร้างองค์ความรู้ในตัวเด็ก การทำกิจกรรมในการเขียนการอ่านจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในด้านความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงความคิดเห็น วิพากย์วิจารณ์ในการอ่านและเขียน เด็กได้รับข้อมูลและความคิดใหม่ ๆ รวมทั้งนำไปสู่แนวทางในการมีประสบการณ์ทางภาษาอย่างมีความหมาย

ประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการ คือ

- เด็กได้เรียนรู้ตามหน่วยการสอนอย่างกระตือรือร้น
- เด็กได้รับโอกาสในด้าน การเขียน การพูด การฟัง และการอ่าน
- ครูได้จัดวรรณกรรมหนังสือ นิทานต่าง ๆ และสื่อต่าง ๆ ทางภาษาให้กับเด็ก
- การได้รับประสบการณ์ที่มีความหมายจากหนังสือจะมีผลต่อทักษะทางภาษาในเชิงบวกกับเด็ก
- เด็กได้เข้าใจเนื้อหาที่เรียน
- เด็กได้รับประสบการณ์ในด้านการเขียนแบบต่าง ๆ เช่น โครงสร้างการเขียน การบรรยาย รูปแบบการเขียนและภาษา
- ครูได้จัดประสบการณ์ทางภาษาให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของเด็ก

ชาลย์ (Childs. 1991 : 49)

ตัวอย่างการจัดการสอนเป็นหน่วยบูรณาการ
เรื่องอาหารมีประโยชน์

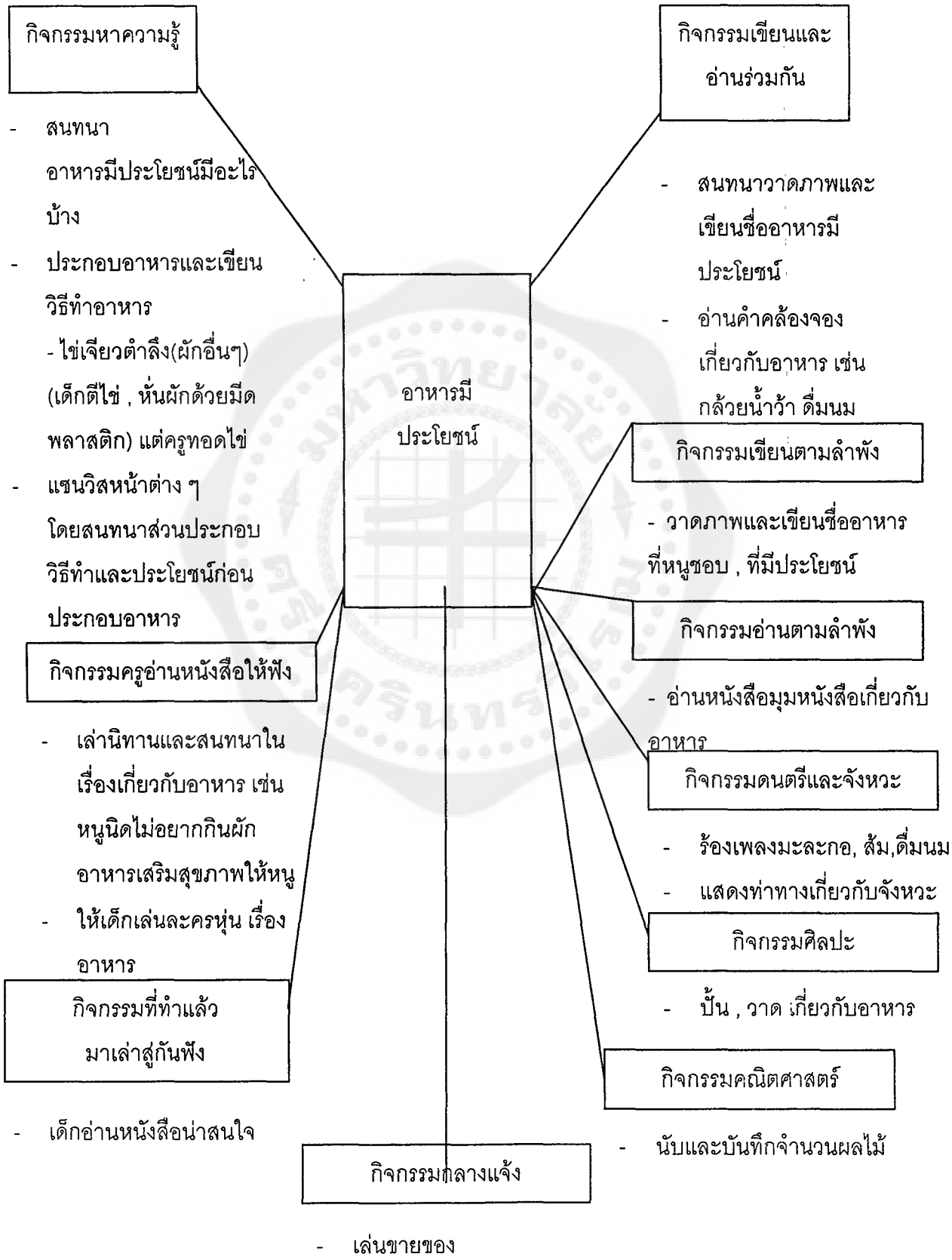

การจัดมุมให้เข้ากับหน่วยการเรียน

1. มุมบ้าน : บทบาทสมมติขายอาหาร
2. มุมน้ำ : ขวดน้ำต่าง ๆ
3. มุมวิทยาศาสตร์ : เครื่องชั่ง ผลไม้จำลอง
4. มุมคอมพิวเตอร์ : เกมประกอบอาหารหาร (Reader Rabbit)
5. มุมหนังสือ : หนังสือเกี่ยวกับร่างกาย อาหาร และพืช
6. มุมเขียน : ภาพและชื่ออาหาร ดินสอ กระดาษ
7. มุมศิลปะ : ชั้นอาหาร
   - ประดิษฐ์ที่คาดศรีษะรูปอาหาร

การร่วมมือกับผู้ปกครอง

ในการจัดประสบการณ์การสอนภาษาทางธรรมชาติครูควรสื่อสารกับผู้ปกครองและผู้บริหารให้เข้าใจถึงปรัชญาการสอนจุดมุ่งหมายและวิธีการสอน เพื่อผู้ปกครองและผู้บริหารจะได้เข้าใจและสนับสนุนในการสอน การที่ครูมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองจะมีส่วนในการช่วยพัฒนาเด็กทางภาษาได้อย่างดี ครูอาจแนะนำแนวทางในการส่งเสริมทางภาษาให้กับเด็กที่บ้านสนทนาแก้ไข และแนะนำแนวทางในการพัฒนาเด็กที่มีปัญหาทางภาษาให้กับผู้ปกครองหรือผู้ปกครองที่มีความรู้ในด้านพัฒนาการเด็ก จิตวิทยาเด็กอาจมาช่วยเหลือเด็กในการแก้ปัญหาเด็กที่มีปัญหาทางภาษาในการจำ การพูด การงาน และการเขียน

การร่วมมือของผู้ปกครองและครู ได้แก่ ครูให้ข้อมูลในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ผู้ปกครอง โดยการส่งจดหมายถึงผู้ปกครองหรือจัดประชุมผู้ปกครองในห้องเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ

- ครูให้คำแนะนำในการสนับสนุนให้ผู้ปกครองช่วยพัฒนาภาษาให้กับเด็กที่บ้านได้แก่
  1) การเล่านิทานให้กับเด็กฟังทุกวัน หรือเป็นประจำ
  2) การสนทนาเรื่องราวชีวิตประจำวันกับเด็ก
  3) การสนับสนุนให้เด็กวาดภาพ ขีดเขียน บันทึกเรื่องราว และสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กทำ เช่น บันทึกการช่วยงานบ้าน
  4) การแนะนำ คำศัพท์ หรือสัญลักษณ์ที่มีตัวอักษรต่าง ๆ ให้เด็กได้อ่านและคุ้นเคยกับภาษา เช่น เมื่อแม่พาเด็กไปที่ร้านไอศรีมแม่ก็ชี้ไปที่ป้ายร้านไอศรีมให้เด็กได้อ่านตามคำว่าไอศรีม การสอนเด็กอ่านควรอ่านรวมทั้งคำไม่แยกเป็นคำ ๆ จะทำให้เด็กจำตัวอักษรได้ดี
  5) การแนะนำหนังสือดีให้ผู้ปกครองได้ซื้อ ซื้อหนังสือที่หลากหลายโคลงกลอน ฯลฯ

6) การอนุญาติให้เด็กได้ยืมหนังสือจากห้องเรียนที่นักเรียนชอบนำมาให้ผู้ปกครองอ่านให้ฟังที่บ้าน โดยครูแนะนำผู้ปกครองถึงเทคนิคการเล่านิทาน การสนทนาก่อนและหลังการฟัง นิทานเพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจในเรื่องการสอนภาษาโดยธรรมชาติ
7) การที่เด็กได้ประกอบอาหารง่าย ๆ กับผู้ปกครองในครัวได้เห็นสลากอาหาร ผู้ปกครองอาจชี้ ให้ดู เช่น คำว่า "ข้าวสาร" แล้วให้เด็กได้อ่านตามว่า "ข้าวสาร" หรือ การทำแซนวิชง่าย ๆ ให้เด็กจดหรือวาดภาพประกอบ
8) การเลือกซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการอ่านเขียนและพัฒนาภาษา
9) การพาเด็กไปทัศนศึกษาที่ต่าง ๆ แล้วให้เด็กวาดภาพแล้วเขียนคำที่เด็กสนใจ เช่น

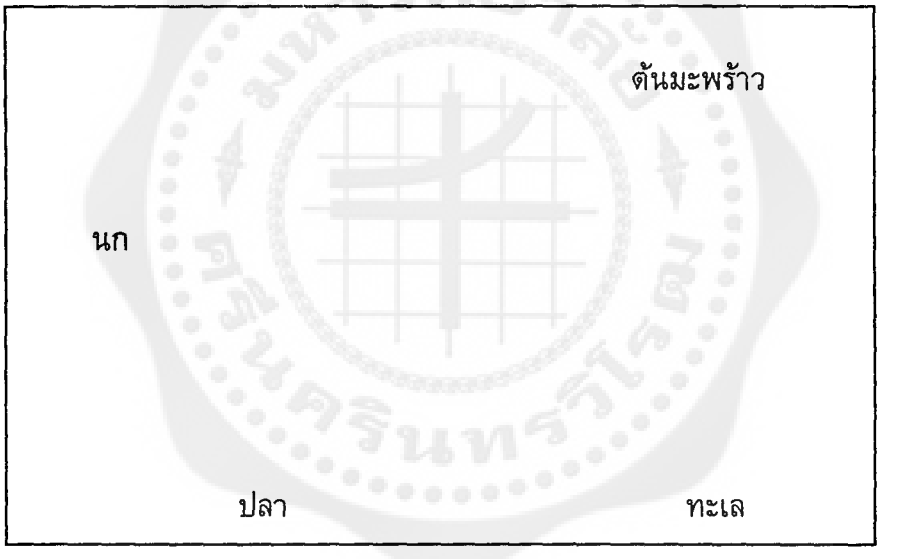

10) การบันทึกสิ่งที่พบเห็นหรือทำระหว่างปิดเทอม

- ครูให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาทางภาษา ของเด็ก เช่น เมื่อเด็กพูดไม่ชัด ครูแนะนำแนวทางแก้ไขให้เด็กพูดชัด

ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและบ้าน หรือ ครู และ ผู้ปกครองจะช่วยให้การพัฒนาการอ่านเขียนและการเรียนภาษาทางธรรมชาติ เด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมดังนั้นถ้าสิ่งแวดล้อมสนับสนุนทางภาษาก็จะทำให้เด็กอ่านเขียนได้อย่างรวดเร็ว เช่น ถ้าพ่อแม่ชอบอ่านหนังสือที่บ้าน ลูกก็จะเห็นพ่อแม่อ่านหนังสือ และอ่านตามพ่อแม่ บ่อยครั้งที่ลูกจะขอให้พ่อแม่เล่านิทานให้ฟัง พ่อแม่ควรเล่านิทานให้ลูกฟัง สนทนาเกี่ยวกับนิทาน สอนความรู้ คติที่ได้จากนิทาน และควรพาลูกไปร้านหนังสือให้เลือกซื้อหนังสือที่เหมาะกับวัย ความสนใจ สนุกและให้ความรู้กับ

เด็ก บ้านและโรงเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมทางภาษาที่สำคัญของเด็ก ภาษาของเด็กเริ่มจากที่บ้านและต่อมาก็คือโรงเรียน ดังนั้นครูและ ผู้ปกครองควรสนับสนุนในการพัฒนาทางภาษาให้กับเด็ก

การประเมินผลการเรียนทางภาษาทางธรรมชาติ

การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนเพื่อจะได้ทราบถึงพัฒนาการความก้าวหน้า ข้อบกพร่อง และสิ่งที่ต้องแก้ไขในเด็ก การประเมินผลควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้การทดสอบเป็นส่วนประกอบการประเมินผล สำหรับเด็กปฐมวัย ครูควรใช้การสังเกตพฤติการในการใช้ภาษาของเด็ก อาจใช้บันทึกย่อหรือเป็นตาราง ตรวจสอบความก้าวหน้าของเด็กในการใช้ภาษา ครูควรสังเกตเด็กแต่ละคนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในช่วงที่เด็กทำกิจกรรมตามลำพัง เช่น การอ่านหนังสือในมุมหนังสือ การทำงานในใบงาน หรือแบบฝึกหัด การทำกิจกรรมเสรีตามมุมต่าง ๆ และในช่วงเด็กทำกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การสนทนา ร้องเพลง ท่องคำคล้องจองในกิจกรรมวงกลม การที่ครูทราบถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าทางภาษาในการอ่านเขียนของเด็กจะช่วยเป็นแนวทางให้ครูนำมาปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับเด็กและช่วยพัฒนาภาษา จัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมทางภาษาให้เหมาะสมกับเด็กต่อไป

การเรียนภาษาโดยธรรมชาติเป็นแนวทางในการพัฒนาภาษาในการอ่านและเขียนให้กับเด็กที่มีประสิทธิภาพสูง เด็กที่ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่พรั่งพร้อมและสนับสนุนให้เด็กได้คุ้นเคยกับภาษา รวมทั้งครูดำเนินการสวนที่มีประสิทธิภาพ ครูเข้าใจในนวัตกรรมและแนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับปฐมวัย จัดสิ่งแวดล้อมกิจกรรมการสอนให้เด็กได้พัฒนาทางภาษา รวมทั้งมีการประสานงานแนะนำผู้ปกครองและประเมินผลได้อย่างดีจะช่วยให้เด็กมีความสามารถทางภาษาในการฟัง พูด อ่านเขียนได้ดีกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทางภาษาอย่างเต็มที่ เช่น เด็กในห้องเรียนที่ครูจัดสิ่งแวดล้อมทางภาษาให้เด็ก เล่านิทานให้เด็กฟังทุกวันและสนับสนุนการแสดงออกความคิดเห็นในช่วงเล่านิทาน สนทนาพูดคุยกับเด็กให้โอกาสเด็กได้แสดงความคิดเห็นสิ่งต่าง ๆ ให้โอกาสเด็กในการพูดร้องเพลงท่องคำคล้องจองหรือทำกิจกรรมหน้าห้อง สอนเพลง คำคล้องจองหรือการเล่นนิ้วประกอบเพลงหรือคำกลอนทุกวัน ให้โอกาสเด็กได้เขียนวาดภาพและสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ มีการบันทึกงานบ้าน จัดการบ้านเองตั้งแต่แรกเริ่ม ทำแผนภูมิใยแมงมุม ให้โอกาสเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเสรี รวมทั้งจัดโครงการผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนจะทำให้เด็กในกลุ่มนี้มีพัฒนาการทางภาษาดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก สนุกกับการเรียน และมีความสุขที่โรงเรียนมากกว่าห้องที่ไม่สนับสนุนทางภาษาในห้องเรียนอย่างเต็มที่

คำถามท้ายบท

1. การสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติเป็นอย่างไร
2. การสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
3. ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ มีอะไรบ้าง
4. แนวคิดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ มาจากใคร ได้แก่อะไรบ้าง
5. การจัดการสอนแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ

บทที่ 15
บทบาทครูและผู้ปกครอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของครู
2. เพื่อทราบถึงคุณสมบัติครูปฐมวัย
3. เพื่อทราบถึงคุณธรรมและจรรยาบรรณของครู
4. เพื่อทราบถึงระดับคุณภาพของครู
5. เพื่อทราบถึงบทบาทครู
6. เพื่อทราบถึงการเตรียมตัวเป็นครูปฐมวัย
7. เพื่อทราบถึงบทบาทหน้าที่ครูปฐมวัย
8. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของผู้ปกครอง (พ่อแม่)
9. เพื่อทราบถึงหน้าที่ของผู้ปกครอง (พ่อแม่)
10. เพื่อทราบถึงแนวทางสำหรับครูและผู้ปกครองในการดูแลเด็ก

เค้าโครงเนื้อหา

15.1 ความหมายและความสำคัญของครู
15.2 คุณสมบัติครูปฐมวัย
15.3 คุณธรรมและจรรยาบรรณของครู
15.4 ระดับคุณภาพของครู
15.5 บทบาทครู
15.6 การเตรียมตัวเป็นครูปฐมวัย
15.7 บทบาทหน้าที่ครูปฐมวัย
15.8 ความหมายและความสำคัญของผู้ปกครอง (พ่อแม่)
15.9 หน้าที่ของผู้ปกครอง (พ่อแม่)
15.10 แนวทางสำหรับครูและผู้ปกครองในการดูแลเด็ก

บทที่ 15
บทบาทครูและผู้ปกครอง

บทบาทครูปฐมวัย

นับตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน บุคคลที่จะช่วยอบรมสั่งสอนเด็กและช่วยเหลือดูแลในการใช้ชีวิตนอกบ้านเป็นครั้งแรกของเด็กก็คือ ครูปฐมวัย ครูปฐมวัยมีหน้าที่เตรียมสถานที่ หลักสูตร จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็ก สอนให้เด็กช่วยเหลือตนเอง มีจริยธรรม มีความสุข สนุกในการเรียน เป็นการปูพื้นฐานชีวิตให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต

ความหมายและสำคัญของครู

ขออัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของครูว่า "การเรียนรู้วิชาเบื้องต้นให้ได้ถูกต้องรวดเร็วนั้น ไม่มีวิธีใดที่ได้ผลยิ่งไปจากการเรียนรู้จากครู" (สำเนา ธรรมสุภาพงศ์. 2544 : 23)

และในปี พุทธศักราช 2523 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ครูอาวุโส ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อศิริมงคลแก่ชีวิตว่า

"งานของครูนั้นว่าถึงฐานะ ตำแหน่ง ตลอดจนรายได้ดูจะออกไม่ทัดเทียมงานอื่น ๆ หลาย ๆ อย่าง แต่ถ้าว่าถึงผลอันแพร่หลายยั่งยืนแล้ว จะต้องถือว่าอยู่เหนือกว่างานด้านอื่นทั้งหมด ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ให้ความรู้ ความดี และความสามารถนานาประการแก่ศิษย์ เป็นสมบัติอันประเสริฐติดตัวไป สำหรับที่จะนำไปสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวม และครูแต่ละคนก็ได้แผ่เมตตาสั่งสอนศิษย์นับจำนวนพันจำนวนหมื่น ทำให้เขาเหล่านั้น ประกอบการงานอาชีพต่าง ๆ ได้ทุกระดับ ทุกสาขา ให้ประโยชน์ต่อแผ่นดิน จึงพูดได้เต็มปากว่า ครูมีผลงานสร้างสรรค์อย่างสูง พร้อมทั้งมีเมตตาต่อคนทั้งหลายอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นเหตุให้คนไทยเคารพยกย่องครูอย่างยิ่ง ถือเป็นบุพการีอันที่แท้จริง" (ทีมการศึกษาไทยรัฐ. 15 มกราคม 2545 : 15)

ศาสตราจารย์กิตติคุณสุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงความหมายของครูใน 5 ข้อ ว่าครูคือใคร ได้แก่ 1 ครูคือมนุษย์ 2 ครูคือกัลยาณมิตร 3 ครูคือผู้นำทางปัญญาและวิญญาณ 4 ครูคือผู้มีศาสตร์และศิลปะ 5 ครูคือผู้ดำรงและค้ำจุนความเป็นไทย (สุมน อมรวิวัฒน์. 2535 : 468 – 474)

ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ได้กล่าวความหมายของครูในหนังสือปาฐกถาของท่านในปี 2533 ว่า ครู หมายถึง ผู้สั่งสอน อบรม บ่มนิสัย และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ "ครู คือ บุคคลที่ควรเคารพเพราะคำว่าครูแปลว่าหนัก มีบุญคุณ มีคุณค่า มีความหมายในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 มีข้อความที่แสดงความหมายของคำว่าครูในทางเป็นผู้สั่งสอนให้รู้จักปาบ บุญ คุณโทษ ให้ทำความดี" (อำไพ สุจริตกุล. 2533 : 11)

คุณหญิงเบญจา แสงมลิ ได้กล่าวว่า "ครูมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษา สมรรถนะของครูคือทางนำสู่การเรียนรู้ที่ถูกต้องของผู้เรียน ดังนั้นครูจึงต้องมีจิตวิญญาณทุ่มเทให้กับงานการสอน เพื่อให้ลูกศิษย์เป็นคนดีในสังคม งานครูเป็นที่หนัก ย่อมีอุปสรรคเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ครูจะต้องเข้าใจและตระหนักต่อหน้าที่ พร้อมที่จะขจัดอุปสรรคให้หมดสิ้นไป ไม่ว่าอุปสรรคนั้นจะเป็นอุปสรรคภายในตัวครูเองหรืออุปสรรคจากภายนอก" (เบญจา แสงมลิ. 2540 : 7)

รุ่ง แก้วแดง ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องครูว่า "ครูมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้ให้การศึกษาของชาติ ครูคือผู้ที่กำหนดอนาคตของคนในชาติ ชาติใดก็ตามที่ได้ครูเป็นคนมีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนเสียสละตั้งใจทำงาน เพื่อประโยชน์ของนักเรียน ชาตินั้นจะได้พลเมืองที่เก่งและฉลาด มีศักยภาพและมีความสามารถที่จะแข่งขันกับทุกประเทศในโลก (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 134)

"ครู" นับว่าเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตของเด็ก เพราะครูเป็นผู้ให้ความรู้ อบรมสั่งสอนเด็กให้เด็กได้มีความรู้ มีจริยธรรม คุณธรรม และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ครูคือผู้ที่ปรารถนาดี รัก เข้าใจ เด็กและเป็นที่พึ่งของเด็ก

นอกจากพ่อแม่แล้ว บุคคลที่อบรมสั่งสอนเด็กคนต่อมาก็คือครู ครูในวัยอนุบาลของเด็ก หรือปฐมวัยเป็นบุคคลที่นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นบุคคลที่ 3 ที่ช่วยวางรากฐานในกับชีวิตเด็ก ครูอนุบาลเป็นที่สอนให้เด็กได้รู้จักการช่วยตัวเอง ได้รับความรู้และประสบการณ์ในทุกด้าน รู้จักการฟัง พูด อ่าน เขียน ฝึกคุณธรรมจริยธรรมและวินัยในตนเอง เพื่อจะได้มีความรู้ เหมาะสมกับวัย เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ต่อไป

บทบาทครู

ซูซาน ครอจ์ (Suzanne Krogh. 1990 : 58 - 71) ได้กล่าวถึงบทบาทครูว่าครูควรมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างไรบ้าง

บาทบาทครูได้แก่

1. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับเด็ก โดยการจัดการเรียนที่โรงเรียนและการเรียนรู้ทางสังคมให้ง่ายสำหรับเด็ก เด็กได้เรียนรู้ตามความสนใจ เรียนรู้ด้วยการลงมือทำกิจกรรมและได้เรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ โดยครูมีหน้าที่เป็นผู้ถาม และช่วยเหลือเด็กทันทีที่เด็กต้องการความช่วยเหลือ

2. ครูเป็นผู้สอน โดยจัดการสอนในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ครูควรสอนโดยตรงเมื่อต้องการสาธิต เล่าเรื่องราว นิทาน หรือข้อมูลที่สำคัญ ครูควรใช้สื่อการสอนที่นำไปสู่มโนทัศน์ของเด็ก แสดงวัสดุอุปกรณ์ใหม่ ๆ โดยใช้คำพูดไม่ต้องมาก เพราะเด็กจะเบื่อ จัด

กิจกรรมที่เหมาะสม เคารพสิทธิของเด็ก และจัดเวลาในการสอนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กเล็กมาก ๆ มีช่วงความสนใจสั้นแค่ 10 - 15 นาที เด็กโตหน่อยอาจ 20 - 30 นาที

3. ครูเป็นผู้จัดโอกาสในการเล่นให้กับเด็ก เพราะการเล่นเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเด็กทุกด้าน เด็กต้องการการเล่นเพื่อจะได้มีจินตนาการ สนุกสนาน และได้ทำคือเล่น

4. ครูเป็นผู้จัดการ ครูมีอำนาจในห้องเรียนก็จริง แต่ครูควรใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ครูควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นหลัก โดยใช้หลักการดังนี้

- คำนึงถึงอิสระและความเป็นตัวของตัวเองในเด็ก
- ให้โอกาสเด็กได้เลือกทำงานหรือกิจกรรมที่ต้องการ
- ให้เด็กได้เล่นเพื่อเรียนรู้
- มีการวางแผนในการจัดการห้องเรียน โดยเน้นเด็กเป็นสำคัญ
- ดูแลและกำหนดระดับเสียงของเด็กไม่ให้ดังเกินไปและดูแลไม่ให้เด็กวุ่นวายในห้อง

5. ครูเป็นนักสังเกต ครูควรสังเกตพฤติกรรมของเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เทคนิคการสังเกต

- ทักทายเด็กแต่ละคนในตอนเช้า ยิ้มแย้มแจ่มใส สบตา วาจาสร้างสรรค์
- หันหน้าเข้าชั้นเรียนอยู่เสมอ
- จดบันทึกคำพูดของเด็ก
- จดบันทึกความก้าวหน้าในชั้นเรียน

6. ครูเป็นผู้ประเมินผลพัฒนาการและการเรียนของเด็ก

- ก่อนการสอนและกิจกรรม ครูกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่มีค่า
- ระหว่างทำกิจกรรม สังเกตและประเมินผลว่าตรงกับจุดมุ่งหมายหรือไม่
- หลังกิจกรรม ทำการประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง

7. ครูเป็นนักวางแผน

ครูวางแผนในการจัดสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนให้เด็กเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งวางแผนการสอนระยะสั้น (รายวัน , สัปดาห์) และระยะยาว (เทอม , ปี)

8. ครูเป็นผู้สะท้อนบาทบาท

ครูควรคิดว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นในห้องเรียนบ้าง พิจารณาตัวเอง เปิดใจกว้างและเต็มใจรับผิดชอบต่อการกระทำ ตัดสินใจ ยอมรับคำวิพากย์วิจารณ์ของครูอื่น สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สังเกตครูที่มีประสบการณ์และสร้างบทบาทที่เหมาะสมให้กับตนเอง

คุณธรรมที่ครูพึงมี

คุณธรรมของครู อันเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเป็นครูที่ดี เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ศิษย์และตัวครูเอง 7 ประการ ได้แก่

1. ปิโย : เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เพราะครูทำตนเป็นที่รักของศิษย์
2. ครุ : เป็นที่เคารพ เพราะมีความหนักแน่นน่าเคารพยำเกรง
3. ภาวนีโย : เป็นที่สรรเสริญ เพราะฝึกฝนอบรมตนให้เจริญด้วยความรู้และเชี่ยวชาญ
4. วัตตา : เป็นผู้ว่ากล่าว มีความเพียรพร่ำสอน พร่ำเตือนศิษย์
5. วจนีกขโม : เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ แม้จะถูกกระทบกระทั่งเสียดสี ลองภูมิ
6. คัมภีรังกถังกัตตา : เป็นผู้กล่าวถ้อยคำอันลึกซึ้ง สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้งและลุ่มลึก
7. โนจัฏฐาเน นิโยชเย : พึงนำไปในฐานะที่ดี ในตำแหน่ง ไม่ชักชวนในฐานะอันไม่สมควร ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย

คุณธรรมทั้ง 7 ประการหรือคุรุฐานิยธรรมะของครู 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่ควรยึดและปฏิบัติสำหรับครู ครูที่สามารถปฏิบัติธรรมทั้ง 7 ประการได้นับว่าเป็นครูที่ประเสริฐ เพราะครูที่ดีต้องมีความรู้คู่คุณธรรม (อำไพ สุจริตกุล รวบรวมจากปาฐกถาของพูนทรัพย์ นพวงศ์ฯ. 2530 : 20-21)

จรรยาบรรณของครู 9 ข้อ

นายยุทธชัย อุดมา (เลขาธิการคุรุสภา) ได้กล่าวถึงจรรยาบรรณของครู ในการเปลี่ยนแปลงของกระทรวงศึกษาธิการตามพระราชบัญญัติการศึกาาแห่งชาติ 2542 ในวันที่ 20 สิงหาคม 2544 ว่า จรรยาบรรณ 9 ข้อของครู ได้แก่

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ ให้ความเอาใจใส่ดูแล ส่งเสริมให้กำลังใจในการเล่าเรียนแก่ศิษย์

2. ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้อง ดีงามให้กับศิษย์ อย่างเต็มความสามารถ ด้วยใจบริสุทธิ์

3. ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของเด็ก

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์หรือามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ให้กับตนโดยมิชอบ

6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

(ทีมการศึกษาไทยรัฐ. 15 มกราคม 2545 : 15)

ระดับคุณภาพของครู

(National Teacher Qualification : NTQ)

ความสามารถและการชำนาญในการสอนของครูเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำนายหรือคาดหมายคุณภาพของนักเรียนได้

ดังนั้นครูควรเพิ่มพูนคุณภาพระดับฝีมือในการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น คุรุสภาจึงได้จัดทำเกณฑ์มาตฐานและระดับคุณภาพของครู เพื่อให้กระทรวงศึกษาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของครูว่าอยู่ในระดับใด ระดับคุณภาพของครู ได้แก่

<u>ระดับ 1 ครูปฏิบัติการ</u>

เป็นครูที่ปฏิบัติงานโดยยังต้องอาศัยการชี้แนะ การสั่งการ รูปแบบจากผู้อื่น หรือคำสั่ง เอกสารแบบแผนต่าง ๆ และมีความมุ่งมั่นที่จะทำตามแบบแผนนั้น ๆ ให้สมบูรณ์ โดยคำนึงถึงเป้าหมายปลายทางเป็นลำดับรอง การสอนมุ่งเน้นหา ผู้สอนเป็นผู้บอกความรู้ สอนตามแผนที่กำหนด กิจกรรมทุกอย่างตัดสินใจโดยครู มีสื่อเน้นความรู้ ความจำ ประเมินผลเน้นการทดสอบเกิดผลต่อผู้เรียนในด้านความรู้ ความจำเป็น ส่วนใหญ่ผลงานของผู้เรียนเป็นแบบเดียวกันตามที่ครูกำหนด รายงานผลเป็นภาพรวมของผู้เรียนทั้งชั้น เป้าหมายในการพัฒนาคำนึงถึงผลที่เกิดกับตนเอง เน้นความถูกต้องตามระเบียบกฎเกณฑ์มากกว่าเป้าหมายของงานหรือผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ

<u>ระดับที่ 2 ครูชำนาญ</u>

เป็นครูที่ปฏิบัติงานโดยมีกระบวนการพัฒนาตนเองไปสู่ความสามารถในการคิดเองทำเองตัดสินใจเองได้ โดยมีความมุ่งมั่นที่จะลงมือทำ รู้สึกกำหนดเป้าหมายของงานไปที่ผู้รับบริการ แต่ยังไม่มีขั้นตอนการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายนั้นอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

การสอนมุ่งเน้นความรู้ความเข้าใจ มีตัวอย่างมากขึ้น ดัดแปลงแผน สื่อให้เหมาะสมกับสภาพจำกัดต่าง ๆ ได้ มีอุปกรณ์มากขึ้น ผลงานของผู้เรียนยังเป็นเรื่องเดียวกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน รายงานผลเป็นกลุ่ม เป้าหมายในการพัฒนาคำนึงถึงความถูกต้องตาม

ระเบียบ กฎเกณฑ์ ให้ความสำคัญต่อกระบวนการ และเน้นผลที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้รับบริการเท่า ๆ กัน

ระดับที่ 3 ครูเชี่ยวชาญ

เป็นครูที่ปฏิบัติงานอย่างเป้าหมาย มีขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ สร้างสรรค์งาน คิดและตัดสินใจได้เอง จัดลำดับความสำคัญของงานได้ เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนมุ่งเน้นกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ปฏิบัติได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ ครูใช้คำถามมากขึ้น ถามหาวิธีการ มีแผนการสอนที่พัฒนาขึ้นเอง จัดทำเองเหมาะสมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้สื่อเน้นกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น คำตอบของผู้เรียนหลากหลาย เกิดจากการแสวงหาและสรุปความรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายของครู กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป้าหมายในการพัฒนาคำนึงถึงผลที่เกิดกับผู้รับบริการอย่างรอบด้านสมดุล ทั่วถึง และเสมอภาค

ระดับ 4 ครูเชี่ยวชาญพิเศษ

เป็นครูที่ดำเนินงานต่าง ๆ โดยคำนึงถึงบุคคลอื่น องค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัตินั้น ๆ แต่ยังไม่สามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความเป็นเอกภาพของทุกส่วน หรือทุกองค์ประกอบได้ การสอนมุ่งเน้นการพัฒนาจริง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การเรียนกิจกรรมและสื่อสอดคล้องสัมพันธ์กันส่งผลต่อพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ให้โอกาสในการแสดงออกอย่างอิสระ ผลงานของผู้เรียนแตกต่างกันตามกระบวนการเรียนการสอนที่เลือก เป้าหมายในการพัฒนาคำนึงถึงผลที่เกิดกับผู้รับบริการ และการพัฒนาวิชาชีพ หรือการพัฒนาสังคม

ระดับ 5 ครูเกียรติคุณ หรือครูผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นครูที่ปฏิบัติงานด้วยกระบวนการพัฒนาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของผลพัฒนาทางบวกอย่างเท่าเทียมกัน สร้างความเป็นเอกภาพของงานและกลุ่มบุคคลทั้งมวลรวมทั้งความสมดุลของสิ่งแวดล้อม การสอนมุ่งเน้นการค้นหา สร้างความรู้ร่วมกันกับผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการเรียนและกำหนดหลักสูตรของห้องเรียนเกือบทั้งหมด ร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและการสอนของครู ใช้สื่อหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน ผลงานของผู้เรียนคนละอย่าง คนละเรื่องตามความสนใจและความถนัดอย่างแท้จริง เป็นผู้ที่สร้างผู้นำให้ผู้เรียนและเพื่อน ครูเป็นผู้นำ คิดเอง พัฒนาเองได้รอบด้านอย่างยั่งยืน เป้าหมายในการพัฒนา คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้เกิดการสร้างและพัฒนาวิชาชีพอย่างถาวร มีเกียรติภูมิเป็นตัวอย่างได้ทั้งด้านวิชาชีพและชีวิตส่วนบุคคล

รูปแบบครูปฐมวัย

NAEYC (1984) ได้กล่าวถึงครูของปฐมวัยมี 4 ประเภท ได้แก่ ผู้ช่วยครู ครูช่วยสอน หรือครูที่สอนเป็นทีมช่วยกันดำเนินการสอน สามารถสอนตามลำพังได้ ซึ่งต้องได้รับการฝึกมา ครูปฐมวัยและครูปฐมวัยที่มีความชำนาญเป็นหัวหน้าฝึกการสอนปฐมวัย และสามารถคิดหลักสูตรได้

การเตรียมตัวเป็นครูปฐมวัย

ครูปฐมวัยเป็นครูที่มีความรับผิดชอบต่อเด็กอย่างสูง เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้น ยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ดีนัก พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอยู่ในระหว่างการเริ่มต้น เด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการคิดและต้องการพึ่งพาผู้ใหญ่อยู่ กล้ามเนื้อมือและเท้ายังไม่แข็งแรง ครูปฐมวัยนอกจากจะต้องคอยสอนให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว ทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานการใช้ชีวิตประจำวันและเตรียมความพร้อมในการเรียน เขียน อ่าน แล้ว ครูยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กอีกด้วย ผู้ที่จะเป็นครูปฐมวัยจึงควรเตรียมตัวตนเองดังนี้

- วิเคราะห์ความรู้สึกของตนเองว่ามีทัศนคติอย่างไรกับเด็ก รักเด็ก และยอมทนต่อเด็กได้ ชอบทำงานกับเด็กหรือไม่ คิดจะเป็นครูปฐมวัยอย่างแท้จริงหรือเปล่า
- มีความมุ่งมั่นในอาชีพครูปฐมวัย ตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะทำงานอาชีพนี้
- ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยในทุกด้าน
- หาประสบการณ์ในการสอนเด็กหรือทำงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย
- สร้างทัศนคติที่ดีต่อเด็กและการเรียนการสอนปฐมวัย
- ซื่อสัตย์ต่อความคิดที่ว่าเด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้
- ศึกษาปรัชญาทางการศึกษาและการสอนเด็กปฐมวัย และนำความรู้พื้นฐานเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย
- ทดสอบตนเองว่าเราต้องการที่จะทำอาชีพนี้แน่นอนหรือไม่
- เต็มใจที่จะพัฒนาทักษะและเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการเรียนการสอน
- เต็มใจทดลองจัดการศึกษาแนวใหม่ ค้นหาแนวทางการสอนที่เหมาะสมกับเด็ก ตนเอง และสังคม
- กระตือรือร้นในการสอน
- เปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน นิสิตฝึกสอน และผู้ปกครอง

(จอรจ์ มอริสัน. 1997 : 8 – 12)

คุณสมบัติครูปฐมวัย

ผู้ที่จะเป็นครูควรมีความมุ่งมั่นตั้งใจว่าเป็นครูด้วยใจรัก โดยเฉพาะครูด้านปฐมวัย เพราะครูปฐมวัยมีงานหนักกว่าครูอื่นตรงที่ต้องคอยดูแลอยู่กับเด็กตลอดเวลา เพราะเด็กยังเล็กต้องการดูแล เอาใจใส่ระวังความปลอดภัยและปูพื้นฐานความรู้ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ครูควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความมุ่งมั่นในอาชีพของตน รักอาชีพครู มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตนเอง

2. รักและเข้าใจเด็ก เพราะจะต้องอยู่กับเด็กตลอดเวลา ถ้าครูรักเด็กจะทำให้ครูและเด็กมีความสุขใจ ครูที่ไม่รักเด็กอาจรู้สึกรำคาญ เบื่อ เพราะเด็กไม่อยู่นิ่ง ต้องรับผิดชอบเด็กอยู่ตลอดเวลา การมีใจรักเด็กจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับครูปฐมวัย งานที่ทำด้วยใจรักจะประสบผลสำเร็จได้ดีกว่างานที่ไม่ได้ทำจากใจ นอกจากนี้ครูควรเข้าใจและยอมรับในเด็กแต่ละคน เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

3. มีความรู้ในด้านปฐมวัยอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านทฤษฎี นวตกรรมการสอน พัฒนาการของเด็ก จิตวิทยาเด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะครูที่มีความรู้อย่างเต็มที่จะสามารถจัดประสบการณ์การสอนได้อย่างมีแนวทาง

4. รักการเรียนรู้ ครูปฐมวัยควรใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา ความรู้จากการเรียนอบรมเพิ่มเติม ความรู้จากการอ่านหนังสือและสนใจสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความรู้จากเด็กว่าเด็กในห้องเรียนเป็นอย่างไรบ้าง ควรดูแลเด็กแก้ปัญหาเด็กและพัฒนาเด็กอย่างไร การเรียนรู้จากเด็กในห้องเรียนของตน

5. มีทัศนคติที่ดีต่อโลกในทางบวก มีอารมณ์แจ่มใส ยิ้มแย้ม ร่าเริง มีอารมณ์ขัน ครูที่มีลักษณะเช่นนี้นอกจากตัวครูจะมีความสุขต่อชีวิตแล้ว เด็กที่อยู่ด้วยก็จะมีความสุข เพราะอยู่กับครูแล้วสนุกมีความสุข ครูที่เย็นชาต่อเด็ก ไร้อารมณ์สอนแบบอยู่ไปวัน ๆ ยึดตนเองเป็นหลัก ระเบียบจัด อาจทำให้เด็กมีระเบียบก็จริง แต่เด็กจะอึดอัดคับข้องใจ เพราะแม่แบบขัดต่อความเป็นธรรมชาติของเด็กที่จะร่าเริง แจ่มใส เมื่อเด็กขึ้นชั้นต่อไปเรียนกับครูที่ไม่ได้มีลักษณะนี้ จะทำให้เด็กจะแสดงออกอย่างเต็มที่ เพราะถูกเก็บกดมานาน

6. มีทักษะพื้นฐานที่ครูปฐมวัยควรมีและมีความสามารถนำทักษะมาจัดทำประสบการณ์การสอนได้อย่างเหมาะสม ได้แก่

- การเล่านิทาน นิทานเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเด็กเล็ก เพราะเด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากนิทาน ครูควรหานิทานที่มีความหมาย สอนจริยธรรม ลักษณะนิสัย หรือเชื่อมโยงกับเนื้อหาที่เรียนมาเล่าให้นักเรียนฟัง เพื่อเสริมความรู้ นิทานที่สนุกและมีจินตนาการก็จะช่วยให้เด็กสนุกและมีความคิดสร้างสรรค์ เกิดจินตนาการ ครูควรมีเทคนิคในการเล่านิทานและ

นำมาใช้ เช่นการใช้น้ำเสียงเลียนแบบตัวละคร การให้เด็กร่วมกิจกรรมกับนิทาน การใช้สื่อประกอบการเล่านิทาน เป็นต้น

- การร้องเพลง และกิจกรรมเข้าจังหวะ เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ไม่อยู่นิ่ง ชอบเคลื่อนไหว กิจกรรมทางดนตรีจะทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยน มีอารมณ์สุนทรีย์ ได้สนุกสนาน ได้ร่วมกิจกรรม แสดงออกได้อย่างเต็มที่ กิจกรรมร้องเพลงและเข้าจังหวะเป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่ควรจัดให้เด็กได้ทำทุกวัน การที่ครูร่วมร้องเพลงและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กจะทำให้บรรยากาศในห้องเรียนมีชีวิตชีวา
- ด้านศิลปะ ครูที่มีความรู้ด้านศิลปะจะสามารถคิดกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้แสดงออกถึงผลงานทางศิลปะ ก่อให้เกิดความคิดจินตนาการ อารมณ์สุนทรีย์ จิตใจที่อ่อนโยน รักความงามและธรรมชาติ
- ด้านวิทยาศาสตร์ ครูดัดแปลงการทดลองง่าย ๆ ให้เด็กได้ลงมือทดลองและปฏิบัติ
- ด้านสังคมและวัฒนธรรมไทย ครูนำความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมไทยมาดัดแปลงเป็นกิจกรรมให้เด็กได้เข้าใจและเรียนรู้ถึงความเป็นไทย เช่น การประดิษฐ์กระทงในวันลอยกระทง

7. บุคลิกภาพอันพึงประสงค์ที่ครูควรมี ครูนับว่าเป็นแม่แบบของเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ เป็นวัยที่ชอบเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ครูควรเป็นแม่แบบที่ดีทั้งด้านท่าทาง คำพูดต่าง ๆ การยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี รวมทั้งการแต่งกายที่เหมาะสม ครูควรแต่งกายสุภาพสวยงามเพราะเด็กมีความประทับใจในสิ่งที่สวยงาม เด็กเล็ก ๆ มักสังเกตครูของตนเองทุกวันว่าครูแต่งกายอย่างไร ชอบครูแต่งแบบไหน บางครั้งสีก็จะสื่อถึงอารมณ์ได้เช่น สีดำจะทำให้รู้สึกถึงความหดหู่ หรือสีแดงสดจะทำให้เร้าความรู้สึกจนเกินไป

8. ลักษณะนิสัยของครูที่ครูควรมีได้แก่

ครูควรมีระเบียบ อดทน ขยันซื่อสัตย์ ยุติธรรม รับผิดชอบ ครูควรมีระเบียบเพราะครูมีหน้าที่สอนระเบียบวินัยในโรงเรียน อดทนเพราะต้องทำงานดูแลเด็กตลอดเวลา อดทนต่อการกระทำของเด็ก ขยันในการเตรียมการสอน การค้นคว้าหาความรู้ ซื่อสัตย์ต่ออาชีพและยุติธรรม เพราะเด็กอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมากอาจมีการกระทบกระทั่งกัน ครูต้องมีความยุติธรรมในการตัดสิน ฟังความและเข้าใจทั้งสองฝ่าย เพราะถ้าครูไม่มีความยุติธรรมในใจก็ปกครองผู้อื่นได้ยาก นอกจากนี้ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเป็นครู เพราะครูมีหน้าที่รับผิดชอบสูง ต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของเด็ก ดูแลจัดการเรียนการสอน รวมทั้งคอยระวังความปลอดภัยของเด็กเล็ก ๆ ด้วย

9. มีคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู ครูควรมีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา รวมทั้งระวังรักษาตนให้ประพฤติอยู่ในศีล 5 ยึดศีล 5 เป็นหลักประจำใจ การที่ครูมีเมตตากรุณาเป็นหลัก ครูก็จะเมตตาลูกศิษย์และผู้อื่น หวังดีต่อผู้อื่น คือเด็กที่เป็นนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน มุทิตา อุเบกขา คือไม่ยินดี ยินร้าย มีใจเป็นธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการสอนเด็ก เมตตาศิษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ลูกศิษย์และผู้ที่อยู่ด้วยก็จะอยู่ด้วยกันอย่างสบายใจและมีความสุข

10. มีความเป็นประชาธิปไตย ครูควรรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ไม่ยึดตนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นและข้อโต้แย้ง ยอมรักความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะสังคมปัจจุบันเป็นสังคมประชาธิปไตย ครูควรมีประชาธิปไตยในตนเองก่อน จึงจะไปสอนผู้อื่นได้

บทบาทและหน้าที่ของครูปฐมวัย

1. ครูควรมีความรู้ในด้านปฐมวัย อย่างน้อยควรจบปริญญาตรีในด้านนี้ มีความคิดสร้างสรรค์ ดัดแปลง จัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กทั้งด้านพัฒนาการ วัย ความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความเข้าใจเด็ก รวมทั้งนำแนวคิดทฤษฎีการสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ได้ดี

2. ด้านแนวคิดทางการจัดการศึกษา ครูควรเข้าใจแนวคิดในการจัดการศึกษาการปฐมวัย เพื่อจะได้นำมาจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่

- การพัฒนาเด็กตามความต้องการเป็นรายบุคคล
- เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะประสบการณ์ตรง
- พัฒนาเด็กโดยองค์รวมทั้ง 4 ด้าน (ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา)
- เด็กเรียนรู้ภาษาและแบบแผนพฤติกรรมจากสิ่งแวดล้อม
- ครูมีหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก
- ครูยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก เคารพสิทธิเด็กในการตัดสินใจและเป็นมิตรกับเด็กทุกคน
- ครูช่วยเด็กที่ล้มเหลวในการเรียนและพฤติกรรมให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เด็กได้รับประสบการณ์และผ่านไปสู่สถานการณ์ที่ดี รู้จักการแก้ปัญหา
- มีความคิดเป็นประชาธิปไตย ปลูกฝังประชาธิปไตยให้เด็ก
- เข้าใจการจัดการศึกษาที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง
- ให้โอกาสเด็กได้แสดงออกในการเรียน

- มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่นได้
- เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
- มีตัวเลือกหลากหลายให้เด็กเลือกทำสิ่งต่าง ๆ

3. รักและเข้าใจเด็ก เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องการความรักความอบอุ่นและความเข้าใจ ครูควรรักและเข้าใจถึงความรู้สึก ความต้องการของเด็ก ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มองเด็กในแง่ดีและมีจิตวิทยาในการดูแลเด็ก

4. ครูมีหน้าที่เตรียมสิ่งแวดล้อมและอุปกรณ์การสอนให้กับเด็ก จัดป้ายนิเทศให้เด็กได้มีความรู้ เตรียมอุปกรณ์ที่หลากหลาย ปลอดภัยกับเด็ก เพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์ที่ดี

5. การวางแผนการจัดกิจกรรมการสอน โดยวางแผนหลักสูตรและกิจกรรมการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาววางแผนจัดกิจกรรมการสอนที่หลากหลายให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในทุกด้าน มีการกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนการสอน

6. การจัดตารางเวลากิจกรรมในแต่ละวัน ยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ เข้าใจช่วงระยะความสนใจของเด็ก เช่น เด็กอายุ 5 – 6 ปี มีความสนใจประมาณ 20 นาที

7. เป็นแม่แบบที่ดีให้กับเด็ก ทั้งด้านความประพฤติ อุปนิสัยและการแต่งกาย เด็กเลียนแบบสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเด็ก ครูจึงควรเป็นแม่แบบที่ดีทั้งคำพูด ท่าทาง และนิสัย ครูที่พูดเพราะจะทำให้เด็กพูดเพราะตาม ครูที่มีระเบียบ เด็กก็จะมีระเบียบตามครู ครูควรปฏิบัติต่อเด็กทุกคนด้วยความเสมอภาค รักเด็กทุกคน ไม่ลำเอียง เพราะเด็กจะรู้สึกได้

8. การจัดกิจกรรมการสอน

- การจัดบรรยากาศการเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้
- จัดการเรียนการสอนที่พัฒนาเด็กโดยองค์รวม
- ให้โอกาสเด็กได้แสดงออกถึงความต้องการความสามารถและการแก้ปัญหา
- สนับสนุนเด็กให้มีประชาธิปไตยในการคิดการแสดงออก รับฟังความคิดเห็นของเด็ก
- จัดกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็ก การเล่นเป็นสิ่งสำคัญของชีวิตเด็ก เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการเล่น
- จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล
- สนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ แนะนำเมื่อเด็กต้องการ พยายามให้เด็กได้คิด ได้ตัดสินใจด้วยตนเอง
- เตรียมกิจกรรมการสอนในแต่ละวัน อาทิตย์ หรือระยะยาว

- จัดการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นเด็กเป็นสำคัญ
- กิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ เด็กได้รับประสบการณ์ตรงได้ สำรวจ ค้นหา แก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
- ครูสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ให้เด็กได้เป็นผู้นำบ้าง รับฟังความคิดเห็นของเด็ก
- ดำเนินการสอนโดยมีสื่อที่ชัดเจนใช้นิทานประกอบการสอนและมีกิจกรรม 6 หลัก ในแต่ละวัน
- จัดกิจกรรมที่สนุกสนาน สร้างสรรค์ และให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่

9. ดูแลความปลอดภัย สุขภาพและสุขนิสัยอนามัยของเด็ก ดูแลให้เด็กได้เล่นอย่างปลอดภัย มีสุขภาพอนามัยดี รู้จักรักษาความสะอาด ได้ทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย มีการพักผ่อนนอนหลับอย่างเหมาะสม

10. มีวิธีการตกลงกับนักเรียน การแก้ปัญหา การชมเชย การลงโทษที่เหมาะสม

11. การจัดงานธุรการประจำชั้นให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญของเด็ก เช่น บัญชีเรียกชื่อ สมุดรายงานประจำชั้น สมุดบันทึกพัฒนาการ แบบบันทึกการตรวจสุขภาพ ระเบียบสะสม ฯลฯ

12. มีการประเมินผลเด็ก เช่น การสังเกต พูดคุย ประเมินผลจากสภาพจริง การจดบันทึกสั้น การทำแฟ้มสะสมงาน รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ศึกษาและสังเกตเด็กขณะอยู่กับเพื่อหรือทำกิจกรรม

13. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาเด็ก ให้ความรู้กับผู้ปกครอง และจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองได้มาร่วมทำกิจกรรมกับโรงเรียน เช่น โครงการผู้ปกครองอาสา ฯลฯ

ครูปฐมวัยนับว่ามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการพัฒนาดูแลเด็ก ผู้ที่เป็นครูปฐมวัยควรมีความรู้อย่างเต็มที่ เพราะเด็กปฐมวัย เป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียน รู้เป็นวัยเริ่มแรกในการเข้าเรียน ครูควรนำความรู้ต่าง ๆ มาจัดกิจกรรมให้เด็กได้อย่างเหมาะสม เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ และพัฒนาตนเองได้อย่างสูงสุด ตามศักยภาพของแต่ละวัย ในด้านการเป็นแม่แบบครูควรมีบุคลิกภาพที่ดี วางตัวเหมาะสม มีวาจาไพเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพเรียบร้อย มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเด็กจะได้เรียนแบบในสิ่งที่ดีจากครู

ผู้ปกครอง

ความหมายของผู้ปกครองในที่นี้ขอมุ่งเน้นถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของผู้ปกครอง คือ พ่อ แม่ ครอบครัว เพราะพ่อแม่นับว่าเป็นผู้ปกครอง 2 คนแรก ของชีวิตเด็ก นับตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดา พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดลูก และเมื่อลูกออกมาจากครรภ์มารดา ลืมตาดูโลกครั้งแรก 2 มือของบุคคลที่รับลูกมาจากมือของหมอก็คือมือของพ่อ ของแม่ พ่อแม่เป็นผู้ที่เลี้ยงดูลูก อบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้การดูแลตามพื้นฐานความต้องการของลูกในแต่ละวัย มีความรู้สึกที่บริสุทธิ์ต่อลูก ปรารถนาดีต่อลูกอย่างแท้จริง แม้ยามเกิดอันตราย บุคคลที่ยอมสละทุกอย่างได้เพื่อปกป้องลูกก็คือพ่อแม่

ความหมายและความสำคัญ

พ่อแม่มีความสำคัญต่อลูกเป็นที่สุด ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระศาสดาของศาสนาพุทธได้ทรงเปรียบเปรยไว้ว่า พระในบ้านก็คือพ่อแม่ พ่อแม่มีพระคุณต่อลูกอย่างหาที่เปรียบมิได้ เป็นบุคคลที่เราทุกคนควรกราบไหว้ ยกย่อเทิดทูน ดูแลเอาใจใส่ และตอบแทนพระคุณทุกขณะที่เราทำได้ รวมทั้งเมื่อยามที่ท่านแก่ชรา

นักการศึกษาในยุคก่อน ๆ ได้กล่าวถึงความสำคัญของพ่อแม่และสถาบันครอบครัว ดังนี้

พลาโต้ (คริศศตวรรษที่ 4) - พ่อแม่ควรดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด เพื่อเด็กจะได้มีสุขภาพที่ดีและนิสัยทางสังคมที่ดี

มาติน ลูเธอร์ (1483 - 1546) - ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในด้านการศึกษาของเด็ก

จอห์น อมอส คอมมิวนิอุส (1592 -1670) - บ้านเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเล็ก ๆ แม่คือครูของลูก

โยฮัน ไฮน์ริด เปสตาลอสซี่ (1746 - 1827)- แม่เป็นบุคคลที่สำคัญในการเลี้ยงดูในระยะที่ลูกยังเล็กอยู่

ตามแนวคิดของนักการศึกษาของโลกที่ยกมาเป็นตัวอย่างล้วนตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว พ่อแม่เป็นอย่างมาก แต่ในสมัยก่อนผู้ชายมักทำงานนอกบ้าน ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่การเลี้ยงดูลูก/เด็กเป็นส่วนใหญ่คือ แม่

การเลี้ยงดูสั่งสอนเด็กเล็ก ๆ เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเด็กยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ แม่และพ่อต้องต้องเลี้ยงดูเอาใจใส่ลูก ให้ความรักความปลอดภัย และสนองความต้องการเมื่อเด็กหิว เปียก อิ่ม หรือต้องการความสนใจ แม้กระทั่งในด้านสติปัญญา มีนักวิจัยและนักการศึกษาหลายท่านได้ทำการทดลองด้านสติปัญญาของมนุษย์และพบว่า เด็กมีการพัฒนาทางสติ

ปัญญานับแต่อยู่ในครรภ์มารดา ช่วงวัยแรกเกิดถึง 3 ปี เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึง 50 % และวัย 3 ปี ถึง 6 ปี เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญา 25 % ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงปฐมวัยให้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ด้วย

ลำดับขั้นวัยพ่อแม่ 6 ขั้น

ขั้น	งาน
1. ขั้นภาพจินตนาการ	พ่อแม่วาดภาพจากความจำและจินตนาการว่าตนอยากจะเป็นพ่อแม่แบบไหน เตรียมตัวที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองกับผู้ใหญ่ที่ตนเห็นว่าสำคัญ
2. ขั้นการเลี้ยงดูลูก (โภชนาการเลี้ยงดูลูก)	พ่อแม่เป็นที่พึ่งของลูก ยึดติดกับลูกต้องดูแลลูกอย่างใกล้ชิด เมื่อเปรียบเทียบกับจินตนาการและประสบการณ์อย่างแท้จริง (จะเกิดในระยะเด็กแรกเกิดจนกระทั่งพูดว่า "ไม่" ประมาณอายุ 18 - 24 เดือน)
3. ขั้นการใช้อำนาจ	พ่อแม่จะกำหนดข้อตกลงหรือกฎในครอบครัวและบทบาทที่พ่อแม่จะตัดสินใจว่าจะใช้อำนาจกับลูกแค่ไหน (ตั้งแต่เด็ก 18 เดือนถึง 5 ปี)
4. ขั้นที่อยู่ในระหว่าง	พ่อแม่ตัดสินใจว่าจะแสดงให้ลูกเห็นว่าโลกเป็นอย่างไร และตระหนักว่าจะเป็นแม่แบบให้กับลูกอย่างไร จะพัฒนาทัศนคติของเด็กอย่างไร และคุณค่าความรู้ทักษะอะไรที่ควรส่งเสริมลูก (ตั้งแต่อนุบาลถึงช่วงวัยรุ่น)
5. ขั้นระหว่างการพึ่งพา	พ่อแม่ต้องมีการต่อรอกฎเกณฑ์กับลูกวัยรุ่นอีกครั้ง เป็นเรื่องทีปรากฏอีกครั้งหนึ่ง จากขั้นที่ 3 พ่อแม่สร้างความสัมพันธ์แบบใหม่กับลูกที่เกือบจะโตแล้ว (วัยรุ่น)
6. ขั้นการจาก	พ่อแม่ประเมินความรู้สึกของความสำเร็จและความล้มเหลว ไม่ว่าความสัมพันธ์จะประสบความสำเร็จตามความต้องการของพ่อแม่หรือไม่ และเป็นการกำหนดถึงความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูกอีกครั้ง

(กอรดอนและบราวน์. 2000 : 275)

บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่

1. ให้กำเนิดลูก รวมทั้งในขณะตั้งครรภ์แม่เป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแลร่างกายตนให้มีสุขภาพแข็งแรง สุขภาพจิตดี พักผ่อนนอนหลับ ทานอาหารที่มีประโยชน์ เพื่อลูกที่เกิดมาจะได้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ โดยมีพ่อเป็นผู้ให้กำลังใจสนับสนุนดูแลร่างกายจิตใจของแม่

2. เลี้ยงดูลูกที่เกิดมา เมื่อลูกเกิดมาผู้ที่ชื่นชมยินดี และตั้งใจที่จะเลี้ยงดูก็คือ พ่อแม่ พ่อแม่เป็นผู้ที่ปรารถนาดี พยายามเลี้ยงดูให้ลูกได้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เมื่อลูกอยู่ในวัยทารก พ่อแม่มีหน้าที่คอยดูแล ตอบสนอง ตามความต้องการพื้นฐานของชีวิต ลูก หิว ง่วงนอน เมื่อลูกขับถ่าย ต้องการให้รักษาความสะอาด เป็นต้น

ด้านร่างกาย

การที่พ่อแม่เตรียมปัจจัย 4 ให้กับลูกเป็นพื้นฐานที่สำคัญของชีวิตครอบครัว คือ

1) ดูแลด้านโภชนาการให้เด็กได้รับประทานสะอาด มีคุณค่าและมีประโยชน์
2) ดูแลให้ลูกมีที่อยู่อาศัยที่ดีเหมาะสมกับเศรษฐกิจของครอบครัว
3) หาเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมกับวัย ฐานะ สะอาด และสภาพอากาศสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก
4) จัดหายารักษาโรค พาลูกไปหาหมอเมื่อป่วย คอยดูแลรักษาลูกจนกระทั่งลูกหายป่วย ดูแลอบรมด้านสุขอนามัย และดูแลให้ได้รับวัคซีนรักษาโรคตามวัย

นอกจากนี้พ่อแม่ควรอบรมลูกให้ลูกรู้จักรักษาความสะอาดตนเอง และสิ่งแวดล้อม มีสุขนิสัยที่ดี เหมาะกับวัยของลูก จัดเวลาให้ลูกได้พักผ่อนอย่างเพียงพอ ดูแลป้องกันอันตรายและอุบัติเหตุ สอนให้ลูกรู้จักความปลอดภัย สอนการดูแลตัวเอง ทักษะที่จำเป็นของชีวิต เช่น การว่ายน้ำ การดูแลตนเอง เมื่อเจ็บป่วย รวมทั้งสนับสนุนให้ลูกได้เล่นออกกำลังกาย เล่นกีฬา เพื่อสุขภาพที่ดีด้วย

ด้านสังคม

- สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวที่อบอุ่น
- ให้โอกาสลูกได้เล่นกับเพื่อน
- พาลูกไปพบญาติพี่น้องบ้าง
- สนับสนุนให้ลูกได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น
- และแนะนำการปฏิบัติตนในสังคมให้กับลูก
- เมื่อลูกโต สอนให้ลูกคบเพื่อที่ดี

ด้านจิตใจ - อารมณ์

ความรักเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของครอบครัว พ่อแม่ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ให้ความรักความอบอุ่นกับลูกอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อลูกจะได้เกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจในตนเอง มีความร่าเริง แจ่มใส ไม่มีปมด้อยในจิตใจ

- มีเหตุผล ใช้เหตุผลในการอบรมดูแลลูก และมีความยุติธรรม

- ให้เกียรติและเห็นคุณค่าในความคิดเห็น ความสามารถ และความสำเร็จของเด็ก เมื่อเด็กไม่ประสบความสำเร็จ ก็ให้กำลังใจ ยอมรับและสนับสนุนในความพยายามของเด็ก
- สอนให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง รักและภูมิใจในตนเอง ยอมรับความคิดเห็นในตัวเด็ก เพื่อเด็กจะได้เชื่อมั่นตนเอง
- เข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละวัย เข้าใจในอุปนิสัยของเด็ก ว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน พ่อแม่ควรเข้าใจลูกของตนเองว่ามีนิสัยอย่างไร สิ่งใดที่ดีควรชมเชย แต่สิ่งที่ไม่ดีควรหาทางแก้ไข
- รู้จักการให้รางวัล และการลงโทษที่เหมาะสม การให้รางวัล เช่น การให้ความรัก ชมเชย โอบกอด

ด้านสติปัญญา

พ่อแม่ควรสนับสนุนลูกทางสติปัญญาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ มีทักษะในการใช้ชีวิตของตนต่อไป ได้แก่

- ให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยที่สุด 9 ปี โดยสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาสูงสุดตามศักยภาพตนเอง
- ส่งเสริมให้ลูกรักการเรียนหนังสือ
- ส่งเสริมให้ลูกได้รู้จักใฝ่หาความรู้ เลือกสื่อที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เป็นสื่อที่เพิ่มพูนประสบการณ์และความรู้ให้กับเด็ก เช่น หนังสือ เกมคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์
- ส่งเสริมให้ลูกรู้จักรักการอ่าน

สรุปคือส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาสูงสุดตามศักยภาพของเด็ก

1. การให้ความรู้กับลูก

- ทักษะต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต การช่วยตนเอง มารยาท และการดำเนินชีวิต
- ทักษะให้เด็กมีความเข้าใจ ภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย และเคารพผู้อาวุโส
- สอนให้เด็กรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อมและสาธารณสมบัติ
- สอนให้ลูกมีความรัก และเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- มีกิริยามารยาทไทยที่เหมาะสม
- มีจริยธรรมคุณธรรมเบื้องต้นเช่น มีน้ำใจ อดทน ซื่อสัตย์ รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักทำบุญทำทาน

- สอนให้ลูกมีสุขนิสัยที่ดี รู้จักรักษาความสะอาด
- สอนให้ลูกรู้จักสิ่งที่อันตราย และหลีกเลี่ยง เช่น ยาเสพติด ไฟ โรคต่าง ๆ

2. การเป็นแม่แบบที่ดีของลูก

เด็กเรียนรู้จากผู้ใหญ่และสิ่งแวดล้อม พ่อแม่ควรเป็นแม่แบบที่ดีของลูก เช่น ถ้าพ่อแม่พูดจาไม่สุขภาพ ลูกก็จะพูดไม่สุภาพไปด้วย ถ้าพ่อแม่พูดจาไพเราะสุภาพ ลูกก็จะพูดจาสุภาพไพเราะ เป็นแม่แบบคุณสมบัติที่ดี 8 ประการ ได้แก่

1) พูดดี
2) ทำดี
3) ประกอบอาชีพดี
4) มีสติพร้อม
5) ขยันหมั่นเพียร
6) มุ่งมั่นในทางที่ถูกต้อง
7) มีความเข้าใจอันดี
8) คิดดี

(ชนิสา อรรถจินดา. 2000 : 35)

3. ร่วมมือกับชุมชนและ
4. สังคม - ร่วมกิจกรรมโรงเรียนและร่วมมือกับชุมชนใน

กิจกรรมพัฒนาเด็ก

สรุปคือพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดลูกและเปรียบเหมือนครูคนแรกของลูกที่ให้การดูแลและเลี้ยงดูลูก พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี สนับสนุนให้ลูกได้มีความรู้เป็นคนเก่ง และมีความสุขในชีวิต ประสบความสำเร็จในชีวิต รวมทั้งเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

แนวทางวิธีการสำหรับครูและผู้ปกครองในการดูแลเด็ก

1. มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเด็กได้เห็นคุณค่าในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีระเบียบวินัยในตนเอง
2. ฟังเด็กและพูดกับเด็ก
3. วางแผนประสบการณ์ที่ท้าท้ายแต่ได้รับความสำเร็จ
4. มีการรับ - ส่ง ข้อความกับเด็กที่ชัดเจน
5. มีการเสริมแรงในพฤติกรรมที่เราต้องการย้ำให้กับเด็ก
6. ใช้หลักการในเชิงบวก และไม่ลังเลที่จะหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
7. จัดแนวทางสำหรับพฤติกรรม มีระเบียบข้อตกลงที่ดี

8. แสดงถึงความเคารพในสิทธิของเด็ก
9. แนะนำด้วยความรักแทนที่จะแนะนำให้กลัวหรือรู้สึกผิด
10. เป็นแม่แบบที่ดีให้กับเด็ก
11. คอยดูแลและใช้สัญญาณเตือนเด็ก
12. หลีกเลี่ยงในการใช้อำนาจ
13. ให้โอกาสเด็กได้เลือกและยอมรับการตัดสินใจของเด็ก

(บาบาร่า เจย์ เทย์เลอร์ / Barbara J. Talor. 1995 : 34)

พ่อแมและครูนับเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตของเด็กที่ให้การดูแลเด็กให้เจริญเติบโตอย่างมีความสุข ช่วยพัฒนาเด็กในทุกด้าน รักและปรารถนาดีกับเด็ก การดูแลเด็กต้องใช้ความเข้าใจ และเอาใจใส่เด็กให้เด็กให้ความรู้กับ เพื่อเป็นประสบการณ์ในการดำรงชีวิตต่อไป การที่ผู้ใหญ่รับฟังเด็กและให้โอกาสเด็กในการแสดงออกทั้งความคิดเห็นและการกระทำก็จะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง นอกจากการจัดประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กแล้ว ครูกับพ่อแม่ยังมีหน้าที่ปลูกฝังจิตใจเด็กให้มีความอ่อนโยน เมตตา มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

คำถามท้ายบท

1. ครูมีความสำคัญอย่างไร
2. คุณสมบัติครูปฐมวัยเป็นอย่างไร
3. คุณธรรมครูมีอะไรบ้าง
4. จรรยาบรรณครูมีอะไรบ้าง
5. ระดับคุณภาพครูมีอะไรบ้าง
6. บทบาทครูมีอะไรบ้าง
7. การเตรียมตัวเป็นครูปฐมวัยมีอะไรบ้าง
8. บทบาทหน้าที่ครูปฐมวัยมีอะไรบ้าง
9. พ่อแม่สำคัญอย่างไร มีหน้าที่อย่างไรบ้าง
10. พ่อแม่และครูควรดูแลเด็กอย่างไร

บทที่ 16
การประเมินผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของการประเมินผล
2. เพื่อทราบถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินผล
3. เพื่อทราบถึงแนวทางในการประเมินผลตามสภาพจริง
4. เพื่อทราบถึงหลักการและแนวทางในการประเมินผลพัฒนาการเด็ก
5. เพื่อทราบถึงวิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลเด็ก
6. เพื่อทราบถึงการประเมินผลพัฒนาการทางร่างกาย
7. เพื่อทราบถึงการประเมินผลพัฒนาการทางอารมณ์-จิตใจ
8. เพื่อทราบถึงการประเมินผลพัฒนาการทางสังคม
9. เพื่อทราบถึงการประเมินผลพัฒนาการทางสติปัญญา
10. เพื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของแฟ้มสะสมงาน
11. เพื่อทราบถึงประเภทและจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงาน
12. เพื่อทราบถึงขั้นตอนการทำแฟ้มสะสมงาน
13. เพื่อทราบถึงส่วนประกอบของแฟ้มสะสมงาน
14. เพื่อทราบถึงแนวทางการประเมินผลแฟ้มสะสมงาน

โครงร่างเนื้อหา

16.1 ความหมายและความสำคัญของการประเมินผล
16.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินผล
16.3 แนวทางในการประเมินผลตามสภาพจริง
16.4 หลักการและแนวทางในการประเมินผลพัฒนาการเด็ก
16.5 วิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลเด็ก
16.6 การประเมินผลพัฒนาการทางร่างกาย
16.7 การประเมินผลพัฒนาการทางอารมณ์-จิตใจ
16.8 การประเมินผลพัฒนาการทางสังคม
16.9 การประเมินผลพัฒนาการทางสติปัญญา
16.10 ความหมายและความสำคัญของแฟ้มสะสมงาน
16.11 ประเภทและจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงาน
16.12 ขั้นตอนการทำแฟ้มสะสมงาน
16.13 ส่วนประกอบของแฟ้มสะสมงาน
16.14 แนวทางการประเมินผลแฟ้มสะสมงาน

บทที่ 16
การประเมินผลพัฒนาเด็ก

เด็กปฐมวัยควรได้รับการประเมินผลพัฒนาการในทุกด้าน ได้แก่ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อนำผลที่ได้รับมาประกอบใช้ในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อพัฒนาเด็กให้สูงสุดตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน รวมทั้งนำผลพัฒนาการที่ได้แจ้งให้กับผู้ปกครองทราบถึงพัฒนาการเด็กในแต่ละด้าน ปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่แนวทางแก้ไขและพัฒนาเด็กให้ดีขึ้น

ความหมายและความสำคัญของการประเมินผล

NAEYC ได้ให้คำจำกัดความของการประเมินผลว่าเป็นขั้นตอนการสังเกต จดบันทึกและอีกทางคือข้อมูลจากการทำงานของเด็กว่าเด็กทำงานอย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจในด้านการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อเด็ก รีด การด์เนอร์ และมาลเลอร์ (Read Gardner and Mahler. 1993 : 79)

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่กระทำต่อจากการวัดผล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวินิจฉัยตัดสินหาข้อสรุปคำที่ได้จัดอย่างมีกฎเกณฑ์ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 149 ; อ้างจาก ภรณี คุรุรัตนะ. 2542 : 132)

เด็กต้องได้รับการประเมินผลเพราะครูและพ่อแม่ต้องการที่จะรู้ว่าเด็กเรียนรู้อะไรบ้าง การประเมินผลเป็นการจัดกลุ่มประสบการณ์การศึกษาของเด็กทุก ๆ ด้าน (กอร์ดอน และบราวน์. 2000 : 346)

การประเมินผลเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เป็นการตรวจสอบผลความก้าวหน้าในการเรียนของเด็ก เพื่อจะได้ทราบถึงจุดแข็งและจุดด้อยของเด็กแต่ละคน แล้วทำการส่งเสริมและแก้ไขในส่วนที่เด็กต้องการการช่วยเหลือ เพื่อเด็กจะได้พัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน สำหรับเด็กเล็กการประเมินผลมุ่งเน้นในด้านพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และสติปัญญา

จุดมุ่งหมายของการประเมินผล

NAEYC (1991) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมินผลว่า

1. เพื่อวางแผนการสอนเป็นรายบุคคล
2. เพื่อแสดงถึงเด็กที่ต้องการการบริการเป็นพิเศษ
3. เพื่อประเมินผลว่าโปรแกรมที่จัดได้บรรลุตามเป้าหมายการสอนหรือไม่ รีด, การด์เนอร์ และ มาลเลอร์ (Read Gardner and Mahler. 1993 : 74)

จอร์จ มอริสัน (George Morrison. 2000 : 233) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายพื้นฐาน 7 ข้อ ของการประเมินผลได้แก่

1. จำแนกได้เด็กรู้อะไรไปบ้าง
2. จำแนกถึงความต้องการพิเศษ
3. ช่วยในการอ้างอิงตัดสินใจ
4. ตัดสินใจในการจัดการที่เหมาะสม
5. ช่วยพัฒนาบทเรียนและโปรแกรมต่าง ๆ
6. ช่วยในการจำแนกพฤติกรรมและลำดับขั้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง
7. รายงานผลเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กให้กับผู้ปกครองได้ทราบ

กอร์ดอน และบราวน์ (Gordon and Browne. 2000 : 346 –3) ได้แสดงความคิดเห็นในจุดมุ่งหมายการประเมินผลว่าเพื่อ

1. กำหนดเส้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของทักษะและพฤติกรรม
2. เป็นเครื่องบอกถึงความก้าวหน้าของเด็ก ครูใช้การประเมินผลเป็นข้อมูลในการพัฒนาเด็ก
3. วางแผนการแนะแนว เป็นการช่วยครูตัดสินใจวิธีการแนะแนวและวางแผน
4. วางแผนหลักสูตร ครูวางแผนหลักสูตรการสอนที่มีพื้นฐานมาจากการประเมินผล
5. ติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง
6. ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร ว่าควรเปลี่ยนโปรแกรมการเรียน หรือปรัชญาของโรงเรียนหรือไม่

สรุปคือ การประเมินผลมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อจะได้ทราบถึงความสามารถและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลของครูในการนำมาใช้ในการจัดหลักสูตรที่เหมาะสม แนะแนว และวางแผนการเรียนให้กับเด็ก เพื่อแจ้งผลให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงความก้าวหน้าของเด็ก รวมทั้งเป็นแนวทางในการตัดสินใจของผู้บริหาร ในการวางแผนนโยบายการสอนของโรงเรียนต่อไป

การประเมินผลตามสภาพจริง

การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการประเมินผลจากการทำกิจกรรมการทำงานและผลงานที่เด็กได้ทำตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

แนวทางการประเมินผลตามสภาพจริง

1. จัดการเด็กบนพื้นฐานการทำงานของเด็ก จากผลงานของเด็ก เช่น แฟ้มสะสมงาน การแสดงผลงาน การแสดง การเดินทาง โครงงาน การทดลอง และการสังเกตของครู ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จำเป็นในการประเมินผลกัน

2. การประเมินผลอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาและตลอดปีการศึกษา ครูควรมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ประเมินผลแค่การทดสอบปลายเทอม

3. การจัดไว้ในหลักสูตร เด็กได้ถูกประเมินผลในสิ่งที่เด็กทำ และจัดการประเมินผลอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน

4. การร่วมมือและผลิตผลของการร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยมุ่งเน้นเด็กเป็นสำคัญมากกว่าครูเป็นสำคัญ

5. การช่วยครูและผู้ปกครองได้เรียนรู้เกี่ยวกับเด็กมากขึ้น ประเมินผลเด็กในพัฒนาการทุกด้าน : ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ประเมินผลเด็กโดยองค์รวมและเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

6. ประเมินผลเด็กตามเอกภัตภาพว่าเด็กทำอะไรได้บ้างไม่เปรียบเทียบเด็กคนหนึ่งกับอีกคน

7. ทำให้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการเรียน จอรจ์ มอริสัน (George Morrison. 1997 : 283 – 285)

การประเมินผลพัฒนาการเด็ก

การประเมินผลตามพัฒนาการเด็กเป็นการประเมินผลเพื่อเก็บข้อมูลในด้านพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กได้แก่ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อจะได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็กในความเจริญก้าวหน้าและข้อบกพร่อง

หลักการประเมินพัฒนาการเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักการประเมินผลไว้ในหลักสูตรก่อนประถมศึกษาในปี 2540 ว่า

1. การประเมินผลต้องประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
2. เน้นการประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ
3. สภาพแวดล้อมการประเมินผลต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำกิจกรรมประจำวันของเด็ก โดยจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ
4. เน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยมีการสะสมงานของเด็กเป็นรายบุคคล
5. การประเมินต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการใช้เครื่องมือ และการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
6. ไม่ใช้แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

1. ขั้นศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2. ขั้นวางแผนในการเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือในการประเมินพัฒนาการที่เหมาะสม ได้แก่ การบันทึกพฤติกรรม บันทึกการทำกิจกรรม ฯลฯ

3. ขั้นดำเนินการประเมินผล และทำบันทึกพัฒนาการ โดยดำเนินตามขั้นตอนและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

4. ขั้นประเมินผลพัฒนาการของเด็กและสรุปผลของการพัฒนาการเด็กเพื่อหาแนวการพัฒนาแก้ไขในส่วนที่นักเรียนต้องการพัฒนาให้ดีขึ้น เช่น การใช้กล้ามเนื้อมือ : นักเรียนยังกล้ามเนื้อมือไม่แข็งแรง เขียนตัวอักษร วาดภาพไม่คล่อง ครูอาจจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการในด้านนี้ได้แก่ การปั้นดินน้ำมัน การฉีกกระดาษ หรือการตัดกระดาษ

5. ขั้นรายงานผล หลังจากที่ประเมินผลและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ครูต้องตัดสินใจว่าจะรายงานผลข้อมูลเหล่านี้ไปยังผู้ใดและมีจุดประสงค์อะไร โดยต้องรายงานให้ผู้บริหารการศึกษาได้ทราบก่อน การรายงานผลพัฒนาการของโรงเรียนจะใช้สมุดรายงานประจำตัวเด็กเป็นเครื่องมือในการรายงานให้กับผู้ปกครอง และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเขียนข้อมูลเพิ่มเติมลงไปในสมุดรายงาน

6. ขั้นการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ครูควรสนับสนุนความร่วมมือระหว่างโรงเรียน และผู้ปกครอง ในการพัฒนาเด็ก การใช้การสื่อสารทั้ง 2 ทาง คือ ทางโรงเรียนติดต่อกับทางบ้านและทางบ้านติดต่อกับทางโรงเรียน อาจใช้โทรศัพท์ ไปพบผู้ปกครองที่บ้าน การจัดประชุม การนัดพบเป็นรายบุคคลที่โรงเรียน หรือใช้จดหมายสื่อสาร ฯลฯ

วิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลพัฒนาการเด็ก

วิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลพัฒนาการเด็กมีหลายทางได้แก่

1. สังเกต การบันทึกพฤติกรรมโดยการสังเกตมีหลายวิธีได้แก่
   - การสังเกตอย่างเป็นทางการ มีระบบในการสังเกตได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่ได้วางไว้
   - การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ การสุ่มตัวอย่าง การบันทึกย่อในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิด ขณะที่เด็กทำกิจกรรม ครูต้องสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการประเมินผล อาจเป็นการบันทึกในช่วงเวลาเดิมในแต่ละวัน เป็นการบันทึกการทำกิจกรรม โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็กว่าได้ทำอะไรไปบ้าง

การสังเกตและบันทึกแบบง่าย ๆ ได้แก่

1) บันทึกพฤติกรรม ใช้บันทึกเหตุการณ์และพฤติกรรมที่เด็กทำเฉพาะอย่าง
2) การบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ในชั้นเรียนในแต่ละวัน อาจใช้การบันทึกโดยบรรยายเฉพาะเด็กที่ต้องการศึกษา เป็นการบันทึกรายบุคคล
3) แบบสำรวจรายการ โดยใช้ตารางวิเคราะห์เด็กแต่ละคนว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน เช่น เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย เป็นต้น
4) การบันทึกการเลือกของเด็ก เช่น การบันทึกกิจกรรมที่เด็กได้เลือกทำในแต่ละวัน เช่น กิจกรรม / มุมที่เด็กเลือกในแต่ละวันมีอะไรบ้าง อาจใช้การขีดแสดงความถี่เด็กได้เลือกในแต่ละวัน

กิจกรรม	วัน					รวม
	จ	อ	พ	พฤ	ศ	
บ้าน ไม้บล็อก หนังสือ ของเล่น						

2. การสนทนา ครูอาจใช้การบันทึกจดบทสนทนาของเด็กในแต่ละวัน อาจใช้การประเมินผลเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลก็ได้ บทสนทนาของเด็กจะทำให้เราทราบถึงพัฒนาการทางภาษาของเด็กว่าเจริญก้าวหน้าแค่ไหน พูดชัดเจนไหม สื่อความคิดและความต้องการได้หรือไม่ พัฒนาการทางจิตใจและอารมณ์ของเด็กว่าเด็กมีความคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไรบ้าง แก้ปัญหาได้อย่างไร พัฒนาการทางสังคมของเด็กว่าเด็กเข้ากับเพื่อได้แค่ไหน พูดคุยกับเพื่อนอย่างไรบ้าง การบันทึกบทสนทนาอาจบันทึกส่งในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกรายวัน

3. การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคล ซึ่งครูควรจัดบรรยากาศให้เด็กรู้สึกสบายใจ ไม่อึดอัด เครียดและวิตกกังวล ครูควรใช้คำถามปลายเปิดและเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระจะทำให้ครูได้ทราบถึงความสามารถของเด็กในด้านสติปัญญาและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยใช้การบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

4. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าในแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดรวบรวมในแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio)

5. การประเมินการเจริญเติบโต โดยการชั่งน้ำหนัก และการวัดส่วนสูงของเด็ก แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ซึ่งเด็กก่อนวัยเรียนประถมศึกษา (ปฐมวัย) ควรได้รับการประเมินทุก 3 เดือน หรือ เทอมละ 2 ครั้ง คือต้นเทอมและปลายเทอม เพื่อจะได้ทราบภาวะทางโภชนาการของเด็กและนำไปสู่การรักษาดูแลเด็ก

การประเมินผลทางพัฒนาการ 4 ด้าน

1. พัฒนาการทางร่างกาย ได้แก่
   1) น้ำหนัก (กิโลกรัม)
   2) ส่วนสูง (เซนติเมตร)
   3) รอบอก (เซนติเมตร)
   4) ประสาทสัมพันธ์ หมายถึง การใช้ประสาทต่าง ๆ เป็นเครื่องรับความรู้สึก อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายที่มีการประสานกัน เช่น การโยนรับลูกบอล (การเล่น) การจัดวางสิ่งของเครื่องเล่นให้เข้าระเบียบ (การกะระยะ) การกระโดด การวิ่ง การเดิน (การทรงตัว) การสนทนา (การตอบสนองสิ่งแวดล้อม) การทำกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การปั้น ตัดปะ ฯลฯ
   5) สุขภาพอนามัย หมายถึง ภาวะที่ปกติของร่างกายและจิตใจ สุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัย และการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น การมาเรียนสม่ำเสมอ ร่างกายจิตใจแข็งแรงดี ผิวพรรณหน้าตาสดใส การรับประทานอาหารมีประโยชน์
   6) ความสะอาด หมายถึง การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การมีสุขนิสัยที่ดีรู้จักรักษาร่างกายให้สะอาด เช่น แปรงฟัน ล้างเท้า และการดูแลรักษาตนเองให้ปลอดภัยจากเชื้อโรค
   7) ความพร้อมของร่างกาย
   - กล้ามเนื้อมัดใหญ่ - แขน ขา
   - กล้ามเนื้อมัดเล็ก – มือ
   - การทรงตัว – กระโดด วิ่ง เดิน
   - การบังคับกล้ามเนื้อ – เดิน ยืน นั่ง
   - ความอ่อนตัว – บิดลำตัว เหยียดแขนก้มลำตัว
   - ความแคล่วคล่องว่องไว – การวิ่งเก็บของ การเคลื่อนไหว
   8) ลักษณะท่าทาง หมายถึง ท่าทางท่วงทีที่แสดงออกในการเดิน นั่ง ยืน พูดจา

2. พัฒนาการทางอารมณ์-จิตใจ ได้แก่
    - การมีทัศนคติที่มีต่อตนเอง ความรู้สึกต่อตนเองในบทบาทหน้าที่ ความสามารถ รวมทั้งการเห็นคุณค่าของตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง
    - การแสดงออกทางอารมณ์ของตนเอง การควบคุมตนเอง ความอดทน ท่าทีต่อสังคมและผู้อื่น การแสดงออก สีหน้าท่าทาง
    - การมีเหตุผล เข้าใจเหตุการณ์ เข้าใจผู้อื่น รู้ว่าอะไรควร ทำไมควรทำ ตัดสินใจและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
    - การเชื่อฟังผู้ใหญ่ รู้จักฟังและปฏิบัติตามคำสอนของผู้ใหญ่ในการทำกิจกรรมและใช้ชีวิตประจำวัน
    - การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อนและครูในการเล่น การเรียน การทำงาน
    - การมีจริยธรรมที่เหมาะสม และมีจิตใจที่ดี เช่นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์
3. พัฒนาการทางด้านสังคม ได้แก่
    - การปฏิบัติตนตามคำสั่ง และการเลือกปฏิบัติตนตามคำสั่ง
    - การปฏิบัติตามข้อตกลงและกฎระเบียบของกลุ่มและสังคม
    - การรู้จักช่วยเหลือตนเองในการทำสิ่งต่าง ๆ เช่น รับประทานอาหาร แต่งตัว เข้าห้องส้วม
    - การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ครูและผู้อื่น เช่น การเล่น การทำกิจกรรม การสนทนา
    - การมีบทบาทเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี ได้แก่ การสังเกต บุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ การยอมรับในกลุ่มเพื่อน การเป็นตัวอย่างที่ดี
    - การมีมารยาทที่เหมาะสม หมายถึง การปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย เช่น การแสดงความเคารพผู้ใหญ่โดยการไหว้เพื่อทักทาย ขอบคุณ และขอโทษ
    - การเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับสังคม เช่น การช่วยเหลือเพื่อน การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาความสะอาดโรงเรียน
    - การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การทำงานของตนเอง ได้แก่ การเก็บของเล่นเมื่อเล่นเสร็จแล้ว การทำงานที่ได้รับให้เสร็จตามเป้าหมาย

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา รวมถึงด้านภาษาและความพร้อมในการเรียน ได้แก่
   - การคิดในลักษณะต่าง ๆ การคิดรวบยอด การคิดแก้ปัญหา การคิดริเริ่มสร้างสรรค์
   - การมีไหวพริบในการตอบปัญหา พูดจา แสดงเหตุผลและเล่นเกม
   - การวางแผนการคิด และการตัดสินใจ : การเลือกได้ถูกต้อง ตัดสินใจรวดเร็ว ตอบคำถามได้ถูก ผลงานดี
   - การฟังจับใจความ ฟังแล้วเข้าใจ
   - การพูดได้แก่ การพูดเสนอข่าวสาร พูดมีสาระ พูดตรงประเด็น พูดเหมาะสมกับกาละเทศะ การพูดอย่างสร้างสรรค์
   - ความสามารถทางด้านภาษาในการฟัง พูด อ่าน เขียน
   - ความสามารถทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ การรับรู้ ความเข้าใจ ความจำ การสังเกต การเปรียบเทียบ การจำแนก การจัดหมวดหมู่และประเภท
   - ความสามารถทางด้านศิลปะ นาฏศิลป์และดนตรี
   - ความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
   - ความสามารถทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในการประเมินผลเด็กปฐมวัย การประเมินผลพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการวัดผลทางความสามารถของเด็กในแต่ละด้าน การประเมินผลส่วนใหญ่จะใช้การสังเกตเป็นหลัก บางโรงเรียนอาจมีการทดสอบปลายภาคเพื่อเก็บคะแนนเด็กในการขึ้นชั้นเรียน ประกอบกับการประเมินผลพัฒนาการโดยการสังเกต นอกจากนี้ อาจนำการประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบจากต่างประเทศ มาใช้ประกอบในการประเมินผลพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กก็ได้ เช่น Denver Test หรือ Dial – R เป็นต้น

การประเมินผลโดยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio)

สืบเนื่องจากหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 ในการจัดการการศึกษาสำหรับเด็กได้กำหนดให้มีการประเมินผลความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาเทคนิคการประเมินและการบันทึกพัฒนาการเด็กก่อนประถมศึกษา โดยมีการประเมินผลที่ต่อเนื่องและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาตามศักยภาพเป็นการเรียนรู้อย่างมีระบบ การประเมินผลโดยแฟ้มสะสมงานจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ประเมินผลโดยมีกรอบความคิดที่ใช้ยึดเป็นหลักในการประเมินผลนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา คือ

1. ยึดพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อามรณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา
2. ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. ยึดลักษณะการวัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็ก
   - ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง
   - เน้นการเรียนรู้จากการเล่นและปฏิบัติจริง
   - ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางความคิดและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
   - การจัดกระบวนการเรียนรู้รูปกิจกรรมที่บูรณาการตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 และ แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (พุทธศักราช 2536)
4. สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก
5. ประเมินผลพัฒนาการทุกด้าน โดยมุ่งเน้นให้ครูเปลี่ยนวิธีการสอนและวิธีประเมินผลได้สัมพันธ์กัน
6. การประเมินพัฒนาการเด็กยังคงใช้รูปแบบและวิธีการประเมินพัฒนาการ ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540) เป็นหลักในการประเมินโดยมุ่งเน้นการนำ Protfolio มาใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบการประเมิน

ซึ่งการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานได้เริ่มนำมาพัฒนาใช้ในโรงเรียนแกนนำ เช่น อนุบาลวัดปรินายก อนุบาลพิบูลเวศน์ อนุบาลสามเสน และอนุบาลวัดนางนอง ตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา

ความหมายหมายและความสำคัญของแฟ้มสะสมงาน

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2540 : 29) ได้กล่าวถึงความหมายของแฟ้มสะสมงานว่า "เป็นการรวบรวมผลงานของนักเรียนที่ผ่านการคัดเลือกโดยตัวเด็กเอง หรือภายใต้คำแนะนำของ

ครูมาสะสมไว้อย่างเป็นระบบและมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ และความเจริญงอกงามสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นได้ทราบ ซึ่งมีประโยชน์ทางการศึกษา สามารถใช้เป็นเครื่องมือประเมินผลที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยทั้งผู้เรียนและครูต่างมีความเข้าใจร่วมกันและตรงกัน"

ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช (2540 : 8) ได้กล่าวว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนแฟ้มสะสมงาน หมายถึง "การเก็บรวบรวมผลงานของนักเรียน เพื่อแสดงให้เห็นผลงานที่ได้คัดสรรมาแล้ว"

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 9) ได้กล่าวถึงความหมายของแฟ้มสะสมงานว่า

1. เป็นเอกสารรวมรวมข้อมูล รายงานการทำงานหรือผลการทำงานของผู้เรียนมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ โดยอาจจัดเก็บแฟ้มเป็นกล่องหรือกระเป๋า แฟ้มสะสมงานเป็นภาพสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จุดประสงค์การจัดทำจึงเพื่อนำไปเสนอผลงานที่สอดคล้องตามสภาพความเป็นจริง หรืออย่างเป็นธรรมชาติ

2. เป็นการรวบรวมข้อมูล รายงานการทำงานเพื่อการประเมินความสำเร็จของผู้เรียนที่สูงกว่าการเก็บเป็นคะแนน เพราะเป็นการนำความรู้มาใช้ในการสร้างงานหรือแก้ปัญหาจนได้ชิ้นงาน

3. เป็นการประเมินทั้งแบบประเมินผลย่อย (Formative) และประเมินผลรวม (Summative) ที่คำนึงถึงการทำงาน (กระบวนการ) และผลงาน

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์ (2544 : 112) ได้กล่าวถึงแฟ้มสะสมงานว่าคือ

1. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นการแสดงผลงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล นักเรียนจะเลือกผลงานและจัดเตรียมแฟ้มสะสมผลงานด้วยตนเอง

2. การประเมินใช้แฟ้มสะสมผลงานเป็นความร่วมมือกัน (Collaborative) ในการโดยทำงานระหว่างครูและนักเรียน ซึ่งต้องช่วยกันกำหนดเกณฑ์ วิธีการและรูปแบบการประเมินผลแฟ้มสะสมผลงาน

3. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นวิธีการที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) ซึ่งต้องยึดเป้าหมายความต้องการ ความสนใจ และความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก ผู้เรียนต้องรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมผลงานนำเสนอผลงาน และประเมินผลงานของตนเอง

4. การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงานนั้น อนุญาตให้ครูเปรียบเสมือนผู้วิจัย (Teacher as Researcher) กล่าวคือครูต้องสัมพันธ์วิธีสอนและการประเมินผลเข้าด้วยกัน และควบคุมการสอน ครูสามารถทดลอง และนำผลการทดลองไปแลกเปลี่ยนกับผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

5. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบและประเมินผลงานของตนเอง ผู้เรียนต้องเก็บสะสมผลงานและเลือกผลงานเพื่อจัดทำแฟ้มสะสมผลงานของตนเอง

การประเมินผลโดยแฟ้มสะสมงาน เป็นการสะสมผลงานของนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วจากนักเรียนว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่ตนเองชอบและภูมิใจ เก็บสะสมได้อย่างมีระบบ เพื่อใช้ในการประเมินผลความก้าวหน้าในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

ประเภทของแฟ้มสะสมงาน

แฟ้มสะสมงานแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แฟ้มสะสมงานบุคคล เป็นแฟ้มที่นักเรียนใช้เก็บผลงานต่าง ๆ ของตนเอง อาจเป็นงานเขียน ภาพวาด หรือจดหมายจากโรงเรียนถึงผู้ปกครอง ซึ่งเป็นงานส่วนตัวของนักเรียน ซึ่งนักเรียนได้เลือกสรรค์แล้วว่าเป็นงานที่ยอดเยี่ยมและแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของนักเรียน

2. แฟ้มสะสมงานทางวิชาการ เป็นแฟ้มที่กำหนดให้เก็บเฉพาะงานวิชาการของนักเรียน ซึ่งได้รับการตรวจให้คะแนนเรียบร้อยแล้ว อาจเก็บเป็นลักษณะงานกลุ่ม หรืองานแต่ละบุคคล ซึ่งเก็บไว้ต่อเนื่องหลายปี โดยที่โรงเรียนสะสมงานหรือเรื่องราวระหว่างปีไว้ให้ผู้อื่นและประชาชนชื่นชมก็ได้

3. แฟ้มสะสมงานวิชาชีพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถของบุคคลและอาชีพ เช่น แฟ้มสะสมงานเกี่ยวกับการฝึกสอน แฟ้มสะสมงานของครูเพื่อประเมินเลื่อนชั้นเป็นต้น

จุดมุ่งหมายหลักในการทำแฟ้มสะสมงาน

1. เพื่อแสดงถึงสิ่งที่นักเรียนได้รู้
2. เพื่อแสดงถึงกระบวนการทำงานของนักเรียน
3. เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการวัดและประเมินผลในการพิจารณาความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
4. เพื่อนักเรียนได้ประเมินความก้าวหน้าของตนเอง และพัฒนาปรับปรุงการทำงานของตนเองให้ดีขึ้น
5. เพื่อนักเรียนได้เกิดความชื่นชม ภูมิใจในผลงานของตนเอง ภูมิใจในตนเอง และนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง
6. เพื่อนักเรียนจะได้เข้าใจและชื่นชมกับผลงานของเพื่อนเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน (การที่เพื่อนได้เห็นหรือประเมินผลงานของเพื่อน)
7. เพื่อผู้ปกครองจะได้เห็นผลงานและพัฒนาการของเด็กจากแฟ้มสะสมงาน
8. เพื่อเป็นการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน

ขั้นตอนการทำแฟ้มสะสมงาน

การเตรียมการ

1. ครูวางแผนกิจกรรม หน่วยการสอน เนื้อหาและจัดกิจกรรมที่นักเรียนสามารถเก็บชิ้นงานให้เชื่อมโยงเข้ากับหน่วยการเรียนการสอน

2. ครูกำหนดว่าการเก็บแฟ้มสะสมงานควรจะมีระยะเวลาเพียงใด แบบระยะสั้น (2-3 สัปดาห์) หรือเลือกงาน 2 ชิ้นจากทั้งหมด 4 ชิ้น ซึ่งแผนการสะสม อาจสะสมเป็นตลอดเทอมหรือตลอดปี ก็ได้ แต่ควรมีการกำหนดว่าตลอดปีว่า ควรมีชิ้นงานกี่ชิ้นต่อปี

3. ครูวางแผนร่วมกัน หรือครูอาจวางแผนร่วมกันนักเรียนและผู้ปกครองในการจัดทำแฟ้มสะสมงานว่าแฟ้มสะสมงานว่าต้องเก็บงานประเภทใด ฯลฯ

ขั้นตอนการทำงาน

1. ครูอธิบายความหมายของแฟ้มสะสมงานว่าจุดมุ่งหมายอย่างไร นักเรียนจะได้รับอะไรบ้าง เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ

2. ครูอธิบายถึงแฟ้มสะสมงานว่ามีคุณค่ากับนักเรียนอย่างไร แฟ้มนี้เป็นงานของนักเรียนแต่ละบุคคล

3. การจัดทำหน้าปก โดยให้นักเรียนแต่ละคนออกแบบเอง

4. ส่วนข้อมูลสำหรับผู้ปกครอง ครูเตรียมเอกสารสอบถามข้อมูล เกี่ยวกับนักเรียน ที่ครูต้องการทราบจากบ้าน โดยให้ผู้ปกครองรับรู้และให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนักเรียน

5. การสะสมชิ้นงานที่เป็นเหมือนบรรทัดฐานของนักเรียน (Baseline) ซึ่งเป็นผลงานที่เป็นชิ้นแรก เพื่อไว้ดูพัฒนาการการทำงานของนักเรียนว่าในระยะแรกงานเป็นอย่างไร และสังเกตพัฒนาการการทำงานของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร

6. ครูอธิบายวิธีประเมินผลงาน และจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้เข้าใจ

7. นักเรียนประเมินผลงานของตนเอง

8. ครูสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่า และชื่นชมภูมิใจในผลงานของตนเอง แล้วสอนให้ชื่นชมผลงานของผู้อื่นด้วย ซึ่งในขั้นต่อไปครูสอนให้นักเรียนประเมินผลงานของเพื่อน ซึ่งเป็นการฝึกให้เด็กมองตนเองในแง่ดี และมองผู้อื่นในแง่ดี เป็นการพัฒนาทางสติปัญญาและอารมณ์ในเด็กควบคู่กันไป

9. นักเรียนคัดเลือกชิ้นงานที่นักเรียนคิดว่าดี มีความหมายและน่าประทับใจ

10. ครูให้นักเรียนเลือกชิ้นงานเพื่อเก็บลงในแฟ้ม ซึ่งเป็นผลงานที่นักเรียนเลือกแล้วว่าชอบและประทับใจที่สุดในผลงานของอาทิตย์นั้น (หรือในเดือนนั้น)

11.ส่งแฟ้มสะสมงานกลับไปให้ผู้ปกครองได้เห็นผลงานของนักเรียนและขอความร่วมมือในการประเมินผลงานของนักเรียนจากผู้ปกครอง

12. สะสมผลงานต่อเนื่องตลอดเทอมหรือตลอดปี เพื่อเก็บเป็นผลงานในระหว่างที่นักเรียนเรียนอยู่ในชั้นนี้ นอกจากนี้ยังสามารถเก็บสะสมต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ในแต่ละชั้นจนนักเรียนโต ซึ่งช่วยให้ครูแต่ละชั้นและผู้ปกครองได้เห็นพัฒนาการทางการทำงานของนักเรียนแต่ละคนอีกด้วย

เนื้อหาในแฟ้มสะสมงานประกอบด้วย

1. สารบัญ
2. คำนำ
3. ประวัติส่วนตัว
4. ชิ้นงาน
5. การบ้าน (อาจมีหรือไม่ก็ได้)
6. การประเมินตนเอง
7. การประเมินโดยเพื่อน
8. การประเมินโดยครูผู้สอน
9. การประเมินโดยผู้ปกครอง
10. การประเมินโดยผู้สนใจอื่น ๆ
11. ความรู้สึกต่อวิชา
12. ภาคผนวก (ถ้ามี)

ข้อมูลที่เก็บในแฟ้มสะสมงาน ที่นอกจากนักเรียนแล้วครูยังสามารถเก็บสิ่งเหล่านี้ได้ด้วย เช่น

1. บันทึกสั้น ๆ ของครู จากการสังเกตนักเรียนในการทำงาน หรือการแสดงออกของนักเรียน หรือการสัมภาษณ์นักเรียน
2. ตัวอย่างผลงานการเขียนของนักเรียน
3. ตัวอย่างผลงานการวาดภาพและระบายสีของนักเรียน
4. ภาพถ่ายผลงานของนักเรียน เช่น การต่อไม้บล็อกเลโก้ การปั้น
5. แบบประเมินแฟ้มสะสมงานของนักเรียน
6. แบบบันทึกและเกณฑ์การประเมินผลงานของนักเรียน
7. ตัวอย่างเหตุการณ์ และเวลาที่เกิดขึ้น (โดยครูบันทึกไว้)

ผลงานของนักเรียนที่แสดงออกจากการทำงาน ได้แก่

1. งานเขียน
2. งานศิลปะ
2. ภาพถ่าย

4. วีดีโอที่ถ่ายเหตุการณ์
5. รูปจำลองต่าง ๆ จากการปั้นแป้ง , ดิน

การแบ่งเก็บงานสามารถแบ่งเป็นรายวิชาตลอดทั้งปี ได้แก่

1. ภาษาและการเขียน –ภาษาไทย/อังกฤษ
2. คณิตศาสตร์
3. ศิลปะ
4. สังคม
5. วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผลงานที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนซึ่งสอดแทรกในคณิตศาสตร์ ศิลปะ หรือภาษาอีกด้วย การเก็บผลงานของนักเรียนนี้อาจเก็บรวมกันหลาย ๆ วิชาก็ได้ ถ้าหากโรงเรียนมีการเก็บผลงานระยะยาว 6 – 7 ปี (ตั้งแต่อนุบาลถึงประถมปีที่ 6) การเก็บผลงานในแฟ้มอาจเก็บจำนวนน้อยลงและรวมเป็นบูรณาการ เพื่อจะได้ไม่ต้องเก็บผลงานมากเกินไป เพื่อสะดวกในการจัดเก็บผลงานระยะยาว

การประเมินผลงานของเด็กเล็ก ในระยะแรก อาจทำแบบง่าย ๆ เพื่อให้นักเรียน เรียนรู้ที่จะประเมินผลงาน เห็นคุณค่าของผลงานตนเอง และค่อย ๆ ทำให้เป็นระบบและยากขึ้น วิธีฝึกเด็กเล็กให้ประเมินผลแบบง่ายๆ ได้แก่

การฝึกเด็กเล็กให้รู้จักประเมินผลการเรียน

1. การใช้รูปภาพ โดยให้เด็กแสดงความรู้สึกจากสีหน้าว่าเวลาไม่ชอบ เฉย ๆ ชอบ ชอบมาก เด็กจะทำหน้าตาอย่างไร ให้เด็กสังเกตจากเพื่อนพับกระดาษแบ่งเป็นสี่ช่อง ให้เด็กวาดลงไป เช่น

ช่องที่ 1 เขียนว่าไม่ชอบ	เด็กจะวาดเป็นรูปหน้าบึ้ง
ช่องที่ 2 เขียนว่าเฉย ๆ	เด็กจะวาดภาพปากเป็นเส้นตรง
ช่องที่ 3 เขียนว่าชอบ	เด็กจะวาดภาพปากเป็นเส้นโค้ง
ช่องที่ 4 เขียนว่าชอบมาก	เด็กเค้าจะวาดเป็นภาพปากเป็นสันโค้งมาก ๆ (ยิ้มปากกว้าง)

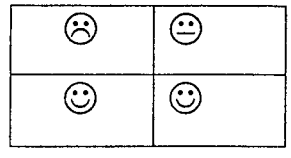

2. การแสดงความรู้สึกโดยคำพูดว่ารู้สึกในผลงานของตนเองอย่างไร ครูอาจซักถามและจดบันทึกลงไปว่าเด็กรู้สึกชอบผลงานนี้ไหม งานที่ทำสนุกหรือน่าเบื่อ มีปัญหาการทำงานอย่างไร ขั้นตอนและวิธีทำงานที่ทำให้เด็กประสบความสำเร็จ แล้วบันทึกวันเดือนปีลงไปเพื่อได้ทราบพัฒนาการของนักเรียน

3. การประเมินผลงานของเพื่อน อาจให้เด็กวาดออกมาเป็นภาพจากข้อ 1 หรือเขียนว่าชอบหรือเฉย ๆ หรือไม่ชอบผลงานเพื่อนก็ได้

นอกจากนี้ครูอาจเรียกนักเรียนมาซักถามเพิ่มเติมว่า ทำไมชอบหรือไม่ชอบงานของเพื่อน ประทับใจงานของเพื่อนตรงไหน งานของเพื่อนเป็นอย่างไร แล้วครูจดบันทึกลงไป ซึ่งส่วนใหญ่เด็ก ๆ มักชอบผลงานของตนเองและของเพื่อน

การประเมินผลของครู

ประเมินผลจากผลงานของนักเรียนว่าบรรลุจุดประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น ครูสอนเรื่องพืช กิจกรรมคือให้นักเรียนพับดอกไม้และต่อเติมใบ จุดประสงค์คือ

1. ดูว่านักเรียนพับดอกไม้ได้หรือไม่
2. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์หรือไม่

ครูจะเช็คว่านักเรียนทำตามจุดประสงค์ที่ครูกำหนดได้หรือไม่

- ครูสอนเรื่องตัวเรา : ประสาทสัมผัส กิจกรรมคือให้นักเรียนชิมรสอาหารต่าง ๆ แล้ววาดภาพสิ่งที่มีรสหวาน 3 ภาพ ครูจะกำหนดจุดประสงค์คือ

ด้านสติปัญญา
- นักเรียนบอกได้ว่าสิ่งที่มีรสหวานมีอะไรบ้าง
- จำนวน 3
- ความคิดสร้างสรรค์ และความสวยงาม เป็นต้น

ครูจะตรวจดูว่านักเรียนผ่านจุดประสงค์เหล่านี้หรือไม่

ครูจะให้คะแนนจากงานที่ทำว่าผ่านจุดประสงค์ครบไหม เพื่อนำมาเป็นคะแนนเก็บประกอบกับคะแนนสอบระหว่างปี โดยครูอาจให้คะแนนจากชิ้นงานในแต่ละเทอม 40 คะแนน คะแนนสอบ 60 คะแนน

40 คะแนนนี้อาจแบ่งเป็นคะแนนจากชิ้นงานชิ้นละ 5 คะแนน จำนวน 8 ชิ้น ซึ่งคะแนนชิ้นงานนี้เป็นคะแนนที่ออกมาจากการประเมินว่าผ่านจุดประสงค์ครบไหม ถ้ามีจุดประสงค์ 3 ข้อ ผ่านครบได้ 5 คะแนนเต็ม แต่ถ้าผ่านแค่ 2 ข้อ อาจใช้ดุลยพินิจว่าควรให้ 4 หรือ 3 คะแนน หรือให้ทำใหม่ก็ได้เพื่อให้ผ่านเกณฑ์

จิราภรณ์ ศิริทวี ได้อธิบายเกณฑ์การประเมินผลในเด็กที่โตขึ้นว่า ครูทำเกณฑ์การประเมินและทักษะที่ต้องการจัดว่าทักษะที่ต้องการวัดว่ามีอะไรบ้าง และกำหนดมาตรฐานคุณภาพงาน เช่น

ทักษะที่ต้องการวัดได้แก่ 1. ทักษะการทำงาน
2. ทักษะการจัดการ
3. ทักษะความคิด
4. ทักษะสื่อสาร

มาตราฐานคุณภาพงาน เช่น ระดับที่ 4 หมายถึง งานยอดเยี่ยม
ระดับที่ 3 หมายถึง งานดี
ระดับที่ 2 หมายถึง งานพอใช้
ระดับที่ 1 หมายถึง งานต้องปรับปรุง

งานชิ้น	ทักษะการทำงาน				ทักษะการจัดการ				ทักษะการคิด				ทักษะการสื่อสาร				รวม
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
1																	
2																	

ประโยชน์ในการทำแฟ้มผลงานของนักเรียนที่ครูได้รับ คือ

1. เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนและพัฒนาการของนักเรียน
2. เป็นข้อมูลในการวางแผนกิจกรรมให้นักเรียนทั้งรายบุคคลเป็นกลุ่ม
3. เป็นเครื่องมือที่ช่วยประเมินผลการเรียนการสอนว่าตรงกับจุดประสงค์เป้าหมายในการเรียนหรือไม่
4. เป็นเครื่องมือที่ช่วยประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคนซึ่งไม่ใช่เป็นแค่คะแนนในกระดาษ แต่เป็นชิ้นงานให้เห็น
5. เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูได้รายงานความก้าวหน้าของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ถ้าผู้ปกครองได้เห็นและเข้าใจภาพสะท้อนของนักเรียนของการทำงาน ผู้ปกครองได้ร่วมมือกับครูและนักเรียนในการช่วยพัฒนานักเรียน ทั้งยังช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูและนักเรียนดีขึ้น

ประโยชน์ในการทำแฟ้มสะสมงานสำหรับนักเรียน

1. นักเรียนรู้ถึงความเป็นเจ้าของชิ้นงานต่าง ๆ และเห็นคุณค่าผลงานของตนเองซึ่งนำไปสู่การ เห็นคุณค่าในตนเอง ภูมิใจใจตนเอง
2. เป็นงานที่สะสมต่อเนื่อง นักเรียนได้นำความรู้มาใช้ในการทำงาน

3. ทำให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบในการทำงาน

4. นักเรียนได้แสดงความรู้สึกในผลงาน ตลอดจนพัฒนาการความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของตนเองชอบ

5. นักเรียนมีโอกาสเลือกทำงานและเลือกผลงานที่ชอบผลงานที่คิดว่ามีคุณค่าและผลงานที่คิดว่าตนเองได้ทำดีที่สุดแล้ว

6. นักเรียนสนุกกับการทำแฟ้มสะสมงาน

7. ช่วยฝึกทักษะ การวาด การเขียน การอ่านให้กับนักเรียนทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าการอ่านเขียน วาดภาพ การทำงานต่าง ๆ

8. นักเรียนมีจุดมุ่งหวังในการทำงาน

ประโยชน์สำหรับผู้ปกครอง

1. ผู้ปกครองได้เห็นพัฒนาการการทำงานและความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างชัดเจน

2. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนการวัดและการประเมินผล

3. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครองและผู้ปกครองกับนักเรียน

4. ผู้ปกครองเข้าใจในตัวนักเรียนได้ดีขึ้น และร่วมมือกันช่วยพัฒนา และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

สรุปคือ พอตโพลิโอ เป็นการรวมผลงานต่าง ๆ ของนักเรียนเพื่อใช้ในการประเมินผลของนักเรียน ผลงานเหล่านี้สะท้อนถึงพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงการสอนและแนวทางการสอนของครู ช่วยนำครูไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่ดีและเป็นความร่วมมือระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครองอีกด้วย

คำถามท้ายบท

1. การประเมินผลคืออะไร
2. การประเมินผลมีจุดมุ่งหมายอย่างไร
3. การประเมินผลตามสภาพจริงคืออะไร
4. การประเมินผลมีหลักการและแนวทางอย่างไร
5. การประเมินผลมีวิธีการและเครื่องมืออย่างไร
6. การประเมินผลทางด้านร่างกายมีอะไรบ้าง
7. การประเมินผลทางอารมณ์-จิตใจ มีอะไรบ้าง
8. การประเมินผลทางสังคม มีอะไรบ้าง
9. การประเมินผลทางสติปัญญา มีอะไรบ้าง
10. แฟ้มสะสมงานงานคืออะไร
11. ประเภทของแฟ้มสะสมงานมีอะไรบ้าง
12. จุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงานคืออะไร
13. ส่วนประกอบแฟ้มสะสมงาน มีอะไรบ้าง
14 แนวทางการประเมินผลแฟ้มสะสมงานคืออะไร

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2540). *"รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2541 - 2550)*. วารสารการศึกษาปฐมวัย (กค). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสต์.

_____. (2543). *การสอนแบบจิตปัญญา*. แนวทางการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.

เกษม วัฒนชัย. (2545). *การปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2538). *ความรักสุดขอบฟ้า*. กรุงเทพฯ : ที.พี. พริ้นท์.

_____. (2538). *สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวนีโอฮิวแมนนิส*. กรุงเทพฯ : ที.พี.พริ้นท์.

_____. (2539). *พูดอย่างนีโอ*. กรุงเทพฯ : ที.พี.พริ้นท์.

_____. (2542). *แด่คุณพ่อ คุณแม่ และคุณครูที่รัก*. กรุงเทพฯ : ที.พี.พริ้นท์.

_____. (2543). *ฉลาด เก่ง ดี และมีความสุข จะช่วยให้ลูกรักเป็นคนที่สมบูรณ์ได้อย่างไร?*. กรุงเทพฯ : ที.พี.พริ้นท์.

_____. (2541). *"การศึกษานีโอฮิวแมนนิสและการพัฒนาสมองให้เด็กหัวดี* : วารสารคุณค่า (ก.ค. - ต.ค.41). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิท ประวาลพฤกษ์. (ม.ป.ป.). *การพัฒนาวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2544). *การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

_____. (2542) *การพัฒนาเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542)*. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

_____. (2542). *เด็กปฐมวัยของสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

_____. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดมอนเตสซอรี่*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

_____. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดของวอลดอร์ฟ*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์.

_____. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ. ไอเดียสแควร์.

_____. (ม.ป.ป.). *รวมบทความเรื่องครูมืออาชีพตามมาตรา 24*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). *ประสบการณ์การศึกษาปฐมวัยของต่างประเทศ.* กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย* : ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแหงชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด.* กรุงเทพฯ. คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย.* กรุงเทพฯ. พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามแนวคิดไฮ / สโคป* (พัชรี ผลโยธิน และคณะ : กรุงเทพ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง).

_____. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.* กรุงเทพฯ. ไอเดียสแควร์.

_____. (2542). *แนวคิดและประสบการณ์การจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดในสหรัฐอมริกา.* กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2540). *การสอนแบบมอนเตสซอร์จากทฤษฎีสู่แนวทางนำไปปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2543). *หลักสูตรและกิจกรรมเด็กวัยทารกและวันเตาะแตะ.* กรุงเทพฯ : เอกสารประกอบบรรยายโครงการพัษนานักบริหารและผู้จัดการศึกษาระดับสูง การศึกษาปฐมวัย รุ่นที่ 5 (MMED - ECE)

จันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ. (ม.ป.ป.). *อนุบาลวอลดอร์ฟ ปฐมบทแห่งการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ : บริษัทพลิสเพรส จำกัด.

ชนาธิป พรกุล. (2543). *แคทส์.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาตรี เกิดธรรม. (2542). *การเรียนรู้การสอนวิทยาศาสตร์เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ดิสคัฟเวอรี่.

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2541). *แนวคิดเรื่อง Protfolios.* กรุงเทพฯ. (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์)

_____. (2541). *เพลิน.* กรุงเทพฯ : บริษัทเอดิสัน เพรส โพรดักส์ จำกัด.

ชนิสา อรรถจินดา. (2543). *พ่อแม่ไม่ได้อยู่ค้ำฟ้า.* กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ Instructional Teachnology Center.

ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา, หม่อม. *"เอกสารประกอบการบรรยายการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนวทาง Reggio Emilia (29 พ.ค.2541),"* อัดสำเนา.

_____. (บรรยาย). *"เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การสอนระดับอนุบาลและ ประถมต้นด้วยแนวการสอนไฮ/สโคป โดย Mirium Feinberg" (8 - 9 ก.ค.5241).* อัดสำเนา.

ทิศนา แขมมณี. (2544). *ศาสตร์การสอนเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์ จำกัด.

ทิศนา แขมมณี และคนอื่น ๆ. (2536). *หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย.* กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2544). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ.* กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทีมการศึกษาไทยรัฐ. (2545). *"ปลูกจิตสำนึก "แม่พิมพ์" ปูชนียบุคคลบนเส้นทางวิชาชีพครู".* ไทยรัฐ (หน้า 15). กรุงเทพฯ : ไทยรัฐ.

นงพงา ลิ้มสุวรรณ. (2542). *เลี้ยงลูกถูกวิธี ชีวีเป็นสุข.* กรุงเทพฯ. บริษัท เมคอินโฟ วี.ดี. จำกัด

บรรเทา กิตติศักดิ์. (2541). *"การสอนภาษาแบบองค์รวม".* สาระการศึกษา. "การเขียนการสอน" (80 ปี ศาสตร์อุบลเรียงสุวรรณ). หน้า 92 - 114. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เบญจา แสงมลิ. (2540). *"บทบาทครูกับการศึกษาปฐมวัย".* วารสารการศึกษาปฐมวัย (เมษายน). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสต์.

_____. *การพัฒนาเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2540). *"พอตโฟลิโอ : การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย". วารสารการศึกษาปฐมวัย (กค).* กรุงเทพฯ. เอดิสัน เพรสต์.

บุปผชาติ ทัพหิกรณ์. *"การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นการสร้างความรู้". เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการศึกษาเรื่องการเรียนรู้การสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

บังอร พานทอง. (2540). *"การสอนภาษาโดยเน้นพื้นฐานประสบการณ์".* วารสารการศึกษาปฐมวัย (เมษายน). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสต์.

ประอร อิศรเสนาฯ. 2542. *"การสอนแบบไฮ/สโคป".* วารสารการศึกษาปฐมวัย. (มกราคม 2542). กรุงเทพฯ. โชติสุขการพิมพ์.

_____. 2544. *"ความสำเร็จของการศึกษาปฐมวัย".* วารสารการศึกษาปฐมวัย (เมษา 44). กรุงเทพฯ. เอดิสัน เพรสต์. 2543.

ปานใจ จันทนุภาพ. 2543. *"เด็กได้เรียนรู้อะไรจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น".* วารสารการศึกษาปฐมวัย (ต.ค.). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.

เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์. (2536). *จิตวิทยาการเรียนของเด็ก.* โอเดียนสโตร์.

พัชรี ผลโยธิน. (2543). *เอกสารประกอบการบรรยาย (MMED - ECE) Whole Language.* (24 ก.ย.43). กรุงเทพฯ.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ. เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.

_____. (2542). *การศึกษาปฐมวัย.* กรุงเทพฯ. แม็ค จำกัด

_____. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย.* กรุงเทพฯ. แม็ค จำกัด.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ แม็ค จำกัด.

_____. (2543). *"การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่เน้นภาษาแบบองค์รวม".* วารสารการศึกษาปฐมวัย (ม.ค.). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.

รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย.* กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณทิพา รอดแรงค้า. (2541). *"ทฤษฎีการสร้างความรู้กับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์".* สาระการศึกษา "การเรียนการสอน" (80 ปี ศาสตราจารย์อุบล เรียงสุวรรณ). หน้า 44 - 60. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. *"การเรียนแบบร่วมมือ".* "สาระการศึกษาการเรียนการสอน" (80 ปี ศาสตราจารย์อุบล เรียงสุวรรณ. หน้า 131 - 195).

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2542). *"การวิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาแบบธรรมชาติ* (บุษบง ตันติวงศ์. 2536)". การวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย. สกลนคร. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร.

วิภา ตัณฑุลพงษ์ และคนอื่น ๆ. (2542). *คู่มือรูปแบบและเทคนิคการประเมินพัฒนการโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (PORTFOLIO) สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์การศาสนา.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2540). *กระบวนทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล.* กรุงเทพฯ. SR PRINTING LIMTED PARTNERSHIP.

_____. (2542). *ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ.* กรุงเทพฯ. SR Printing Limited Partnership.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2541). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ. บริษัทต้นอ้อ ๑๙๙๙ จำกัด.

สมจิตร วัฒนคลัง. (2541). *"ครู...บทบาทที่คาดหวัง...ฝันที่เป็นจริง". สาระการศึกษา "การเรียนการสอน"* (80 ปี ศาสตราจารย์อุบล เรียงสุวรรณ). หน้า 1 - 20. กรุงเทพฯ. คณะศึกษาศาตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2542). *คุณภาพการศึกษา.* กรุงเทพฯ. วัฒนาพานิช

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์. (2544). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง.* กรุงเทพฯ. The knowledge Center.

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (ม.ป.ป.). *แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ* : แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ. ดวงกมล.

_____. (ม.ป.ป.). *แนวการจัดประสบการณ์การศึกษาปฐมวัย.* กรุงเทพฯ. ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์

_____. (ม.ป.ป.). *การวัดและประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ. ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์

สุชา จันทร์เอม. (2543). *จิตวิทยาเด็ก.* กรุงเทพฯ. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่น ๆ. (2538). *ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา.* กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2544). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุดฉบับพ่อแม่.* กรุงเทพฯ. บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

สุมาลี คุ้มชัยสกุล. (2544). *"การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาของเด็กปฐมวัย".* วารสารการศึกษาปฐมวัย (ม.ค.44). กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสต์.

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. (2543). *เอกสารประกอบการบรรยาย (MMED - ECE) รุ่นที่ 5 เรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดเรดจิโอ เอมีเลีย.* กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา).

อรทัย มูลคำ และคนอื่น ๆ. (2542). *การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ. ที.พี.พริ้นท์ จำกัด.

อารี สัณหฉวี. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *พหุปัญญาและการเรียนแบบร่วมมือ.* กรุงเทพฯ. สมาคมเพื่อการศึกษาเด็ก.

_____. (2544). *นวัตกรรมปฐมวัยศึกษา.* กรุงเทพฯ. บริษัทรำไทย เพรส จำกัด.

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *วิธีเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ.* กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุษณีย์ โพธิสุข. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *เอกสารประกอบการสอนวิชา ถพ 554 วิธีการสอนเด็กปัญญาเลิศ ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มศว ประสานมิตร.* กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

อำไพ สุจริตกุล. (2533). *ปาฐกถา ศาสตราจารย์ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา เรื่อง คุณธรรมครูไทย (10 ก.ค.33).* กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Beaty J. Jamice. (1996). *Skills for Preschool Teacher.* USA : Merill

Bredekamp Sue (editor). (1987). *Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs Serving children from Birth Thorough Age 8.* USA : National Asscociation for the Education of Young Children.

Bredekamp Sue. *"25 Years of Education Young Children : The High/Scope Approach to Preschool Education".* 1996. Young children (May). USA : NAEYC.

Cartwright sally. (1999). *"What Makes Good Early Childhood Teachers".* Young Children (July). p. 4 - 8. USA : 1999

Childs Gilbert. (1998). *Steiner Education in theory and Practice.* Great Britain. Cromwell Press.

Cole Micheal & Cole R. Sheila. (1993). *The Development of children.* USA : Scientific American BOOKS.

Davenport G.C. (1994). *An Introduction to Child Development.* USA. Collins.

Desjean - Perrotta Blanche. 1996. *"On Becoming a whole Language Teacher."* Young Children (Nov 1996). P. 11 - 20. USA : NAEYC p. 11- 20.

De Vries Rheta & Konlberg Lawrance. (1987). *An International Conference on Young Children : Excerpt. From : Constructivist Early Education : Overview and Compavison with Other Programs.* USA : National Association for the Education of Young Children. (Copies)

De Vries Rheta & Zan Betty. (1992). *"Study Compares Teachers and Classroom Atmospheres".* The Constructivist (Spring). USA : Missuri Dept of Elemtary and Secondary Education.

De Vries Rheta & Zan Betty. (1994). *Excerpt from : Moral Classrooms, Moral Children Children.* USA : Teacher College Press.

De Vries Rheta & Zan Betty. (1995). *"Creating a Constructivist Classroom Atmosphere".* Young Children (Nov) p. 4 - 13. USA : NAEYC

De Vries Rheta. (1996). *An International Conference on Young Children : Priorithes and challenges in the 21st Century.* BKK : X - ROX.

Dinkmey Don Sr.Mckay D. Don & Dinkmeyer James. (1989). *Parenting Young Children.* USA : American Guidance Service. Circle Pines.

Dodge Trister Diane. (1991). *The Creative Curriculum for Early Childhood.* USA : Teaching Strategies, Inc.

Dopyera Margaet Lay & Dopyera John. (1993). *Becoming a Teacher of Young Children.* USA : McGRAW - HILL INTERNATIONAL EDITION.

Dorsey Castle Branscombe & Taloy Branscombe. (2000). *Early Childhood Education (A Constructivist Perspective).* USA : Houghto Mifflin Company.

Dodge Trister Diance. (1991). *The creative Curriculum for Early Childhood.* USA : Teaching Strategies, Inc.

Dopyera Margaet Lay & Dopyera John. (1993). *Becoming a Teacher of Young Children.* USA : McGRAW - HILL INTERNATIONAL EDITION.

Feeney Stephanie, Christensen & Morarich Eva. (1996). *Who Am I in the Lives of Children?* USA : Merill.

Gable Sara. (1999). *"Promote Children's Literacy with Poetry".* Young Children (Sept 1999). P. 12 - 48. USA : NAEYC.

Greenberg Polly. (1998). *"Warmly and Calmly Teaching Young Children to Read, Write, and Spell : Thought about the first four of Twelve Well - known principles (Part 2)".* Young Children (Sept 1998). P 68 - 82. USA : NAEYC.

Gestwicki. (1999). *Developmentally Appropriate Practice.* USA : Delmer.

Grisham L. Dana & Molinelli M. Paul. (1995). *Cooperative Learning USA : Teacher Created Material Inc.*

Gordon Ann Miles & william Brown K. (2000). *Beginnings & Beyond.* USA : Delmar.

Hainstock G. Elizabeth. (1976). *Teaching Montessori in the Home.* USA : A Plume Book.

Hilderbrand Verna. (1997). *Introduction to Early Childhood Education.* USA. Merrill.

Hendrick Joanne. (1996). *The Whole Child.* USA : Merrill.

Jackman L. Hilda. (1997). *Early Education Curriculum & A Child's Connection.* USA : Demar.

Jenet Humphryes. (1998). *"The Developmental Appropriateness of High - Quality Montssori Programs".* Young Children (July). USA : The Association of Educational Publishers.

Kennedy Knowles David. (July, 1996) *"After Reggio Emilia : May the Conversation Begin".* Young Children. P. 24 - 27. USA : NAEYC.

Krantz Murray. (1994). *Child Cevelopment & Rick and Opportunity.* USA : Wadworth.

Kratcoski Manning Annette & Katz Bokkoff Karyn. 1998. *Conversing with Young Language Learners in the Classroom.* P 30 - 39. USA : NAEYC.

Krogh Suzanne. (1990). *The Integrated Early Childhood Curriculum.* USA : McGraw - Hill.

Krogh Lowell Suzanne. (1994). *Educating Young Children (Infancy to Grade Three).* USA : McGraw - Hill, Inc.

Lillard Polk Paula. (1996). *Montessori Today.* USA : Random House.

Machado M. Jeanne. (1995). *Early Childhood Experiences in Language Arts (Emerging Literacy).* USA : Delmar.

Mayesky Mary. (1995). *Creative Activities for Young Children.* USA : Delmar.

McClay L. Jodi. Learning Centers. (1996). *Learning Centers.* USA. Teacher Created Materials.

Morrison S. George. (1997). *Fundamentals of Early Childhood Education.* USA : Merrill.

Morrison S. George. (1998). *Early Childhood Education Today.* USA : Merrill.

Morrison S. George. (1998). *Early Childhood Education.* USA : Merill.

Nana Gobel. (1994).

New Rebeca. (1990). *"Excellent Eary Education : A City In Italy Has It".* Young Children (Sept). p.4 -10. USA : NAEYC.

Read Katherine, Gardner Pat & Mahler Barbara. (1997). *Early Childhood Programs.* USA : Holt, Rinehart and Winston. Ins.

Roopnarine L. Jaipaul & Johnson E. James. (2000). *Approaches to Early Childhood Education.* USA : Merill.

Rothlein Liz & Meyer Anita. (1996). *LEGACIES & Using Children's Literature in the Classroom.* USA : Harper Collins College Publishers/

Sloane W. Marie. (1999). *"All Kinds of Project for your classroom".* Young Children (July). p17 - 20. USA : NAEYC.

Steiner e.v. Rodolf & Ergiehungskunst der Freunde. (1994). *Waldorf Education : Exhibition Catalogue on Occasion of the 44th Session of the International Conference on Education of UNESCO in Geneva. Geneva.*

Staley Lynn. (1998). *Beginning to Implement the Reggio Philosophy".* Young Children (Sept). p.20 - 25. USA : NAEYC.

Stephens J. Karen. (March, 1999) *"Criteria for Selecting and Pursuing a classroom Project".* Young Children. P.29 - 30. USA : NAEYC.

Sprung Barbara. (1996) *"Physics Is Fun, Physics Is Important, and Physics Belings in the Early Childhood Curriculum".* Young Children (July). P.29 - 44. USA : NAEYC.

Taylor J. Barbara. (1995). *A Child Goes forth & A Curriculum Guide for Preschool Children.* USA : Merill.

Terdan M. Susan. (1993). *Seventh Annual High-Scope Registry Conference Precedings (5 - 7 May).* USA : the High/Scope Press.

Thomson B. John. (1994). *Natural Childhood.* United kingdom : Gaia Books Limited.

Wadlington Elizabeth. (May, 1995). *"Basing Early Childhood Teacher Education on Adult Education Principles".* Young Children. P.76 - 80. USA : NAEYC.

Woolfolk Anita E. (1995). *Education Psychology.* USA : Allyn and Bacon.